

6143871 65

U.F.S. BIBLIOTEEK

**HIERDIE EKSEMPLAAR MAG ONDER
GEEN OMSTANDIGHEDE UIT DIE
BIBLIOTEEK VERWYDER WORD NIE**

University Free State

34300001330418

Universiteit Vrystaat

6

**Gesinsbediening
as 'n geïntegreerde deel
van die opbou van die gemeente
deur**

Stephanus Jacobus Bergh

**voorgelê ter vervulling van die
vereistes vir die graad Doctor Theologiae
in die Fakulteit Teologie,
Departement Praktiese Teologie, aan die
Universiteit van die Vrystaat**

Promotor: Prof. J.S. Kellerman

31 Mei 2002

Opgedra aan my verbondsgesin -
my vrou Yda
en ons vier kinders:
Elsolet, An-Suzanne, S.J. en Evert

DANKWOORD

1. Soli Deo Gloria! Aan die Here God kom al die eer, lof en dank toe. Dis alleen deur Sy krag en genade dat ek in staat was om die studie te onderneem en suksesvol af te handel.
2. Aan my promotor, professor J.S. Kellerman (DTh, U S), my opregte dank en waardering vir sy begeleiding, hulp en insette betreffende my studie. Die was waardevol en rigtinggewend. Alhoewel professor Kellerman Junie 2001 afgetree het, was hy steeds bereid dat ek die studie in sy "afree-tyd" kon afhandel. My innige en opregte dank daarvoor. My bede is dat hy en sy vrou hul aftrede verder sal geniet - moontlik nou met minder proefskrifte!
3. Ek wil ook vir professor Johan Janse van Rensburg (DTh, U S ; DTh, UNISA; DTh, UOVS) as mede-promotor bedank vir sy hulp en raad by die finale afronding en indiening van die proefskrif.
4. Aan my vrou Yda en ons vier kinders wil ek 'n baie groot dankie sê dat hulle vir my tyd en ruimte gegee het om die studie te onderneem. Baie aande, naweke en vakansies is deur die studie ingesluk en tog het ek net aanmoediging en onderskraging ervaar. My bede is dat die waarhede en inhoud van die proefskrif nog meer waar in ons verbondsgesin sal word. Maar verder - dat dit ook D.V. deel sal wees van elkeen van die kinders se eie verbondsgesinne.
5. Ek is so dankbaar teenoor die Here dat my pa op die ouderdom van 95 jaar dit ook kan beleef dat die studie voltooi is. Sy belangstelling in my studie en sy aanmoediging deur die studietyd, was 'n groot bron van inspirasie.
6. My opregte dank en waardering wil ek ook uitspreek teenoor my kollega, die kerkraad en gemeente van Potchefstroom-Wes. Dankie vir julle begrip, aanmoediging en bereidheid om my tegemoet te kom sodat ek die studie kon onderneem. Dankie ook vir die finansiële hulp om die empiriese studie te kon doen.
7. Die biblioteekpersoneel van die universiteitsbiblioteke van Bloemfontein en PU vir CHO het werklik uit hul pad gegaan om te help en daarvoor wil ek graag my dank teenoor hulle boekstaaf.
8. Aan die leraars in die Wes-Transvaal wat die vraelyste oor gesinsbediening voltooi het, wil ek graag langs hierdie weg dankie sê.
9. 'n Groot dankie aan Dries en Marietjie Coetzee van Printing Things vir die beskikbaarstelling van hulle rekenaarfasiliteite. Dankie ook vir hulp en raad met die druk van die proefskrifte.
10. Aan die volgende persone wat gehelp het met die proeflees van die proefskrif, my opregte dank: Yda Bergh, Marietjie Coetzee en dr. P. W. Jooste.

Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente

INHOUDSOPGAWE

Hoofstuk 1

1.1	Ter inleiding	9
1.2	Probleemstelling en doel van die studie	11
1.3	Begripsoms krywing	12
1.3.1	Kerk/gemeente	12
1.3.2	Opbou van die gemeente en gemeentebou	12
1.3.3	Die gebruik van die besitlike voornaamwoord	12
1.3.4	Verwysing na statistiek	13

Hoofstuk 2

2.	Teologiese vertrekpunte	14
2.1	Die gemeente van die Here	14
2.1.1	Die gemeente as verbondsgemeenskap	14
2.1.2	Die gemeente... 'n uitverkore gemeenskap	17
2.1.3	Die gemeente as gestalte van die koninkryk van God	21
2.1.4	Samevatting	24

Hoofstuk 3

3.	Die opbou van die gemeente	25
3.1	Die Skriftuurlike begron ding van die begrip opbou	25
3.2	Die begrip opbou in die Ou Testament	26
3.3	Die begrip opbou in die Nuwe Testament	27
3.4	Die begrip gemeentebou soos belig vanuit die literatuur	31
3.4.1	Kritiese vraagstelling ten opsigte van gemeentebou	35
3.5	Die belangrikheid van die soeke om die opbou van die gemeente	41
3.6	Samevatting	46

Hoofstuk 4

4.	Die huwelik en gesin as instelling van God en Skrifverklaring van Genesis 1-3 (e.a. Skrifgedeeltes)	46
4.1	Die huwelik en gesin as instelling van God	47
4.2	Ontleding van Bybelse begrippe en woorde betreffende die huwelik en gesin soos dit in Genesis 1-3 (e.a. Skrifgedeeltes) na vore kom	48
4.2.1	Man en vrou as beeld van God	49
4.2.2	Die man se uitroep by die aanskoue van die vrou (Gn 2:23)	49

4.2.3	Die man (vrou) sal sy (haar) pa en ma verlaat, saam met sy vrou (man) leef en hulle sal een word (Gn 2:24)	50
4.2.4	Na jou ma sal jy hunker en hy sal oor jou heers (Gn 3:16)	53
4.3	Samevatting	54

Hoofstuk 5

5	Huwelik- en gesinsvorme - historiese en eietydse beskouinge	54
5.1	Die huwelik	56
5.2	Die gesin	59
5.2.1	Gesinsvorme	60
5.2.1.1	Die patriargale gesinsvorm	60
5.2.1.2	Die nukleêre gesinstipe in kombinasie	61
5.2.2	Waarom veranderinge in gesinsvorme voorkom?	62
5.2.3	Die ontwikkeling van die gesin in die negentiende eeu tot vandag	63
5.2.3.1	Die kerngesin	64
5.2.3.2	Die veertiger jare tot hede	65
5.2.3.3	Die postmodernisme	66
5.3	Samevatting	71

Hoofstuk 6

6.	Perspektiewe op die gesin	72
6.1	Die gesteldheid van die hedendaagse gesin	72
6.2	Begripsverwarring oor die begrip gesin en die diversiteit van gesinsvorme	75
6.2.1	Die enkelouer-gesin	77
6.3	Samevatting	78

Hoofstuk 7

7.	Gesinsbinnewerke en gesinsproblematiek	79
7.1	Intimiteit, ek-generasie en prestasie	79
7.2	Geslagsrolle en rolverwagtinge	81
7.3	Konflik, egskeiding en hertrou	86
7.4	Samevatting	94

Hoofstuk 8

8.	Die gesin as sosiale eenheid en sisteem	95
8.1	Die gesin as sosiale eenheid	95
8.2	Die gesin as 'n sisteem	95
8.3	Samevatting	98

Hoofstuk 9

9.	Gesinsnarratiewe en gesinspiritualiteit	99
9.1	Gesinsnarratiewe	99
9.2	Gesinspiritualiteit	101
9.3	Samevatting	104

Hoofstuk 10

10.	Die waarde van die gesin	105
10.1	Uitsprake betreffende die waarde en belangrikheid van die gesin	105
10.1.1	Ouer bronne	105
10.1.2	Resente bronne	106
10.2	Funksies van die gesin	107
10.2.1	Funksieervulling deur buite-instansies steeds ingebed in die gesin	107
10.2.2	Die gesin behartig die sosio-kulturele sosialisering van die kind	108
10.2.3	Die gesin bied ruimte vir die handhawing van emosionele balans	109
10.2.4	Die gesin as geestelike opvoedingsinstelling	110
10.3	Samevatting	111

Hoofstuk 11

11.	Teologie vir gesinsbediening	112
11.1	Gesinsbediening as 'n bediening van die verbond en die uitverkiesing	112
11.2	Gesinsbediening as 'n bediening tot gestaltegewing van die koninkryk	114
11.3	Gesinsbediening as 'n bediening tot die opbou van die gemeente	116
11.4	Gesinsbediening as die bediening van Gods handeling met die mens in die huwelik en die gesin	117
11.4.1	Die Bybelse betekenis van die begrip gesin	118
11.4.2	Ouerskap	119
11.4.3	Kindskap	120
11.5	Die gesin en gesinsmilieu as metafore vir die kerk en sy funksionering	120
11.5.1	Gesinslede en sekere aspekte van die gesin dien as metafore	121
11.5.2	Die funksionering van die gesin in onderlinge verband dien as metafore vir die funksionering van die gemeente	121
11.5.2.1	Ouerskap	121
11.5.2.2.	Kindskap	121
11.6	Wat is gesinsbediening ?	122
11.6	Samevatting	123

Hoofstuk 12

12.	Gemeentebou en gesinsbediening	124
12.1	God bou Sy gemeente	124

12.2	Gemeentebou	124
12.3	Gemeentebou en die gesin	125
12.4	Uitsprake m.b.t. gemeentebou en gesinsbou	126
12.5	Wisselwerking tussen gemeentebou en gesinsbou	128
12.6	Die gesteldheid van die hedendaagse twee-ouergesin	128
12.7	Die gesteldheid van gesinne in ander gesinsvorme as die twee-ouergesin	129
12.8	Die gesteldheid van gesinne met disfunksionele en ontwrigtende optredes deur gesinslede	130
2.9	Konsekwensies vir gemeentebou	128
12.10	Moontlikhede in gebroke gesinne en gesinsverhoudinge	129
12.11	Gemeentebou en gesinsbediening	130
12.12	Samevatting	131

Hoofstuk 13

13.	Vraelys, evaluering en opmerkinge n.a.v. statistiese gegewens	134
13.1	Die vraelys (voorbeeld)	134
13.2	Ontleding en evaluering van die vraelyste	139
13.3	Enkele opmerkinge n.a.v. statistiese gegewens	143
13.4	Samevatting	147

Hoofstuk 14

14.	Praktykteorie van gesinsbediening	148
14.1	Moontlike redes waarom die gemeente afsydig teenoor gesinsbediening staan	148
14.2	Redes uit die literatuur waarom die gemeente afsydig teenoor gesinsbediening staan	150
14.3	Voortvloeiend en samevattend uit paragrawe 14.1 en 14.2	152
14.4	Moontlike werkswyse om gesinsbediening te implementeer	154
14.5	Gesinsbediening met pro-aktiewe, aktiewe en reaktiewe toespitsing	158
A	Gesinsbediening met 'n aktiewe gerigtheid op die hier en nou	158
1.	Bewusmaking van gesinne oor hulle identiteit in Christus sodat 'n paradigmaskuif kan plaasvind	158
2.	Bewusmaking van gesinne oor hulle identiteit as gesin en binne die groter geheel	159
3.	Gemeentelike aksies en wyses om gesinne te begelei en toe te rus	159
3.1	Eredienste	160
3.2	Kategese	160
3.3	Huisbesoek	162
3.4	Kleingroepe	163
3.4.1	Gemeentegroepe in die gewone gemeenteprogram	164

3.4.2	Gemeentegroepe met 'n toegespitste gefokustheid op die gesin	165
1.	Huweliksbediening	165
1.1	Egpare sonder kinders	166
a.	Jong getroude huwelikspare (1-7\9 jaar getroud)	166
b.	Kinderlose huwelikspare	166
c.	Huweliksverryking	167
2.	Ouerbegeleidingsgroepe	167
2.1	Begeleidingsgroepe vir ouers in die twee-ouergesin	167
a.	Huisgodsdien	168
b.	Die waarde van saam eet as gesin aan die etenstafel	169
c.	Ouers wat albei werk	169
d.	Ouers se rol om kinders seksueel op te voed	170
e.	Die rol van televisie in ons huise	170
f.	Hande vat en gespreksvoering met die regering t.o.v. die media	171
2.2	Begeleidingsgroepe vir enkel-ouers	171
2.3	Begeleidingsgroepe vir ouers in hersaamgestelde huwelike en gesinne	172
3.	Gesinsondersteuningsgroepe	172
3.1	Die vorming van gesinsondersteuningsgroepe en temas vir bespreking	172
3.2	Gesinsondersteuningsgroepe vir enkel-ouers	174
3.3	Gesinsondersteuningsgroepe vir hersaamgestelde gesinne	174
4.	Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir spesifieke persone in gesinne	175
4.1	Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir geskeidenes	175
4.2	Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir bejaardes	176
4.3	Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir enkellopendes, homoseksueles ens.	176
4.4	Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir pa's	176
5.	Kursusse, seminare, konferensies, werksinkels ens. wat gesinsgerig is	176
6.	Gesinskampe	177
B.	Gesinsbediening met 'n pro-aktiewe toespitsing	177
C.	Gesinsbediening met 'n reaktiewe toespitsing	181
14.6	Samevatting	183

Hoofstuk 15

15.	Samevattende bevindings en aanbevelings	184
15.1	Samevattende bevindings	184
15.2	Aanbevelings	185
	Opsomming	187
	Summary	189
	Literatuurlys	191

Hoofstuk 1

Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente

1.1 Ter inleiding

Wêreldwyd is daar 'n intense soeke aan die gang oor die opbou van die kerk. Omvattende studies en vele publikasies oor hierdie onderwerp het die afgelope paar jaar die lig gesien - 'n sprekende bewys van die belangrikheid en aktualiteit daarvan (Nel, 1994:9; vgl Burger, 1991:15-17). Dit bly egter van wesenlike belang dat die kerk hom voortdurend en met toegewydheid sal besig hou met die vraag oor die opbou van die kerk, want die kerk behoort aan die Here. En Hy, as die Hoof van die kerk, het bepaal dat die kerk soos 'n volgroeide mens moet wees (Ef 4:13b). Kellerman (Lesing 1:1) laat hom soos volg oor die lewe en groei van die kerk uit: "Omdat die kerk lewend is, kan die kerk in die ware sin van die woord ook nooit stagnerend en selfs dood wees nie. Die kerk van Jesus Christus kan nie sterf nie. Dit is immers die kerk, die liggaam van die lewende Here. Ware kerkwees impliseer dus lewe en waar lewe is, is daar groei, is daar ontwikkeling".

Die opbou van die gemeente is dus 'n imperatief en geen luukse, toevallige of addisionele nie. Die gemeente moet al meer word wat God bedoel het toe Hy hom in Christus herskep het deur die werking van die Heilige Gees. Gehoorsaam aan Sy opdrag, sal die strydende kerk dus met worsteling en inspanning moet voortgaan om die wil van die Here te soek in die opbou van die kerk. Ook die tydsgees van die laat twintigste eeu met sekularisme en mondigheid van die mens aan die spits, intensiveer die soeke na die opbou van die kerk. Daar is 'n dringendheid juis as gevolg van die kerk se roeping. Volgens sy roeping is die gemeente genoodsaak om homself so op te bou sodat dit soos 'n ligtoring die wêreld met sy helder en duidelike strale van die evangelie kan verlig en rigting aandui.

'n Verdere rede vir al die velerlei studies rakende die opbou van die kerk, moet ook gesoek word in die feit dat die opbou van die kerk nie met enkelvoudigheid en resepmatigheid benader kan word om sodoende 'n teologiese greep op die onderwerp te verkry nie. "Gemeentebou is nie 'n simplistiese saak nie" (Nel, 1994:11).

Daar is egter een aspek van die opbou van die kerk wat as 'n gemeenskaplike noemer in bykans al die studies oor die opbou van die kerk na vore tree, nl. God bou in die eerste en laaste instansie Sy gemeente op. In dië verband stel Nel (1994:3) dit soos volg: "Opbou is die werk van Jahwe" (vgl ook Hendriks, 1992:40; Kellerman, Lesing 1:2). In die verdere studie sal die draagwydte dat God Sy gemeente opbou, breër uitgewerk word.

Die feit dat God die Subjek van die bouwerk aan Sy gemeente is, word dus geredelik aanvaar. Die vraag wat roep om studie, om besinning en om navorsing, wat die aktualiteit van die studie intensiveer, is die wyse hoe die bouwerk deur God gedoen is en steeds gedoen word en hoe God Hom deur

sondaarmense laat bedien in die opbou van die gemeente. Die ekklesia, wat Pop (1964:339) beskrywe "de door God geconvoeerde vergadering van het nieuwe, messiaanse volk, dat voor het Rijk bestemd is", is Gods beskikking vir mense. Die opbouproses vind wel plaas o.l.v. die Heilige Gees, maar op so 'n wyse dat die mens ingesluit word as medewerker. Per slot van rekening is die mens na Gods beeld, as Sy verteenwoordiger geskape (König, 1991:34). Die mens het sy opdragte van God ontvang en Hy eis dus ook verantwoordelikheid. Hoe die mens as beelddraer egter God se opdrag, se wil om die gemeente op te bou verstaan, is nie so vanselfsprekend en maklik nie. Onder leiding van die Heilige Gees en op grond van die Woord van God, word Gods plan vir die opbou van die kerk geteken. Die nietige, maar begenadige mens moet dit steeds verstaan, interpreteer en uitvoer, ook in die twintigste eeu, soos wat die Heilige Gees lei en nuut kan lei.

Die gelowiges waaruit die kerk bestaan, is dit ook nie in isolasie nie. Die kerk lewe binne 'n groot en veranderende wêreld, binne 'n bepaalde land en volk, binne 'n bepaalde samelewing. Dit alles skep 'n geskiedenis en kultuur waarbinne die gemeente hom bevind. Die geskiedenis en kultuur is deur mense, oor mense, van mense geskrywe en ontwikkel. Buiten die aanslae teen die gemeente wat Marais (1959:1,4,9) beskryf as 'n stryd na buite en na binne, was en is daar steeds sovele wat op die kerk inspeel. Wat in die wêreld gebeur het en steeds gebeur, vind weerklank in die gemeente.

Daarom dat Getz (1988:14) dit ook stel dat om regtig te bepaal hoe die bediening in en deur die gemeente moet plaasvind, deur die lense van die Skrif, geskiedenis en kultuur gekyk moet word. Toffler (1970:11,16) toon in sy boek, "Future Shock" wat reeds in 1970 gepubliseer is, aan watter ingrypende veranderings in menselewens, samelewingsverbande en kultuurpatrone reeds toe voorgekom en ontwikkel het. Maar heel profeties, soos wat die tema van sy boek ook aantoon, het hy as sosioloog tendense voorspel en gevisualiseer wat in intensiteit sou toeneem in die toekoms a.g.v. die nuwe fase wat betree is, naamlik die era van die superindustriële mens. "This storm, far from abating, now appears to be gathering force" (Toffler, 1970:11). Collins, ook 'n Amerikaner, bevestig sommige van hierdie ingrypende tendense wanneer hy in sy boek, wat vyf en twintig jaar later as die van Toffler die lig gesien het, die gesin en gesinslewe beskrywe en ontleed (Collins, 1995:3,4).

Dit en nog baie meer speel 'n rol wat verreken moet word wanneer daar oor die opbou van die gemeente gedink en beplan word. Die wêreld om hom het dus bepalende invloede op die mens en sy menswees, ook op die gelowige wat sy eie opbou as mens betref, asook sy aandeel in die opbou van die gemeente.

Tog is daar 'n sisteem, 'n instelling waar die mens se unieke menswees gevorm word, waar hy opgevoed en geleer word, waar sy besondere verwysingsraamwerk opgebou word, wat beskrywe kan word as die grootste enkele invloed op 'n mens se lewe, nl. die gesin. In die gesin word die godsdienbasis van 'n gelowige gelê, word hy geleer wat dit beteken om deel van Gods volk te wees en om te help opbou aan die liggaam van God omdat die Heilige Gees hom toegerus het met gawes. Natuurlik beweeg die gesin as 'n sisteem, maar ook die gesinslede individueel, binne die kragveld van die omringende wêreld en word as sodanig beïnvloed. "Die gesin is nie 'n statiese grootheid nie. Veranderinge en ontwikkeling binne gesinne hang vanselfsprekend saam met veranderinge in die kultuursituasie" (Louw, 1989:12).

Nou is dit juis die dilemma dat die gesin nie meer die rol speel soos in die vorige paragraaf kortliks aangetoon nie. Weens verskeie redes, wat later in die studie aangetoon sal word, is die rol wat die

gesin hedendaags in gesinslede se lewens speel, in die samelewing en in die algemene lewensverloop, gerelativeer omdat die gesin onder druk verkeer of, so word beweer, selfs in 'n krisis verkeer (Louw, 1989:11). As gevolg van al die faktore wat op die gesin inspeel, sê Collins (1995:5) soos volg: "In our own homes - including the homes of Christians - there is conflict, tension, insensitivity, communication breakdown, and probably more abuse than we dare to admit". Met groot oortuiging toon die studie die tanende invloed van die gesin aan. Hierdie tendens het verreikende gevolge ... ook vir die gemeente en die opbou van die gemeente.

Tussen die gemeente en die gesin was daar 'n wisselwerking deur al die jare - die verbondsgesin as deel van die verbondsvolk. Die gesin speel nou al minder 'n rol as opvoeder, as meningsvormer in gesinslede se lewens a.g.v. al die druk waaronder die gesin self verkeer. Ook die godsdienstige opvoeding en opbou binne gesinsverband word afgeskeep en daarmee saam die deelname aan die opbou van die gemeente. As dit die feitlike posisie van die gesin in die twintigste eeu is, dan moet aanvaar word dat die gesin se rol uitgedien is en bloot wag om getermineer te word sodat 'n plaasvervanger die rol kan oorneem. Dit het uiteraard ook implikasies vir die opbou van die gemeente.

Die ontdekking is egter dat daar nie 'n plaasvervanger vir die gesin is nie al ontwikkel daar ander gesinsamestellings (Toffler, 1970:215-220). Die gemeente kan egter binne die gegewe en feitlike situasie waarin die gesin en gesinslede hul bevind, 'n leidinggewende rol speel. Die uitdaging vir die gemeente is om gesinsbediening as 'n integrerende deel van gemeentelike bediening te implementeer. Louw (1989:26) stel dit dat die gemeente 'n taak en roeping het om byvoorbeeld gesinne te begelei tot gesonde verhoudinge: "Die ontwikkeling van die gesin se potensiaal tot die skep van diepte-verhoudinge is een van die grootste uitdagings waarvoor die kerk te staan kom".

In plaas daarvan dat die gemeente die kantlyn opsoek of skouerophalend die problematiek wat die gesinslewe bedreig en omhul, gade slaan, moet hy 'n dinamiese rol speel om verbondsgesinne met die evangelie te bedien, riglyne en perspektiewe uit Gods Woord vir die gesinslewe aan te dui om sodoende aan die opbou van die gesin gestalte te gee. In effek word die gemeente opgebou deur gesinsbediening via die opbou van die gesinne. "Vir konstruktiewe gemeentebou behoort die kerk in sy bedieningsprogram by gesinsbou te begin. Die stelling kan gemaak word dat gemeentebou sonder gesinsbou die natuurlike Godgegewe en voor-die-handliggende struktuur vir verdieping en groei van die gemeentelike lewe, oor die hoof sien" (Louw, 1989:194). Ook Christenson (1970:12) stel hierdie waarheid onomwonde: "Yet there is no building up of the Church without the building up of family life". Die rasionaal is dus dat indien die kerk 'n toegespitste, gefokuste gesinsbediening het wat deel vorm van die totale opbou van die gemeente, die gemeente vanuit die gesin as verbondsisstiem, deur die genade van die Here, die opbouproses sal stimuleer en verder sal help uitbou en ontwikkel.

1.2 Probleemstelling en doel van die studie

Die studie wil genoemde rasionaal en aanname soos hierbo uiteengesit ondersoek, naamlik of gesinsbediening wel so 'n kernrol kan speel in die opbou van die gemeente. Sou die stelling korrek wees dat die gemeente opgebou word wanneer gesinne opgebou word? Om die stelling teologies te ondersoek, sal aandag gegee word aan die verbond, die uitverkiesing asook die koninkryk van God waaruit duidelike grondlyne getrek kan word as basis vir die studie. Ook 'n duidelike verstaan van die

boumetafoor in die Skrif sal bepaal moet word sodat ondersoek kan word hoe die bediening kan inskakel en fokus op die opbou van die gemeente. Wat word verstaan onder die begrip gesinsbediening? 'n Duidelike inhoud en definisie sal gesoek en gegee moet word.

Dit sal ook van strategiese en deurslaggewende belang wees om in die studie te bepaal, binne die parameters van 'n definisie vir gesinsbediening, hoe gesinsbediening huidig plaasvind in die twintigste eeu, meer besonder die huidige dekade in die N.G.Kerk. Om so 'n evaluasie te kan maak, sal 'n empiriese studie gedoen moet word om feite te versamel. Vanuit hierdie empiriese gegewens sal aangetoon kan word wat die huidige stand van gesinsbediening is volgens die riglyne soos dit in die studie na vore sal tree. Uitdagings op die terrein van die familie- en gesinslewe geld ook vir die werklike of nuwe Suid-Afrika. Kan die kerk, en by name die N. G. Kerk, 'n leidinggewende rol speel ook in die breër gemeenskap? Die studie sal ook aan die saak wil aandag gee.

1.3 Begripsomskrywing

1.3.1 Kerk/gemeente

Ekklesia word in Afrikaans deur die woorde gemeente of kerk vertaal. Pop (1964:340) wys daarop dat "geen enkele vertaling ten volle bevredigen kon". Ook Heyns (1977:46,47) maak die stelling dat daar in die woorde, gemeente en kerk as vertaling van ekklesia, iets verlore gaan van die oorspronklike woord. Albei teoloë wat in die paragraaf aangehaal is, dui ook aan dat die onderskeidende gebruik wat in die algemene spreektaal tussen gemeente en kerk gemaak word, tog nuttig en bruikbaar is. In die spreektaal word eersgenoemde gebruik as aanduiding van die plaaslike, lokale versamelde gelowiges, terwyl laasgenoemde 'n aanduiding is van 'n groep gemeentes of groot geografiese gebied waar gemeentes geleë is. Vir die doel van die studie gaan ons beide terme gebruik soos dit in die algemene spreektaal voorkom. Tog sal, in aansluiting, by die titel van die studie, veral die begrip gemeente gebruik word.

1.3.2 Opbou van die gemeente en gemeentebou

In die tema en bespreking van die onderwerp "Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente" word die begrip opbou juis gebruik. God het nog altyd Sy gemeente gebou en Hy sal voortgaan om Sy gemeente te bou. In die bouwerk betrek Hy ook die gelowiges en gemeente as medewerkers en in daardie sin bou die liggaam homself op.

Gemeentebou word in die studie gebruik as verwysing na die ontwikkeling om met spesifieke gerigtheid vernuwing na te streef in die gemeente se wese, bestaan en funksionering (Nel, 1994:13). Dit alles bly egter in eerste en laaste instansie God se werk. Uiteraard is daar tussen die opbou van die gemeente en gemeentebou 'n baie noue verband. Tog, soos aangetoon, is dit nie identiese terme nie.

1.3.3 Die gebruik van die besitlike voornaamwoord

In Afrikaans word die besitlike voornaamwoorde met 'n kleinletter geskryf. Die uitsondering is o.a. waar die besitlike voornaamwoord direk gebruik word in die plek van God se Naam. Tog gaan uit erkenning en eerbied vir die Here God alle besitlike naamwoorde wat in die studie op God van toepassing is, met hoofletters geskryf word.

1.3.4 Verwysing na statistiek

Daar word in die studie na statistieke verwys soos dit na vore gekom het uit van die bronne wat gebruik is. Baie van die statistiese gegewens het egter op veral die V.S.A. betrekking weens die beskikbaarheid daarvan. Soos dit uit die studie sal blyk, is dit ook meer resente statistiek betreffende die V.S.A. wat aangehaal word. Daar word natuurlik ook na statistiek van ander oorsese lande verwys alhoewel dit ver in die minderheid is.

Resente statistiek t.o.v. die totale bevolking van Suid-Afrika is dun gesaai. Sodanige statistiek is inderwaarheid eers die afgelope paar jaar versamel. Statistiek uit die verlede is baie keer net op die blanke bevolkingsgroep van toepassing. Daar is, waar moontlik, ook na statistiek verwys wat op Suid-Afrika van toepassing is.

Hoofstuk 2

Teologiese vertrekpunte

2.1 Die gemeente van die Here.

2.1.1 Die gemeente as verbondsgemeenskap

God het Homself aan die mens geopenbaar en bekend gestel. Die kennis wat ons dus van God het, is deur Hom aan ons gegee (Bavick, 1931:22). Ook Snyman (1992:1) onderstreep hierdie waarheid. "Ons kan God ken omdat en vir sover Hy Homself geopenbaar het. As God Hom nie aan ons geopenbaar het nie, sou ons Hom nooit kon leer ken nie. Hy het Hom aan ons geopenbaar, nie omdat Hy dit moes doen nie, maar omdat Hy dit wou doen". Dat Hy Hom so openbaar, na die mens tree, hoef nie te verbaas nie. Want "(w)at doen Hy in die Bybel wat nie op mense betrekking het nie? Hoe openbaar Hy Homself anders as in sy omgang met mense en sy dae vir mense?" (König, 1991:4). König haal ook vir Berkhof aan: "Die mens staan dus in die Bybel in die middelpunt juis omdat God in die middelpunt staan".

Die mens, soos die hele skepping, is vir God belangrik, want dit is Syne, Sy handewerk. Tog word die mens teenoor die res van die skepping en skepsele afgegrens deurdat hy geskape is as beelddraer wat God verteenwoordig. Daarom beskryf Heyns (1970:100) dit dat God en mens op verskeie wyse met mekaar vergelyk kan word, bv. in die bestaanswyse en handelswyse (vgl ook König, 1991:34). God openbaar Hom egter nie net uit vrye genade aan die mens nie, maar Hy verbind Hom tot die mens, Hy tree in 'n verhouding tot en met die mens. "Deurdat God die mens met sy eie vingers gemaak het en van sy eie asem in die beeldjie geblaas het, is daar vanselfsprekend 'n intieme verhouding tussen God en die mens vasgelê. Dit is dan ook die eerste verhouding waarin die verhaal die mens plaas, nl. sy verhouding tot God" (Deist, 1992:81). Ook König (1991:8,9) wys daarop dat sekere teoloë die wese van die mens beskrywe in sy verhouding tot God. Heyns (1970:102) noem hierdie verhouding 'n dialogiese verhouding. Natuurlik staan die mens ook in velerlei ander verhoudings, bv. die naaste, homself en die kosmos (Heyns, 1970:100,101). Ander wetenskappe, soos die Sosiologie, Sielkunde ens. beklemtoon ook die waarheid dat die mens 'n verhoudingswese is.

Die wyse hoe God Hom tot die mens wend en verbind, die verhouding waarin God met die mens staan, word in die Skrif deur verskeie begrippe aangedui en beskrywe, bv. koninkrykswese, kind van God, of skepsel van God (König, 1991:14; vgl Jonker, 1989:180; Ridderbos, 1949:292). Alhoewel hierdie begrippe beskrywend is en saam 'n mosaïek vorm om die verhouding tussen God en die mens te skilder, is die woord verbond, na my oordeel, insigself beskrywend en ryk aan inhoud en betekenis en gee besondere uitdrukking aan hierdie genadeverhouding. Pragtig verduidelikend stel Ridderbos (1949:293) hoe die verbond en die ander begrippe wat ook na die verhouding tussen God en mens verwys, verstaan moet word: "Toch kan men er uit leren, dat de Verbondsgedachte van de verhouding

tussen God en zijn volk niet een voorstelling geeft, die alle andere verdringt of in de schaduw stelt. Veeleer moet men zeggen, dat zij een bepaald aspect vertegenwoordigt, een aspect, dat in de Schrift een zeer voorname plaats inneemt, maar dat toch pas met andere samen een volledig gezicht biedt op de zaak, die zij aanduidt".

Omdat die verbond egter so'n prominente rol speel om die verhouding tussen God en mens te verduidelik, verklaar Heyns (1976:30) dan ook soos volg: "Die besondere verhouding waarin God en mens tot mekaar staan, word in die Bybel met die begrip verbond weergegee". König (1991:14) verkies ook om verbond te gebruik en gee twee redes daarvoor. Hy wys daarop dat die begrip verbond die meeste in die Skrif gebruik word om die mens se verhouding tot God te beskryf. Volgens Aalders (1939:5,164) kom die begrip verbond twee honderd drie en tagtig keer in die Ou Testament voor en drie en dertig keer in die Nuwe Testament. König (1991,14) dui ook verder aan dat die sinsnede, "Ek sal julle God wees, en julle sal My volk wees", inderwaarheid 'n kernagtige beskrywing van die verbond is. Dit is ook die sin wat die meeste kere in die Bybel voorkom (vgl ook De Klerk, 1943:11).

Ridderbos (1949:290) beskrywe die verbond in opeenvolgende sinne soos volg: "In het algemeen kan men zeggen, dat zij handelt over de wijze, waarop God de Heere in zijn ondoorgrondelijke genade Zich tot de gevallen mens heeft gewend en de verbroken gemeenschap met hem heeft hersteld. Het Verbond der genade kan men dus, opnieuw zeer algemeen gesproken, omschrijven als het kader, waarbinnen de Heere zijn heilsraad aan de mens bekend maakt en die ook tot uitvoering en voltooiing brengt". Die woord verbond het in die Ou Testament die betekenis van 'n ooreenkoms en in die Nuwe Testament die betekenis van 'n testament of 'n eensydige beskikking (Aalders, 1939:43,44)). Hierdie betekenis is komplementerend tot mekaar om sodoende 'n totale inhoud van die verbond in die Skrif vas te stel.

Eksel verkies 'n verbondsbenadering wat so verstaan word dat die soewereine God in 'n genadige verhouding met die mens tree- 'n genadige inisiatief geneem deur God in die Vredesraad of pactum salutis. Dit verkry volle beslag en ontplooiing in Christus en word deur die Heilige Gees gerealiseer van geslag tot geslag sodat die verbond steeds in die tyd nuut en dinamies bly. Die verbond is in sy ontstaan monopleuries, maar omdat dit egter met mensekinders gesluit word, beteken dit dat dit in sy bestaan dupleuries is. Die verbond dra dus die karakter van wederkerigheid, 'n mutua conventio (Strauss, 1986:217).

Die genadeverbond het deur die heilsgeskiedenis van krag gebly alhoewel dit soms opnuut bekragtig is, soms met bykomende elemente gepaard gegaan het en met verskillende groeperinge van mense gesluit is onder bepaalde omstandighede. Aalders (1939:181) stel dit soos volg: "Het is wel waar, dat er in feite maar een genadeverbond is, waarvan God op verschillende tijden en bij verschillende gelegenheden ons zijne openbaring schenkt; maar het is tevens ook waar, dat God onder verschillende omstandigheden verschillende afzonderlijke verbonden sluit, die alle met dat ééne verbond in verband staan en dienen om de centrale weldaad van dat verbond te verzekeren en onder de aandacht te brengen, maar die steeds ook bepaalde bijkomende elementen bevatten, waarin ze ten deele ook wel weer onderlingen samenhang vertoonen, maar waardoor ze zich voornamelijk van elkander onderscheiden".

Dis verder belangrik om raak te sien dat die genadeverbond in Christus vervul is en deur die Heilige Gees in menseharte gerealiseer word (Ridderbos, 1949:291; vgl De Klerk, 1943:9). Daarom

vind daar nie meer verbondsluitings in die Nuwe Testament plaas nie (vgl Aalders, 1939:165).

Diesefde beginsel in die ou bedeling geld ook in die nuwe bedeling, nl. dat God Sy verbond oprig met die verbondsvolk en sy nageslag. Ook De Klerk (1943:20) wys op die waarheid: "Volgens die H. Skrif is die genadeverbond nie gesluit met enkele individue wat los op hulleself staan nie, maar dis 'n verbond wat organies deurgaans in die geslagte. Dis altyd 'n verbond met ons en ons saad". Dit is juis 'n wesenskenmerk van die verbond (Aalders, 1939:20,37,174).

Vanuit bogenoemde paragrawe is daar in besonder twee aspekte wat hier beklemtoon moet word omdat dit uiters belangrik vir die opbou van die kerk is.

Ten eerste. Dit mag nooit uit die oog verloor word dat die kerk wat opgebou moet word, verbondskerk is nie- mense met wie die Here 'n verbond gesluit het, oor wie Hy verbondsbeloftes uitgeroep het. Met ander woorde, in die opbou van die kerk sal te alle tye rekening gehou en verdiskonteer moet word wat God reeds in Sy genade in verbondsmense se lewens gedoen het en steeds o.l.v. die Gees in menseharte en deur verbondsmense as medewerkers doen om die opbou van Sy kerk te verwerklik. Die vraag is of met hierdie waarheid genoeg rekening gehou word in die ontwerp en beplanning van die opbou van die kerk. Hier word die saak slegs aangestip omdat daar later in die studie verdere aandag aan die saak gegee sal word.

Tweedens sal daar verreken moet word dat in die opbou van die kerk met verbondsindividue gewerk word wat in gesins- en familieverband staan wat strek van geslag tot geslag. Hier kan net terloops opgemerk word dat ook die enkellopendes wat nie meer fisies binne 'n gesin funksioneer nie of wat nie meer aan 'n gesin kan behoort nie (bv. weduwees, wewenaars ens), steeds deel is en deel bly van 'n familie of geslag. Dit bring die belangrikheid van die gesin na vore, want die gesin (familie, geslag) is die instelling, aan die eenkant, wat God geskep het waarbinne die mens grootword en opgevoed word, en aan die anderkant die instelling as draer van die verbond in soverre as wat die verbond juis met gesinslede van geslag tot geslag gesluit word.

Alhoewel die verbond strek van geslag tot geslag beteken dit nie, so stel Paulus dit aan die Romeine, dat almal wat van nature nakomelinge uit die geslag van Abraham is en aan die Israelitiese volk behoort, "...kinders van God is nie" (Rm 9:8). En dan verduidelik Paulus in die voortgaande vers wie inderwaarheid aan die geestelike nageslag en volk van God behoort: "...dit is die kinders wat kragtens die belofte van God gebore is, wat as Abraham se nageslag gereken word" (Rm 9:8). Hier is dus duidelik 'n spanning tussen die fisiese nageslag en die geestelike nageslag omdat hulle nie met mekaar ten volle korreleer nie. Aalders (1939:211) verwoord hierdie diskrepansie soos volg: "Wij hebben dus heel eenvoudig de beide feiten die de Schrift ons openbaart te belijden: het ééne, dat God zijn verbond opricht met de geloovigen en hun zaad, hetgeen beteekent dat Hij Zichzelf in Christus met een levenden, onverbrekelyken gemeenschapsband bindt aan de geloovigen en hun zaad, zoodat Hij hun God is en zij zijne kinderen zijn; het andere, dat nochtans niet alle kinderen die naar het vleesch geboren zijn uit geloovigen daadwerkelijk door dien gemeenschapsband aan God gebonden zijn".

Maar wie is dan die kinders "kragtens die belofte van God"? Jonker (1966:133) sê in sy kommentaar op die brief aan die Romeine oor vers 8 soos volg: "Deur Gods genadige verkiesing word (sommige van) Abraham se nageslag kinders van die belofte(v.8). Gods belofte gaan aan Abraham se nageslag vooraf en werk skeppingsmagtig". Hierdie gesigspunt is belangrik wanneer oor die opbou van die

kerk gedink word. Die verbond, so het ons reeds aangetoon, druk die verhouding uit tussen God en Sy volk. Wie die kerk is, word geteken vanuit die verbondsperspektief. Na sy uiterlike word die verbond van geslag tot geslag in stand gehou, maar na sy innerlike werking in bondelinge se lewens, vind dit soms geen ingang nie. Met ander woorde, die verbond verwys uiterlik wel na 'n verhouding tussen God en bondeling, maar daar is soms inderwaarheid geen verhouding nie. Die swakheid hiervan lê nie in die verbond wat God sluit nie, maar in die mens wat die verbondsverhouding met God die rug toekeer. Die misterie hiervan is in bostaande paragrawe aangetoon.

Ook in verbondsgesinne kom hierdie diskrepansie na vore deurdat die verbond met al die gesinslede gesluit word, maar dat die bykans ondenkbare gebeur dat van die gesinslede die verbondseise ignoreer. Dus, in die opbou van verbondsgesinne en terselfdertyd die opbou van die kerk, is daar soms 'n lugleegte omdat die gegewe van 'n verbondsverhouding nie altyd bestaan nie. In die opbou word die verbond tog as 'n basiese vertrekpunt geneem wat God reeds gedoen het en verder gaan doen. Nou blyk dit dat die vertrekpunt vir die opbou van die kerk nie altyd teenwoordig is in bondelinge se lewens nie.

Nieteenstaande hierdie bykans ondenkbare wat bondelinge se lewe karakteriseer, is en bly die verbond die basiese vertrekpunt in die opbou van die gemeente.

2.1.2 Die gemeente... 'n uitverkore gemeenskap

Wanneer ons terugkeer na Jonker se kommentaar oor wie Abraham se nageslag is, nl. "kinders van die belofte" is, dan het hy ook verwys dat dit diegene is wat uitverkies is. Dit is hulle wat God van ewigheid af uit genade, sonder aansiens des persoons, in Christus uitverkies het.

Inderdaad is dit dan ook so dat wanneer daar oor die verbond gehandel word, die uitverkiesing vanselfsprekend ter sprake kom omdat die uitverkiesingsleer ten grondslag van die verbond lê, dat die verbond die uitverkiesing in die geskiedenis verwerklik of soos Jonker (1989:180) dit stel dat die verbond in werklikheid 'n gestalte van die uitverkiesing is. Die noue verweefdheid tussen verbond en uitverkiesing bestaan verder daarin dat albei leerstukke vasgemaak is in die ewigheid waar God Sy heil in Christus vir die mensdom beplan het. Albei kan ook beskrywe word as metafore om die verhouding tussen God en Sy volk uit te druk, albei soos inderwaarheid die totale skepping, verkry sin en betekenis alleen in Christus- uitverkies in Christus asook die verbond wat realiseer in Christus as Verbondshoof. "Die gemeente van die Here Jesus Christus is 'in Christus' voor die grondlegging van die wêreld volgens Gods voorneme uitverkies. Met Hom as die Hoof en hulle as Sy liggaam is hulle in Sy lye, sterwe en opstanding verteenwoordig. In Hom as die Verbondshoof, die tweede Adam, is die liggaam van alle ewigheid af begrepe soos wat dit nou verborge is in God met die Verhoogde (Kol 3:3)" (De Klerk, 1985:58; vgl ook H.K. antwoord 54). Die kerk wat moet opgebou word, bestaan uit diegene wat uitverkies is in Christus. Die uitverkiesing lê dus ten grondslag van die kerk en mag nie bloot as 'n vanselfsprekende aanvaar word, of erger, geïgnoreer word deur volstruispolitiek toe te pas nie (De Villiers, 1982:16,17).

Vanweë die feit dat God die mens uitverkies sonder aansiens des persoons, slegs uit genade, het daar 'n skugterheid vir die leer van die uitverkiesing ontwikkel by die mens wat ingestel is op doen-

dit-jousef, op prestasie beheptheid en mondige onafhanklikheid. "... (dit) is alles behalwe strelend om te verneem dat t.o.v. die ewige lewe daar vir hom net een woord is wat tel, nl. genade" (Marais, 67). Daarom, so stel De Villiers (1982:1) dit, word "(o)or die saak deesdae liefs die swye bewaar. Predikante preek bra selde daaroor. Lidmate vermy die onderwerp veiligheidshalwe". Hierdie ingesteldheid is onskriftuurlik en dus onhoudbaar. Saam met De Klerk (1985:57) kan volmondig saamgestem word as hy sê: "Of ons dit weet of nie weet nie, of ons dit erken of negeer, en of dit vir die mensgesentreerde 'n onpopulêre gedagte is, gaan dit in die kerkwees om die uitverkiesende genade as die wortel waaruit dit opgroei".

Dit is noodsaaklik en onontbeerlik dat die kerk, en by name die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK), hom duidelik sal kan verantwoord ten opigte van die uitverkiesingsleer. Aanklagte word aan die adres van predikante en lidmate van die NGK gerig van 'n neiging tot Remonstrantisme. "So is dit dan baie duidelik uit uitsprake van lede van die Nederduitse Gereformeerde Kerk, uitgespreek oor 'n tydperk van meer as sestig jaar, dat die kerk beslis probleme het met die begrip uitverkiesing en selfs met die vrye wil en die versoening. Dit is duidelik dat die Kerk in sy amptelike hoedanigheid streng hou by die Gereformeerde belydenis van die uitverkiesing, maar dat daar lidmate en predikante is wat hierin dwaal en sommige is selfs openlik remonstrants gesind" (Krüger, 1980:88).

Maar verder, en dit is van kardinale belang vir die studie, sal 'n suiwer verstaan van die uitverkiesing die kerk wat opgebou moet word, gedurig terugvoer na God, want die kerk is tog diegene wat God uit genade uitverkies het, "...aan wie die hele gemeenskap van gelowiges in die hemel en op die aarde sy bestaan te danke het" (Ef 2:15). Uitverkorenes is diegene in wie se harte die Heilige Gees, op grond van die uitverkiesing, ook die wedergeboorte, geloof, selfs die drang tot bekering, heiligmaking en volharding bewerk het en steeds bewerk. Ja, die mens is wel medewerker, maar op so 'n wyse dat hy nie sonder God tot bekering kan kom, die heiligmaking en volharding kan nastreef nie. Dit gaan dus hier oor die gedagte wat God in en deur die uitverkiesing en in die voortsetting van Sy genadewerk, in menselewens reeds gedoen het en steeds doen.

Sekerlik word hierdie waarheid as 'n gegewe aanvaar en word daar in die studies oor die opbou van die kerk nie elke keer tot die uitverkiesing teruggegaan nie. Maar dit laat ook 'n leemte en hou 'n gevaar in. Want nou kan daar maklik alleen op die rol wat die mens as God se medewerker moet speel, gefokus word en dit wat God gedoen het, verkry 'n sekondêre plek. Hierdie gevaar het ook ter sprake gekom in vorige paragrawe toe gehandel is oor die verbond. Wanneer daar in gesinsbediening en in die opbou van die kerk aan die verbond en die uitverkiesing vasgehou word, dan kan dit nie anders nie dat God die ereplek verkry omdat alle inisiatiewe van die mens in gesinsbediening en die opbou van die kerk, spruit vanuit die groot genadige inisiatief deur God geneem soos dit na vore tree in die verbond en die uitverkiesing.

Dit is nie die bedoeling van die studie om verder in diepte van die uitverkiesingsleer in te gaan nie. Gedagtig aan dit wat in die vorige paragrawe egter aangaande die belangrikheid van die uitverkiesing aangestip is, is die onderstaande aantekeninge noodsaaklik.

1. Die uitverkiesing geskied in en deur Christus (Ef 1:4). Dit kan nooit los van Christus bedink word asof die leer van die uitverkiesing 'n losse selfstandigheid is nie, asof uitverkiesing en Christus verskillende verlossings van die mens bewerk, verskillende agendas het waarvolgens die verlossing

van die mens gerealiseer word nie. Nee, die uitverkiesing geskied in en deur Christus. Calvyn gebruik die beeld deur te sê: Christus is die spieël van ons uitverkiesing. In Christus sien ons soos in 'n spieël of ons verkies is (De Villiers, 1982:38,61).

2. Hoe moet die uitverkiesing verstaan word as God "... nog voordat die wêreld geskep is, ons in Christus uitverkies het"? (Ef 1:4)

In die beantwoording sal met die wese van God soos Hy Hom in Sy Woord openbaar rekening gehou moet word. Omdat God God is, die Gans Andere, is Hy nie gebonde aan ruimte en tyd nie. Hy is ewig, sonder tydsgebondenheid, sonder tydsgrense- gister, vandag tot in ewigheid dieselfde. Hierdie feit dat God in Sy bestaan tydloos of anders gestel, ewig is, word nie genoegsaam verdiskonteer in die verstaan van die uitverkiesing nie. Want as God ewig is, is ook Sy handeling en die uitvoer daarvan tydloos. En dit impliseer dat die uitverkiesing nie as 'n deterministiese leerstuk in die ewigheid vas lê nie, maar dat die ewigheid ook in die hede is en die hede omspan. König (1975:163) stel dit soos volg: "Hierteenoor moet gestel word dat die ewige God was, is en sal wees. Die ewigheid hou nie op (en val nie vas) voor die skepping nie, maar gaan voort". Hy verwys ook na Barth wat gepraat het van God se ewigheid as voortydlik, botydlik en natydlik. Ook Jonker (1989:119) stel die waarheid skerpsinnig mooi: "Gods ewigheid beteken dat Hy die Here van die tyd is. Christus is die Here ook van die geskiedenis. Deur die Heilige Gees is die ewigheid midde-in die tyd aanwesig oral waar Christus verkondig word". En "(d)ie besluite van God is ewig, omdat dit die besluite van die ewige God is".

Wanneer so 'n siening oor die uitverkiesing nagehou word, kan daar gejubel word met die lofliedere van Rm 11:33-36 en Ef 1:3-6. Dit vind nie rus in wispelturigheid nie, maar "dat er in dat verkiesende voornemen Gods zin ligt, orde en stijl, een machtige duidelijkheid, een handelen zonder de grilligheid en wispelturigheid der willekeur" (Berkouwer, 1955:72; vgl Dordse Leerreëls 5:8). Teen die agtergrond verstaan 'n mens Calvyn se opmerking dat die uitverkiesing, "cor ecclesiae", die hart van die kerk is.

Die mens het ook 'n verantwoordelikheid om sy uitverkiesing vas te maak. Beide waarhede, nl. dat die uitverkiesing Gods onveranderlike voorneme is, maar dat die mens ook 'n verantwoordelikheid het, word as 'n gegewe aangestip, bv. Jh 6:37; Ef 5:14; Flp 2:12,13 ens. Kotze (1968:24) druk hierdie waarheid so uit: "God se uitverkiesing gaan nie buite sy middele om nie. God se alwerkzaamheid sluit die menslike selfwerkzaamheid nie uit nie, maar juis in. God behandel die mens nooit soos 'n 'stok of 'n blok' nie, maar eer hom as 'n verantwoordelike skepsel". God se Woord, o.l.v. die Heilige Gees, is dan by uitstek die middel om die sondaarmens tot bekering te lei en sy verkiesing vas te maak. Dit is dus baie duidelik dat die uitverkiesing nie 'n streep deur die mens se verantwoordelikheid trek nie, maar dat die mens deur God geaktiveer word, 'n reaksie op God se aksie in 'n mens se lewe (De Villiers, 1982:51,52). Aan beide waarhede sal dus vasgehou moet word. Ons kan konkludeer met Marais (144) wat sê: "Dis duidelik dat die Raad van God ons vryheid nie ophef nie, dat nog in die verkiesing nog in die verharding die verantwoordelikheid van die mens nie tot niet gaan nie".

Dit is tog belangrik om raak te sien dat die mens nie verkies word tot verwerping nie. Dit geskied nie op dieselfde wyse as die uitverkiesing nie. "Dit hou in dat daar 'n prinsipiële verskil tussen Gods verkiesing en verwerping bestaan" (Jonker, 1989:144).

Hoe moet ons dan nou die verhouding tussen uitverkiesing en verbond verstaan?

Die uitverkiesing, so het ons hierbo gesien, lê in God se hand en geskied in en deur Jesus in die tyd.

Hierdie verkiesende genade van God in Christus word verwerklik in menselewens deur die Gees (Jonker, 1989:130). Die Goddelike werksaamheid geskied egter nie met losstaande individue nie, maar binne organiese verband in gesinne, in families, in geslagte. God se uitverkiesing word dus sigbaar in die verbond. "Daar is 'n noodwendig verband tussen die uitverkiesing en die verbond. Die uitverkiesing as die ewige besluit en welbehae van God (Ef 1:4) om aan sekere verlore mense die ewige lewe te gee, word verwerklik op 'n verbondsmatige wyse" (De Klerk, 1985:12). De Klerk (1943:19) voeg hieraan toe: "God bring Sy uitverkorenes in die reël deur die genadeverbond tot die saligheid".

Treffend word die waarheid in die heilsgeskiedenis uitgebeeld. God verkies Abraham in Gn 12 en Hy belowe: "Ek sal jou 'n groot nasie maak" (2a), en "In jou sal al die volke van die aarde geseën wees" (3b). God verkies Abraham, maar dis 'n uitverkiesing wat uitloop en tot seën sou wees, sodat 'n groot nasie tot stand sou kom en dat selfs die volke van die aarde sal deel in die seën. Hierdie uitverkiesing van Abraham en die seën wat daaruit voortspruit, word vasgemaak in die verbond- dit word verwesenlik in die verbondsluiting in Gn 15,17. Hierdie verbondsluiting raak ook nie net vir Abraham nie, maar "jou en jou nageslag en al hulle geslagte. Dit is 'n blywende verbond: Ek sal jou God wees en ook die God van jou nageslag" (Gn 17:7b). Daarom dat Le Roux (1991:168) kan sê: "Die Abraham-verbond met sy onvoorwaardelike genadige karakter is deurlopend geldig tot vandag". Die uitverkiesing in Christus in die hede word dus ook vandag in die verbond gerealiseer, verwerklik, in en deur gesinne, families en geslagte. "Gods Verkiezing en Verbond gaan niet buiten de door Hem Zelf gelegde scheppingsverbanden om" (Ridderbos, 1949:315). Al is uitverkiesing en verbond dus ten nouste verbonde moet daar wel tussen uitverkiesing en verbond onderskei word. "Dan word uitverkiesing en verbond op mekaar betrek en tog word ruimte gelaat vir die ongeloofsbreuk binne die verbond, sonder egter om die verbonds-beloftes te relativeer" (Jonker, 1989:184).

Die kerk is die genadige resultaat van God se uitverkiesing wat verbondsmatig in die geskiedenis realiseer. Uitverkiesing, verbond en kerk word treffend deur Heyns (1978:226) met mekaar verbind: "die passiewe mens in die uitverkiesing, word die aktiewe mens in die verbond, die georganiseerde mens in die kerk...Daarom kan met reg verklaar word: die verbond is die inwendige grond van die kerk, en die kerk is die liturgiese gestalte van die verbond". Dit wat God in Sy verkiesende handeling deur die verbond in menselewens volbring het, kan nooit genoeg verdiskonteer word nie. Want die kerk is alleen kerk omdat God dit gewil het.

Die Bybelse imperatief dat die kerk opgebou moet word, sal alleen kan geskied in die besef wat God reeds in Sy genade gedoen het dat die kerk kan wees. Maar verder, wat God nog altyd doen en sal doen dat kerk kerk kan wees en bly. God se verkiesende handeling deur die verbond is inderwaarheid reeds ook 'n opbouende handeling, want so bou Hy menselewens op tot verlore, versoende, ja, tot nuwe mense. As verkorenes en bondelinge is hulle status nou voor God wat hulle van nature nog nooit was of kon wees nie...kinders van God. Daar is in die begin reeds daarop gewys dat die opbou van die kerk God se werk is. Wat ons hier wil beklemtoon, is dat deur God se uitverkiesing en verbondsluiting nie net die basis vir die verdere opbou gelê word nie, maar dat dit opsigself opbou van die kerk is soos inderdaad ook alle ander handelinge van God. Dit gaan dus oor wat die uitverkorene en die bondeling van meet af in Christus is, wat deur die Heilige Gees in hul lewe gedoen is en steeds

gedoen word. Dit is inderdaad die wins wat behaal word deur die verbond en die uitverkiesing as basisteorie en uitgangspunt vir die studie oor die opbou van die kerk, te neem.

Bogenoemde standpunt wil geensins die mens se rol en verantwoordelikheid as medewerker in die opbou van die kerk negeer nie. Nee, die wonder is juis dat God die mens ook inskakel in die opbou deur hom uit te verkies en in 'n verhouding met hom te tree deur die verbond wat in die gesin beslag kry. Vanuit hierdie gesigspunt kan verklaar word dat die gesin 'n Godgegewe funksie vervul, nl. om die uitverkiesing in die verbond te voltrek. God is nie as sodanig van die gesin afhanklik nie, maar dis Sy genadige werkswyse. Dis egter nie net alleen 'n werkswyse nie, maar terselfdertyd ook 'n opbou van die gesin en gesinslede se lewens. En omdat die gesin opgebou word, word ook die kerk opgebou, want die gesin is deel van die kerk. Die belang van die gesin is meteens duidelik as 'n gemeenskaplike noemer in bogenoemde bespreking van die uitverkiesing, verbond en die opbou van die kerk. Daar sal later in die studie weer hierop teruggekom word wanneer oor die inhoud en betekenis van die begrip opbou en gesin gehandel word.

In en deur die verbond en uitverkiesing het dit duidelik geword wie die gemeente is - 'n geloofsgemeenskap wat God uit genade Syne gemaak het. Tog is die oogmerk ten diepste nie die gemeente nie, maar die Koning wat die gemeente Syne gemaak het. Daarom is die volgende afdeling juis daarop gerig om aan te toon dat die verbondsgesinne en bondelinge wat deel van die gemeente is, op die koninkryk van God gefokus moet wees.

2.1.3 Die gemeente as gestalte van die koninkryk van God

Oor die belangrikheid van die koninkryk van God is daar min twyfel. Dit vorm die sentrale tema van Jesus se prediking (Ridderbos, 1972:5; vgl ook Deist & Du Plessis, 1981:93,98). Naas koninkryk van God gebruik Jesus ook die uitdrukking koninkryk van die hemele wat oor identies dieselfde saak handel. Die rede vir die verskil in die gebruik van die terme kan daarin gevind word dat laasgenoemde begrip in die Matteusevangelie voorkom wat hoofsaaklik aan Jode geskryf was terwyl eersgenoemde begrip eie is aan die Markus- en Lukasevangelie wat weer aan heidene gerig was (Ridderbos, 1972:36). Ook kom koninkryk van Christus voor, maar Heyns (1970:10) wys daarop dat daar wel onderskei moet word tussen genoemde term en die koninkryk van God.

Koninkryk van God is Nuwe Testamentiese taal. Inderdaad tree die koninkryk van God (basileia) omvangryk en helder na vore in die Nuwe Testament omdat Christus die Here sentraal staan. Ons kom later weer hierop terug.

Tog is dit belangrik om daarop te let dat die begrip koninkryk van God nie ewe skielik in die Nuwe Testament opspring nie. Nee, die Ewige Koning wat altyd was, openbaar Hom in die begin van die Skrif as die Skepper-Koning en in die verdere ontsluiting van die Ou Testament as die God wat heers oor Israel, maar ook oor elke ander nasie en die totale skepping. "God, die Koning, beheer die geweld van die donder en die suising van die stilte. Hy skilder die kleure van die reënboog en die vlerke van die skoelapper. Hy beskik oor blydschap en tranen, voorspoed en teenspoed, oorvloed en gebrek, lewe en dood. Hy regeer" (Kleynhans & Gaum, 1982:30). Hieruit is dit duidelik dat die koninkryk nie net oor alle lewende wesens nie, maar ook oor die totale uitspansel reik en daarom kan verklaar word dat

die koninkryk ook 'n kosmiese dimensie het (Floor, 1974:6). Hierdie waarheid dat God se Koningskap altyd was en ook sal wees, is as 'n gegewe deur die hoorders van Jesus se prediking aanvaar. Dit blyk uit die evangelies dat die begrip koninkryk nie omskrywe of gedefinieer is nie, want die betekenis daarvan was duidelik. "Deurgaans veronderstel Hy egter dat die mense weet wat die Koninkryk is (Deist & Du Plessis, 1981:100). Ridderbos (1972:28,29) se samevatting oor God as Koning en Sy Koningskap in die Ou Testament som dit raak op: "Samenvattend kan men dus zeggen, dat ofschoon in het O.T. de uitdrukking koninkrijk Gods nog niet in de zelfde geijkte zin voorkomt als waarin het N.T. haar gebruikt, de gedachte van het komende rijk Gods, bestaande in het universele koningschap Gods over heel de wereld tot heil van zijn volk en tot nederwerping van alle zich tegen Hem verheffende macht, van ouds een der centrale motieven vormt van Israels heilsverwachting".

As gevolg van die sonde het daar by God se onderdane 'n ontkenning en verzet gekom teen Sy Koningskap. Hierdie weiering van die mens om God as Koning te aanvaar, voor Hom te buig, het implikasies vir die totale wêreld meegebring. Heyns (1970:12) haal Overduin aan wat sê: "En so het die grootste nood van die wêreld geword die feit dat God nie as Koning aanvaar word nie".

Met Jesus se koms na die aarde gryp God Self in en antwoord so op die noodkreet van 'n opstandige wêreld. In Christus, die Messias, breek die koninkryk deur. Soos voorspel, is Hy die Spruit uit die geslag van Dawid wat as Koning sal regeer. Daarom dat Hy van Homself kan sê: "Aan My is alle mag gegee in die hemel en op die aarde" (Mt 28:18b). Paulus beskryf die voorrang van Christus as Koning oor die hele heelal op 'n uitnemende wyse in sy brief aan die Kolossense (Kol 1:15-20). "In Hem is het futurum van de profetie overgegaan in het praesens der vervulling" (Ridderbos, 1972:67).

Tog het die dissipels Jesus se menswording en lewe nog nie verbind met die aanbreek van die koninkryk van God nie. Eers na Sy kruisdood en opstanding het hulle die waarheid wat Jesus verkondig het, nl. dat die koninkryk van God naby gekom het, verstaan. Toe het die lig van die koninkryk in Jesus, as die verheerlikte Christus, vir hulle deurgebreek en het die besef posgevat dat alles wat Jesus gedoen het tekens was van die koninkryk van God. Die koninkryk van God kan met Jesus en Sy lewe gelyk gestel word (Deist & Du Plessis, 1981:153; Heyns, 1970:13). Deur Sy dood en opstanding het daar versoening gekom tussen mens en God. Nou kon die mens God se Koningskap in en deur Jesus weer aanvaar met 'n bereidheid om Hom te dien. Hierdie aanvaarding geskied egter deur die werking van die Heilige Gees. "Christologies gesien is die Koninkryk van God gefundeer in die verlossingswerk van Jesus Christus. Pneumatologies gesien word die Koninkryk van God gerealiseer deur die Heilige Gees" (Floor, 1974:3).

Die aanvaarding van Hom en buiging voor Hom as Koning, plaas diesulkes as burgers binne die koninkryk. Alhoewel Jesus self nooit 'n definisie van die koninkryk gegee het nie, kon Sy dissipels uit die gelykenisse wat Jesus vertel het, iets begryp hoe en van watter aard die koninkryk van God is. Vergelyk in die verband Deist en Du Plessis (1981:141-146) se beskrywing van die gelykenisse. Ook in die wonderwerke wat Hy verrig het, veral wanneer die bose geeste voor Hom die wyk moes neem, is Sy Koningskap en koninkryk geteken en geproklameer.

Hoe verstaan ons dus die koninkryk soos geopenbaar in die Skrif? "Die Koninkryk is Gods heerskappy oor en die gehoorsame aanvaarding daarvan deur sy onderdane: stof, plant, dier, mens en engele. Nog korter: die koninkryk is die triomf van Gods wil" (Heyns, 1977:6). Of soos Deist en Du

Plessis (1981:100) kortliks sê: "God regeer".

Die koninkryk het in Christus aangebreek. Die teenwoordigheid van die koninkryk word onomwonde gestel (Mk 1:15). Tog word die koninkryk ook in eskatologiese terme geskilder (Mt 16:28). Aan dié tweeledigheid sal moet vasgehou word. Ridderbos (1972:103) wys in die verband daarop dat die evangelie nooit gedifferensieer oor die koninkryk spreek of verwys na verskillende fases nie. Die Woord sê bloot dat die koninkryk gekom het en op 'n ander plek dat die koninkryk sal kom. Deist en Du Plessis (1981:137) wys daarop dat die koninkryk reeds gekom het (verlede), dat dit steeds besig is om te kom (hede) en dat dit eendag sal kom (toekomstig).

Teen genoemde agtergrond kan daar nou na die verband tussen koninkryk van God en gemeente gekyk word. Die gemeente is 'n gestalte van die koninkryk van God - so lui die opskrif van die paragraaf. Die koninkryk is omvattend en oorspan almal en alles omdat Gods se heerskappy oor almal en alles strek. Daar waar gebuig word voor Sy gesag en heerskappy, daar breek die koninkryk van God deur, raak dit gestaltes van die koninkryk, bv. die Christelike huwelik, die Christelike gesin ens. Die gemeente is 'n besondere gestalte van die koninkryk. Heyns (1977:23-25) dui aan dat die gemeente verbind is met die koninkryk deurdat die gemeente teken is, heenwysend na en deelnemend is aan en van die koninkryk. Die burgers van die koninkryk is ook diegene wat saamverbind is in die gemeente alhoewel die koninkryk en gemeente nie beskrywe kan word as twee identiese sirkels wat op mekaar lê nie. Almal wat aan die gemeente behoort, is nie sonder uitsondering burgers van die koninkryk nie. In die bespreking van die verhouding tussen verbond en uitverkiesing is ook op die diskrepansie wat daar bestaan, gewys. Wanneer ons die uitverkorenes ter sprake bring binne die koninkryksperspektief, sal ons kan konstateer dat die uitverkorenes inderwaarheid die burgers van die koninkryk van God uitmaak.

Die gemeente moet fokus en as instrument dien ten behoeve van die koninkryk. Die lig van die evangelie moet op so 'n wyse deur die gemeente in 'n donker wêreld ingedra word dat Christus se Koningskap geproklameer en die koninkryk uitgebrei kan word. Die gemeente sal in sy amptelike diens en prediking, maar ook in en deur elke gelowige se lewe visie moet hê en sy visier moet instel op die koninkryk van God. Floor (1974:4) vat die verhouding soos volg saam: "aan die een kant produseer die Koninkryk die Kerk, maar andersyds introduceer die Kerk ook die Koninkryk van God. Die Kerk is 'n produk van die Koninkryk, terwyl aan die anderkant Koninkryk deur die Kerk verkondig word".

Bogenoemde beskrywing oor die gemeente as gestalte van die koninkryk, bring belangrike gesigspunte na vore met betrekking tot die gemeente se eie verstaan van sy rol en funksie. Wanneer die gemeente sy taak en rol definieer met 'n koninkrykvisie, soos hierbo uiteengesit, dan voorkom dit dat die gemeente op homself gefokus en gerig is ten koste van die koninkryk. Dat dit geen denkbeeldige gevaar is nie, spreek vanself. Inderdaad kan die gemeente koninkrykvisie verloor en in homself opgaan. In al sy opbouprogramme en aktiwiteite kan dit so maklik gebeur dat die gemeente op homself gerig is en 'n eie koninkrykie oprig. Die opbou van die gemeente kan dan die gemeente as einddoel hê. Heyns (1977:25) verwoord dit soos volg: "Die kerk wat die koninkryk uit sy gesigseinder verloor en begin arbei aan homself en droom van sy eie grootheid en heerlikheid en mag, die kerk het verwêreldlik en versaak sy roeping". Opbou-programme, en by name gesinsbediening as deel van die opbou van die gemeente, loop ook gevaar om as 'n eie grootheid te ontwikkel. Dan raak dit opsigself

'n doel wat in homself opgaan. En dit kan nie. Gesinsbediening moet allereers daarop afgestem wees om gesinne te begelei en te bedien sodat die koninkryk helder deurbreek in gesinne waar Christus as Koning aanvaar en bely word. Die Christelike gesin is dan ook 'n gestalte van die koninkryk van God. Waar dit gebeur, vind dit ook neerslag in die gemeente en word die koninkryk so gedien en uitgebrei.

Hierdie perspektief sal in die opbou van die gemeente moet lewe. Dit is o.a. die uitdaging vir gesinsbediening. Die opbou van die gemeente, met gesinsbediening as deel daarvan, moet geskied met die oog daarop om beter en helderder op die koninkryk te fokus, die koninkryk te belig en die koninkryk te verkondig. In die lig van die koninkryk kan die gemeente in die " tussentyd" homself ontdek en uitleef om werklik gemeente wees.

2.2 Samevatting

Daar is gepoog om 'n teologiese onderbou vir die bestudering van die onderwerp, "Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente", uit te spel. Die verbond, uitverkiesing en die koninkryk van God is op so 'n wyse aan die orde gestel dat dit logies mekaar opgevolg het. Die uitverkiesing in Christus is en word deur God verbondsmatig gerealiseer. God versamel vir Hom 'n volk, 'n gemeente op aarde met die oog op die koninkryk en die koms van die koninkryk. Die gemeente, wat o.a. deur gesinne gevorm word, is egter nog op weg en het nog nie gearriveer nie. Daarom moet die gemeente opgebou word om al meer en voller heen te wys na die koninkryk.

Hoofstuk 3

Die opbou van die gemeente

3.1 Die Skriftuurlike begroning van die begrip opbou

Die fokus wat die afgelope twee dekades op die begrip opbou van die gemeente asook op gemeentebou geplaas is, die vergestaltung van opbou in die kerklike praxis en die steeds voortgaande soeke na die opbou van die kerk, noop 'n ondersoek en beskrywing van die Skriftuurlike begroning daarvan. Daar is natuurlik ook ander begrippe in die Skrif wat ook die voortdurende voortgang tot geestelike volwassewording beskrywe. Ridderbos (1973:479) noem, byvoorbeeld in die verband groei en wasdom, maar verklaar egter: "Het beeld van de opbouw domineert echter, zodat wij daarin ons uitgangspunt nemen". Van der Merwe (1995:1) en Zeeman en Janse van Rensburg (1999:1) werk weer met die begrip vernuwing om die kerk se opbou te beskrywe. Heyns (1977:203, 204) wys daarop dat daar in die begrip opbou "groter nadruk op die bydrae wat deur die mens self gelewer word lê, of skoon dit uiteraard nie die werk van die Gees uitsluit nie".

Reeds by die inleiding het ons dit gestel dat God in die eerste en laaste instansie Sy gemeente opbou. Natuurlik is dit nie net die kerk wat deur God opgebou word nie. Die totale skepping is en word steeds deur Hom opgebou, versorg en onderhou. In die proses bedien Hy Hom ook van mense as medewerkers aan wie Hy die vermoë en genade gee om te kan meewerk om Sy totale skepping op te bou. Daarom is die mens as God se verteenwoordiger, Sy beeld geskape o.a. om die opdrag wat die eerste mensepaar voor die sondeval van God ontvang het (Gn 1:28), te kon uitvoer. Om na die beeld van God geskape te wees, beteken volgens Keet (1945:110) die volgende: "In een woord, die mens is in sy wese 'n floue afdrak van die volsalige wese van God self". König (1991:34) voeg daaraan toe: "Ons moet met ons konkrete, praktiese lewe heenwys na God, herinner aan God, Hom verteenwoordig, soos Hy leef".

Uit bogenoemde is dit duidelik dat deur God se skeppingswoord alles volmaak geskape was, maar dat dit verder ontwikkel, opgebou en bestuur moes word deur God as Heerser se voorsienigheidswoord (Heyns, 1977:10,12) en deur die mens te begenadig om onder Sy seënende hand daartoe mee te werk. Daarom die opdrag: "Wees vrugbaar, word baie, bewoon die aarde en bewerk dit. Heers oor die vis.." (Gn 1:28). God het dus bepaal dat daar opbou, ontwikkeling moes plaasvind in Sy skepping. Hierdie is 'n belangrike gesigspunt omdat God die ruimte laat vir die mens om onder Sy seënende hand Sy skepping op te bou.

Natuurlik het hierdie opbou en ontwikkeling 'n ander dimensie gekry na die sondeval. God kondig die straf aan. Hy wend Hom eers tot die slang, dan tot Eva en laastens tot Adam. So het die sonde in Genesis 3 verloop. Vir Adam sou die opdrag om die aarde te bewerk, op te bou met moeite en smart

gepaard gaan en die opbrengs beperk word deur dorings en distels. "In die paradys kon hy eers die vrug geniet en daarna arbei, nou moet hy eers arbei en daarna kan hy die vrug eet" (Snyman, 1992:54).

Naas bogenoemde breë agtergrond, is daar in vorige paragrawe daarop gewys dat God se opbou ook sigbaar en gestalte kry in die uitverkiesing en verbond. God verkies Sy kerk wat verbondsmatig in die tyd versamel word. Die Gees verander en bou die mens op deur hom te verkies en in 'n verbond met hom te tree, want hy word 'n nuwe mens wat hy nie gewees het nie en onmoontlik self kon word. Om 'n uitverkorene en 'n bondeling deur die genadige werking van die Heilige Gees te wees, beteken egter ook dat die kerk nog nie gearriveer het nie, maar met God die Gees steeds op weg is. "Ek is veral ook daarvan oortuig dat God, wat die goeie werk in julle begin het, dit end-uit sal voer en dit sal voleindig op die dag wanneer Christus Jesus kom" (Flp 1:6). Juis omdat hy 'n uitverkorene en bondeling is, kan en moet hy opgebou word. Hendriks (1992:40,79) laat hom soos volg uit oor die verband tussen opbou, uitverkiesing en verbond: "Die Hebreeuse woord bana (bou) word konsekwent in die konteks van die verbond gebruik. God bou sy verbondsvolk. Die breë konteks (of verband of samehang) is die uitverkiesende genade van God" en "Die oorsprong van die boumetafoor is teologies gesproke geleë in die uitverkiesing. Die uitverkiesing is verbondsmatig gerealiseer".

3.2 Die begrip opbou in die Ou Testament

Die stam of afleiding om te bou, kom volgens Nel (1994:2) 390 keer en volgens Pop (1964:401) 360 keer voor in die Ou Testament en word vir verskillende bouprosesse gebruik. Kellerman (Lesing 1:2) haal Roberts aan wat aandui dat opbou in verskillende verbande gebruik word, o.a. in die antropologiese (Gn 2:22), die sosiale (Gn 16:2) en die staatkundige (2 Sm7:27) verbande. In die studie gaan dit om die opbou van God se volk en kerk.

Soos reeds beklemtoon is die uitverkiesing en die verbond Gods genadige handeling wat opsigself die opbou van die volk bewerkstellig het. Dit is egter ook die grond waarop en die grense waarbinne die opbou geskied. Die begrip opbou (bana) word die eerste keer eksplisiet deur die profeet Amos (9:11) gebruik wat in die agste eeu opgetree het (Hendriks, 1992:78). God, as Subjek van die bouwerk, belowe: "Daardie dag bou Ek die vervalle hut van Dawid weer op". In teksverse soos Sg 6:12-13, Jr 31:31-34 ens. word weer aangetoon dat die Messias as Subjek van die bouwerk optree. Die profesieë het in Hom finale vervulling gevind en is daarom eskatologies gelaai en gerig. "Die verwagting sluit hierby aan dat God 'n koning uit die geslag van Dawid sal skenk. Hy sal bou, reg laat geskied, die lot van sy volk verander en medelye met hulle betoon" (Nel, 1994:4). Ook die Heilige Gees is Subjek van die opbou van die volk soos dit na vore kom o.a. in Esg 36:26,27; Sg 4:6 ens.

God bedien Hom ook van mense om die bouwerk te verrig, soos blyk uit Jr 1:10; Jes 65:10; Sg 4:7-14 om enkele teksverse aan te haal. Tog is dit ook duidelik dat die mens eenvoudig nie in staat is om sekere bouwerk te doen nie (Hendriks, 1992:40,41).

Hierdie bouwerk en opbou van die volk deur God Drie-enig, ook waar mense gebruik is, spreek van Sy genade, liefde en ontferming. As verbondsgod het Hy die volk uitverkies en verbondsbeloftes oor hulle uitgeroep. Omdat hulle Syne is, sou Hy hulle ook opbou. "Het begrip opbouw wordt alzo tot een symbool van het genadige handelen Gods met de rest van zijn volk en wordt in deze zin in de

toekomstverwachting ook van het latere Jodendom gevonden" (Ridderbos, 1973:480)).

Maar daar is ook verbondseise waaraan die volk moes beantwoord. En wanneer Israel nie aan die eise gehoor gegee het nie, in sonde volhard het en in ongehoorsaamheid die verbondseise verwerp het deur o.a. ander gode aan te hang en te dien, dan het die verbondsgod opgetree. Hy ruk uit en breek af. Pop (1964:401) stel dit so: "De teenstelling is afbreken of verwoesten (Jr 1:10; 24:6; 31:28; Jes 5:5). Ook dit is Jhvh 's werk en vindt zijn oorzaak in Israels zonde". Hierdie afbreek- en uitruk-handeling van God is in 'n sekere sin voltrek deur heidense volke wat God gebruik het om oorlog teen Israel te voer, verwoesting en vernietiging van Israel se stede en land te bewerk en die gevolglike dwinglandy en wegvoering in ballingskap af te dwing (Nel,1994:3).

Tog is die uitruk en afbreek, die wegvoering van die volk in ballingskap nie die laaste woord en handeling van die genadige God nie. Hendriks (1992:40) wys op 'n opvallende patroon by Amos Jeremia, Esegiel en Jesaja 65,66, nl. dat in bogenoemde teksverse of Skrifgedeeltes aan die eenkant die aksie van afbreek, vernietig, uitruk voorkom, maar aan die anderkant bou, plant, opbou deur God belowe word. In eskatologiese terme word die opbou geteken as 'n "aanknopen bij de profetische belofte van het genadige herstel van het in de ballingscap prijsgegeven volk, van de wederopbouw van zijn verwoeste huizen en muren, van zijn steden en tempel" (Ridderbos, 1973:480).

Hierdie genadige handeling van God met Sy uitverkore volk spruit vanuit Sy trou, liefde en ontferming as verbondsgod. Die waarheid kom o.a. treffend in Hosea 11:8 na vore: "Maar hoe kan Ek jou prysgee, Efraim? Hoe kan Ek jou laat vaar, Israel? Hoe kan Ek jou vernietig soos Adma, met jou maak soos met Sebojim? Ek kan dit nie oor my hart kry nie. My liefde brand te sterk".

Maar Sy liefde is nie enkel en alleen gereserveer vir Sy verbondsvolk nie. Nee, Sy handelinge met Sy verbondsvolk, afbreek en opbou, het ook ten doel om teenoor die heidenvolke en die nasies te getuig dat Jahwe die enigste ware God is. Daar lê egter ook 'n verdere missionêre perspektief in die opboubeeld self, want die opbou geld ook vir heidenvolke wat hul tot God sou bekeer: "En as die buurvolke die gebruik van my volk aanleer om in my Naam 'n eed af te lê met die woorde:'So seker as die Here leef!'net soos hulle my volk geleer het om in die naam van Baäl 'n eed af te lê, sal hulle 'n plek kry onder my volk" (Jr 12:16; vgl Jr 1:10,18:1-9; Esg 36). Ten diepste gaan die opbou om die eer van God se Naam. Sy Naam is op die spel, want Hy het die volk Israel uitverkies en Homself aan hulle met 'n verbond verbind.

3.3 Die begrip opbou in die Nuwe Testament

In die Nuwe Testament word die bouwerk voortgesit vanuit die Ou Testamentiese heilshistoriese en eskatologiese perspektiewe. "Want Israel was niet een voltooid bouwwerk; in zijn geschiedenis ging de opbouw steeds verder" (Pop,1964 :401). Ook Smit (1988:199) verklaar: "die boubeeld is gewortel in die Ou Testament". Deur die kruis en opstanding van die Here Jesus en die werking van die Heilige Gees het daar nou 'n nuwe verbondsvolk, die nuwe Israel tot stand gekom wat moet opgebou word. Daar kan met Pop (1964:402) saamgestem word as hy sê: "God bouwt verder, doch niet langer het oude Israel, maar het nieuwe, waarvan Jesus de Messias het beslissende element is". Hierdie nuwe verbondsvolk is die kerk, die gemeente. Die woord wat in Grieks vir opbou gebruik

word, is "oikodomeo". Hendriks (1992:55) wys daarop dat "(d)ie simboliese gebruik van die woord word deurgaans binne die konteks van gemeente-opbou aangetref".

Die opbou van die ekklesia is God Drie-enig se werk. Paulus, die skrywer in die Nuwe Testament wat die opboubeeld die meeste gebruik, wys op God as die Een wat bou, wat laat groei. "Ek het geplant, Apollos het natgegooi, maar dit is God wat laat groei het. Dit gaan dus nie om die een wat plant of die een wat natgooi nie, maar om God wat laat groei... Ons is medewerkers in diens van God, en julle is die saailand van God. Julle is ook die gebou van God" (1 Kor 3:6-7,9). Ook Petrus beklemtoon dat dit God is wat die opbouwerk doen en fundeer dit, soos Hendriks (1992:76) dit stel, in die uitverkiesing (1 Pet 2:9). Lukas stel in Handeling (bv. Hd 15:16) God as die Bouer van Sy kerk voor, maar verwys ook na die Heilige Gees wat die opbouwerk doen (bv. Hd 9:31; 15:28). In die Evangelies, wat na Paulus se briewe, Petrus se geskrifte en Handeling opgeteken is, beklemtoon Jesus dit dat Hy die Subjek van die bouwerk aan die gemeente is (Mk 14:57-62; Mt 16-18). Dit is 'n wonderlike troos en vreugde dat die kerk nie aan homself oorgelaat is vir sy opbou, groei en ontwikkeling nie, maar God Drie-enig doen en bewerk dit.

Hiermee word vir geen enkele oomblik beweer dat God nie in die opbou van Sy kerk ook van gelowiges as medewerkers gebruik maak nie. So wys Paulus op die ampdraers se rol en gesag in die opbou van die gemeente (Ef 4:11,12; 2 Kor 10:8). Die gesag is egter nie in 'n persoon gesetel nie, maar in die Opdraggewer Jesus Christus, en daarom nie om baas te speel nie, maar om te dien soos Christus gedien het (Hendriks, 1992:67). Die gelowiges, die kerk is natuurlik ook fundamenteel betrokke in die opbou van die gemeente. Deur die inwoning van die Heilige Gees in gelowiges se lewens word hulle toegerus met krag en genadegawes (1 Kor 12:7). Ook die ampte, soos hierbo genoem, word in Efesiërs as gawes van die Gees bestempel o.a. om die gelowiges "toe te rus vir hulle diens en vir die opbou van die liggaam van Christus" (Ef 4:12) en "...en so bou die liggaam homself op in liefde" (Ef 4:16c).

Hierdie gesigspunt is belangrik vir die ekklesiologie van die kerk, hoe die gemeente sy eie roeping moet verstaan en die gemeentelike hul rol moet vertolk in die gemeente. Daarom kom die mekaar-tekste so legio voor in die Woord (Heyns, 1977:90,91 noem bv. 63 "mekaar-tekste" wat ingedeel is onder 16 "mekaar afdelings") en dat die genadegawes juis tot voordeel en diens van die gemeente gebruik moet word (1 Kor 12:7; 1 Pet 4:10). Pop (1964:404) stel dit soos volg: "Blijkens 1 Thess. 5:11 is de opbouw der gemeente een zaak, waarin alle gemeenteleden betrokken zijn".

Knap (1914:113) spreek 'n pragtige woord oor God as die Bouer en hoe Hy die mens inskakel by Sy bouplanne: "Hier (Mt 16:16 my invoeging) hoort ge't met duidelijke woorden wat de Christus omtrent de Kerk verklaart: Ik zal haar bouwen. Hij gebruikt daartoe wel menselijke instrumenten, zooals ons nader zal blijken, maar Hij is het zelf die bouwt. Hij bouwt zoo vaak een zondaar door Hem tot schuldbelijdenis gebracht wordt en zich als de tollenaar op de borst slaat. Hij bouwt door ons te leeren een toevlucht aan den voet des kruises te zoeken en het smeekende oog op te slaan tot Hem die ons ten zegen aan het vloekhout genageld werd. Hij bouwt door aan de ouders de roeping op de conscientie te binden om hun kinderen op te voeden in de vreeze van 's Heeren naam. Hij bouwt door in de kinderharten liefde en geloof te wekken ten aanzien van Hem, die de kinderkens met de armen omving en ze zegende. Onophoudelijk gaat deze actie van onzen Middelaar uit".

In Handeling (bv. hfst.15 en16) is dit duidelik dat die ampte ook 'n leidinggewende rol speel terwyl die gelowiges, sonder dat dit eksplisiet vermeld word, medewerkers is in die opbou van die kerk (bv. in die eerste gemeente in Hd 2). Die Evangelies, en by name, Petrus se belydenis in Matteus 16:16 en Jesus se instemmende antwoord op hierdie geopenbaarde belydenis, wys weereens op die rol van die ampte in die opbou van die gemeente.

Vra 'n mens wat die Nuwe Testament leer oor die objek van die opbouwerk, dan is dit glashelder: die gemeente is objek. Die individuele lidmaat word wel deur die Woord onder leiding van die Gees opgebou en toegerus met gawes, maar tereftertyd vorm die lidmate saam die kerk sodat dit ten diepste die kerk is wat dus opgebou word. Tereg sê Hendriks (1992:77): "Die opbou van die ledemate het die opbou van die liggaam ten doel" en Pop (1964:405) voeg daaraan toe: "Men kent in het N.T. de persoonlijk-geestelijke opbouw slechts in verband met die van het geheel".

Die Nuwe Testament, en by name Paulus, gebruik ook ander benaminge en beelde vir die kerk. Heyns (1977:42) wys daarop dat daar meer as tagtig beelde van kerk in die Nuwe Testament voorkom. Vir die doel van die studie is dit insiggewend dat Paulus ook beelde vir die gemeente gebruik wat die gedagte van bou in hul omdra, bv. die gemeente is 'n gebou (1 Kor 3:9b), 'n tempel (1 Kor 3:16,17) en 'n geestelike huis (Ef 2:22). Petrus sluit hierby aan en roep gelowiges op: "Laat julle as lewende stene opbou tot 'n geestelike huis..." (1 Pet 2:5).

Hierdie bou-gedagte word verder deur Paulus uitgewerk. Ridderbos (1973:480) verwys hierna as hy sê: "In ooreenstemming hiermee vinden we bij Paulus een ganse reeks van beelden en uitdrukkingen, die aan het bouwen van een huis zijn ontleend, waarbij de voorstelling niet altijd dezelfde is". Voorbeelde hoe die boubeeld deur Paulus ontgin word, is dat die gebou, tempel en huis 'n fondament moet hê. Ef 2:20 stel dit dat die apostels en profete die fondament is. Natuurlik word nie bedoel dat hulle dit in persoon is nie, maar wel hulle getuienis, belydenisse en prediking "aangaande God se heilshandele in sy Gesalfde waarvan ons die skriftelike neerslag in die Ou en Nuwe Testament het" (Roberts, 1983:75). Paulus verhaal dat dat hy as bouer die fondament gelê het deur Christus te verkondig (1 Kor 3:10; Rm 15:20). Jesus Christus is inderdaad Self die fondament (1 Kor 3:11).

Maar verder, Jesus Christus word ook beskrywe as die hoeksteen (Ef 2:20) van die gebou, tempel en huis, d.i. die kerk. Roberts (1983:73) gebruik die volgende woorde om die belangrikheid van Jesus as hoeksteen te verduidelik, nl. Hy is die "oriënteringspunt" en die "basis" asook die "integrasiepunt". Tog: "De grote aanklacht van het N.T.(van Jesus Zelf) luidt nu: de bouwlieden hebben de steen, waarop het aankomt, verworpen (Mk 12:10,11 par.)" (Pop,1964:401). Beide 1 Pt 2:7 en Mk 12:10 haal Ps 118:22 aan wat egter leer dat die klip wat deur die bouers afgekeur is, die belangrikste in die gebou geword het. Die Joodse Raad het Hom afgekeur, maar God het Hom die belangrikste van almal en alles gemaak: Hy is die ware Hoeksteen. Pop (1964:402) stel dit soos volg: "Hij maakt deze afgekeurde steen tot de hoeksteen van een nieuwe bouwwerk: het nieuwe Israel (Mar.12:11)".

Naas bogenoemde beelde wat in die boukonteks beskrywe word (huis, tempel, gebou), is daar ook ander beelde wat vir die gemeente gebruik word, maar wat ook gebou moet word, bv. die liggaam (Ef 4:12,16). Tog word die tempel ook nie net gebou nie, maar ook verrys (groe) dit (Ef 2:21). Daarom dat Ridderbos (1973:482) juis wys op die verstrengeldheid tussen die beelde vir die kerk en hoe dit tot ontplooiing kan kom. Sy konklusie is dat wat van die een metafoor gesê kan word ook toepaslik is op

ander metafore, want dit vorm inderwaarheid 'n eenheid.

Ten slotte sal ook gevra moet word wat die doel van die opbou van die ekklesia is. Die baie duidelike en oorkoepelende doel van die opbou van die kerk is sodat God Drie-enig verheerlik en geëer kan word. Want: "Hy is die hoof van die liggaam van die kerk. Hy is die oorsprong daarvan..." (Kol 1:18a). Omdat die kerk Sy eiendom is, daarom sorg Hy vir Sy kerk, daarom bou Hy die kerk op om "soos 'n volgroeide mens (te) wees, so volmaak en volwasse soos Christus" (Ef 4:13b). Wanneer die kerk, wat deur God opgebou is en opgebou word, die geestelike kenmerke en karakter vertoon wat eie is aan die Goddelike opbou- nuutheid, groei, om al meer te word en te lewe soos Jesus- dan word die Koning van die kerk verheerlik. Dit is die oorkoepelende doel en alle ander doeleindes oor die opbou van die gemeente word hierin opgeneem, want enige ander doel kan alleenlik 'n faset van die oorkoepelende doel beskrywe.

Vanuit en onder hierdie oorkoepelende doel kan in besonder na Ef 2:20-22 en Ef 4:13-16 gekyk word omdat dit twee Skrifgedeeltes is wat twee doeleindes van die opbou van die ekklesia beklemtoon. In die bespreking van die twee gedeeltes wys Roberts (1983:118,119) daarop dat die doel van die opbou van die gemeente in beide gedeeltes 'n sending-en-konsolideringsgerigtheid bevat. Dus het opbou ten doel "dat daartoe zowel de toebrengring als de innerlijke consolidatie der gemeente behoort; men zou kunnen spreken van het vermeerderen en bewaren, van het extensief-missionaire en het intensief-bevestigende element van deze opbouw, die in het werk Gods een zijn" (Ridderbos, 1973:483). Smit (1988:199) bespreek dit ook en verwys na Jesus se uitspraak in Mt 28:19 asook na Paulus in sy briewe aan die gemeentes van Korinte en Efese waaruit dit blyk dat die twee aspekte, intensief en ekstensief, nie los van mekaar staan nie en dat ons kan sê dat die een nie voorrang bo die ander geniet het nie. "Die Bybelse visie op die bou van die liggaam van Christus is: bewaring en vermeerdering, intensiewe en ekstensiewe opbou" (Smit, 1988:200).

Ekstensiewe opbou van die gemeente beteken dat die gemeente aan die wêreld en afgedwaaldes die Blye Boodskap van Jesus wat gesterf en opgestaan het, verkondig. Diegene wat uitverkies en verlos is, word Sy kinders en erfgename. Sodoende vind opbou plaas omdat dit 'n vermeerdering en uitbreiding beteken en kom daar 'n eenheid van die volk van God tot stand.

Efesiërs 4:13-16 stel ook die intensiewe opbou baie duidelik, want die gemeente word opgebou deur Sy Woord en Gees tot geestelike rypheid en volwassenheid, groei en heiligmaking. Dan kan die gemeente "soos 'n volgroeide mens wees, so volmaak en volwasse soos Christus", nie meer onstandvastig nie ("soos golwe op en af" nie), maar "sal in liefde by die waarheid bly en so in alle opsigte groei na Christus toe".

Twee begrippe wat ook ter sprake kom wanneer oor die opbou van die gemeente gepraat word, is die indikatief en die imperatief (Kellerman, Lesing 1:7; Hendriks, 1992:57). Die indikatief dui aan wat die gemeente reeds in Christus is. Die gemeente is reeds in Christus 'n gebou, 'n tempel of 'n geestelike huis wat bestaan uit die verbondsvolk en bekeerde heidene. Belangrik is Kellerman (Lesing1:7) se opmerking dat die gemeente deeglik van hierdie waarheid bewus sal wees en daaruit moet leef. Hy haal ook vir Labuschagne aan wat sê dat hierdie besef wat die gemeente in Christus reeds is, die eerste wesenskenmerk van die opbou van die gemeente is.

Aan die anderkant sê die imperatief wat die gemeente in Christus moet word. Die gemeente is nog

onvolledig, op pad, het nog nie gearriveer nie. Die opbou is 'n wyse hoe die gemeente kan word wat hy in beginsel in Christus reeds is - 'n proses om al hoe meer te groei na Christus toe. Treffend beskrywe Heyns (1977:206) hierdie spanning tussen wat die gemeente is en wat die gemeente nog moet word: "Kenmerkend van die pelgrimerende kerk is die dialektiese spanning en die kontrasterende belewenismomente in sy bestaan: hy het wat hy moet hê en hy is wat hy moet wees en tog is hy nog nie wat hy - op die reis reeds - kan wees nie en ook nog wat hy - aan die einde - sal wees nie".

3.4 Die begrip gemeentebou soos belig vanuit die literatuur

In bostaande paragraaf is dit duidelik aangetoon dat die Woord van God die opbou van die kerk as 'n imperatief voorhou. Dis geen luukse of addisionele nie. Daarom word daar bykans wêreldwyd, ook hier te lande, navorsing gedoen oor wat die Woord oor die opbou van die gemeente leer, hoe dit verstaan en geïnterpreteer moet word vir die praktyk ens.

In die vorige paragraaf is reeds aangetoon dat die begrip bou en die boumetafoor telkemale in die Ou en Nuwe Testament voorkom. God het inderdaad nog altyd Sy volk tot geestelike volwassenheid opgebou. Kellerman (1993:331) haal Noordegraaf aan as hy sê: "Gemeentebou is as bedieningsaktiwiteit vanaf die eerste oomblik van die kerk se bestaan daar".

Tog word dit gestel dat gemeentebou in sy "moderne gestalte" 'n eeu oud is en dat dit vanuit die groot Duitse volkskerke sy ontstaan te danke het (Nel, 1994:9). Ook Du Plooy (1994:5) wys daarop dat gemeentebou vanaf die sewentigerjare ontwikkel het. In 'n artikel, geskryf vanuit 'n kerkhistoriese perspektief, verwys Britz en Erasmus (1994:374) na gemeentebou, soos dit beslag gekry het in die N.G.Kerk, as 'n "resente teologiese ontwikkeling" terwyl Burger (1991:15) die opkoms van gemeentebou vasknoop aan die vroeë tagtigerjare.

In die bespreking wat volg sal dit egter baie duidelik blyk dat daar reeds in vroeër jare sekere aksente in literatuur gelê is wat goedsikks aangedui kan word as literatuur wat handel oor die saak en fasette van gemeentebou. 'n Omvattende terugblik lê natuurlik ver buite die parameters van die studie. Hoekom dit egter hier gestel word, is omdat dit noodsaaklik is om te besef dat die wortels van gemeentebou ver in die geskiedenis terugdateer. Wanneer dit in gedagte gehou word, bied dit 'n breë agtergrond vir die verstaan van die hedendaagse gemeentebou. Dit sal ook meehelp om te voorkom dat gemeentebou nie net 'n modeverskynsel is en raak nie, want die verlede bring die nodige perspektiewe. Dit sal ook verhoed dat gemeentebou, as nuwe werkswyse in die kerk, verabsoluteer word tot die werkswyse by uitnemendheid. Onnodig hoë verwagtinge kan losgelaat word oor gemeentebou omdat geglo kan word dat die sleutel wat die deur na vernuwing kan oopsluit, uiteindelik ontdek is.

Dat dit geen denkbeeldige gevaar is nie word in die literatuur weerspieël. Te Velde (1989:6) beskrywe die verwagtinge oor gemeentebou soos volg: "Gemeenteopbouw is allerwegin een programwoord byna een toverwoord geworden. Is dit niet het aangewezen redemiddel tegen het afbrokkelen van de kerk?". Brown (1993:414) sê eksplisiet dat "(p)rogramme wat gemeentelik ontwerp word, kweek hoë verwagtings". Britz en Erasmus (1994:374) stel dit dat gemeentebou "nuwe moontlikhede, uitdagings en vergesigte geopen (het) vir talle predikante en lidmate wat onvergenoegd

geraak het met die praktiese sy van die kerklike lewe".

Dit is uiters belangrik om na die vorige paragraaf dit opnuut te stel dat die opbou van die gemeente dus nooit in 'n metode of program gesetel kan wees nie, maar in Christus die Here. Die gemeente moet dus deur Sy Woord o.l.v. die Gees in 'n verhouding tot Hom staan en lewe. "Ons kan God nie leer ken deur 'n bepaalde program of metode te volg nie. Dit is 'n verhouding met 'n Persoon" (Blackaby & King, 1999:8).

Tog sal die hele verloop en ontwikkeling van gemeentebou die afgelope twee dekades in die kerk in die breë en in die besonder in die N.G.Kerk asook die soeke om uitvoering te gee aan die opdrag, nie as 'n terloopse afgemaak kan word nie. Dit is veral waar as in gedagte gehou word die Skriftuurlike begroning soos in 3.1 tot 3.3 bespreek. Dit sal verreken moet word dat die opkoms van gemeentebou juis die afgelope twintig jaar plaasgevind het toe daar haas op elke gebied fenominale ontwikkelings en veranderings aan die orde van die dag was en steeds is. "In this technological era, repeated and rapid change comes incessantly- by modems, computers, fax machines, interactive networks, television, and other media (Collins, 1995:6). Dit is ook geen toevallige dat juis in hierdie tydperk van die kerk se bestaan 'n appel aan die kerk via gemeentebou gerig word dat die gemeente opgebou moet word nie. Dit is noodsaaklik dat sekere aksente opnuut weer die nodige aandag moet ontvang, bv. dat die gemeente homself moet opbou, die belangrikheid van die amp van die gelowige ens. Soos Burger (1991:15,16) dit stel het daar " 'n belangrike denkproses" in die kerk "losgekomp". Steeds gaan besinning en studie voort oor gemeentebou. Klarigheid en finaliteit is nog nie bereik nie.

Daar kan heelhartig met Kellerman (1993:331) saamgestem word wanneer hy sê dat skrywers oor gemeentebou se vertrek- en uitgangspunte hul benaderings en sienswyses bepaal. Die waarheid kom hieronder na vore.

Du Plooy (1994:10-103) het 'n seleksie gemaak uit gemeentebouliteratuur van oorsee, nl. in die Verenigde State van Amerika, Duitsland en Nederland asook te lande- buite die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) en binne die GKSA.

So toon hy (Du Plooy, 1994:5) aan dat die sg. Church Growth Movement (CGM) 'n baie invloedryke beweging oor gemeentebou in die V.S.A. is. Van die bekendste skrywers uit die beweging is Donald McGavran, Win Arn, Eddie en Peter Wagner. Die uitgangspunt van die beweging is dat die Skrif evangelisering as die mees basiese opdrag van die kerk aandui. Gibbs (1981:20) sê die volgende m.b.t. McGavran se uitgangspunt: "At the heart of McGavran's position is the profound conviction that God wants lost people found". Hieraan moet die kerk beantwoord. Om dit te vermag, word onder andere m.b.v. die handelingswetenskappe empiriese studies gedoen oor vinnig groeiende kerke en redes word aangedui waarom die kerke groei. Dit dien dan o.a. as riglyne hoe verdere kerkgroei in gemeentes kan plaasvind. Nel (1994:10) stel dit dat CGM egter nie aan gemeentebou gelyk gestel kan word nie. Alhoewel daar met vrug in gemeentebou van CGM gebruik gemaak word, is gemeentebou "die omvattende begrip wat ook groei insluit". Britz en Erasmus (1994:383,384) wys daarop dat die beweging tog 'n beduidende invloed op die N.G.Kerk uitgeoefen het.

In Duitsland, volgens Du Plooy (1994:7,27), was die groot stukrag vir die opkoms van "Gemeindeaufbaus" die kleiner wordende hoeveelheid mense wat betrokke was by die kerk. Vroeg reeds in die twintigste eeu het Duitse teoloë die verval in die kerk beskrywe en redes daarvoor aangedui

bv. Heldring (vgl ook Nel 1994:9). Nel (1994:98) wys daarop dat daar drie hoofstrome in Duitsland ontwikkel t.o.v. gemeentebou. Die derde groep wat deur Nel bespreek word, is die van Schwarz en Schwarz. Die "Theologie des Gemeindeaufbaus" berus op die onderskeiding tussen "Kirche" en "Ekklesia". Volgens hulle is die "Kirche", die kerk as instituut, nie reformeerbaar is nie. Daarenteen is die "Ekklesia" of "Gemeinde" die ware groep gelowiges (Du Plooy, 1994:31). Hulle definieer gemeentebou dan as alle handeling wat op die ontstaan en bevordering van die ekklesia ingestel is (Du Plooy, 1994:29). Du Plooy (1994:31) haal ook vir Nel aan wat daarop wys dat so 'n definisie eerder na "situasie-reaksie" lyk as na "prinsipiële teologiese besinning en vernuwing".

Wat die ontwikkeling van gemeentebou in Nederland betref, stel Du Plooy (1994:50) dit dat Kraemer se werk oor die amp van die gelowige, 'n belangrike bydrae gelewer het tot die latere besinning oor gemeentebou (vgl Nel, 1994:9,98). Du Plooy (1994:36-41) bespreek ook die standpunte van ander Nederlandse teoloë m.b.t. gemeentebou, nl. Roscam Abbing, Goedhart, Hendriks, Schippers en Noordegraaf. Laasgenoemde se slotbeskouing is dat in Handeling die groei en die opbou van die gemeente voorgestel word as die voortgaande werk van God (Du Plooy, 1994:40). Kellerman (1993:331) beskryf Goedhart se siening van gemeentebou as 'n handeling wat die gemeente help om werklik gemeente van Jesus Christus te word in hierdie tyd.

Sedert 1988 is Te Velde die eerste dosent om gemeentebou as vak in Nederland te doseer. Te Velde beskou nie alle werk in die kerk as gemeente-opbou nie, maar eers as dit aan die volgende definisie beantwoord: "Die werk wat in die Christelike gemeente volgens God se opdrag en in Sy krag gedoen word om die gemeente op te bou; en dit op 'n manier waarby besondere aandag bestee word aan die gawes en take van elke gemeentelid en aan die aktiwiteite in die 'middeveld' terwyl verder baie nadruk gelê word op 'n goed-georganiseerde, planmatige en doelgerigte besigwees, met gebruikmaking van insigte en metodes uit die menswetenskappe" (Du Plooy, 1994:43,44).

Uit navorsing en verskeie publikasies blyk dit duidelik dat daar ook in die N.G.Kerk gedurende die afgelope twee dekades 'n intense soeke aan die gang is oor die opbou van die gemeente.

Soos reeds in die inleiding vermeld, is daar ook ander stemme uit die verlede wat ook die saak en fasette van gemeentebou aanraak in hul besprekings. So stel Kotze (1959:8) dit dat die normale taak van die kerk is om besig te wees met eie innerlike opbouing, missionêre uitbouing en koninklike proklamering. In sy beskrywing van die toestand waarin die moderne mens (dit is nou 1959) hom bevind, stel hy dit soos volg: "Die wegdrywende toestand het 'n lang ontwikkelingsgang in die lewe van die Westerse mens gehad. Dit word ook by verskillende geslagte en individue verskillend geopenbaar. Die verskillende openbaringe is egter nie verskillende siektes nie, maar slegs verskillende simptome van dieselfde siekte" (1959:65).

Barnard (1971:265,266) omskryf die taak van die kerk as 'n opbou van die liggaam van Christus. Hy behandel dit onder die afdelings opbou en groei, opbou en groei na binne, die opbou van en die groei na mekaar en opbou en groei na buite.

Wanneer ons na die ontwikkeling van gemeentebouteologie kyk, dan wys Britz en Erasmus (1994:377) daarop dat die sewentigerjare gekenmerk was deur te fokus op die individuele lidmaat. Eers na 1978 breek die tweede fase aan wanneer die fokus verskuif na die gemeente, die gemeenskap waarbinne die lidmaat funksioneer.

Ook dui Britz en Erasmus (1994:380) aan dat daar in 1982 nog nie sprake was van kursusse in gemeentebou aan die Universiteite van Stellenbosch en Pretoria nie, maar in 1986 het dit reeds 'n "deurslaggewende posisie in die kurrikulum verower". Hulle wys ook op verskeie doktrale proefskrifte, publikasies oor gemeentebouteologie asook navorsingsartikels wat sederdien verskyn het.

In 1986 neem die Algemene Sinode van die N.G.Kerk kennis van die verslag van die Algemene Kommissie vir Ampsbediening en Evangelisasie wat handel oor gemeentebou. Hulle kry, na aanleiding van die verslag, opdrag om "voortdurend navorsing te doen en te besin oor die jongste stand van die kerk "...en die resultate aan die kerk deur te gee vir verdere besinning en moontlike optrede". Die omskrywing van gemeentebou word soos volg deur die sinode verwoord: "Gemeentebou is daardie Bediening wat naas en met gebruikmaking van die liturgie, diens van die gebede, prediking, pastoraat, lering, diens, getuienis gerig is op die opbou van die gemeente. Gemeentebou is 'n Handeling van die Drie-enige God wat deur sy Woord en die diens van die besondere ampte en die amp van die gelowige sy gemeente opbou tot 'n teken van sy Koninkryk in die wêreld" (NGK, 1990:390,391).

In 1990 dien ook 'n studiestuk oor "Die Erediens en Gemeentebou" wat die Algemene Sinode goedkeur (NGK, 1990: 198-200,619). Daar is besluit om die studiestuk na gemeentes deur te stuur "as riglyne wat deur elke kerkraad gevolg behoort te word". Burger (1991: 13) wys daarop dat die sterk institusionele kerke gewoonlik van die laastes is wat by gesprekke oor bedieningsvernuwing betrokke raak. Bogenoemde besluite wys hoe ver die N.G.Kerk saam op hierdie pad van besinning oor gemeentebou, gestap het.

Louw (1985:28-31) dui ses stellings aan oor wat die wese van gemeentebou is, nl.

- dat dit die werk van die Drie-enige God is;
- deel is van die heilshistoriese verbondshandelinge van die Here;
- gefundeer in die Middelaarswerk van Christus;
- dat dit in sy handelinge, strukturering en realisering 'n Pneumatologiese aangeleentheid is;
- dat die opbou van die gemeente in wese die bediening van die versoening is; en
- die sigbaarmaking van die nuwe skepping.

Nel het met verskeie publikasies 'n prominente rol gespeel in die definiëring van gemeentebou. Hy stel dit dat die somtotaal van al die bedieninge in die kerk nie gelyk aan gemeentebou is nie (1994:10,11) en ook nie is pogings om gemene delers te vind wat dan gemeentebou beskrywe en waarvolgens dit bedryf word nie. Daarom is "(g)emeentebou nie 'n simplistiese saak nie" (Nel,1994:11; vgl ook Smit, 1994:23; Van der Merwe, 1995:1). Gemeentebou is volgens hom die die bediening waarbinne die gemeente opgelei en begelei word om:

- sy wese en bestaansdoel te verstaan;
- self, as gemotiveerde gemeente, sy eie funksionering te evalueer, doelwitte vir sy doelgerigte funksieervulling te formuleer en op beplande wyse te bereik;
- self, soos nodig op 'n voortgaande basis strukture, wat die heilshandelinge van die drie-enige God in kerk en wêreld dien, vir die gemeentelike funksionering te ontwikkel (1994:14).

Kellerman (1993:337-343) stel die volgende multidimensionele uitgangspunte vir gemeentebou voor:

- 'n handeling van die drie-enige God;

- geskenk en opdrag van God;
- veranker in die kruis en die opstanding van Christus;
- God bou deur sy Gees;
- God bedien Hom van mense wat Hy roep en stuur;
- werksaamheid aan en van die gemeente as liggaaam van Christus;
- uniek aan elke gemeente;
- gerig op die wêreld;
- realiseer binne strukture;
- gerig op die koms van die koninkryk;
- tot eer van God.

Aan die einde van die hoofstuk wat Getz (1988:93) gewy het aan die opbou van die kerk, vat hy dit soos volg saam: "The church is to become a mature organism through the process of edification, and this maturity is reflected, first of all by the degree of love that exists in the body of Christ, and second, by the degree of corporate faith and hope that is manifested".

Ons volstaan met hierdie breë seleksie van gemeentebouliteratuur waaruit die wese en inhoud van gemeentebou geblyk het.

3.4.1 Kritiese vraagstelling ten opsigte van gemeentebou

Gemeentebouteologie roep ook kritiese vrae op. Die vrae hang egter ten nouste saam of daar vanuit die praktiese teologie gewerk word soos deur Heyns en Pieterse (1990) voorgestaan of vanuit die diakoniologie soos bv. deur Heyns en Jonker (1974:296,297; vgl Janse van Rensburg, 2000:78) verwoord.

Bogenoemde paradigmas oor die vak praktiese teologie\diakoniologie is geen nuwe worsteling om tot 'n verantwoording ten opsigte van die vak te kom nie. Deur die geskiedenis was daar 'n soeke om die vak ensiklopedies te omskryf. Jonker (1981:7) stel dit soos volg: "Van al die teologiese vakgebiede is daar nie een wat so worstel om tot helderheid te kom oor sy eie identiteit as die sg. praktiese teologie (of soos dit ook genoem word, die amptelike of diakoniologiese groep van vakke) nie". In die daaropvolgende bladsye belig Jonker (1981:8-15) die problematiek, ook vanuit die geskiedenis, waarom daar nie tot helderheid gekom word nie (vgl ook Trimp, 1978:7-18; Janse van Rensburg, 2000:76).

Pieterse (1993:99) haal Burger aan wat wys op verskillende benaderings wat in die praktiese teologie gevolg word. Hy bespreek die drie benaderings, nl. diakoniologiese, handelingswetenskaplike en kontekstuele aan die hand van winspunte sowel as kritiese evaluering (1993:103-130). Die keuse oor die vakgebied (die drie benaderings hierbo bespreek), het 'n bepalende invloed oor hoe die vak beoefen word. Die vertrekpunte, die fokus, die studieveld, die gebruikmaking van ander dissiplines ens. lê enigsins anders in die drie benaderings.

Kortliks die volgende oor die eerste twee benaderings.

Heyns en Jonker (1974:297) omskryf diakoniologie soos volg: "Daarom lê dit voor die hand om met Abraham Kuyper te kies vir die benaming diakoniologiese vakke, omdat dit die aandag rig op die feit dat dit in hierdie vakgebied gaan om die dienswerk van die kerk as geheel. Die indeling van die

vakke binne hierdie vakgebied behoort dan ook nie te geskied volgens die verskillende (besondere) ampte nie, maar volgens die dienste wat volgens die Nuwe Testament aan die gemeente toevertrou is". Jonker (1981:40) wys daarop dat dit in die vakgebied ook gaan om vas te stel hoe die Woord op die mees effektiewe wyse in die kerk en die wêreld bedien moet word, en dat daar sekere fasette in die menswetenskappe, die sosiale wetenskappe asook in die kommunikasiekunde is wat met vrug in die vakgebied gebruik kan word. Tog is dit nie altyd so eenvoudig om te weet hoe dit gebruik kan word nie (1981:36).

Daarenteen verklaar Heyns en Pieterse (1990:42) dat die praktiese teologie 'n handelingswetenskap is omdat die geloofshandeling van mense en die handelingsvelde wat daardeur geskep word, die voorwerp van wetenskaplike studie is. Daarom stel hulle dit verder dat dit praktiese teologie se taak is om teologiese teorieë wat in die praktyk funksioneer, te beoordeel en, indien nodig, nuwe teorieë te ontwikkel (1990:21). Beoordeling geskied op 'n empiries-kritiese wyse. Hierdie empiriese ondersoek is altyd gekoppel aan teologiese teorieë (Pieterse, 1993:33; vgl Heyns & Pieterse, 1990:21). Die onderskeie teologiese teorieë waarmee gewerk word, is die meta-, basis- en praktykteorieë (Pieterse, 1993:51,52; vgl Heyns & Pieterse, 1990:51-53).

Daar kan met Pieterse (1993:99,100,127-129) asook Burger, wat deur eersgenoemde aangehaal word, saamgestem word as hulle pleit vir gespreksvoering tussen voorstanders van genoemde drie benaderings. Tog sal dit egter verreken moet dat die keuse tussen die drie benaderings bepalend is vir die vertrekpunte asook die beoefening van die vak. Dit impliseer verder dat dit ook bepalend is vir die beoefening van die vakke, soos gemeentebou, wat onder die die vakgebied praktiese teologie \ diakoniologie resorteer. "Die huidige wetenskapsteoretiese gesprek binne Praktiese Teologie en Diakoniologie het beslissende invloed vir die wyse waarop Gemeente-opbou aangepak word" (Du Plooy, 1994:143).

Teoloë wys op verskillende probleme en slaggate in gemeentebouteologie. Dit hang ten nouste saam met dit wat reeds in die vorige paragraaf bespreek is. Die volgende word aangestip.

Die gemeente as 'n geloofsgemeenskap (Burger,1991:20) word gesien as 'n sosiologiese werklikheid, 'n sisteem (Erasmus & Kellerman, 1995:611). Die geloofsgemeenskap se samestelling en funksionering word aan die hand van die menswetenskappe, sosiale handelingswetenskappe asook kommunikasiekunde ontleed om uit te vind hoe 'n gemeente of geloofsgemeenskap werk (Burger, 1991:16,17) en watter prosesse en fases in werking gestel moet word om die gemeente te begelei tot herstrukturering, tot opbou en tot vernuwing (Nel, 1994:121; Hendriks, 1992:91-102). Dat daar van nie-teologiese hulpvakke gebruik kan word sodat die diakoniologiese vakke "die kerk moet dien met soveel kennis as moontlik van die mense en sy wêreld sowel as van die kommunikasieproses waarvan daar in die oordrag van die Woord van God sprake is" (Jonker, 1981:34), spreek vanself. Zeeman en Janse van Rensburg (1999:126) laat hulle in die verband soos volg uit: "Ons wil dit duidelik stel dat die kerk goed gebruik kan maak van metodes van die handelingswetenskappe, veral die sosiologie. Dan moet dit egter krities en met groot omsigtigheid gedoen word - veral ook omdat sommige sosiologiese denke vanuit humanistiese grondslae spruit". Die teenstelling tussen natuur en genade moet juis vermy word. Daar kan dan o.a. na die gemeente verwys word as 'n sisteem - 'n term ontleen aan die sosiologie wat wys dat die onderlinge dele met die geheel te make het (Kellerman, 1993:339).

Beginsels uit die sisteemteorie, soos ontwikkel in die sosiologie, kan bv. in die diakoniologie gebruik word as 'n hulp om tot 'n beter verstaan van die gemeente en sy onderlinge funksionering te kom. "Wanneer egter die sisteemteorie van die sosiologie sonder die nodige omsigtigheid gehanteer word, kan dit groot probleme skep" (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:126).

Indien enige verbintenis met die terminologie van ander hulpvakke in die teologie, en by name in die diakoniologie, totaal vermy sou word, sou dit na skrywer se mening 'n ernstige leemte laat. Die blootstelling aan die terminologie en tersaaklik inhoude van ander wetenskappe is belangrik vir die teologie en die diakoniologie. Die afskuur op die diakoniologie en die gebruikmaking daarvan in die teologiese raamwerk met sy eie teologiese inhoud en terminologie, kan net bevrugtend en waardevol wees. God is tog Koning en regeer ook in en oor ander wetenskappe. Insigte en resultate uit ander dissiplines word en kan met groot vrug en seën in die diakoniologie gebruik. So het De Klerk (1985:77-83) bv. reeds vyf stappe geïdentifiseer vir gemeentelike beplanning en organisering nl. situasie-analise, doelwitbepaling, programmering, inwerkingstelling en evaluering- terme wat eie aan die hulpwetenskappe is. Ons bely ook dat wanneer christene nie-teologiese wetenskappe volgens Christelike beginsels beoefen, die Koning se ryk uitgebrei word, die koninkryk geproklameer word en deurbreek (Heyns, 1977:23). Dié waarheid moet met erns verreken word.

Maar daar is ook 'n ander perspektief binne hierdie debat wat dringende aandag vra. Wanneer die menslike kant van die gemeente, sy handeling en handelingsvelde egter sentraal staan, die uitgangspunt en die voorwerp van studie word, dan werp dit 'n skadu oor die sentraliteit van die Woord van God. Dan gaan dit primêr om die gemeente as gemeenskap te ontleed, die handeling aan beginsels uit die handelingswetenskappe te meet en die prosesse in die gemeente te beskrywe en bestuur volgens beginsels uit die bestuurswetenskappe. Empiriese ondersoeke vorm 'n integrale deel van die menswetenskappe. "Praktiese teologie as handelingswetenskap werk met 'n empiriese metode'" (Pieterse, 1993:25). Weereens moet dit gestel word dat die empiriese ondersoeke soos belig en verantwoord in die handelingswetenskappe tog nie per se afgewys kan word nie. Die teologie sal die waarde van empiriese ondersoeke en die gepaardgaande resultate tog nooit kan geringskat of nog erger, negeer nie.

Maar wanneer die empiriese resultate en ondersoeke riglyne aandui wat korrespondeer met die beginsels uit die handelingswetenskappe sonder om dit te toets en terug te voer na die beginsels uit die Skrif as die normgewende, dan is van toepassing wat reeds in bogenoemde paragraaf oor die handelingswetenskappe gestel is. Losgemaak van Skriftuurlike beginsels, kan die empiriese, omhul met die menswetenskappe, wel die gemeente begelei om sy potensiaal maksimaal te optimaliseer, 'n suksesresep na te streef, maar op 'n bloot horisontale vlak. Dus mens- en suksesgedrewe. "Hy (McGravan- my invoeging) gaan leer by die sosiale wetenskappe om vas te stel watter kragte aan gemeentes beslag gee (Marsden, 1987:239; Hutchenson, 1981:119) om dit dan ter wille van kerkgroei te benut. Deur middel van sosiologiese analises en die formulering van patrone vir kerkgroei moes dit 'n 'evangelical tool' daarstel vir 'mainline use' (Hutchenson, 1981:109) in 'n poging om negatiewe tendense in die gevestigde kerke teen te werk (Burger, 1991b:284)" (Britz & Erasmus, 1994:383). Die verskil in die twee benaderings betreffende die gebruik van ander wetenskappe stel Van Rensburg (2001:79) soos volg: "The main difference is that diaconology supplements biblical principles with scientific knowledge while taking care to keep the theological character intact. In using Habermas's

theory of communicative actions, practical theology takes the human and social sciences as a point of departure, in most instances working towards a biblical understanding of the facts".

Dit plaas ons verder dadelik binne die suksesmoraal wat eie is aan die tyd waarin ons leef (Louw, 1989:16,21,22; Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:39-41). Kellerman (1993:335) verwoord die gevaar daaraan verbonde soos volg: "Die gevaar dat gemeentebou gewoon rondom menslike beginsels van sukses kan sentreer, is nooit uitgesluit nie. 'n Gemeente kan so in 'n puik organisasie volgens die suksesreëls van die sekulêre wêreld ontwikkel dat God uitgerangeer word uit die kern van die gemeente se bestaan".

In die najaag van sukses, loop die gemeente verder die gevaar om uitermate besig te wees, te doen en een na die ander aksie van stapel te stuur. Die bekende segswyse is dan van toepassing, nl. dat die gemeente so besig kan wees met die dinge van die Here dat hulle nie uitkom om stil te raak en stil te sit by die Here van die dinge nie. "Die diepe rustigheid in die gemeentebediening wat die uitverkiesende genade as basis meebring, verdwyn meermale voor 'n resepmatige en voorskriftelike aktivisme wat alles van die effektiewe organisasie afhanklik stel" (De Klerk, 1985:68).

Egte en ware spiritualiteit - om in 'n lewende verhouding met die Here te leef, dit uit te leef en die teenwoordigheid en openbaring van God in die wêreld op 'n eiendomlike wyse te verstaan - kom in gedrang. Van der Merwe (1995:23) stel dit dat ons nie meer weet wat dit beteken om stil te word voor God nie, want dit het uit die meeste gelowiges se geloofslewe verdwyn. Dit is 'n geweldige aanklag waarvan die kerk ernstig moet kennis neem, ook in gemeentebou. Soos vroeër gestel, is die opbou God se werk en die gelowige kan alleen as medewerker vanuit Sy genade saamwerk indien hy stil word en luister wat die Here aan die gemeente sê (vgl Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:22-25; Smit, 1995:24-25).

Dit blyk egter verder dat die terminologie wat eie is aan die menswetenskappe, nie net gebruik word om aan die gemeentebouterminologie af te skuur en 'n stimilus te wees tot eie formulering nie, maar dat dit inderwaarheid net so oorgeneem word, met inhoud en al. Britz (1995:620) wys op al die nie-Skriftuurlike terminologie wat eie is aan gemeentebou (vgl Brown, 1993:414 se opmerking) en vervolg dan: "Hierdie begrippe word die belangrikste struktuurdraers in die argument van gemeentebou". Die gevaar is dan dat die Skrif bygetrek word bloot as kondonering van die uitgangspunte wat reeds geformuleer is vanuit die handelingswetenskappe en verder beskrywe word met terminologie uit hierdie wetenskapsgroep.

'n Term wat ook binne die raamwerk van die wetenskapsteoretiese lê en baie sterk in gemeentebouteologie funksioneer, is die begrip model. Soos reeds vroeër in die studie verwys, spreek die Skrif in 'n rykheid en verskeidenheid van metafore oor die kerk (Heyns, 1977:42-65). Die liggaam-van-Christus-metafoor funksioneer baie sterk in die gemeentebouteologie omdat dit by uitstek geskik is om die gemeente as gemeenskap van gelowiges te beskrywe. Inderdaad is die liggaamsmetafoor selfbeskrywend en selfverduidelikend. "Sonder om af te doen aan die betekenis van die ander beelde het ons hier seker met die beeld te doen waarin die rykste betekenisgekeringe voorkom en daarom vir die verstaan van die kerk, van die aller grootste waarde is" (Heyns, 1977: 51). Kellerman (1993:339) beaam dit en sê dat dit "tydig en belangrik" is omdat dit die fokus weer op die amp van die gelowige geplaas het.

Tog stel Heyns (1977:43) in 'n breër perspektief dit dat "(o)oraksentuering van een beeld, of van een soort beeld kan tot eensydigheid lei. Daarom sal die verskeidenheid beelde ook as aanvulling van mekaar beskou moet word. Geeneen sal as sleutelbeeld hanteer mag word nie". Gemeentebouteologiese keuse vir die liggaamsmetafoor is dus inderdaad eensydig en dit word in so 'n mate oorwoeker dat die ander metafore wat saam "'n kaleidoskopiese gesig van die rykdom van die kerk" (Heyns, 1977:43) moes laat ontplooi, nie tot hul reg kom nie.

Daar is egter een ander metafoor wat ook prominensie verkry, nl. die herder-kudde-metafoor. Die rede hiervoor is dat die herder-kudde-metafoor gewoonlik gebruik word om die bestaande kerklike praktyk en lewe uit te beeld. "Die liggaam-van-Christus-metafoor word teenoor die herder-kudde-metafoor aangewend om 'n ideale kerklike praktyk te konseptualiseer" (Erasmus & Kellerman, 1995:605; vgl. ook Kellerman, 1993: 339). Nadat Brown (1993:414) die onderskeiding tussen genoemde metafore as omstrede beskryf, vra hy twee baie aktuele vrae n.a.v. die twee metafore. "Is die een ten koste van die ander in 'n vergange bedeling in die NGK gebruik? Gebeur dit nie juis in die gemeentebou-aksie wat uitgaan van die liggaamsmodel nie?"

Vanuit die Skriftuurlike metafore, word nou verder 'n modelteorie oor kerkwees, ontwikkel. Erasmus en Kellerman (1995:605) wys daarop dat 'n beredenering vanuit 'n model die argumentasie laat oorgaan in die omgewing van die sosiale en bestuurswetenskappe. Hendriks (1992:13-35) noem naas die liggaamsmodel ook die volgende modelle, nl. die instituut-, verkondigings- en transformasiemodelle. Die sprong vanaf die Skriftuurlike metafoor na die model geskied nie sonder vraagtekens nie. Zeeman en Janse van Rensburg (1999:21) se uitgangspunt is duidelik, nl. die liggaam van Christus is 'n metafoor en nie 'n model nie. Nel (1994:242) wys daarop dat dit nie moontlik is om van en uit alle metafore modelle te ontwerp nie. Die gevolg is dat sekere metafore dus eensydige aksentuering verkry deurdat 'n model daaruit geabstraer word, ander nie. Die modelle wat wel uit die metafore ontwikkel word, wil volgens Hendriks (1992:210,280) "die saak wat die metafoor stel, verder uitbou". Die metafoor is die primêre beskrywing, terwyl die model op 'n sekondêre vlak funksioneer. Die liggaamsmodel word in die gemeentebouteologie as die "ideale kerkmodel" vir ons tyd voorgehou (Britz, 1995:619). Die liggaamsmodel asook ander kerkmodelle kan nou met behulp van die teorieë, soos dit in die sosiologie en ander menswetenskappe toegepas en geformuleer word, gemeet, gekontroleer en uitgebrei word (vgl die beskrywing hierbo oor die praktiese teologie en die metodiek wat gevolg word).

Dit alles bring mee dat 'n nuwe kerkbegrip ontstaan, want die kerk word nou beskrywe vanuit sy natuurlike funksionering en handeling - "van onder"- 'n ekklesiologie afgelees vanuit die praktiese teologie volgens die funksies van die kerk (Britz, 1995:618; Britz & Erasmus, 1994:382; Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:123). Daarteenoor word bely dat die kerkbegrip bepaal en verstaan word soos geopenbaar vanuit die Woord van God o.l.v. die Heilige Gees m.a.w. "van Bo". Dit is 'n pneumatologiese werklikheid waarvan die Here die Hoof is (Kol 1:18) en juis daarom bely ons "(d)at die Seun van God uit die ganse menslike geslag vir Hom 'n gemeente wat tot die ewige lewe uitverkies is, deur sy Gees en Woord in die eenheid van die ware geloof, van die begin van die wêreld af tot aan die einde toe vergader, beskerm en onderhou" (H.K. Sondag 21 Antw. 54; vgl ook N.G.B 27). Daarom verklaar Knap (1914:22) soos volg: "Het is daarom niet te sterk gesproken, indien wij zeggen, dat de

Kerk uit de Heilige Schrift leeft, afgedacht nu een oogenblik van de verborgen werking des Geestes. Het Woord is de voedingsbodem, waaruit zij haar levenssappen betrekt. Wanneer het Woord valt, valt de Kerk, zooals een plant verdort wanneer gij haar uit haar levensgrond loswoelt".

Die Woord van God dui dus die doel en beginsels aan vir die ekklesiologie asook vir die funksies wat die kerk moet nastreef. Getz (1988:37,38) stel dit dat vorm en struktuur van die kerk egter nie in die Skrif as 'n absolute afgelees kan word nie omdat dit onvolledig en tyds- en kultuurgebonde is (vgl ook Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:78). Indien dit wel gedoen word, sou dit neerkom op biblisme (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:17). Alhoewel funksie dus die strukture moet bepaal, is dit juis ook funksie wat op sy beurt verweef lê met die wesenlike waaruit dit opkom (Kellerman, 1993:341,342). As De Klerk (1985:65) oor die vernuwing van bedieningstrukture skryf, stel hy dit dan ook onomwonde dat dit nie kan gaan oor herstrukturering of herorganisering nie, maar om herontdekking van die Bybelse waarhede (vgl ook Brown, 1993:414 se vraag of die "veragtering van die kerk van die Skrif met herstrukturering reggestel kan word").

Vir gemeentebou beteken dit dus dat alhoewel strukture verlamrend kan inwerk op gemeenteboupogings, die "eie idioom van die belydenis van die kerk" (Kellerman, 1993:342) steeds verreken sal moet word in die strukturele veranderings wat aangebring word. Ook Coertzen (1991:201) raak hierdie probleem aan: "Benewens onbegrip vir die belangrikheid van teologiese verantwoorde kerkregering in die opbou van die gemeente word die rol dikwels ook nog verder bemoeilik deur benaderingswyses wat in sommige hedendaagse gemeente-opbou-ontwerpe gevolg word". Hy wys verder daarop dat alternatiewe strukture geskep word wat opspring uit "'n selfgemaakte, kerkvreemde reg".

Dit is reeds duidelik uit bostaande bespreking dat daar in die gemeentebouliteratuur bepaalde stappe en metodieke beskrywe word om die gemeente te begelei tot opbou. Die vraag is ook of daar genoegsaam rekening gehou word met die diversiteit en verskeidenheid van gemeentes en gemeenteweese wanneer daar stappe en prosesse in werking gestel word om die opbou te bewerkstellig. Kellerman (1996:511) stel dit dat "'n Mens die idee (kry) dat met 'n soort resepmatigheid op 'n gemeente afgekom word om vanuit bepaalde soort analyses oplossings en strategieë vir daardie gemeente uit te werk sonder om die unieke en eiendomlike van nie net die hede van daardie gemeente nie, maar ook die verlede daarvan te verreken" (vgl Nel, 1994:10,11).

Alhoewel nie alles in die Bybel volgens die narratiewe paradigma verstaan kan word nie, kan die Bybel ook beskryf word as die storie van God, maar dan as heils- en openbaringsgeskiedenis (Kellerman, 1996:513). Elke gemeente is onder God se seënende en beskikkende hand besig om sy eie storie te skryf - 'n storie wat vanuit die verlede tot in die hede strek. God is op weg met Sy kerk en met elke gemeente. Dit alles speel af binne gegewe omstandighede wat aan veranderinge onderworpe is en deur bepaalde karakters wat 'n storie in hulself omdra asook in hul saambestaan en onderlinge verhoudinge in die gemeente, 'n storie skryf, want "elke gemeente (het) 'n eie verhaal, identiteit en unieke korporatiewe persoonlikheid" (Smit, 1995:17). Vir gemeentebou is dié gesigspunt van die uiterste belang, want 'n "(g)emeente leer hulself ken en verstaan in hul eie storie" en "(e)lke gemeente het sy aard en samestelling, maar dit kon nie sonder meer, in elk geval nie met 'n vraelys of twee, bepaal word nie" (Kellerman, 1996:517,519).

Ter afsluiting is daar nog een aspek van gemeentebou wat in die literatuur aandag kry en in die fokuspunt van die studie lê, nl. gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente. Louw (1989:194) verbind gemeentebou en gesinsbediening soos volg: "Vir konstruktiewe gemeentebou behoort die kerk in sy bedieningsprogram by gesinsbou te begin. Die stelling kan gemaak word dat gemeentebou sonder gesinsbou die 'natuurlike' Godgegewe en voor-die-handliggende struktuur vir verdieping en groei van die gemeentelike lewe, oor die hoof sien". Hoe ineen die gelowige, huwelik, gesin en gemeente verweef is, word pragtig deur Getz (1988:26,27) beredeneer en dan vervolg hy: "Biblically speaking, it is impossible to renew the church without renewing families, husbands\ wives, and individual Christians. On the other hand, it is not possible to renew individual Christians without renewing husbands\wives, families, and the church".

Indien gesinsbediening dus as 'n doelgerigte bediening in die gemeente kan funksioneer, dan kan dit meehelp om die gemeente op te bou en so aan die Skriftuurlike imperatief van gemeentebou te beantwoord. Daarom is die studie uiters belangrik en aktueel, want dit gaan oor die opbou van die kerk van die Here. Maar dit is verder ook van belang omdat die studie die mees basiese verband waarin 'n mens staan, nl. die huwelik en gesin, ook gaan bestudeer. Dit bring die studie binne die reikwydte van elke dag se lewe waarin 'n mens jou bevind, nl. die gesin.

Maar nou is dit juis die gesin wat in 'n krisis verkeer as gevolg van 'n legio van redes wat later in die studie aangestip sal word (Collins, 1995:4). Dit maak die studie verder aktueel en noodsaaklik, veral omdat die kerk met die verbondsparadigma as sentrale tema werk - die verbond wat in en deur verbondsgesinne voltrek word, wat strek van geslag tot geslag. Die fokus en gesigshoek vanuit gesinsbediening op gemeentebou sal later in die studie intens onder die soeklig kom. Antwoorde op vrae sal gesoek word. Dis waarop die studie, na die begroning en vertrekpunte, verder toegespits sal wees.

Dit is duidelik vanuit die bespreking hierbo dat daar verskillende standpunte, sieninge en beoefening in gemeentebouteologie voorkom. Daar is gepoog om dit reeds aan die begin van hierdie hoofstuk te stel dat die teologie wat die gemeentebou omhul, bepaal word deur die onderskeie vertrekpunte. Die verskillende benaderinge is bespreek en van die probleme in die gemeentebouteologie is uitgewys. Dit beteken egter geheel en al nie dat gemeentebou hierdeur afgewys of as dissipline in die gedrang kom nie. Intendeel kom die belangrikheid van gemeentebou in die volgende paragraaf kortliks aan die orde.

3.5 Die belangrikheid van die soeke om die opbou van die gemeente

Van meet af kan dit gestel word dat die opbou van die gemeente en die soeke om die opbou van die gemeente, nie regtig bevraagteken kan word nie. En die rede daarvoor is baie duidelik, soos bespreek in die vorige hoofstukke, want die Woord van God stel die opbou as 'n baie belangrike imperatief. Daar is reeds vroeër in die studie daarvan gewag gemaak dat ander begrippe vir opbou gebruik word. Watter begrip ook al daarvoor aangelê word, bly die uitgangspunt dat Gods Woord die voortgaande groei tot volwassenheid as imperatief stel. "Dit behoort nou reeds duidelik te wees dat die begroning van gemeente-opbou Skriftuurlik verantwoord is. Besware teen gemeente-opbou met die strekking

dat dit gegrond sou wees op 'n 'hapax legomenon' kan nie verder water hou nie. Die studie van Hendriks (1987, 1992); Nel (1994); Noordegraaf (1984) het dit onses insiens bo verdenking gestel" (Du Plooy, 1994:142). Zeeman en Janse van Rensburg (1999:36) stel die noodsaaklikheid van vernuwing, wat in lyn lê met die opbou van die gemeente, so: "Dit behoort dus nie langer 'n diskussiepunt te wees of kerklike vernuwing werklik nodig is nie".

Die uitgangspunt in bostaande paragraaf is belangrik omdat daar as gevolg van verskillende vertrekpunte asook slaggate in die gemeentebouteologie wat in paragraaf 3.4.1 bespreek, 'n skadu oor gemeentebou kan hang. Die saak van gemeentebou word dan benadeel, verdag gemaak, op die agtergrond geskuif of selfs van die tafel gevee. En dit kan nie, want die saak van gemeentebou is net eenvoudig te belangrik. Daar moet ook besef word dat, naas die slaggate in gemeentebouteologie, daar tog ook diegene is wat gemeentebouteologie beskrywe en bedryf, los van die gevare wat aangetoon is. Hulle insette is van die allergrootste belang en dui rigting aan.

Ons leef in 'n wêreld van verandering, ontwikkeling en vooruitgang wat ongeëwenaard in die wêreld se geskiedenis is. Toffler (1970:4) sê dat die begrip "Future Shock", ook die tema van sy boek, reeds in 1965 ontstaan het om die toestand van mense te beskryf wat verward en gedisorïenteerd geraak het a.g.v. te veel verandering in te kort tyd. "It has become a cliché to say that what we are now living through is a second industrial revolution" (Toffler, 1970:14). Hy voeg egter daaraan toe dat die effek van verandering baie erger en meer ingrypend in 1970 was as destyds. Al die veranderinge het egter 'n psigologiese effek omdat mense hulle in situasies bevind wat nog nie voorheen bestaan het nie. Hy (Toffler, 1970:33) haal ook vir Wright aan wat sê: "When things start changing outside, you are going to have a parallel change taking place inside". Louw (1980a:41,42) beskryf hierdie toestand waarin die mens hom bevind dat die stad in die mens is. "Die stad is 'n toestand in die hart van ons twintigste eeuse mens".

Die tydvak waarin ons ons vandag bevind, word getipeer as die postmodernistiese eeu wat o.a. die karatertreke vertoon van hiperkritiese ingesteldheid, relativisme en 'n soeke om sekerheid in persoonlike emosionele belewenisse (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:7-9). Tog sê Müller (2000:8) op 'n positiewe noot dat "daar opwindende raakpunte is tussen die postmoderne lewensgevoel en die Christelike geloof". Nieteenstaande die tydsgees en veranderde omstandighede is daar egter 'n vaste wete en geloof dat God nie wêreldvreemd en 'n veraf God is nie. Nee, Hy is Immanuel, God met ons, want die Heilige Gees woon in Sy kinders en die gemeente. God is steeds God in hierdie tyd, dieselfde van ewigheid af, en Hy ken en weet van die nuwe tydsgees. Ook dat die nuwe tydsgees swaar op die mens se prestasies aanleun en terselfdertyd God uit die sentrum van die lewe uitranger.

Die verwarde menslike gedagtes as gevolg van die skuddings aan die vaste ankers van die lewe wat voorheen nooit bevraagteken was nie en die gepaardgaande pessimistiese en vraende lewensuitkyk, hoef ons dus nie met skrik te oorval nie. Al is die stad in die mens, soos Louw sê, dan voeg hy met woordspeling juis daaraan toe dat God in die stad is, dat dit ook Sy eiendom en domein is (Louw, 1980a: 76,77). En tog is dit juis die stad en die gees wat die stad en stadsmens kenmerk, wat aan die kerk wonderlike uitdagings bied. Greenway (Tillapaugh, 1985:26) sê oor die belangrikheid van die stad: "The only conclusion we can reach is that at no time in history has it been more true than now that he who wins the city, wins the world". Mead wys daarop dat naas die twee paradigmas wat in die

verloop van die kerk se geskiedenis ontstaan het, die derde paradigma wat tans figureer, beskryf kan word as die terugskuiw van die sendingveld na die spreekwoordelike voordeur van die kerk (Smit, 1995: 19). Die geleentheid van die kerk is dus legio. Veral ook in die nuwe of soos dit ook bekend staan, die werklike Suid-Afrika, met sy nuwe owerheid en landsbestel. Gelowiges, christelike gesinne en die kerk kry nou die geleentheid om die evangelie, te midde van 'n sekulêre owerheidsbeleid, te verkondig, af te skuur en uit te leef teenoor andere wat nou naby gekom het in die werkplek en die woonplek.

Die samelewingskonteks waarin die kerk hom vandag bevind, is heel anders as in vorige eras. Dit vereis dat die kerk nuut moet dink en handel oor sy bediening omdat die bekende strategieë en strukture net nie meer geldig is nie (Smit, 1995:18,19). Hierdie waarheid word deur andere ook ge-eggo. Kotze (1959:135) het die waarheid baie jare gelede so gestel: "Niks kan meer noodlottig wees nie as dat die kerk sy bediening sal beoefen asof die wêreld nog dieselfde is as toe ons nog kon reken op die ou stabiele gemeentelike lewe". Müller (Jackson,1999:11) sê in dieselfde trant dat die N.G.Kerk in die versoeking kan kom "to do business as usual". Zeeman en Janse van Rensburg (1999:47) stel dit ook onomwonde: "Een van die redes waarom ons dinge in die kerk wil (en moet) verander, is omdat dit in die huidige bedeling eenvoudig net nie meer werk nie" (vgl Louw, 1980a:78; Smit, 1995:12; Tillapaugh, 1985:3).

Gemeentebou is om verskeie redes 'n belangrike bediening in en vir die tyd waarin ons ons tans bevind, 'n bediening wat sal meewerk om aan die eise van die dag te help voldoen. Nel (1982:42) wys daarop in tye wanneer die kerk aanslae van binne en buite moes trotseer, die noodsaaklikheid van gemeentebou sterker na vore getree het. Die kerk bevind hom verseker in moeilike en ontwrigtende tye - daarom is die eis om gemeentebou soveel meer dringend. Voordat 'n vyftal redes aangestip word waarom gemeentebou 'n uitnemende rol kan speel in die bediening van die kerk in die een-en-twintigste eeu met sy unieke eise, moet daar, in die lig van wat reeds bespreek is oor gemeentebou, ook 'n verantwoording wees oor wat onder gemeentebou verstaan word.

Gemeentebou is God die Vader se genadige handeling in en deur Jesus Christus o. l v. die Heilige Gees wat voortspruit uit die uitverkiesing wat verbondsmatig gerealiseer word. So vergader Hy vir Hom 'n volk in die tyd wat Hy Self in stand hou en opbou deur die Heilige Gees en Sy Woord. Hy skakel ook ampsdraers, diegene in die amp van gelowige en die kerk as geheel by Sy opbouwerk in. Hy skenk ook die toerusting, gawes en alles wat nodig is om as medewerkers mee te werk op 'n planmatige en doelgerigte wyse aan die opbou van die kerk met die oog op die koninkryk.

Vanuit bogenoemde kan die rol van gemeentebou as 'n bediening vir die tyd waarin ons leef, verder uitgespel word.

1. Gemeentebou plaas die fokus op die Drie-enige God.

Gemeentebou ontlok oombliklik die vraag wie is dit wat bou. Uit die literatuur het dit duidelik geblyk dat dit God Drie-enig is wat bou. Gemeentebou wys na God. Hiermee staan God sentraal en word opnuut bely dat uit Hom, deur Hom en tot Hom is alle dinge. Die gesigspunt is belangrik in 'n tyd soos hierdie waar die mens en sy prestasies neig om sentraal te staan (Louw, 1989: 21,22).

2. Gemeentebou het weer die belangrikheid van die gemeente kom herbevestig en beklemtoon.

Met die verbreiding van die evangelie, was dit juis een van Paulus se take om orals op sy sendingreise gemeentes te stig. Baie van sy briewe, as deel van die kanon, is dan ook gerig aan gemeentes. Deur die gemeente was en is dit in besonder God se plan om die evangelie aan die wêreld te verkondig (Nel, 1994:12,14,15; vgl Burger, 1991:20; Kellerman, 1993:334; Kotze, 1959:211-216; Smit, 1959:211-216). Dis die plaaslike gemeente wat gebou moet word en aan sy eie opbou self deel moet hê (Smit, 1988: 202). Sy opbou hang daarmee saam dat daar ook onderlinge versorging plaasvind. "The more I consider Gods design for the local church the more amazed I am. The body is designed to minister from bed babies to senior adults" (Tillapaugh, 1985:23).

Alhoewel die deelgenootskap aan sy eie opbou en die uitbou van die gemeente as 'n vanselfsprekende beskou kan word, is dit nie altyd die geval nie. Kotze (1959:209,210) spreek 'n uiters belangrike woord oor die gemeente se evangeliesasiebediening wat inderwaarheid ook op die gemeente en al sy bedieninge toegepas kan word. Sy gedagte is dat die plaaslike gemeente baie keer wag vir leiding, goedkeuring en insette van meerdere vergaderings, van "bo-af" en dat so 'n ingesteldheid die gemeente kortwiek om self hand aan die ploeg te slaan, eie visie daar te stel en na te volg en om op te bou en uit te bou as deel van die opbou. "Een van die allervernaamste redes daarvoor is dat ons wag dat die werk van buite af gedoen moet word" en "(d)it word nie genoeg begryp dat, hoewel die meerdere vergaderinge ook hul aandeel aan hierdie ernstige opdrag het, al hulle hulp en arbeid eintlik slegs kan wees ter ondersteuning en opbouing van die plaaslike gemeente, om binne hul eie grense die vervreemdes te bereik".

Natuurlik kan die Gereformeerde beginsel dat die plaaslike gemeente "volledig selfstandig kerk is" ook so verabsoluteer word, dat daar gerieflikheidshalwe vergeet word dat 'n verdere beginsel in die Gereformeerde stelsel ook die kerkverband is (Kleynhans, 1988a:80,81).

Ook sal die gevaar dat die gemeente 'n grootheid in homself kan raak, vierkantig in die oë gekyk moet word. Die gemeente is nooit doel in sigself of kan die einddoel wees nie. Die gemeente is slegs teken van die koninkryk en is gerig op die koninkryk (Heyns, 1977:23). Ewe eens is dit waar van gemeentebou dat dit nie 'n doel insigself is nie, "maar volledig diensbaar is aan die doel van die kerk op aarde" (Nel, 1982:42). Die gemeente is gemeente van die Woord, want dit is gestig deur die Woord en word in stand gehou deur die Woord.

Tog is die fokus wat gemeentebou op die gemeente plaas belangrik as objek en subjek soos wat dit in vorige paragrawe reeds na vore gekom het. Veral die gesigshoek dat die gemeente onder Gods seënende hand ook subjek in die opbou is - om self mee te werk tot eie opbou asook uit te bou as deel van die opbou, is 'n winspunt.

3. Gemeentebou se fokus op die amp van die gelowige is belangrik en tydig.

Dreyer (1986:1) sê dat die mening orals gehuldig word dat die kerk en sy werksaamhede te veel rondom die persoon en werk van die dominee sentreer. By hierdie gedagte sou bygevoeg kon word dat bostaande opmerking ook geld vir die besondere ampte as geheel. Barnard (1971:264) bespreek die algemeen foutiewe siening in die kerk, nl. dat die gelowiges die ampte help. Hy vervolg deur so 'n

toestand te vergelyk met die beeld van 'n hospitaal - "n groot aantal pasiënte wat gedurig versorg moet word deur te min personeel. Daar is te veel toeskouers, meelopers en passasiers". Daarteenoor stel hy die Bybelse reëling, nl. "...die ampte is deur Christus daargestel om die heiliges, die gelowiges toe te rus, te oefen, te brei, op te bou, in staat te stel, om hulle dienswerk te verrig". Nel (1982:45) haal Roscam Abbing aan as hy kies vir die volgende: "over de gemeente die haar roeping vervult, en over de kerkraad die haar hierbij helpt".

Daar is in vorige hoofstukke reeds gewys op een van die slaggate in die gemeentebouteologie, nl. die klem op die liggaam-van-Christus-metafoor en die liggaamsmodel wat daaruit afgelees word. Tweerlei probleme is op gewys, nl. die eensydige en ongemotiveerde klem op die gemeente as liggaam met negering van die ander Bybelse beelde en die model wat gekonstrueer word uit die metafoor.

Met hierdie gevare in gedagte, kan daar egter met Kellerman (1993:339) saamgestem word as hy sê: "Met die liggaam-metafoor het daar weer 'n herwaardering vir die lidmaat, vir die sogenaamde amp van die gelowige gekom". Die amp van die gelowige is uiters belangrik vir die kerk. Kleynhans (1988b:170) haal Kotze aan wat sê dat die algemene priesterskap van die gelowiges as die fundamentele amp bestempel kan word. Hattingh (1988:36) dui aan dat wanneer die amp van gelowige nie funksioneer nie, vakant is, dan is dit een van die trekke dat die kerk in institusionalisme verval het.

4. Gemeentebou het die aksent opnuut kom lê dat die bedieninge op planmatige en doelgerigte wyse moet geskied.

Gemeentebou het die belangrikheid van doelgerigte beplanning in die gemeente kom onderstreep. Du Plooy (1994:148) stel dit soos volg: "Die kerk moet met beplanning eietyds wees (Van der Walt, 1986a:135,137). Van der Walt toon onses insiens met goeie grond aan dat beplanning van die opbou van die gemeente op permanente basis deel moet wees van die kerkraad se agenda (1986b). Planloosheid en metodeloosheid...is ook 'n metode, net allerlamlendigs en onverantwoordelik (Van der Walt, 1986a:136)". Wanneer daar geen beplanning is nie, dan is die volgende twee aanhalings sprekend: "...failing to plan is planning to fail" (Prinsloo, 1991:94) en "(i)f you do not know where you are going you can take any road" (Adair, 1988:43).

Bogenoemde gesegdes is oneindig waar - ook as dit van toepassing gemaak word op die gemeente. Daar sal, na skrywer se oordeel, erken moet word dat beplanning en doelgerigte bedieninge nie altyd tot hul reg gekom het in die kerk nie. Gemeentebou het dit opnuut kom aksentueer. Daarom dat Kellerman (Lesing 1:9) dit stel dat daar aandag gegee sal word aan "n deeglike beplanning ten opsigte van wat gedoen kan word om gemeente-bou tot sy reg te laat kom". Uit die werke van teoloë wat vanuit die handelingswetenskappe gemeentebou benader, is dit baie duidelik dat daar met hierdie uitgangspunte gewerk word. Die gedagte is juis dat die Woord so effektief as moontlik bedien moet word. Daarom dat Heyns en Pieterse (1990:5) daarop wys dat teologie geen intellektuele spel is nie, maar in diens van die evangelie en die medemens (vgl ook Hendriks, 1992:199,200).

Die slaggate wat in die verband in 'n vorige paragraaf uitgewys is, sal verreken moet word. Ook spreek Smit (1995:24) 'n baie waar woord: "'n Mens kan soms nie help om te wonder of sommige pogings tot gemeentebou nie meer te doen het met die drang om mededingend in 'n effektiewe en kompeterende samelewing te wees as wat dit daarop ingestel is om gelowiges vir hulle lewe in hierdie

soort samelewing toe te rus nie".

Maar wanneer dit egter alles in die oog gehou word, vra gemeentebou om broodnodige beplanning en dit bring belangrike gesigspunte na vore. Die volgende uit die literatuur kan m.b.t. beplanning genoem word: dit moet prosesmatig bestuur word (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:36); meer toegespitste opleiding is nodig vir lidmate (Dreyer, 1986:3,4) en die gemeente moet betrek word en so mede-eienaarskap aanvaar (Van der Merwe, 1995:105) ens.

5 In noue aansluiting by die vorige punt beklemtoon gemeentebou die noodsaaklike samewerking met ander hulpvakke.

Daar is breedvoerig oor die rol van hulpvakke soos die handelingswetenskappe, geargumenteer. Dit kan nie betwyfel word dat gemeentebou baie nuttig gebruik kan maak van die menswetenskappe se metodes, navorsingsresultate ens. nie. Dit sal egter gesien moet word as hulpmiddelle in die bestudering van die Woord van God onder die gesigspunt van die diens van die kerk.

3.6 Samevatting

In hierdie hoofstuk is die belangrikheid van die opbou van die gemeente en gemeentebou aangetoon. Die Skriftuurlike begronding soos in die Ou en Nuwe Testament beskrywe, is omvattend bespreek. Die opbou van die gemeente van God is 'n onontbeerlike noodsaaklikheid. Die opbou raak die kerk in sy totaliteit en alle fasette, werksaamhede en terreine van die kerk val onder die imperatief van opbou en om opgebou te word.

Uit 'n seleksie van gemeentebouliteratuur is kortliks 'n historiese verloop van gemeentebou bepaal. Enkele slaggate in die teologie en beoefening van gemeentebou is aangetoon. Tog is ook aangetoon dat gemeentebou 'n uiters belangrike deel kan uitmaak in die vernuwingsproses van die kerk. Vyf punte is aangestip om die rol wat gemeentebou in die opbou van die gemeente kan speel, uit te lig.

Die studie wil egter die opbou van die kerk spesifiek vanuit die gesinsbediening belig en bestudeer. Daarom is die volgende faset van die studie om die huwelik en gesin onder die vergrootglas te plaas.

Hoofstuk 4

Die huwelik en gesin as instelling van God en Skrifverklaring van Genesis 1-3 (e.a. Skrifgedeeltes)

4.1 Die huwelik en gesin as instelling van God

Die huwelik en gesin kan nie los van mekaar bedink word nie, want die huwelik is die instelling waarbinne kinders gebore word om so die gesin te vorm. Furstenberg (1993:2) stel die waarheid soos volg: "Maar man en vrou is nie die eindpunt van God se plan nie. Op hierdie bruilof en die bruilofslied volg nog iets, net so wonderlik. Die man en die vrou gaan kinders voortbring. Op die huwelik volg die huisgesin. Die man sal ook vader wees, die vrou ook moeder. God sê dit onmiddellik, reg aan die begin aan hulle: 'Wees vrugbaar, word baie....'(Gn 1:28)" (vgl Collins, 1995:44; Heyns, 1981:51; Hulme, 1962:10; Louw, 1984:70).

Ook in die sosiologie word die huwelik en die gesin ten nouste op mekaar betrek. "Die huwelik, op sy beurt, lei tot die ontstaan van 'n maatskaplike groep wat gewoonlik 'n gesin genoem word, d.w.s. 'n groep persone wat aan mekaar gebind word deur bande van bloed en of die huwelik" (Cilliers, 1960:12; vgl Van Staden, 1996:28). Wanneer die onderwerp van gesinsbediening dus bespreek word, kom die huwelik ook outomaties binne die gesigsveld.

Die huwelik en die gesin word beskrywe, soos die opskrif van die paragraaf inderdaad ook aandui, as 'n instelling van God. Christenson (970:10) haal Dietrich Bonhoeffer in die verband aan: "Marriage is more than your love for each other. It has a higher dignity and power, for it is God's holy ordinance, through which he wills to perpetuate the human race till the end of time" (vgl De Bruyn, 1996:15; Heyns, 1981:93).

Die vraag is egter wat word bedoel, wat is die betekenis van die huwelik en gesin as instelling van God?

Louw (1984:60,61) bespreek die huwelik as 'n instelling van God deur op verskillende standpunte te wys. Aan die eenkant word Barth se standpunt gestel dat die huwelik tuishoort onder die gebod van God, as 'n verantwoordelikheid van die gelowige, 'n roeping onder die opdrag van God, as 'n lewensgemeenskap met medemenslikheid as teken van die verhouding tussen God en Sy volk. Aan die anderkant word op Brunner se standpunt gewys wat die huwelik sien as 'n skeppingsverordening. Hiervolgens is die huwelik 'n selfstandige saak in die skepping en die wil van God word direk vanuit die huwelik as skeppingsordening afgelees. Die probleem is dat dit verstaan kan word as 'n verpligting

wat God daar gestel het vir alle mense om aan te voldoen. Die wat nie in die huwelik tree nie, beantwoord nie aan Gods bestemming vir hul lewe nie. Heelwat Gereformeerde teoloë bevind hul tussen genoemde twee standpunte, bv. Brillenburg Wurth wat op sy beurt praat van die huwelik as 'n skeppingsordinansie. Louw verwys in sy notas op p. 245 ook na die standpunte van Wielenga en Strunk.

Louw (1984:74) self bespreek dan breedvoerig die huwelik as instelling van God en konkludeer soos volg: "Wanneer ons van die huwelik as 'n instelling van God praat, bedoel ons daarmee dat die huwelik 'n roeping is om 'n bepaalde saak op aarde te verteenwoordig: die saak van Gods verbondsgenade en die oorwinning van sy versoenende heerskappy. Daarom verkies ons om van die huwelik nie net as 'n instelling van God te praat nie, maar veral as 'n saak-gerigtheid, dit wil sê as 'n opdrag en roeping voor God". Met hierdie verduideliking kan akkoord gegaan word.

Samevattend kan gesê word dat die huwelik as instelling van God so verstaan moet word dat dit "nie langs die pad van die menslike geskiedenis ontstaan (het) nie, ewe min het mense besluit dat daar 'n huwelik moet wees. Duidelik is die boodskap van die Skrif dat die huwelik die wil is van Hom wat mense gemaak het" (Heyns, 1981:93). God het die mens as man en vrou, as teenoorgestelde geslagte, geskape en onder Sy beskikking plaas Hy diegene wat Hy geroep het as man en vrou binne die huwelik wat Hy ingestel het met doeleindes wat nageleef moet word.

Die huwelik en gesin is onafskeidbaar aan mekaar verbind. Daarom dat die gesin net soos die huwelik, onder Gods genadige beskikking, ook as 'n instelling van God afgelees kan word. Hulme (1962:88) laat hom soos volg daaroor uit: "From the biblical point of view the family is part and parcel with the Creator's design for human living (vgl ook Christenson, 1970:12). Erasmus (1952:31) haal die volgende sewe punte van Kuyper aan in verband met die huisgesin: "Hy het dit verordineer: ten eerste, deur die splitsing van die mensheid in twee geslagte; ten tweede, deur dat Hy mense uit mense laat gebore word; ten derde, deur die volkome hulpeloosheid van die kind gedurende sy eerste lewensjare; ten vierde, deur die noodsaaklikheid van die besit van 'n woning (hoe primitief ook); ten vyfde, deur die sorg vir die lewensonderhoud; ten sesde, deur die noodsaaklikheid om vir eie veiligheid saam te staan; en ten sewende, deur die natuurlike liefde wat Hy man en vrou, ouers en kinders, broers en susters ingeskape het vir mekaar. Dit is die sewe pilare waarop die hele gebou van die huisgesin rus".

Die gesin as instelling van God beteken dus dat God vanuit die huwelik van man en vrou kinders laat gebore word volgens Sy beskikking as verbondsgod sodat die gesin as verbondseenheid en die onderskeie gesinslede as verbondskinders die heilsbeloftes in hul eie lewe en gesinslewe kan internaliseer, daarvolgens leef en dit as roeping uitleef met die oog op die koms van die koninkryk.

4.2 Ontleding van Bybelse begrippe en woorde betreffende die huwelik en gesin soos dit in Genesis 1-3 (e.a. Skrifgedeeltes) na vore kom

Sekere begrippe en woorde uit die skeppingsverhaal en die sondeval is vir die verdere verstaan en bestudering van die huwelik en gesin uiters noodsaaklik. Ander Skrifgedeeltes is egter ook bygewerk terwyl daar spesifiek na sommige verwys word.

Dit sal in gedagte gehou moet word dat die skeppingsverhaal, Gn 1 en 2, nie in die eerste plek geskryf is om 'n volledige uiteensetting van die huwelik as sodanig te gee nie. Die klem val op God en Sy verhouding tot die mens en die mens se verhouding tot God (Swanepoel, 1996:4). Tog word daar binne hierdie raamwerk belangrike dinge gesê wat betrekking het op die huwelik en die gesin en wat waardevolle insigte bied oor God se plan met die mens.

4.2.1 Man en vrou as beeld van God

Daar is reeds vroeër in die studie na 'n aanhaling van Keet verwys oor wat die mens as die beeld van God beteken. Hier wil ek slegs daarop wys dat beide man en vrou as beeld van God geskape is en dat daardeur ook die gelykheid tussen man vrou beklemtoon word (Swanepoel, 1996:4,5). Self verklaar die Here God in Gen.2:18 dat Hy vir die man "iemand (sal) maak wat hom kan help, sy gelyke". Swanepoel (1996:5) wys daarop dat die woord "helper", alhoewel dit na die vrou verwys, in die manlike vorm geskrywe staan. Dit dui weereens daarop dat die vrou die gelyke van die man is - 'n gelyke helper van die man.

Beide Swanepoel en Dreyer (1996:2,5,9) wys onderskeidelik vanuit die gesigshoeke van die Ou en Nuwe Testament op die merkwaardige van Gn 2 en Paulus se raadgewing m.b.t. die huwelik, oor die gelykheid tussen man en vrou. Hierdie Woord het inderwaarheid teen die gangbare opvatting dat die vrou aan die man ondergeskik en dus minderwaardig is, ingedruis.

4.2.2 Die man se uitroep by die aanskouing van die vrou (Gn 2:23)

Die Here God het in Sy alwysheid die eensaamheid en alleenheid van die mens waargeneem (Gn 2:18). Om hierdie gemis te kon verstaan, te kon identifiseer het die Here aan Adam die opdrag gegee om die diere name te gee. "Die behoefte werd gewekt deur die aanschouing van die diere, wier wezen hij met intuïtieve kennis doorgrondde, zodat hij enerzijds zijn eigensoortigheid tegenover hen ten volle beseft, maar ook anderzijds ontwaart, dat hem iets ontbreekt, wat zij bezitten: te weten het gemeenschapsleven. Dat gemeenschapsleven kan hem door de diere niet geschonken worden, wijl hij zozeer hun meerdere is; zo ontstaat het verlangen naar gemeenschap met een wezen dat volkomen zijns gelijke is (Aalders, 1949:125).

Die vrou wat die Here God vir Adam gemaak het, laat hom in ekstase uitroep: "Hierdie keer is dit een uit myself, een soos ek. Daarom sal sy 'vrou' genoem word; sy is uit die man geneem" (Gn 2:23). Louw (1984:87) wys daarop dat hierdie uitroep beteken dat liggaamsontsluiting as verdiepte persoonskommunikasie sou plaasvind en dat die begrip "eindelik" (in die ou vertaling) 'n baie sterk vorm is wat begeerte en behoeftebevrediging aandui (vgl Louw, 1993:133). Dis verder interessant om daarop te let dat alhoewel ander woorde vir man en vrou deur die Genesiskrywer gebruik kon word, hy juis die woorde "zaakar" en "neqeebah" onderskeidelik vir man en vrou gebruik. Die woorde se grondbetekenis hou verband met die vorm van die geslagsorgane van man en vrou (Kroeze, 1970:17). In hierdie uitroep is dus inderdaad 'n ontdekking vervat dat die begeerte en behoefte bevredig sou kon word.

4.2.3 Die man (vrou) sal sy (haar) pa en ma verlaat, saam met sy vrou (man) leef en hulle sal een word (Gn 2:24)

Ook hierdie gedagte is uiters belangrik vir die verstaan en funksionering van die huwelik en die gesin. Janson (1991:15) wys op die gedagte dat die Bybel nie baie dinge herhaal nie en wanneer dit wel plaasvind, wil die Here dit aksensueer. Die woorde van Gn 2:24 kom ook nog in Mt 19:5 en Ef 5:31 voor en daarom moet die belangrikheid daarvan raakgesien word. Alhoewel dit nie in die verse pertinent genoem word nie, is die verlaat van die pa en ma stilswyend ook op die vrou van toepassing.

Die verlaat van die pa en ma in die kultuursituasie van die Bybelse tyd, is anders verstaan en toegepas as vandag. Die patriargale familie was die algemeen aanvaarde familiesisteem (Louw, 1989:34). Alhoewel daar in 'n latere gedeelte van die studie opnuut aandag aan die patriargale familie gegee sal word (vgl 58,59), is daar sekere aspekte wat nou reeds aandag verdien.

Die samestelling van hierdie tipe familie bestaan uit verskillende huisgesinne - die patriarg sowel as sy kinders en kleinkinders se huisgesinne. Die patriarg, as oudste manlike lid van die familie, staan aan die hoof van die totale familie (Cronje, 1959:13). Dit was die bruid wat inderwaarheid haar ouerhuis moes verlaat en saam met haar man by sy familiegroep moes gaan inskakel. Hulle het dan ook by die man se ouers ingetrek tot tyd en wyl hulle 'n eie huis het. Hul eie huis was egter ook naby die van die ouers s'n geleë (Le Roux, 1996:46). Op die wyse het hulle deel van die patriargale familie geword met die man se pa as die patriarg. Die getroude seun en sy vrou het dus nie weggetrek en as 'n kerngesin êrens individueel gefunksioneer soos ons dit grotendeels in ons kultuursituasie ken nie. Die verlaat van pa en ma word in ons dag dus baie meer radikaal en ingrypend verstaan en toegepas - ook a.g.v. eksterne redes soos bv. beskikbaarheid van werk, ens.

Binne die Bybelse kultuursituasie (soos hierbo belig) is die "verlaat van pa en ma" 'n uiters belangrik en insiggewend opdrag - veral wanneer die opdrag ook aan die man gerig word teen die agtergrond van die patriargale familiesisteem. Alhoewel die jong huwelikspaar in die familiegroep opgeneem word, stel die Woord tog die nuwe binding in die huwelik as nommer een, as die sterkste. In die aantekeninge van 'n huwelikskursus (3), word die volgende opmerking in die verband gemaak: "Dit toon die krag van die huweliksliefde sowel as die sterkte van die huweliksband". Wanneer Hendriksen (1974:715) ook in sy kommentaar oor die Evangelie van Matteus na Jesus se gesprek oor egskedding verwys waar Jesus o.a. Gn 2:24 aanhaal, dan verklaar hy die belangrikheid daarvan soos volg: "It is clear that Jesus viewed Gen. 2:24 (in combination with Gen.1:27) as a divine ordinance, and not as a mere description of what generally takes place on earth". Janson (1991:15) tipeer hierdie waarheid in 'n opskrif soos volg: "ons ouers kom tweede". Hy bespreek ook die probleme en wys op die gevare wanneer die ouers van die man of vrou, niteenstaande die huwelik, steeds eerste kom. Hy wys op die interessantheid dat in die volksmond die moeilike skoonma altyd die man se skoonma is, m.a.w. die vrou se ma. Tog wys die praktyk uit dat die moeilike skoonma inderwaarheid net mooi die teenoorgestelde is, nl. die man se ma. "Dis interessant dat die volksmond (ewe gaaf en op onbewuste manier) die eintlike probleem verplaas en vanaf die man se ma na die vrou s'n projekteer" (Janson, 1991:16).

Genesis 2:24 dui eintlik self aan dat die aanvanklike binding nommer een vervang word, want die "verlaat van die pa en ma" loop uit op "saam met sy vrou lewe, en hulle sal een word". Laasgenoemde

raak dan binding nommer een. Hulme (1962:17) druk dit pragtig uit as hy sê: "Here is the Creator's will for progress. The new must supplant the old. For the cause one must leave in order to cleave, and this means a radical change".

Die "een word" in die huwelik slaan in die eerste plek volgens Louw (1993:61) op fisiese eenwording. Louw (1984:87; vgl Meiring, 1980:4,5) verwys na Von Rad wat aandui dat die kragtige geslagsdrif van die mens afkomstig is van die feit dat God die vrou uit die man geskape het en dat hulle weer een vlees wil word om aan hulle lewensbestemming te beantwoord. "Die een vlees is dan 'n aanduiding van die allerintiemste verbondenheid wat daar tussen man en vrou (enige mens) bestaan" (Louw, 1984:87). Die fisiese geslagsgemeenskap was vanaf die begin baie belangrik. So verhaal Kilian (1991:32) dat die egpaar, na afloop van die bruilofsfees wat gewoonlik sewe dae geduur het (of langer vgl. Swanepoel, 1996:42), na die wittebroodskamer begelei is. Daar is afskeid geneem en die deur is gesluit. Die volgende môre het die bruid haar bloedbevlekte klere as bewys van haar maagdskap aan haar ouers oorhandig. Al het hierdie gebruik ook om ander redes plaasgevind, staan die seksuele as eenwording tog voorop.

Dis verder belangrik om raak te sien dat die seksuele as liggaamsuitdrukking inderwaarheid 'n persoonsuitdrukking is, want die mens het nie 'n liggaam nie, maar is self sy liggaam (Brillenburger, 1951:36; Louw, 1984:86). Hy kommunikeer deur sy liggaam, want hy is sy liggaam. Wanneer daar ook na kommunikasie as 'n selfstandige fenomeen gekyk word, is dit insiggewend dat kommunikasie deur die mens op vyf vlakke gevoer word. Vlak een tot vyf openbaar respektiewelik min tot baie omtrent die self. Vlak vyf is m.a.w. 'n totale en bykans grenslose selfopenbaring. Die seksuele as liggaamskommunikasie is dan ook 'n kommunikasie op vlak vyf. Die ander vlakke, een tot vier, is almal noodsaaklik om te groei, te kommunikeer en om tot by vlak vyf uit te kom. Die "een word", die seksuele as kommunikasie geskied vanuit vlak vyf, grensloos en resloos, en is 'n uitmonding van die totale tweeheid wat afronding en vervulling soek in die fisiese gee van mekaar as uitdrukking van een-wees (Cilliers, 1993:152; Mol, 1982:91-95).

Natuurlik slaan die "een word" nie net op die seksuele alleen nie. Die mens is tog liggaam en gees - 'n eenheid. "Daarom ontsluit die liggaams-gemeenskap die mens tot in sy diepste en eiendommlike menswees" (Huwelikskursus:4). Louw (1993:61) verklaar dat hierdie eenheid ook 'n geestelike dimensie het en tipeer kan word as 'n geloofseenheid. Daarom besit dit ook 'n tekenkarakter deurdat dit heenwys na God se een wees met Sy verbondsvolk, die kerk.

Wanneer Paulus in Efesiërs 5 oor die huwelik handel dan, soos reeds verwys, stel hy ook die verlaat van die ouers en die een wees aan die orde. Vers 32 vervolg direk daarop: "Hierin lê daar 'n diep geheimenis opgesluit, en ek pas dit toe op Christus en die kerk". Roberts (1983:164) verduidelik die betekenis van genoemde vers soos volg: "Dit bring mee dat die uiteensetting oor die huwelik enersyds as 'n afbeelding dien van die verhouding tussen die Gesalfde en die Godsvolk, maar andersyds ook dat die Gesalfde en sy verhouding tot die Godsvolk dien as voorbeeld vir die gelowiges oor hoe die getroudes binne die huwelik ten opsigte van mekaar behoort te staan: Hulle twee het een liggaam geword en dit verplig die man om sy vrou wat 'sy bene en sy vleis en bloed geword het, liefderyk te versorg'".

Hieruit is dit verder duidelik dat die een wees in 'n permanente verhouding voltrek moet word soos afgelees uit die permanente verbondsverhouding wat God tussen Hom en Sy verbondsvolk opgerig

het. Die verhouding tussen man en vrou vind sy permanente karakter en binding in die huwelik volgens Gods bedoeling. In die veilige ruimte van permanensie wat die huwelik bied, kan daar 'n wedersydse en reslose gee van mekaar wees tot een-wees. Dit is verder duidelik dat die permanente huweliksverhouding betrekking het op een man en een vrou in die huwelik - die monogame huwelik. Louw (1984:83) wys daarop dat die man in Gn 2:24 in die enkelvoud staan en vers 25 dat hulle naak was. Daarenteen sê Swanepoel (1996:4) dat hy nie uit Gn 1 en 2 'n model vir die monogame huwelik sal wil aflees nie. Tog handhaaf Christus die enkelvoudige terminologie wanneer Hy in Mt 19:5 oor die eenheid tussen man en vrou praat en terug verwys na die een wees van Gn 2:24. Die hele boek Hooglied is 'n liefdeskommunikasie tussen een man en een vrou. Ook Paulus sluit by die monogame karakter van die huwelik aan in Ef 5:25,28.

Die problematiek rondom die monogame huwelik word verskerp deur 'n alternatiewe vorm van huweliksverhouding wat in die Skrif voorkom, nl. poligamie. Swanepoel (1996:2) stel dit dat poligamie nie in die Ou Testament veroordeel is nie en Dreyer (1996:8) sê dat "ons egter onder andere poligamie (aantref) wat normaal en aanvaarbaar was vir die mense van daardie kultuur". Die vraag is ten diepste of die Skrif hierdie ander huweliksvorm sanksioneer.

Vriezen sê (1966:445,446) die volgende in die verband: "Ook in dit opzicht geeft de auteur van Gen 2v een bijzonder geestelijke blik op de verhouding van man en vrouw, waardoor hij zich onderscheidt van de gewone voorstellingen van zijn tijd. Hij heeft als oorspronkelijke verhouding van man en vrouw de monogamie op het oog.." en "(h)ieruit blijkt dat de bigamie (polygamie) in het oog van de schrijver veroordelenswaardig was en zo mogen wij hem de bovengenoemde opvatting der monogamie toeschrijven". Ook Louw (1984:2,3,82,83,96,97) bespreek poligamie en wys daarop dat die Skrif in veroordelende trant daarvoor spreek. Hy wys ook aan dat hierdie vorm van huweliksverhouding letsels op die huwelik gelaat het.

Wanneer hierdie een-wees binne die permanensie van die monogame huwelik verontagsaam word, word so 'n een-wees 'n karikatuur van wat God daarmee bedoel het en bring dit wrange vrugte voort. Dit verhaal die Bybel vir ons (vgl Elkana en sy twee vroue Hanna en Pennina; Jakob met Lea en Ragel; Salomo wat deur sy baie uitlandse vroue verlei is agter ander afgode aan; Dawid en Batseba; Amnon en Tamar; die waarskuwing in Spr 5 ens.).

Ook in ons dag ervaar en sien ons die pyn, seer, verwerping ens. van stukkende lewens. Sonder om breedvoerig daarop in te gaan, is aborsie gewettig om o.a. aan man en vrou wat buite die huwelik om seksueel een raak en 'n ongewenste swangerskap tot gevolg het, die geleentheid te bied om in die gees van post-modernisme self te besluit wat met die swangerskap moet gebeur. Volgens statistiek is daar 45,449 aborsies in 2001 in staatshospitale en klinieke in Suid-Afrika uitgevoer (Anon, 2002:15).

'n Ander uiters dodelike vrug wat veral teweeggebring word deur seksuele losbandigheid, is die opdoen en verspreiding van die vigsvirus. Hierdie siekte is reeds besig om epidemiese afmetinge aan te neem. Tans word egter van pandemiese afmetinge gepraat om die volskaalse en algemene omvang daarvan uit te druk. In Afrika word beraam dat daar reeds 23,3 miljoen mense met die vigsvirus besmet is. Elke dag doen meer as 15,000 mense die vigsvirus op - van wie die helfte tussen 15 en 24 jaar oud is. In Suid-Afrika is byna 13% van die bevolking tussen die ouderdomme 20 en 64 jar draers van die virus. Daar word ook bereken dat daar tussen 6-10 miljoen Suid-Afrikaners uit 'n bevolking

van 40 miljoen moontlik in die volgende 10- 15 jaar aan vigs kan sterf (Jacobs, 2000:9). Die hartseer en tragiese gevolge van seksueel gemeenskap buite die huwelik om, sou opgestapel kon word as die totale omvang daarvan op al die lewensterreine verreken sou word.

In die lig van genoemde is die ingrypende gevolge wat seksuele losbandigheid en seksuele gemeenskap buite die huwelik om inhou duidelik. Daarom was dit met ongeloof dat prof. Christina Landman in 'n paneelbespreking sou gesê het dat seks voor die huwelik verpligtend behoort gemaak te word. Sy het dan verduidelik, volgens die koerantberig, dat haar opmerkinge gemaak is vanuit 'n terapeutiese hoek vir verhoudinge wat goed op pad is na die huwelik. Dit gaan, volgens die berig, nie om vrye seks en losbandigheid nie (Jackson, 2000:1). Watter verduideliking en regverdiging ook al aan bogenoemde uitspraak gegee word, kan geen Skriftuurlike grond daarvoor gevind word nie. Daarom is dit jammer, onvanpas en onverantwoordelik dat so 'n uitspraak gemaak is, gesien die uitgangspunte wat hierbo gestel is en die wrange vrugte wat ons elke dag in die praktyk mee gekonfronteer word.

Na alles wat hierbo behandel is, kan met Louw (1989:126) saamgestem word as hy soos volg konkludeer: "Die diepste bedoeling is egter 'n allesomvattende eenheid wat binne God se vrede (die sjalom van die Sabbatsrus) die menswaardigheidskomponent en die beeld-van-God-struktuur binne die huwelikseenheid sal bewaar".

Die "een word" in die huwelik het ook die gesin tot gevolg. Erasmus (1952:10) haal Kuyper aan wat die "een word" veral betrek op "die Goddelike wyding wat aan die gesin gegee word". Die huwelik en die "een word" in die huwelik tussen 'n man en sy vrou - afkomstig uit verskillende gesinne en genealogieë - maak alreeds hul verbintenis in die huwelik uniek met wonderlike nuwe potensiaal. Dit skep verder ook die moontlikheid dat uit die "een word" kinders gebore kan word om so 'n unieke sisteem n.l. die gesin tot stand te laat kom. Die man en vrou kom juis nie uit dieselfde gesin nie omdat, so dui Erasmus (1952:17,18) aan, God in Sy voorsienigheid 'n diep en onuitroeibare gevoel van bloedverwantskap en bloedsbande in die hart van die mens geplant het. "Aan hierdie wil van God is die wondervolle uitbreiding van die menslike geslag, die eindelose verskeidenheid van die mense, die onuitputlike rykdom van verhoudinge tussen gesinne en families, geslagte en volke te danke" (Erasmus, 1952:18). Die "een word" is 'n Goddelike wonder en opdrag met diepgaande betekenis en inhoude - ook vir die gesinslewe.

4.2.4 Na jou man sal jy hunker en hy sal oor jou heers (Gn 3:16)

Die teksvers vorm deel van die straf wat die Here aan die vrou rig as gevolg van die sondeval. Die vraag is hoe dit verstaan moet word omdat dit implikasies het vir die verhouding tussen man en vrou in die huwelik en vir die gesinslewe. Louw (1989:124,127) toon aan dat die hunkering van die vrou na die man of as straf verstaan moet word en daardeur inderwaarheid die gelykheid tussen man en vrou opgehef word. Of dit moet so verstaan word dat, as gevolg van die isolasie wat sonde tussen man en vrou veroorsaak het, daar 'n hunkering tot harmonie met die man ontstaan het omdat hy haar sal beskerm en versorg. Kroeze (1970:18) voeg hieraan toe dat as die begeerte\hunkering opsigself straf sou beteken het, dan kan die gevolgtrekking wees dat die vrou vroeër geen begeerte na die man sou gehad het nie (en die man vir die vrou nie). Tereg merk Kroeze op dat so 'n gedagte onaanneemlik en

onaanvaarbaar is.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat die vrou se hunkering na die man nie as straf beskou moet word nie, maar as hunkering tot harmonie met die man. Tog bring hierdie harmonie mee dat die man en vrou seksuele gemeenskap het met die moontlikheid tot swangerskap wat moeitevol sal geskied. "Die eintlike gedagte is dat die vrou deur haar begeerte die straf by herhaling laat optree. Dan is 'na jou man is jou begeerte' op sigself geen strafbepaling nie, maar konstatering van 'n feit". Hy vervolg verder in die verband: "Die woorde: 'hy sal oor jou heers' het volgens die verband dan ook betrekking op die seksuele gemeenskap. Hy neem haar. So kom die straf van swangerskapsmoeite telkens terug, deur die begeerte van die vrou, en deur 'die wil van 'n man'(Joh.1:13)" (Kroeze, 1970:18,19).

Die heersersfunksie van die man is dus gerig om aan die vrou die geborgenheid en intimiteit te gee in die "twee-vlees-eenheid" (Louw,1989:127). Louw (1989:127) haal ook vir Busenitz aan wat hom soos volg uitlaat: "Yet you will still desire (as you did before the Fall, though now tainted by sin) your husband, and he will still rule (as he did before the Fall, though now tainted by sin) over you. The alienation, broken intimacy, and pain in childbirth resulting from the Fall will not be allowed to annul that desire nor abrogate the command to be fruitful".

In 'n huwelik waar geborgenheid en intimiteit aanwesig is en bewys word, het dit ook direkte implikasies vir die gesinslewe en die funksionering van die gesinslewe. Dit wat in die huwelik aanwesig is, spoel oor na die gesin en word in die gesinslewe geïnternaliseer.

As gevolg van die mens se sonde-bestaan word hierdie heersersfunksie van die man oor die vrou egter ook verkeerd verstaan en misbruik. Dit kan nie ontken word dat erge vergrype teenoor vrouens en kinders deur mans in die huwelik en die gesin voorkom met 'n onheilige beroep daarop dat die man moet heers nie. Die betekenis en toepassing van die man se heersersfunksie en die vrou se begeerte na die man, soos hierbo uitgestippel met verwysing na die Skriftuurlike betekenis, kom dan niks van tereg nie. As gevolg van wanpraktyke in die huwelik en die gesin word Skriftuurlike uitsprake soos Gn 3:16 negeer en verwerp - veral binne 'n demokratiese bestel met sterk klem op individuele regte. Stemme en optogte uit protes deur verskillende groepe wêreldwyd teen die mishandeling van vroue en kinders en die gepaardgaande nêgering van menseregte, is dus aan die orde van die dag. Dat dit allermins God se bedoeling was, spreek vanself. Hy as die Volmaakte, wat die huwelik en gesin daargestel het, Hy van wie die Woord sê dat alle goeie gawes van Hom kom, ook die huwelik en gesin, het Sy skepping goed geskape. Die sonde het egter ook die man se oproep om te heers, soos hierbo verduidelik, aangetas en verwring. Swanepoel (1991:37) stel dit soos volg: "Alle vorm van wanverhoudings tussen man en vrou - op alle vlakke van die lewe - spruit voort uit die sonde". 'n Karikatuur word sodoende van God se eintlike bedoeling daarmee gemaak. Dit alles roep om vernuwung in Christus deur die werk van die Heilige Gees.

4.3 Samevatting

Daar is in hierdie hoofstuk aangetoon dat die huwelik en die gesin 'n instelling van God is. Duidelikheid is uit die bespreking verkry oor die betekenis van die huwelik en gesin as instelling van God.

Vervolgens is Gn 3:1-3 in besonder ontleed met verwysing ook na ander Skrifgedeeltes oor die huwelik en gesin. Die sake wat aan die orde gekom het, was die man en vrou as beelddraers van God, die uitroep van die man by die aanskoue van die vrou, die ouers verlaat, "een word" in die huwelik, die hunker van die vrou na die man en die man se heersersfunksie oor die vrou.

Hoofstuk 5

Huweliks- en gesinsvorme - historiese en eietydse beskouinge

5.1 Die huwelik

Die huwelik en gesin is reeds vroeër in die studie as 'n instelling van God gedefinieer en die betekenis daarvan is bepaal. Onder andere is aangetoon dat die huwelik monogaam van aard is - 'n permanente huweliksverbintenis tussen een man en een vrou.

Tog lees ons reeds in Genesis 4:19 dat Lameg hom nie by monogamie gehou het nie, maar met twee vroue getroud was en dus poliginie beoefen het. Van der Merwe (1953:34 voetnota) wys op die verskil tussen poliginie en poligamie. Laasgenoemde dui 'n meervoudige huwelik aan wat volgens Van der Merwe neerkom op veelwywery of veelmannery. Hierdie onderskeid sal egter in die verdere bespreking nie gehandhaaf word nie, maar waar van toepassing, slegs verwys na poligamie. Ander huweliksvorme wat Van der Merwe (1953:37,38) ook bespreek, is poliandrie waar een vrou met meer as een man getroud is - 'n seldsame huweliksvorm. Ook bespreek hy die groepshuwelik - 'n verskynsel wat voorkom onder volke wat poliandrie beoefen en uiteindelik die vorm aanneem van 'n vermenging van poliginie met poliandrie.

Toffler (1970:223-227) wys op die tendens van reekshuwelike. Soos mens deur verskeie lewensfasas beweeg, hou dit ook krisisse vir die huwelik in. Die gevolg is reekshuwelike. Die eerste fase breek aan wanneer die jongmens die sogenaamde proefhuwelik aangaan. Wanneer die proefhuwelik ten einde loop, word formeel tot die sluiting van die huwelik oorgegaan of daar word 'n nuwe maat gevind met wie dan in die huwelik getree word. Die volgende fase of krisis breek aan wanneer die kinders die huis verlaat. Die huwelik wat hierna gesluit word, kan eintlik bestempel word as die enigste en werklike huwelik. Dit is volgens hom ook die huwelik wat die langste verbintenis tot gevolg het. Die vierde krisis of fase vind plaas by aftrede. Oor hierdie tendens van reekshuwelike laat hy hom soos volg uit: "Serial marriage is already the best kept family secret of the techno-societies". Kay dink, bv. weer aan 'n drievoudige huweliksvorm wat kan bestaan uit 'n proefhuwelik met 'n maksimumperiode van 10 jaar, daarna kan die hoofhuwelik voltrek word en uiteindelik die finale huwelik wat kan plaasvind tussen die ouderdomme 50-60 jaar (Steyn en Breed, 1978:310).

Sell (1981:35) haal ook vir Zcanconi aan wat wys op alternatiewe huweliksvorme soos groepshuwelike, saamwonery, kommunes, ens.

Naas genoemde huweliksvorme voeg Steyn en Breed (1978:292-295) nog 'n uitsonderlike huweliksvorm by genaamd "swinging" of te wel uitruiling van huweliksmaats. Die huweliksmaats

neem aan buite-egtelike geslagsverkeer deel met mekaar se volle medewete. Een van die redes wat aangevoer word vir hierdie optrede in die huwelik, is dat dit nuwe lewe in die huwelik blaas. Interessant vermeld 56% van die respondente wat "swinging" beoefen dat hulle geen godsdienstige affiliasies het nie terwyl 92% van die groep 'n geskiedenis het van voorhuwelikse geslagsverkeer.

Van Staden (1996:31,32) dui ook 'n nuwe faset in die mens se lewensiklus aan en wat toeneem in populariteit, nl. permanente enkellewe. Hy haal statistiek in die verband aan soos blyk in ondersoek in die V.S.A. waar vier-vyftes van die respondente in 1957 gesê dat iemand wat nie wil trou nie "siek, immoreel en selfsugtig" is. In 1976 het net 25% van 'n steekproef aangedui dat so 'n keuse "sleg" is. Van Staden glo dat in 1996 daar geen beduidende groep sou wees wat hul teenkanting aanteken nie, want, so sluit hy sy referaat af, reken sommige dat samelewing en persoonlike behoeftes buite die huwelik en die gesin bevredig kan word.

Cilliers (1960:45) wys ook op wat Hill reeds in 1957 gesê het: "...Americans talk a lot about divorce, but in Europe we worry about the fact that people don't bother to marry. Over 90 percent eventually marry in America, but only 70 percent in Sweden and Switzerland, and fewer yet in Ireland, and the median age at marriage is almost ten years later than in America". Volgens Thatcher (1999:42,10) is die negatiewe teenoor die huwelik van so 'n omvang dat een uit elke vier persone die huwelik geheel en al wil vermy - 'n volle 12%. Tog skryf Stadler (2001:3) die volgende oor die lewe van ongetroudes: "Praat egter met alleenloper-beroepslui in hul twintigs en dertigs en jy bespeur 'n mate van onvergenoegdheid. Dis Sex and the City of Ally McBeal: jong, professionele mense met groot besteebare inkomste, maar 'n gevoel dat iets in hul lewe kortkom". Hierdie "iets" dui sy aan as die huwelik. Sy sluit die artikel af: "Lynette glo 'n deel van die probleem is dat vroue nie graag erken dat hulle wel wil trou en kinders hê nie. Met soveel beroepsmoontlikhede is dit nie cool om enigiets anders as ambisieus en avontuurlik te wees nie. In hul agterkop wil baie mense wel daardie huis in die voorstad en die 2.2 kinders hê maar hulle skuil agter 'n siniese verwerping van konvensionaliteit".

Die hedendaagse woord kohabitasie of saamwoon spel 'n verhouding tussen man en vrou uit wat saamwoon en seksueel aktief is, maar huweliksluiting vind nie plaas nie - net 'n tipe van informele ooreenkoms bestaan (Louw, 1980b:3). Collins (1995:132) toon aan dat kohabitasie tussen 1970 en 1989 met 740% in die V.S.A. toeneem het terwyl van 1987-1989 met 'n ongelooflike 1892% in die ouderdomsgroep 18-25 jaar. "And most cohabitants think of living together as a prelude to marriage, a way to test out a potential spouse before tying the knot". Thatcher (1999:104,10) voeg die volgende statistieke by betreffende die V.S.A. nl. dat daar 6 miljoen huishoudings is waar die man en vrou nie getroud is nie terwyl daar in 2,7 miljoen van sodanige huishoudings ook nie kinders is nie. Dit word bereken dat 80% van persone wat gedurende die 1990's trou, eers sal kohabiteer. Hy wys ook daarop dat kohabitasie 'n kortstondigheid openbaar - een derde woon vir minder as 'n jaar saam en slegs 16% vir meer as vyf jaar. Die gemiddelde kohabitasieverhouding duur twee jaar waarna die paartjie uitmekaar gaan of trou. "Cohabitation has become the theological problem for the 1990's that 'sex before marriage' was for the 1960's" (Thatcher, 1999:10,104).

In 'n brosjure met die opskrif "SaamWoon" word verklaar dat saamwoonery ook in Suid-Afrika toeneem terwyl die huwelik as 'n risiko beskou word (Du Toit & Louw, 1980:3). Volgens die 1996 sensus (Statistiek S.A.) is daar 1,268,964 Suid-Afrikaners wat kohabiteer. Daar is legio redes waarom

mense, veral jongmense, kohabiteer. Die beeld van die huwelik is a.g.v. wanfunksionering van huwelikspare, egskeidings ens. geskend en verwing. Ook huwelike van ouers en andere het min om aan te bied as 'n rolmodel vir kinders en jongmense.

Alhoewel ons die tydsgees later in meer detail gaan bespreek (vgl 64-69), is dit tog nodig om reeds hier enkele opmerkinge te maak- in besonder oor sekularisme. Dit sal reeds 'n verhelderende lig gooi op die problematiek wat hier bespreek word. Die Algemene Jeug Kommissie het in 1994 'n verslag oor sekularisme aan die Algemene Sinode voorgelê. In die verslag word gemeld dat "(s)ekularisasie in sy negatiewe vorm verloop in 'n lewenshouding wat in ateïsme wortel met geen plek vir die drie-enige God, sy Woord en sy wonderdade nie, hoewel die mens weer allerlei afgode begin dien en in sy eie vermoë glo. Hierdie mens wil vry wees van die Bybelse gesag, norme en waardes of enige ander bindinge. Hy leef vir die hier en nou. Dit word sekularisme genoem" (NGK 1994:128). Volgens die verslag manifesteer sekularisme o.a. in die volgende, nl. ontkerstening van die lewe; materialisme; gesagsverwerping van die mens wat outonoom geword het; normverlies, normverwarring en normrelativering wat uitmond in 'n gebrekkige waardesisteem; individualisme en selfgerigtheid; ontvlugting in onder andere dwelmmisbruik en selfmoordpogings asook 'n gebrek aan 'n Bybelse eskatologiese perspektief. Hierdie perspektiewe bied reeds waardevolle verklaring vir die fenomeen van kohabitasie. Die mens besluit, ook in sy verhoudingslewe, hoe hy sy lewe wil inrig en wat hom pas en nie pas nie. Vanuit bogenoemde is dit ook verstaanbaar dat die samelewing so 'n lewenstyl van saamwoon sanksioneer. Verder het die klem op die seksuele in ons dag 'n paradigmaskuif ondergaan deurdat dië seksuele nie meer primêr beskou word vir prokreasie nie, maar vir rekreasie (Louw, 1989:124).

Alhoewel ons weer hierop terugkom, ook d.m.v. statistiek, is dit belangrik om oor laasgenoemde gedagte iets meer te sê. Brillenburg Wurth (1951:40) merk reeds in 1951 op: "Had in de voorafgaande periode vooral het gevaar gedreigd van een vererotisering van het huwelijk, thans treedt in plaas van die vererotisering een versexualisering" (vgl Sell, 1981:23). Brillenburg Wurth se uitspraak na vyftig jaar word intens beleef as waar. Maar dan nie wat die huwelik alleen betref nie, maar grootliks ook in alle geslagsverhoudings. De Bruyn (1992:1,2) dui aan dat 75% van blanke jongmense voorhuwelikse geslagsgemeenskap gehad het voordat hulle die hoërskool verlaat en 90% voor hulle in die huwelik getree het. Volgens 'n ondersoek wat in 1994 in Brittanje gedoen is "it was discovered that fewer than 1 percent of men and women aged 16 to 24 were married at the time of their first sexual intercourse" (Thatcher, 1999:104).

Kohabitasie word dus in hierdie milieu, veral deur jongmense, gesien as die ruimte om hul sterk seksuele drange uit te leef met die geloof dat dit ook hul verhouding sal vassament. Die teendeel en ontugnugtering hiervan word later met statistieke aangetoon (vgl 85, 86).

Verskeie huweliksvorme naas die monogame huwelik is in bostaande paragraaf kortliks na verwys. Uit al hierdie huweliksvorme is daar 'n voor-die-hand-liggende, maar uiters belangrike samestelling wat nie ons aandag mag ontglim nie, nl. die huwelik bestaan uit mense van die teenoorgestelde geslag. In 'n permissiewe wêreld word daar in ons dag openlik deur mense wat homoseksuele en lesbiese verhoudings aanknoop geprotesteer dat ook hulle, waar van toepassing, verwys en beskou moet word as huwelikspare. Vir volledigheidshalwe is hierdie siening hier aangestip, maar dit word nie verder in

die studie verdiskonteer nie.

Die feit dat God die mens as man en vrou, as teenoorgestelde geslagte geskape het, hang ook saam met die opdrag wat hy gegee het, nl. "Wees vrugbaar, word baie, bewoon die aarde en bewerk dit" (Gn 1:28). Hierdie opdrag sou onuitvoerbaar gewees het indien God nie die mens as man en vrou, as teenoorgestelde geslagte, geskape het met 'n inherente hunkering tot geslagsverkeer nie. Daar sou dus geen menslike geslag gewees het na die skepping van die eerste mensepaar nie. De W. Keyter (1941:135) sê op 'n raak manier: "Die verganklike mens word geroepe om deel te neem aan die uitvoering van Gods raadsplan, die skepping van nuwe lewe".

Die huwelik is daarom die ruimte wat God geskep het vir man en vrou om seksueel met mekaar te verkeer. Steyn en Breedt (1978:14) meld dan ook dat die huwelik die sosiaal aanvaarde term is. Die huwelik kan beskou word as een van die mees universele sosiale institusies wat in elke samelewing voorkom (Anderson, 1998:17). In en vanuit die huwelik, welke vorm dit ook mag aanneem, word die daarstelling en verbreking van 'n geslagsverhouding bepaal, die regte en verpligtinge in so 'n verhouding aangedui, sekere beperkinge op die vennote se gedrag gelê en dit verleen aan die verhouding locus standi in die oë van die gemeenskap (Cilliers, 1960:11,12). Steyn en Breedt (1978:15,16) voeg hieraan toe dat die konteks waarbinne die huweliksverhouding, in besonder die seksuele en prokreasie, in 'n gemeenskap funksioneer, inderwaarheid 'n sosiale sisteem is met sosiale gedragpatrone. Dit is baie insiggewend dat Cilliers (1960:11) vermeld dat daar geen bekende samelewing is waar geslagsverkeer met die oog op reproduksie op 'n losse of ongestruktureerde wyse plaasvind nie, maar dat daar wel 'n min of meer permanente verhouding tussen spesifieke lede van 'n gemeenskap bestaan. "Algehele geslagtelike promiskuïteit kom feitlik nêrens voor nie" (vgl Van Staden, 1996:28; Steyn & Breedt, 1978:15).

5.2 Die gesin

Uit die huwelik word kinders gebore en so ontstaan en ontwikkel die gesin. Hierdie waarheid kom reeds in die eerste paar bladsye van die Bybel voor. Die gesin was vanaf die begin, na die skepping van man en vrou, ook deel van Gods plan met die mensheid. Uit die geslagte wat kom en gaan, het Hy uit vrye genade mense vir Hom uitverkies, met hulle in 'n verbond getree, Hy het en is steeds besig om vir Hom 'n eiendomsvolk te vergader, die volk "wat die verlossingsdade moet verkondig van Hom wat julle uit die duisternis geroep het na sy wonderbare lig" (1 Pt 2:9) sodat Sy koninkryk kan kom en uitgebrei word. Bogenoemde sake is as basisteorie breedvoerig in die eerste hoofstukke behandel.

Sommige sosioloë soos, bv. Skolnick en Skolnick (1992:23,24) stel dat dit onseker is wanneer die gesin begin het om te bestaan. Daar word beweer ook dat die gesin geleidelik ontstaan het, saam met taal wat daaraan betekenis gegee het, tussen 100,000 en 2 miljoen jaar gelede. Baie insiggewend is ook die opmerking dat in alle bekende samelewings daar 'n soort instelling soortgelyk aan die gesin was. Ook Steyn en Breedt (1978:53) wys daarop dat die tydperke van die klassieke, Joods-Christelike en die barbaarse sosiaal-kulturele patrone vasgelê het wat vorm aan die gesin gegee het. Hulle haal ook vir Kooij aan wat wys op die ontwikkeling deur verskeie stadia en vorms van oriëntasie ten opsigte van seksualiteit, bv. patrisme as 'n konserwatiewe houding ten opsigte van seks en matrisme

wat net die teenoorgestelde betekenis het.

Die standpunt wat vroeër gehuldig is dat die gesin se ontstaan reeds op die eerste paar bladsye van die Skrif opgeteken is, beteken nie dat daar nie ontwikkeling en ander gesinsvorme deur die tye na vore getree het nie. Wat wel as uitgangspunt vroeër aangetoon is, is die feit dat die gesin vanuit die monogame huwelik behoort te groei en ontwikkel. Die gesin is egter deur die tye in verskillende gesinsvorme gegiet. Hieraan wil ons nou aandag gee.

5.2.1 Gesinsvorme

5.2.1.1 Die patriargale gesinsvorm

Die patriargale familiestelsel was die kenmerkende familie of gesinsvorm wat ons aantref by die aartsvaders en het ook in die een of ander stadium van die ontwikkeling in bykans in alle kulture voorgekom (Cronje en Venter:1958:11; vgl Skolnick & Skolnick, 1992:24).

Cronje en Venter (1958:15,28 e.v.) behandel die patriargale familiestelsel breedvoerig.

Die sentrale gesagsfiguur is die oudste manlike lid van die familie, nl. die patriarg. Hy tree op as regeerder, priester, opvoeder en bestuurder van sy familie. Verdere kenmerke is o.a. dat die patriargale familie:

- feitlik orals in 'n landelike gebied aangetref was, het as groot familie in afsondering gewoon, maar was nogtans goed georganiseerd;
- sterk godsdienstige inslag gehad het;
- respek en eerbied vir ouers gehad het;
- sterk en innige familiebande (familialisme) gehandhaaf het;
- belange van die familie was van meer belang as die van die individu;
- die individu se status was bepaal deur familiestatus;
- keuse van huweliksmaats was bepaal deur die ouers, in besonder die patriarg, want die keuse raak die familie as geheel in hul lotsverbondenheid (vgl Steyn & Breedt, 1978:45; Louw, 1989:122);
- 'n verantwoordelikhedsin teenoor mekaar nagekom het wat sekuriteit vir elke gesinslid meegebring het. As groot familiegroep was hulle op mekaar aangewese vir ondersteuning en beskerming (vgl Louw,1989:16);
- groot kindertal gehad het omdat geglo is dat die vader in die seun bly voortleef het asook omdat die jongmense baie jonk getrou het;
- 'n produksie en konsumpsie eenheid was. Hulle het saam gearbei op die lande asook in en om die huis. Steyn en Breedt (1978:196-199) toon aan dat die geslagsrolle van man en vrou in die verwantskapsisteem duidelik gedefinieer was;
- die enigste opvoedingstelsel was wat in besonder daarop gerig was om die kind geestelik en sosiaal toe te rus.

Steyn en Breedt (1978:55) haal Kooij aan wat die posisie van die gesin in die familie en groter gemeenskap aantoon: "In volgorde van vermoedelijke belangrikheid zijn dus drie kernverbanden waar te nemen: de familie, de buurt en de kerk. Daarnaast worden zichtbaar huwelijk en gezin als weliswaar universele en voor de levensgang gewichtige, maar binnen de eerstgenoemde verbanden

ingekapselde eenheden..."

Le Roux (1996:44,45) wys ook daarop dat die familiewaardes van die breër familieverband bepalend was of die huweliksmaat vir 'n hubare familielid geneem mag word buite die familieverband (eksogamie) of binne die familieverband (endogamie). Hy stel dit dat die endogame huwelik 'n poging was om die dogter so naby as wat kan aan haar familieverband te hou, voorkeur te gee aan huwelike met broerskinders aan die pa se kant en om sodoende die ekonomiese, politieke, finansiële en religieuse "bates" in die uitgebreide familiegroep te hou.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat die patriargale familie bestaan het uit familie- en gesinslede wat bymekaar en naby mekaar gewoon het. Elke nuwe kerngesin of nukleêre gesin wat tot stand gekom het, is dus in die familieverband geïnkorporeer met die bruidegom se pa (waarskynlik die oudste manlike lid) as patriarg. Die vrou het ook 'n baie belangrike rol vervul en gespeel in en om die huis. "Women performed a critical role in the preindustrial system of home-based production" (Carlson, 1990:17). Tog was die stelsel en sisteem patriargaal.

5.2.1.2 Die nukleêre gesinstipe in kombinasies

Cilliers (1960:12) toon aan dat by die meerderheid volkere van die wêreld kom die nukleêre gesinstipe in kombinasies voor om so groter gesinseenhede te vorm. "Alle ander gesinstipes is dus eintlik saamgestelde gesinseenhede, d.w.s. gesinseenhede wat bestaan uit twee of meer nukleêre gesinne wat saamgesnoer is". Ook Carlson (1990:14) bevind dat in die pre-industriële tydperk in die V.S.A. was die kerngesin as gesinstipe die mees algemene gesinsvorm (vgl Louw, 1989:14). Beide Carlson (1990:15) en Skolnick en Skolnick (1992:42) wys op die interessantheid dat kerngesinne baie keer buitestaanders in die huishouding ingeneem het soos, bv. loseerders, bediendes, weeskinders, vakleerlinge ens. Die rede is o.a. daarin geleë dat daar nie dieselfde aandrag op privaatheid was wat kerngesinne vandag vereis nie (vgl Louw, 1989:14).

Steyn en Breedt (1978:47) verwys ook na die navorsing en bevindinge wat Murdoch in 250 samelewings gedoen het wat aandui dat kerngesinne in die oorgrote meerderheid van samelewings saamgegroepeer was om saamgestelde gesinne te vorm. Cilliers (1960:12) noem dat die twee hoofstipes van saamgestelde nukleêre gesinne die poligame en uitgebreide gesinstipes was. Eersgenoemde bestaan uit twee of meer nukleêre gesinne wat aan mekaar gekoppel is deur meervoudige huwelike terwyl laasgenoemde ook bestaan uit twee of meer nukleêre gesinne, maar wat by mekaar geaffilieer is deur 'n uitbreiding van die ouer-kind-verhouding. Louw (1989:14) onderskei tussen die saamgestelde gesin en die uitgebreide patriargale familiesisteem. Alhoewel hulle grootliks ooreenkom, is hulle egter nie identies nie. Eersgenoemde bestaan uit verskillende egpare wat as bloedverwante met mekaar saamleef terwyl laasgenoemde saamgestel is soos hierbo aangedui. Hy wys ook verder daarop dat daar ook in die Middeleeue 'n verskeidenheid gesinsvorme voorgekom het.

Daar het wel by die Wes Europese gesin vanuit die klassieke periode tot met die Industriële Rewolusie baie veranderings voorgekom. Tog sê Neidhardt dat die lewe in die tydperk van die 18de tot die eerste helfte van die 19de eeu in 'n relatief ongedifferensieerde sosiale struktuur afgespeel het. Die gestruktureerde differensiasie wat wel voorgekom het, was die rol van die uitgebreide gesin as maatskaplike en ekonomiese eenheid (Steyn & Breedt, 1978:53,54).

5.2.2 Waaron veranderinge in gesinsvorme voorkom ?

Die vraag wat reeds op die stadium van die studie na vore tree en wat roep om beantwoording, is waarom veranderinge in gesinsvorme wel deur die geskiedenis voorgekom het? Alhoewel hier nie reeds op 'n volledige antwoord aanspraak gemaak word nie omdat, soos later gesien sal word, dit 'n baie meer komplekse antwoord verg en nie met 'n enkelvoudige antwoord beantwoord kan word nie, sal 'n voorlopige antwoord ons egter help om 'n groter skopus en begrip te verkry op die veranderinge wat in die 2de helfte van die 19de eeu asook gedurende die laat vyftigerjare plaasgevind het tot in ons dag.

Die gesin word beskou as 'n sosiale eenheid, 'n sosiologiese gegewe, want die mens, ook as gesinslid, is 'n sosiale wese. Die gesin leef dus binne 'n raamwerk van gesinsverhoudinge wat op sosiale verhoudinge berus. Maar verder, die gesinslede en die gesin as eenheid leef ook nie in 'n vakuum nie, maar wel in 'n samelewing van sosiale verhoudinge, binne 'n spesifieke kultuursituasie. Dit oefen 'n invloed uit op die gesinslede en die gesin as 'n sosiale sisteem en werk veranderend in op die gesin. "Hoe 'n mens dink en wat jy glo, word onder meer bepaal deur die spesifieke tyd in die geskiedenis waarin jy leef. In hierdie sin is 'n mens onwillekeurig 'n 'kind van jou tyd' en daarom is dit belangrik om die aard van die tydsgees waarbinne jy leef en dink te verstaan..." (Du Toit, 2000:13).

Maar die waarheid geld ook vir die gesin as sosiale eenheid. Louw (1989:13) beskryf dit raak: "Die gesin reflekteer die waardes, houdinge, gesindhede en styl van 'n bepaalde groep of kultuursituasie" en "(d)it is dus vanselfsprekend dat die voortdurende wisselwerking tussen die gesin en omgewing\kultuursituasie gedurende die ontwikkeling van die menslike geskiedenis verskillende vorme sou aanneem". De Witt en Booysen (1995:23) sê ook in aansluiting by bogenoemde dat die gesin inderwaarheid 'n onderafdeling, 'n subkultuur van die samelewing is. Die gesin moet dus liewers beskou word dat hy sosiologies saamgestel is, as biologies of natuurlik (Jagger & Wright, 1999:3).

Uit bogenoemde kan die antwoord geformuleer word dat veranderinge in gesinsvorme deur die geskiedenis 'n vanselfsprekende is omdat die wêreld waarin gesinslede en die gesin leef en funksioneer nie staties is nie. As gevolg van die veranderinge in die samelewing en kultuur, vind daar ook veranderinge in die gesin plaas omdat die gesin ingebed is in die groter gemeenskap en kultuur. Die veranderinge word dus ook op die gesin afgevyf. "In the meantime, precisely because the family does not and cannot exist outside social, cultural and economic currents, it will not stand still as the rest of the world changes. Far from being at risk of extinction, it will continue to be transformed by new family values" (Jagger & Wright, 1999:33,34).

Met dit in gedagte is Louw (1989:12) se indeling betreffende die gesin se ontwikkeling deur die kultuursituasies soos dit in die geskiedenis gemanifesteer het, insiggewend. Die eerste kultuurfase tipeer hy as die primitiewe kultuur. Die gesin was in die fase grootliks gerig op fisieke oorlewing en beskerming. Die tweede fase word vergestalt deur die antieke wêreld waar die gesin gefokus was op kulturele oorlewing. Die derde kultuurfase breek aan met die Middeleeue, Renaissance en Aufklärung. Die gesin was nou op ekonomiese oorlewing gerig. Die laaste fase breek deur in die twintigste eeu waar kerngesinne gefokus is op emosionele oorlewing. Die kultuursituasie, die samelewing, ja, die

lewe in sy totaliteit skuur dus af op die gesin.

Die voorlopige antwoord wat hierbo aangestip is waarom gesinsvorme in die geskiedenis verander het, sal in berekening gebring word wanneer daar nou verder gekyk word na die ontwikkeling van die gesin in die 19de eeu tot in ons dag.

5.2.3 Die ontwikkeling van die gesin in die negentiende eeu tot vandag

In die 19de eeu het daar volgens Steyn en Breedt (1978:57-59) 'n nuwe waardestelsel tot stand gekom soos saamgevat is in die Aufklärung of Verligting wat die rasionalisme, die rede en individualisme beklemtoon het. Die mens het mondig geword en geloof in die rede is die enigste en absolute norm vir enige waarheidsaansprake. Individualisme, sekularisering en emansipasie van individuele verlangens teenoor outoriteit is ook beklemtoon (vgl. Janse van Rensburg, 2000:3). Terselfdertyd is daar op die tegnologiese en wetenskaplike gebiede geweldige vooruitgang en ontdekkings gemaak wat uitgeloop het op die Industriële Rewolusie, wat ook as 'n tegnologiese rewolusie tipeer kan word. In 1750 te Engeland vind 'n reeks uitvindings in die tekstielnywerheid plaas, in 1820 is die stoomenjin ontwikkel terwyl weef- en spinnfabrieke ook tot stand gekom het. Ook Du Toit (2000:25-31) skets die ontdekkings op die wetenskaplike gebied, beginnende reeds in 1609 toe Galileo Galilei op voetspoor van Kopernikus gevind het dat dit die son is wat stilstaan en dat die aarde en ander hemelliggame om die son beweeg. Ook die son is nie die middelpunt van die heelal nie, maar daar is ook nog ander sonnestelsels.

Die effek wat hierdie nuwe waardestelsel en tegnologiese en wetenskaplike ontdekkings en ontwikkelings op die samelewing gehad het, was ingrypend en die impak haas onberekenbaar. Daar het 'n breuk, 'n paradigmaskuif plaasgevind van die premoderne na die moderne tyd (Du Toit, 2000:24,46; vgl Janse van Rensburg, 2000:3 oor Lyon se beskrywing van modernisme). Nuwe samelewingstrukture het tot stand gekom en het op hul beurt weer die gesinstrukture omvorm.

Die samelewing het nou struktureel gedifferensieerd geraak, want met die koms van fabrieke en nywerhede is woonplek en werkplek geskei. Die gesinslewe is ook hierdeur omvorm. Voorheen is daar saam as gesin en familie in en om die huis gewerk, maar nou verlaat die individuele gesinslid, in besonder die pa, die huis om arbeid in die fabriek of elders te gaan verrig. Die migrasie van die plattelandse mens na die stad het ook plaasgevind - verstedeliking was 'n realiteit. Ook die vroue het tot die arbeidsmag toegetree. Steyn en Breedt (1978:201-221) dui drie emansipasiefases van die vrou aan en beskrywe hoe die vrou se rol van huisvrou in en om die huis verander het tot beroepsvrou in eie reg.

Dit alles het meegebring dat die gesinsverband al hoe meer los geraak het. Die gesinslid se beroep en arbeid wat hy/sy vroeër verrig het, het berus op hul verwantskapsverbondenheid, maar nou was individuele vermoëns en prestasies, soos gemeet in die beroeps- en arbeidswêreld, alleen van toepassing. Gordon kan in die verband aangehaal word: "The separation of the economic and domestic spheres means that all person's occupational role is formally defined and there will be few occasions in connection with his work that will require the aid of kin" (Steyn & Breedt, 1978:62). Cilliers (1960:8) meld ook dat dit beteken het dat gesinne moes wegtrek van die familie om by die werkplek uit te kom

"en op hierdie wyse word hul en hul eie gesinne verder losgemaak van die ouerlike huise waaruit hul afkomstig was". Voorheen was die gesin 'n produksie asook konsumpsie eenheid, terwyl dit nou verander het, behalwe hier en daar, na 'n konsumpsie eenheid (Cilliers, 1960:9). Nie almal stem volmondig met hierdie siening saam nie (Skolnick & Skolnick, 1992:82-84). Feit is dat die gesin nie meer soos vroeër as 'n totaal selfstandige ekonomiese eenheid gefunksioneer het nie.

Ook individualisme het in hierdie kader en sfeer gedy, want die individu se belange het op die voorgrond getree. Familiebande, die ons-gevoel het nou plek gemaak vir individuele prestasies en ontwikkelings, 'n ek-ingesteldheid. Prestasies en ontwikkelings, soos bespreek, is in elk geval deur individue vermag en bereik. Du Toit (2000:30) verwys na die gees wat die einde van die negentiende eeu en begin van die twintigste eeu gekarakteriseer het as 'n matelose optimisme wat in Europa posgevat het a.g.v. die intellektuele en tegnologiese vermoëns van die mens. Tog verklaar Casey (1989:14) dat die problematiek wat die gesin en gesinslewe omhul, juis na vore gekom het met al die ekonomiese en politieke omwenteling van die negentiende eeu.

5.2.3.1 Die kerngesin

Die gesinstruktuur wat in besonder vanuit hierdie ontwikkelinge, met die Industriële Rewolusie as spilpunt, verder na vore getree het, was die kern- of nukleêregesin, ook kleingesin genoem (Louw, 1989:14). Dit moet egter onmiddellik gestel word, soos reeds vroeër aangedui, dat die kerngesin inderwaarheid reeds die basiese gesinsvorm was. Daarom is dit 'n vergissing om die opkoms van die kerngesin en die disintegrasie van die uitgebreide gesin slegs voor die deur van die Industriële Rewolusie asook alle ander ontwikkelinge en die gepaardgaande geestes-ingesteldheid van daardie tyd, te lê. Steyn (1994:14) haal dus vir Goode aan wat waarsku dat dit te simplisties is om te sê die Industriële Rewolusie het die kerngesin tot gevolg gehad (vgl Sell, 1981:37-39; Skolnick & Skolnick, 1992:43). Ook Carlson (1990:3) dui aan dat daar 'n kompleksiteit van oorsake was wat meegewerk het tot die veranderinge.

In die lig van ontwikkeling van die samelewingstrukture soos hierbo bespreek, sal daar met Steyn (1994:13,15) se stelling dat die kerngesin tog beskou kan word as die gesinstruktuur wat die beste by die industriële sisteem inpas, akkoord gegaan kan word. In retrospek is dit duidelik dat die nuwe eise wat die industriële ontwikkeling aan gesinstrukture gestel het, veroorsaak het dat die uitgebreide gesin en groter huishoudings nie meer gemaklik daaraan kon voldoen en daarby kon inpas nie. 'n Huisgesin met twee of drie kinders was die mees aangewese grootte en kon gemaklik inpas in die nuwe samelewingsbestel. Dit impliseer natuurlik nie dat die kerngesin nou as die enigste gesinstruktuur voorgelê word nie. Die veranderinge waarna verwys is, het egter 'n invloed gehad om die uitgebreide gesin na die kerngesin te omvorm en dit was die bedoeling met die bespreking hierbo.

Tog het die kerngesin ook sy kwota probleme meegebring. Uit Steyn en Breedts (1978:63-69) se bespreking van die geïsoleerde kerngesin kan die volgende punte aangestip word:

- * ekonomies onafhanklik, maar outomaties meer kwesbaar, veral met werkloosheid of dood van 'n broodwinner ens.;
- * afsonderlike woning waar die kleingesin funksioneer sonder inwoning van 'n familielid of ander persoon. Die ondersteuning wat die kerngesin egter vroeër van die uitgebreide gesin ontvang het, is

net nie meer haalbaar nie en hulle bestaan fisies en uiteraard emosioneel ver van mekaar af. Die primêre maatskaplike beheer het dus verval en die kerngesin het uiters kwesbaar geword. Sell (1981:39) stel dit ook dat die kinders in die kerngesin net op die voorbeeld van die ouers aangewese is en indien die ouers misluk, is daar inderdaad 'n leemte wat ongevuul bly;

* hieruit spruit voort dat enige huweliksprobleem- of verbrokkeling, die gesin binne die intieme en geslote kring intens raak omdat huwelik en gesin so sterk en ineen verweef is (vgl Sell, 1981:39,40). Binne hierdie geslote gesinskring is die gesinslede natuurlik ook baie sterk op mekaar aangewese vir emosionele bevrediging. Die privaatheid of geslotenheid, soos Kooij dit aandui, waarop kerngesinne aanspraak maak, maak dit vir die uitgebreide gesin of verwantskapsnetwerk, naas die redes reeds genoem, baie moeilik om emosionele ondersteuning te gee;

* baie aandag word aan die kind binne die kerngesin gegee wat verseker voordele inhou. Maar die nadele is dat die uitoefening van dissipline problematies kan wees, dat die kind moeilik hom/haar losmaak van die ouerhuis en dat die kind in die sentrum van die kerngesin staan. Wanneer die kind sy/haar volwasse rol egter moet vervul, word ervaar dat hy/sy net een van vele is en dat die kind 'n gebrek aan diversiteit in sy/haar lewe vertoon weens die beperktheid van die kerngesin.

Calitz (1993:3) verwys na Pretorius wat die volgende vyf terreine aandui oor die kwesbaarheid van die kerngesin, nl. ekonomies, sosiaal, emosioneel, opvoedkundig en roldifferensiasie. Sy self voeg aanvullend daartoe by dat die kerngesin ook op die terreine van die politiek en wanneer die gesin in 'n oorgangsfase is, kwesbaar is.

Dit was noodsaaklik om van die probleme wat die kerngesin wel ervaar uit te lig omdat daar so maklik oor die kerngesin geïdealiseer kan word in die lig van die vroeëre bespreking. Daar sal weer in die verdere studie aandag aan die probleme wat die kerngesin ervaar, gegee word. Ander gesinstipes wat in hierdie tydsfase voorgekom het asook in ons dag nog funksioneer, sal ook later bespreek word.

5.2.3.2 Die veertiger jare tot hede

In 1941 vat De W Keyter (1941:138) saam dat die twee grootste oorsake wat aanleidend was vir die veranderinge in die moderne gesinslewe die materiële ontwikkeling a.g.v. van industrialisasie was, asook die wetenskaplike ontwikkelings met gepaardgaande veranderinge in die wêreldbeskouing. Louw (1989:36) voeg 'n baie belangrike gesigspunt hieraan toe, nl. dat die toenemende welvaart (en dit het ook in die bloeitydperk van oud Israel gebeur) van die twintigste eeu meegewerk het tot gesinsverbrokkeling. De W Keyter se siening word hier gestel om aan te dui dat ten minste tot 1940 bogenoemde standpunte gehuldig is om antwoorde te gee op die veranderinge in die gesinslewe. Hy (1941:138-143) wys ook op die negatiewe invloed wat dit gehad het op die gesinslewe en vervolg: "Dat hierdie ontwikkelings die diepere betekenis van die gesin totaal verdring en dit tot die peil van 'n blote middel tot individualistiese singenot en gejaag na gemak- en geriefsug laat daal, spreek vanself".

Daarom ook dat Murdoch se definisie van die gesin tot 1950 nog van toepassing was en min reaksie ontlok het (Carlson, 1990:1). Murdoch het dit soos volg verwoord: "The family is a social group characterized by common residence, economic cooperation, and reproduction. It includes adults of both sexes, at least two of whom maintain a socially approved sexual relationship, and one or more children, own or adopted of the sexually cohabiting adults. The family is to be distinguished from

marriage, which is a complex of customs centering upon the relationship between a sexually associating pair of adults within the family. Marriage defines the manner of establishing and terminating such a relationship, the normative behavior and reciprocal obligations within it, and the locally accepted restrictions upon its personnel".

Volgens Graeme Codrington (2001:2) kan die 1930's en 1940's beskryf word as die stil-generasie ("silent"). Die groot invloed wat 'n rol in daardie tyd gespeel het, was die depressie en die tweede wêreldoorlog. Hy noem ook dat daar wel gesinsverval ("family decay") voorgekom het. Tog het die gesinstruktuur teen 1950 nog grootliks bestaan uit 'n pa as broodwinner, die ma as huisvrou met twee of drie kinders (Skolnick & Skolnick, 1992:1).

Die sestigs was 'n tyd van optimisme (Skolnick & Skolnick, 1992:5). Ook Louw (1980a:18,19) tipeer hierdie periode as die van optimistiese humanisme. "Niks kon meer die vloedgolf van humanisme keer nie, totdat die twintigste eeuse mens met astronomiese selftevredenheid kon uitroep 'one small step for man, one giant leap for mankind' (maanlanding). 'n Selfversekerdheid wat by monde van John F.Kennedy uitmond in die kreet van Amerikanisme: All men's problems were created by man, and can be solved by man". Die verstedeliking, die stadslewe het met sy eie struktuur, styl, gemoedstoestand op en in die hart van die mens afgedruk, soveel so dat Louw (1980a:41,42) dit beskrywe dat die stad in die mens is, dat die stad 'n toestand in die mens se hart is. Louw (1980a:53-70) teken in dertien punte die karakteristieke van die stadsmens as bedryfs-mens, industrie-mens, tegniese mens, georganiseerde-mens, groeps-mens, massa-mens, anonieme-mens, mobiele-mens, geld-mens, funksioneel-pragmatiese-mens, afhanklike-mens, hede-mens en problematiese-mens.

Die sewentigs met al sy woelinge op politieke en sosiale gebiede, het die optimisme van die sestigs in die kiem gesmoor. Die mens het toe verval in 'n pessimistiese humanisme wat veral geblyk het uit 'n nuwe filosofie, nl. eksistensialisme. Hiervolgens is dit nie meer die mens se verstand en rede waarin die vertrou lê nie, maar die essensie van alles is dat die mens bestaan en 'n wil het om self sy lewe te bepaal (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:4,5). Ernstige kommer oor die disintegrasie van die gesinslewe is uitgespreek. Ook die feministe se insette en veral die aantygings dat die vrou in die gesin onderdruk word, het meegehelp om die gesin verder te diskrediteer (Skolnick & Skolnick, 1992:2,5). Codrington (2001:3) sê ook dat 'n kenmerk van generasie X (1970's en 1980's) die gesinsverval was ("family breakdown - Latchkey kids"). Engelbrecht et al (1990:196) verwys ook na die "huissleutelkind". Die definisie van Murdoch oor die gesin waarna vroeër verwys is, kon ook nie al die veranderinge en diversiteit in gesinsvorme wat ontwikkel het asook gesinsverval verder definieer nie (Carlson, 1990:1). Die pas van veranderinge t.o.v. gesinstrukture het egter volgens Skolnick en Skolnick (1992: voorwoord) in die vroeë negentigs verlangsaam. Tog is dit uit die voorafgaande duidelik dat gesinstrukture en die gesinslewe astronomiese veranderinge ondergaan het.

5.2.3.3 Die postmodernisme

Wanneer daar nou op 'n holistiese wyse in retrospek na die ontwikkelinge, denkstrukture en tydsgees van bogenoemde bespreking gekyk word, dan speel dit af in die tye wat beskrywe word as die modernisme en die postmodernisme. Die periode voor modernisme word beskrywe as die premodernisme. Dit is soos Du Toit die indeling tipeer en beskrywe (2000:50). Die ontwikkeling en

invloed van veral die modernisme het nie verstar en daarna verdwyn nie. Daarvoor is die lewe eenvoudig te dinamies en is daar te veel diversiteit. Daar het dus vanuit en na die modernisme 'n nuwe tydsgees en denkstruktuur ontwikkel wat getipeer word as die postmodernistiese tyd. Die begrip word a.g.v. drie redes gebruik, nl. omdat daar 'n tyd was (of steeds is) wat as die modernisme bekend gestaan het; omdat modernisme beëindig is of in die proses is om tot 'n einde te kom en omdat die einde van modernisme 'n nuwe geleentheid bied vir iets anders om na vore te tree, miskien 'n nuwe begin vir Christelike denke en praktyk. "Hans Kung uses 'postmodern' as a heuristic term for discovering what distinguishes our era of history from those which have gone before" (Thatcher, 1999:26).

Janse van Rensburg (2000:5,13) wys daarop dat die postmodernisme nie 'n totaal nuwe verskynsel is nie, maar dat dit inderwaarheid die konsekwensies en resultaat is van al die ontwikkeling, denkstrukture en tydsgees wat die voorafgaande tye gekenmerk het (vgl Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:5). Ook Du Toit (2000:50,51,56,59) stel dat die postmoderne tyd veral en in besonder nie los te bedink is van die modernisme nie. Daar was volgens hom egter nie so 'n radikale breuk, 'n paradigmaskuif tussen die modernisme en die postmodernistiese tyd soos dit wel die geval was tussen die premodernisme en modernisme nie. Daarom dat hy ook nie na die postmoderne tyd wil verwys as postmodernisme (met die isme) nie omdat dit nie sonder meer as 'n paradigmaskuif verklaar kan word nie. Dit moet veel eerder, volgens hom, as 'n evolusionêre ontwikkeling verstaan word. Hy dui aan dat hierdie tydsgees reeds aan die begin van die jaar 1900 in die Westerse wêreld ontwikkel en sy invloed laat geld het. Ook die Eerste en Tweede Wêreldoorloë was moontlik van die belangrikste oorsake wat tot die ontstaan van die postmodernistiese tydsgees aanleiding gegee het. Die onsekerheid oor wanneer die postmoderne tyd in aanvang geneem het, kan moontlik 'n aanduiding wees van die geleidelike ontstaan daarvan.

'n Verdere insiggewende opmerking waarop Du Toit (2000:56,57) wys, is dat die postmodernistiese gees en invloed "doeltreffend geblokkeer (is) deur 'n netwerk van outoritêre meganismes" in Suid-Afrika. Duisende mense is dus gekondisioneer om aan 'n "fundamentalistiese resepte van absolute waarhede" te glo soos dit op die terreine van die politiek en geloofstradisie na vore getree het. Tot 'n groot mate sou met die stelling en die beredenering daarvan saamgestem kon word. Interessant egter is dat Du Toit (2000:57) verklaar dat die nuwe Suid-Afrika miskien slegter daaraan toe is as die oue, "omdat die outoritêre strukture wat doeltreffende beheer en kontrole oor die tegnologiese vooruitgang van die land uitgeoefen het, nou in 'n groot mate tot niet is". Wat vreemd oorkom, is dat die swakker posisie waarin die land hom nou bevind, volgens hom, te wyte is aan die verdwyning van die outoritêre magte wat nie meer beheer uitoefen oor tegnologiese vooruitgang nie. Dit kan tog seker nie die rede by uitstek wees hoekom die land in 'n afdraende situasie verkeer nie. Is die rede nie veel eerder dat die beheer wat die outoritêre magte op die morele, etiese en geestelike terreine (en ook tegnologiese gebied) uitgeoefen en selfs wetlik bepaal het, nou in die slag gebly het nie? Ja, dat daarmee tog erken sal word, dat, al was daar vroeër bedenkbare politiek bedryf, 'n bestel in stand gehou wat berus het op onetiese waardes, daar ook pluspunte was soos dissipline, baie strengere wetlike bepalinge ten opsigte van sake soos aborsie, misdade ens.

Om terug te keer tot Du Toit se gedagte dat die postmodernistiese gees vroeër van ons geweer is, is dit dan soveel meer verstaanbaar dat toe die sluise van postmodernisme wel sedert 1994 in besonder

in ons land oopgetrek en op ons afgespoel het, ons inderdaad oorspoel is. Dat die tydsges van postmodernisme ons selfs erger getref het en ons steeds erger tref as, bv. oorsee waar die postmoderne tydsges op 'n baie meer evolusionêre wyse ontstaan het, bied sekere insigte wat verreken sal moet word ook in antwoorde ten opsigte van ons gesinstrukture en gesinslewe. Skolnick en Skolnick (1992:1) haal vir Preston aan betreffende die Amerikaanse gesin as hy sê dat die veranderinge in die gesinslewe so dramaties was dat dit lyk of "an earthquake had shuddered through the American family". In die lig van ons bespreking van vroeër sou ons oordeel dat die omvorming van ons Suid-Afrikaanse gesinslewe, nog sterker beskrywe moet word. Tog sal Du Toit (2000:58) se beskrywing van die Suid-Afrikaanse samelewing wat 'n gekompliseerde vermenging vertoon van premoderne, moderne en postmoderne wêreld- en lewensbeskouings in berekening gebring moet word as die eiendomlike situasie waarin ons ons tans bevind. So wys Steyn (1994:24) bv. daarop dat baie van die swart gesinne op die platteland nog as uitgebreide gesinne funksioneer en dat dit die prentjie van ons gesinslewe anders inkleur as bv. in Amerika.

As gevolg van die ontstaan en ontwikkeling van die postmodernisme, is dit verder ook nie so eenvoudig om die karakteristieke in 'n neutedop vas te vang nie (vgl Janse van Rensburg, 2000:5). Daar is vroeër in die studie reeds na Zeeman en Janse van Rensburg (1999:5,6) verwys wat die volgende karakteristieke van die postmodernisme aantoon, nl. 1) hiperkritiese ingesteldheid wat alles bevraagteken en veroorsaak dat niks meer seker is nie; 2) alles word as relatief beskou omdat daar geen sekerhede is nie en 3) daar word wel na sekerhede gesoek, maar dit word in eie persoonlike emosionele belewenisse en ervarings gesoek sodat wat vir hom werk (pragmatisme) en wat hy kan beleef (emosionalisme), vir hom waar is. Du Toit (2000: 51) oordeel dat dit nie so maklik is om simplisties aan te dui wat die eienskappe van die postmoderne tyd is nie. Die volgende dien as 'n kompilasie oor wat Du Toit (2000:52,54,55,56 e.v.) in sy boek aandui as karakteristieke van die postmoderne tyd, nl. 'n gees van realisme en pragmatisme wat dui op meer genaakbaarheid; daar kan nie meer absolute en finale gevolgtrekkings gemaak word nie; suiwer kennis is 'n illusie omdat die waarnemer se ervaring en interpretasie deurslaggewend is; outoritêre gesag is verdag, want dit dui eintlik op onderliggende onsekerhede en onvoldoende kennis; herwaardering van die mens as 'n spirituele wese, want daar word na die mens op 'n holistiese wyse gekyk; meer 'n styl van oortuiging, insig kweek, redes aandui vir 'n bepaalde siening en van voorlopigheid; op die proses fokus en nie op die einddoel nie, want die mens weet nie wat die einddoel is nie; het nie meer sekerhede nodig nie, want in die afwesigheid daarvan het die mens ruimte tot die sinmaak van sy \haar lewe (Lyotard); die waarheid is relasioneel; twee tendense tree na vore 1) 'n globale groei van godsdienste en 2) 'n wêreldwye verbokkeling van strukture; die aanslag ongetwyfeld sagter, meer pastoraal en terapeuties, sonder om die sonde as sodanig te relativer (vgl ook Vorster, 1996:68,69).

Die postmodernistiese tydsges soos beskrywe, is orals waarneembaar, want dis die gees van die tyd, dis eie aan ons tyd. Ja, dit lê ook in ons eie harte, in ons mens-wees, in ons gesinslewe en gesinstrukture, want ons is kinders van ons tyd. Zeeman en Janse van Rensburg (1999:5-11) toon ook verskeie voorbeelde aan hoe hierdie tydsges waarneembaar is in teologiese uitsprake en diskussies- ook in die gemeentes se funksionering en inrigting. Hulle antwoord negatief op die vraag of sekere vorme van vernuwing in die kerk wat, volgens hulle, aanhak by die postmoderne tydsges, aan die moderne mens blywende sekerheid sal verskaf. Du Toit (2000:63-175) pas die denkstruktuur van die

postmoderne tyd toe en wys op die konsekwensies daarvan in sy bespreking van die temas wat oor die Bybel asook God, Jesus en die Heilige Gees (laasgenoemde drie temas dui hy aan as eksperimenteel van aard) handel. Die beginsels van die postmoderne tyd soos bepreek, sal deeglik in die studie oor gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente, verdiskonteer moet word.

Tog sou skrywer, om vir homself te verantwoord en duidelikheid te verkry oor Du Toit se uiteensetting in sy aangehaalde boek en die konsekwensies wat hy daaruit getrek het, twee opmerkinge wil maak.

Eerstens. Dit is duidelik dat die Bybel in 'n premoderne tyd ontstaan het. Die kernvraag is egter in hoeverre die beginsels in die Bybel as premoderne geskrif gesag dra en erken kan word in sake soos die monogame huwelik, die gesinslewe en gesinstrukture, die ouers as gesagsdraers om hul kinders op te voed, die kinders wat die ouers moet respekteer, terwyl die ouers die kind moet opvoed as mens in eie reg ens.? Al is die Bybel dus 'n premoderne geskrif bly die vraag in besonder of God, wat die tyd oorspan, wat bo en in die tyd is, nie juis dit so bewerk dat die premoderne Bybelbeginsels deur die Gees van Christus of te wel die Heilige Gees, geaktualiseer word in en vir die postmodernistiese tyd nie? Skrywer is van oordeel dat die Bybelse beginsels wel ingebed is in die premoderne tyd en kultuur, maar God die Gees aktualiseer dit op 'n wyse dat die postmodernistiese mens nog steeds die beginsels vanuit die Bybel kan aflees as beginsels van God. God is steeds God in die postmoderne tyd op so 'n wyse dat Hy Hom nie onbetuig laat nie, maar juis ook nou Sy beginsels nuut gee vir 'n nuwe periode en geslag.

Die **tweede** opmerking hang hiermee saam. Die kenmerke van die postmoderne tyd moet verreken word. Dit is duidelik. Die gevaar is egter dat die kenmerke wat eie is aan die postmoderne tyd bepalend (en bykans voorskriftelik) kan raak oor hoe die Bybel verstaan en gelees moet word terwyl die Bybel se eie bedoeling en boodskap negeer word. Wanneer die postmoderne tydsgees wat bv. gekarakteriseer word deur juis nie met sekerhede en waarhede te werk nie, die bepalende wyse is om die Bybel te verstaan en te interpreteer, dan kan veroorsaak dat die Bybel nie sy eie boodskap en bedoeling blootlê nie, want die postmodernisme werk met 'n skema van "nie presies weet nie"- een van die kerneienskappe van postmodernisme. "The core idea of postmodernity is that truth, as an objective reality, does not exist" (Janse van Rensburg, 2000:9).

Daarom is die gevaar dat sekere aspekte van die Bybel sonder aarseling bevraagteken kan word. Du Toit (2000:148) argumenteer bv. dat in die postmoderne konteks dit heel gemaklik is om te sê dat dit nie regtig saak maak om in die maagdelike geboorte van Jesus te glo nie, want dit dien nie as 'n voorvereiste om Jesus as Verlosser aan te neem nie. Die vraag wat homself na vore dring, is hoekom die maagdelike geboorte van Jesus nie onderskryf kan word nie - veral omdat daar, soos wat hy self aandui, tog slegs vroeë gevra kan word oor die presiese betekenis en bedoeling van die begrip maagdelike geboorte. Feit is dat daar nie regtig afdoende bewyse teen die maagdelike geboorte ingebring kan word nie. Intendeel is daar oorgenoeg eksegetiese steunpunte vir die maagdelike geboorte soos die kerk oor al die tye bely het. Hoekom dan 'n vraagteken daarvoor plaas? Om Jesus as Verlosser te bely wat gesterf en die dood oorwin het volgens die Bybel en ook om die maagdelike geboorte van Jesus te bely (met vroeë en al) volgens die Bybel, is tog enkel en alleen om die boodskap en bedoeling van die Bybel te bely. Is die bevraagtekening nie mode omdat dit mode in die postmodernistiese tyd is om vraagtekens te plaas nie en dit terwyl die Bybelse boodskap en bedoeling, ook rondom die maagdelike

geboorte, op die agtergrond gedwing word nie?

Dit sou myns insiens onverantwoordelik wees om vraagteken na vraagteken te plaas en op te stapel oor die Bybelse inhoude net omdat die tydsgees daarmee gemaklik is. Hierdie gedagte word verder verskerp wanneer Janse van Rensburg (2000:34) aantoon dat daar een gemeenskaplike noemer is tussen 'n groep filosowe wie se standpunte hy oor postmodernisme behandel het. Hy stel dit dat nie een van hulle 'n christen is nie en geen eerbied en ontsag vir die Bybel het nie.

Vorster (1996:72,80) handel, in sy bespreking van die prediking, juis oor die vraag hoe die Woord bedien moet word aan mense in 'n postmodernistiese tyd. Moet die prediking, bv. die Bybelse waarhede relativer omdat die mens van vandag nie met waarhede wil werk nie? Hy vra die vraag "of dit prinsipieel korrek is om die mens met sy lewensbeskoulike belading as uitgangspunt vir die prediking te kies". In sy beantwoording stel hy dit dat "(h)owel die mens met sy konteks nie die uitgangspunt kan wees, is hy wel die mikpunt". Tog moet die Woord onvervals met vaste waarhede verkondig word. Daarvan mag die prediker, ook in die postmoderne tyd, nie terugdeins nie. Dus "(d)ie antwoord lê in die onvervalste beoefening van die wesenselemente en begrip vir die gelowige vandag wat deur hierdie magte (dikwels teen sy sin) geslyp word".

Uit dit alles kan gekonkludeer word dat dit tog nie die bedoeling en boodskap van die God van die Bybel kan wees dat die mens in die postmodernistiese tyd in 'n waas van "nie weet nie" moet leef? Dit is tog nie moontlik nie en kan tog ook nie die bedoeling wees nie. Die mens van die postmoderne tyd aanvaar dus gemaklik, selfs meer gemaklik as vroeë geslagte, dat ons bv. die Wese van God nie kan deurgrond, deurpriem nie, maar soek, soos alle mense van alle tye, nog steeds sekerheid in sy\haar hart. "Dikwels is die mondige mens nie veel meer as 'n mens met 'n groot mond en 'n klein hartjie nie (O.Jager). 'n Klein hartjie wat vra na 'n evangeliese hartoorplanting" (Louw, 1980a:73). Daar sal dus gepoog word om die Bybelse beginsels wat in die studie van toepassing is, te lees en te verstaan vanuit die voorwetenskaplike periode waarin die Bybel sy beslag gekry het, maar ook die Bybel so te lees wetende dat die Heilige Gees die Bybelbeginsels nuut oordra in die postmoderne tyd.

Die tydsgees van die postmodernisme speel ook in op die huweliks- en gesinslewe en daarom is sekere tendense waarneembaar. So dui Steyn et al (1987:131) aan dat daar beslis 'n verslapping ingetree het t.o.v. die kerk se houding en optrede teenoor geskeidenes as vroeër. Skolnick en Skolnick (1992:3,4) se opmerking sluit hierby aan dat bv. homoseksueles, jong verwagte meisies ens. nie meer verwerp word soos vroeër nie en dat homoseksuele persone selfs openlik kan agiteer vir hul regte omdat daar 'n verdraagsaamheid jeens hulle ontwikkel het. Die optredes en gesindhede soos hierbo vermeld, is tekenend van 'n tydsgees met realisme en pragmatisme (dat egskeidings wel plaasvind, dat daar jong meisies is wat verwagte raak, dat daar wel homoseksueles onder ons is) en daarom is daar ook 'n genaakbaarheid en 'n sagter aanslag. Hierdie ingesteldheid is ook in die milieu waarin huidig gelewe word, in besonder die kerk en gemeenskap, waarneembaar. Skrywer is van oordeel dat daar bv. 'n baie groter geestelike empatie, lankmoedigheid en verdraagsaamheid openbaar word teenoor, bv. geskeidenes, jong verwagte meisies asook goedkeuring van doopgeleentede van diesulkes se kindertjies, persone uit gebroke huwelike en gesinne, enkelouers ens. deur kerkrade en gemeentes asook in die breër gemeenskap as byvoorbeeld een-en-twintig jaar gelede toe toegetree is tot die bediening. So'n benadering, veral vanuit die kerk, stem 'n mens tot groot dankbaarheid. Wanneer hierdie tydsgees ook in berekening gebring word in die opvoeding van die kind, dan is die positiewe

juis dat dit kan geskied in 'n gees van deursigtigheid, want dit gaan om met die kind in gesprek te tree, insig te kweek, redes vir 'n bepaalde siening en optrede te kommunikeer en die kind aan die hand van bepaalde waardes en beginsels tot sekere oortuigings te begelei ens. Ook kan die kind as spirituele wese op 'n holistiese wyse benader word. Die tydsgees laat toe om weg te doen met die ou gesegde, nl. dat kinders gesien word, maar nie gehoor moet word nie. Daar is nou ruimte dat hulle gesien kan word, maar, en dit is in besonder die winspunt, ook beslis gehoor kan word.

Tog sal dit ook verreken moet word dat die tydsgees en karakteristieke van die postmodernisme ook ontwrigtend en verlamrend kan inwerk op die huwelik- en gesinslewe. Die hiperkritiese ingesteldheid van die tydsgees plaas vraagtekens oor die huwelik per se, nie eers te praat van die monogame huwelik nie. Daarom word ander vorme soos bv. saamwony soms heel gunstig beoordeel, selfs deur christene, omdat die huwelik gerelativeer word, omdat dit prakties is om saam te woon, omdat die gemeenskap dit aanvaar en kondoneer. Daarom is egskeiding baie keer in ons tydsgewrig 'n aanvaarbare handeling wanneer 'n kitsoplossing vir huweliksprobleme nie gevind word nie en die individu dit in elk geval so verkies om te skei. In die vorige paragraaf is die positiewe m.b.t. die opvoeding van kinders in ons tyd aangetoon. Dit is egter ook waar dat gesag in die algemeen, ook in die huis, maklik bevraagteken en uitgedaag word, juis a.g.v. die verbrekking van gesagstrukture in die algemeen (Du Toit, 2000:96). Ons weet dat die Here God die ouers met gesag bekleed het sodat die kind opgevoed en gedissiplineer kan word: "Daar is immers geen gesag wat nie van God kom nie..." (Rm 13:1b). Daarom word die kind sowel in die Ou as Nuwe Testament opgeroep om sy ouers te eer (Eks 20:12) en aan hulle gehoorsaam te wees (Ef 6:1-3; Kol 3: 20). Feit is dat die tydsgees dit soms moeilik maak vir ouers om gesag te handhaaf en uit te oefen.

Aan die eenkant is dit duidelik dat dit onmoontlik is om die horlosie terug te draai en die tydsgees met sy postmodernistiese invloed, ook betreffende die huwelik- en gesinslewe, te ignoreer en te negeer. Om dit te ontken, is om "Rip van Winkel" te speel. 'n Verdere netelige en tog baie legitieme vraag is: indien ons wel die horlosie sou kon terugdraai, waarheen wil ons dit terugdraai? Na watter tydvak? Watter tydvak is die ideale en idilliese vir die huwelik- en gesinslewe?

Aan die anderkant sal die gelowige ook nie die tydsgees kan opslurp en kritiekloos meeloop en meedoen met 'n soort van laissez-faire houding nie. Wanneer die karakteristieke van die postmodernisme indruis teen die waardes en norme van die Skrif, dan sal die gelowige daarop bedag moet wees en die imperatief van Gods Woord moet leef - ook in die huwelik- en gesinslewe. Daar kan nie kompromieë getref word omdat die Bybel as Woord van God eksklusiewe norme en waardes neerlê vir o.a. die huwelik en gesin en dus "vreemd" oorkom in 'n tyd wat gerig is op die inklusiewe nie.

Gesinsbediening moet juis daarop gerig wees om gesinslede en gesinne te bedien en te bemagtig vanuit die Woord van God o.l.v. die Gees om in ons dag 'n lewe te lei van onderskeiding, van in die wêreld wees, maar nie van die wêreld nie.

5.3 Samevatting

Die verskillende huweliks- en gesinsvorme is bespreek asook die vraag waarom sodanige veranderinge van gesinsvorme voorkom. Die historiese ontwikkeling van die gesin in die tydperke 1930 tot 1990 en tot in ons dag, wat as die postmodernistiese tyd tipeer word, is vervolgens behandel.

Hoofstuk 6

Perspektiewe op die gesin

6.1 Die gesteldheid van die hedendaagse gesin

Die gesin is uitgedien en verkeer in 'n krisis. Dit is inderdaad 'n kras stelling en tog verwoord dit, na my oordeel, die algemene trant en gevoel wat posgevat het oor die gesin. Al die veranderinge, die tydsgees waarin ons leef en die diversiteit wat in die gesinstrukture en die gesinslewe voorkom, het veroorsaak dat 'n persepsie en gevoel ontstaan het dat die gesin net nie meer legitiem as 'n sosiale struktuur kan funksioneer en beskrywe word nie. Skrywers oor die huwelik en gesin is dan ook uitgesproke oor die stand van die gesin en die gesinslewe.

Christenson (1980:voorwoord) sê: "The disintegration of family life ravages our culture like a malignant cancer". Sell (1981:19) voeg daartoe by dat die gesin nie net probleme het nie, maar self 'n probleem is. "To say that the family in Western culture is in trouble is an understatement. It is more realistic to say that the family has lost its way" (Chapman, 1997:inleiding). Ook Louw (1989:11) verwys na 'n berig in 'n dagblad dat die tradisionele gesin besig is om te verdwyn terwyl La Haye en La Haye (1979:28) 'n persoon aanhaal wat die volgende van die Amerikaanse gesin te sê het: "Die gesin is byna by die plek van algehele uitwissing. Behalwe vir kinders grootmaak, is die gesin morsdood". Anderson (1998:19) skets die toestand van die huwelik soos volg: "Today, the institution of marriage is under assault and in decline" terwyl Pollitt sê dat die huwelik "an outworn institution" is (Collins, 1995: 190,191). Die sieninge soos hierbo gestel, is genoegsame aanduiding dat die gesin en die huwelik uiters negatief beoordeel word en min bied om oor opgewonde te word.

Dit is egter belangrik om teen genoemde agtergrond in gedagte te hou dat daar faktore is wat bydra tot die negatiwiteit oor die gesin se belangrikheid en voortbestaan (vgl Browning, 1997:50; Collins, 1995:5-8). So 'n faktor is die funksionele differensiasie wat ontwikkel het. Baie van die gesinstake wat vroeër deur die gesin vervul is, is deur ander agente en instellings oorgeneem, wat die sogenaamde funksieverlies van die gesin tot gevolg gehad het. Engelbrecht et al (1990: 189,190) toon die volgende funksies aan waar verskuiwings plaasgevind het, nl. die sosiaal-biologiese, sosiaal-ekonomiese, sosiale status bepaling en die sosiaal-kulturele. Louw (1989:94) onderskei op voetspoor van Schuster en Ashburn die volgende gesinsfunksies, nl. produksie, bestemming, opvoeding, ontspanning, sosiaal en godsdienstig. Hy voeg daaraan toe, n.a.v. Bell se opmerking, dat al bogenoemde funksies inderwaarheid deur buite-instansies oorgeneem is (vgl Brillenburg Wurth, 1951:34).

Cilliers (1960:9) is korrek as hy sê: "Vir die samelewing as geheel het die gesin in sommige opsigte funksieloos geword". Daarom dat die oorwoë mening gehuldig word dat die gesin, wat vroeër as die bakermat van die volk en van die samelewing bestempel is, sy invloed, sy krag en sy binding verloor het. "Die meningsvormer is nie meer noodwendig die gesin as die hart van die volk nie. Binne

die verbruikersmaatskappy word die hart van die volk vervang deur die hartklop van die ekonomie" (Louw, 1989:17; vgl Browning, 1997:63).

Daar is deur die tye gepoog om die gesin as instelling te vervang en plaasvervangers vir die gesin in plek te stel. Engelbrecht et al. (1990:190) verwys na sodanige pogings. Diktature soos die Bolsjewiste asook kollektiwistiese samelewingsvorme soos die Israeli's se Kibbutze het probeer om die gesin te vervang, maar sonder enige sukses (vgl Cilliers,1960:46; Sell,1981:36). Vanuit 'n sosiologiese gesigspunt verklaar Cilliers (1960:9,10) dat die gesin sekere essensiële en gespesialiseerde funksies vervul wat nog nie deur ander instellings oorgeneem kon word nie. Hy haal ook vir Hill, 'n gesinsosioloog, aan wat onder meer sê: "But I find abundant proof that there is no repudiation of the basic business of the families :reproduction, housing, and feeding and guiding children from infancy to adulthood. Indeed, the family is now more of a specialized agency concentrating on personality development of its members, providing warmth, love, and sanctuary from the anonymity of urban existence; services no other agency in society is prepared to offer".

Louw (1989:32,94) verklaar "dat die gesin self onvervangbaar is in die sosialiseringproses van die mens" en dat "(d)ie gestalte en vorm van die gesin kan wel verander, maar die instelling as sodanig blyk egter juis noodsaaklik te wees vir die moderne mens se soeke na vastigheid, geborgenheid en identiteit" en dat net die gesin die affektiewe funksie in die gesin kan behartig. In die bespreking hier bo is aangetoon dat buite-instansies sommige funksies van die gesin oorgeneem het en die gesin funksieloos gelaat het. Dit kan nou hier gestel word dat Engelbrecht et al (1990:190) wat op die funksieverlies van die gesin hierbo gewys het, egter ook aandui dat daar geen ander instansie naas die gesin is wat die vestiging van die sosio-kulturele persoonlikheid van die kind kan hanteer en begelei nie. Ook Spies (1993:3,9) toon aan dat die gesin die enigste instelling is waarbinne die mens se ontwikkeling op 'n deurlopende manier uitgebou kan word, en so ook die gemeenskap en 'n volk se ontwikkeling. Die onvervangbaarheid van die gesin hoef nie te verbaas nie. Want daar kan ten diepste verklaar word dat die Here God die goeie werk wat Hy begin het, ook in die gesin as Sy instelling, end-uit sal voer en dit sal voleindig tot op die dag dat Christus op die wolke kom (Flp 1:6).

Daar moet verder ook op gewys word dat die beeld en persepsie wat geskep is en steeds geskep word dat die gesin uitgedien is en in 'n krisis verkeer, modewoorde geword het. Brillenburg Wurth (1951:31) sê reeds in 1951 dat dit 'n gevaarlike uitspraak is en kan lei tot 'n fatalistiese siening oor die huwelik en die gesin. Louw (1989:11) tipeer hierdie ingesteldheid as 'n krisis-sindroom wat posgevat het - alles verkeer in 'n krisis. Jagger en Wright (1999:17) beaam dit en sê dat ook in die negentigs hierdie siening van krisisse orals figureer. Ook Collins (1995:55,56,57) wys op die negatiewe en pessimisme oor die gesin wat in verskeie boeke voorkom en verklaar na aanleiding daarvan dat dit onmoontlik is om die boeke te lees en steeds positief te wees. Hierdie uiters negatiewe siening van die gesin is inderdaad oordrewe en word misbruik (vgl Louw,1989:11). Chapman (1997:inleiding) stel dit dan ook dat daar gedurende die afgelope tien jaar so op die disfunksionele gesin gefokus is dat daar in die proses vergeet is om te kyk hoe lyk 'n gesonde gesin en dit dan as die ware Jakob voor te hou (vgl Collins,1995:84). Steyn (1994:18) wys verder daarop dat alhoewel gesê word dat die gesin uitgedien is, Berger en Berger daarenteen aantoon dat 92% van Amerikaners hul gesinne as die grootste bate beskou.

Dit is natuurlik so dat deur al die tye, ook wat ons voorouers betref, daar bekommernis was oor die voortbestaan van die gesin, oor die gesinslewe en oor die tendens dat die gesin besig was om te disintegreer (Skolnick & Skolnick, 92:11; vgl Witte, 1997:217). Brillenburg Wurth (1951:32) stel dit ook dat daar nie 'n tyd in die geskiedenis was wat die huwelik en gesin nie probleme ervaar het nie. Hierdie waarheid plaas die beskrywing dat die gesin in 'n krisis verkeer en uitgedien is, soos wat dit in die afgelope dekade of twee bestempel word, verder in perspektief. Uiteraard is genoemde opmerkings eintlik voor-die-handliggend.

En tog is dit juis a.g.v. die algemeenheid daarvan dat dit hier onderstreep word sodat dit nie die aandag ontsnap nie. Die sleepsels van die sonde het ook sy letsels op die huwelik en die gesin, op ons verhoudingslewe in die klein kring gelaat. Wanneer deur die bladsye van die Bybel geblaai word, kom verskeurde en ontaarde huweliks-en-gesinsverhoudinge male sonder tal as 'n werklikheid voor. Kain slaan sy broer Abel dood (Gn 4:8), Jakob, in samewerking met sy ma, bedrieg sy pa Isak en ontvang sy seën i.p.v. Esau (Gn 27), Jakob trek vir Josef voor en benadeel inderwaarheid die ander broers (Gn 37:3), Dawid en Batseba pleeg owerspel (2 Sm 11), Amnon oonteer sy halfsuster Tamar ens. Die Bybel verswyg nie die sondes in die huwelike en gesinne nie, maar toon die naakte feite aan om die onvolmaaktheid van huweliks- en gesinsverhoudinge ook in Bybelse tyd bloot te lê en ons daardeur aan te moedig om in ons eie huwelik- en gesinsverhoudinge in Gods krag te werk, juis omdat dit so broos kan wees.

Dit is geen verrassing as daar vanuit hierdie negatiewe en pessimistiese siening oor die gesin, diversiteit van gesinsvorme wat ontwikkel het en die bevraagtekening van die voortbestaan van die gesin, 'n nostalgiese verlange na die goeie ou dae, die sg. "Golden Age" van die gesinslewe, voorkom nie. Skolnick en Skolnick (1992:8,15,41,54) beskou die sg. "Golden Age" as 'n mite waar drie geslagte saam gelukkig sou geleef het en wys daarop dat die onaangenaamhede en probleme wat die gesinslewe ook maar vroeër gekenmerk het, gerieflikheidshalwe verswyg word. Dit word soos volg opgesom: "In short, there is no point in giving in to the lure of nostalgia. There is no golden age of the family to long for, nor even some past pattern of behaviour and belief that would guarantee us harmony and stability if only we had the will to return to it. Family life is bound up with the social, economic, and ideological circumstances of particular times and places. We are no longer peasants, Puritans, pioneers, or even suburbanites circa 1955. We face conditions unknown to our ancestors, and we must find new ways to cope with them".

Met reg sou daar na aanleiding van bogenoemde beskrywing van die gesin gevra kon word: Wat nou? Wat moet gesê en verwag word van die gesin?

Dat die gesin probleme ervaar, is ongetwyfeld waar en korrek. Dat baie van die stellings oor die gesin, soos hierbo aangestip, water hou, is geldig. Maar daar is ook ander fokuspeunte wat verdiskonteer moet word en wat uiteraard balans terugbring in die hele debat oor die gesin in krisis en sy disintegrering.

Geen groter fokuspunt is opspoorbaar in die debat oor die voortbestaan van die gesin as die besinning wat juis heel vroeg in die studie plaasgevind het nie, nl. die gesin, en by name die verbondsgesin as instelling van God. Die gesin is God se pad, God se wil vir die mens en sy voortbestaan. Dis via die huwelik en gesin dat daar onder Gods beskikking nuwe lewe kom en dat nuwe lewe begelei word tot volwassenheid. Maar meer nog - via die gesin, van geslag tot geslag, sluit God Sy verbond. En dis

ook in en deur die verbond dat die uitverkiesing in Christus verwerklik word. So versamel God vir Hom in Jesus Christus 'n volk op aarde in die tye en geskiedenis. In Gods handeling met die mens is die gesin 'n fokuspunt omdat die gesinslede ingelyf word in die verbond en die waarhede wat aangaande die verbond oorgedra word van geslag tot geslag. Prins (1985:6) vra waarom die gesin vir die Here so belangrik is en dan antwoord hy: "Die huisgesin is vir God belangrik omdat dit die ruimte skep waarin God se verbond tot sy reg kan kom", want so vervolg hy "God se verbond oorspan ons hele lewe".

Ook Jesus Christus, die Seun van God, "het gegroei en sterk geword, en Hy was vol wysheid, en die genade van God was op Hom" (Lk 2: 40). Dit alles het in besonder plaasgevind en afgespeel o.l.v. die Heilige Gees binne die gesin waar Hy grootgeword het. "As Saligmaker van die wêreld verlore in sonde het die Seun van God na die aarde gekom oor die weg van die gesin en so 'n persoonlike wyding daaraan verleen"(De W Keyter, 1941:135). Ja, die gesin is tegelyk God se skepping en deur die gesin Sy beplanning vir die mensdom. God wat die mens geskape het, het geweet hoe en waar die mens moet grootword en wat die mens nodig het om groot te word en te groei tot volwassenheid. Om die gesin te negeer is om beter te probeer weet as God, die Skepper.

6.2 Begripsverwarring oor die begrip gesin en die diversiteit van gesinsvorme

Ons het reeds in die voorafgaande bespreking daarvan gewag gemaak dat die postmodernistiese gees orals neerslag gevind het, want dit is eie aan die tyd waarin ons leef. Ook wat betref ons huwelik- en gesinslewe.

So bestaan daar wyduiteenlopende menings oor die begrip gesin asook sy betekenis. Nou is dit ook waar dat die uiteenlopende sienings en definisies om die gesin te beskrywe en te verstaan, nie enkel en alleen in die postmoderne tyd bestaan met sy onsekerhede en relativisme nie. Daar was deur die tye lang debatte oor die betekenis van die gesin gevoer en verskeie definisies is voorgestel. Ons het reeds gewys op Murdoch se definisie van die gesin. So sê Cilliers (1960:12) dat die maatskaplike groep wat uit die huwelik spruit, gewoonlik 'n gesin genoem word, terwyl Spies (1993:2) die stelling maak dat 'n gesin onderskei kan word deur die "innige verhouding" tussen sy lede, eerder as deur kontraktuele verhoudings. Maar dit sou ook nie ontken kan word nie dat die huidige tydsgees beslis meewerk tot die Babelse verwarring oor die gesin. En dit sou selfs verder gekonkludeer kon word dat die postmodernisme skynbaar gemaklik is met die verskeidenheid van interpretasies oor wat 'n gesin is, want diversiteit is eie aan ons tydsgees.

Collins (1995:34) stel die verwarring wat heers oor die begrip "family" soos volg: "In all of the English language, perhaps there is no more confusing word than family. Many people, including those who work in government and the courts, use the word to define almost any group of people who live together or who in some other way are involved with one another. Two gay men who refer to themselves as a married couple, three widows who share an apartment, an unmarried man and woman who live and sleep together, college roommates who share an apartment, a single mother who lives with three adopted children - all are considered families by at least some people in our society". Bogenoemde beskrywing van die gesin vind ook neerslag as hy (1995:34,36) wys op twee definisies

wat mense gebruik om die gesin te definieer: "A Married couple or other group of adult kinfolk who cooperate economically in the upbringing of children, and all or most of whom share a common dwelling" en "any group of people who opt to live together and who should be nurturing each other in one way or another". Tereg merk hy op dat genoemde definisies na bykans enige groep mense kan verwys.

Spies (1993:1,3,5) wys daarop dat die Afrikaanse woordeboek drie betekenis vir 'n gesin aangee, nl.

- Groep nou-verwante persone bestaande uit die ouers (ook wel net een ouer) en kinders - soms ook net uit die kinders ter onderskeiding van die ouers;
- Groep verwante persone wat in dieselfde huis woon;
- Groep nie-verwante mense tussen wie daar 'n innige vertroulike verhouding bestaan.

Hy wys verder op die feit dat die woordeboek ook die gesin en familie omruilbaar aangee. Hieruit is dit duidelik dat daar ook in Afrikaans verskillende betekenis aan die gesin en familie geheg kan word. Wanneer Spies self die gesin bespreek dan stel hy dit dat hy dit doen (ter wille van die bespreking) vanuit 'n engere beskouing, nl. die gesin binne familie-verband, en dan meer spesifiek die gesin binne die raamwerk van die huwelik. Hierdie verstaan en beskouing van die gesin is nuttig en duidelik en dit verwoord ook skrywer se eie siening. Daarom gaan die verdere studie vanuit genoemde beskouing behandel word.

Ook Moxnes (1997:13) wys op die wyduiteenlopende beantwoording en gepaardgaande verwarring n.a.v. die vraag "Do you have a family". Hy toon ook verder die gekompliseerdheid aan wat in die begrip gesin opgesluit lê omdat, bv. in die Skandinawiese lande "couples living in cohabitation without formal marriage are so common that they as a matter of course are considered to constitute 'family' en "some countries have established a legal 'partnership' between individuals of the same sex, with similar rights and obligations as married couples without children".

Louw (1989:103,104) dui die volgende gesinstipes aan, nl.

- nukleêre of kerngesin wat uit 'n egpaar en hul afhanklike kinders bestaan;
- enkelouergesin wat tot stand kom deur ouers wat vir sekere tydperke weg is; apart lewe uit eie keuse weens verbrekking van die huwelik; a.g.v. van egskeiding of weduwee- en wewenaarskap;
- uitgebreide gesin wat uit twee of meer nukleêre gesinne bestaan en by mekaar geaffilieer is deur die uitbreiding van die ouer-kindverhouding;
- saamgestelde gesin word gevorm uit twee bestaande nukleêre gesinne aanmekaar te verbind deurdat twee persone met mekaar in die huwelik tree;
- kommunale gesin bestaan uit 'n paar nukleêre gesinne wat saamwoon en gesinstake onder mekaar verdeel;
- saamwoongesin is 'n gesin waar die ouers nie wettig deur huweliksluiting aan mekaar verbind is nie;
- poligame gesin bestaan uit twee of meer nukleêre gesinne wat aan mekaar verbind is deur meervoudige huwelike.

6.2.1 Die enkelouer-gesin

Daar is reeds aandag in die studie aan verskeie van bogenoemde gesinstrukture gegee. Die een gesinstruktuur wat egter ons ernstige aandag vra, is die enkelouer-gesin. Snyman sê dat die enkelouer-gesin so wyd en algemeen voorkom dat dit nie meer as 'n afwyking bestempel moet word, maar as 'n alternatiewe gesinsvorm (Steyn et al 1987:132). In 'n ondersoek in 1983 in die V.S.A. waar die moeder die ouer in die enkelouer-gesin is, is 36,8% geskei, 24,4% in die ongehuide staat en 18,5% is verlaat deur hul eggenotes (Steyn et al 1987:129,130). Anderson (1998:138) wys ook op die volgende statistiek m.b.t. die V.S.A. nl. in 1970 was daar 3,8 miljoen enkelouer-gesinne terwyl in 1990 het dit gegroei tot 10,1 miljoen gesinne - bykans 'n 15% verteenwoordiging. Van die enkelouers wat ook die gesinshoof is, is 6% weduwees of wewenaars, 38% geskeidenes, 34% nooit getroud nie en 22% lewe apart. Vroue as gesinshoof is 8,7 miljoen en mans 1,4 miljoen. Tog sê hy: "Single parent households headed by men are increasing at a faster rate than those headed by women".

Katha Pollitt, mederedakteur van "The Nation" stel die volgende oor die vrou as enkelouer: "Marriage no longer serves women very well. If single women can have sex, their own homes, the respect of friends and interesting work, they don't need to tell themselves that any marriage is better than none. Why not have a child on one's own? Children are a joy, many men are not...To take care of a child makes sense...To take care of a husband after working all day makes much less sense, but most men seem to expect it" (Collins, 1995:190).

Is alles so eenvoudig en rooskleurig vir enkelouer-gesinne? Collins (1995:193,194) noem die volgende vyf probleemareas, nl. geldelike en finansiële bekommernisse, oorlading a.g.v. al die verantwoordelikhede, sosiale lewe, veelvuldige rolvervulling en vorige huweliksmaats wat fisies weg is en tog psigologies steeds deel van die gesin vorm. Steyn et al (1987:137) voeg ook die ondersteuningsdienste by wat diskrimineer teen die enkelouer-gesin omdat die gesin onder dieselfde kam as die twee-ouergesin geskeer word.

Navorsing toon verder onrusbarende tendense aan m.b.t. kinders uit enkelouer-gesinne. Sodanige kinders openbaar meer akademiese en gedragsprobleme as kinders uit twee-ouer-gesinne. Die kans is twee keer so groot dat kinders uit enkelouer-gesinne nie hul skoolloopbane sal voltooi nie, minder tersiêre opleiding oorweeg, vroeër seksueel aktief is met 'n groter moontlikheid dat sodanige kinders tienerouers kan word, 'n hoër egskedingsinsidensie het, 'n groter moontlik dat hulle nie werk sal kry nie ens. (Van Staden, 1996:135; vgl Anderson, 1998:141; Balswick & Balswick, 1993:264; Collins, 1995:222-223).

Twee-ouer-gesinne is dus duidelik die aangewese en ons sou met die volgende aanhaling kon saamstem: "Children benefit when both parents are constructively engaged in caregiving. All else being equal, healthy families with both parents present are the best and least complex crucibles for child rearing, especially when they are surrounded by a supportive community" (Skolnick & Skolnick, 1998:64). Genoemde tendense sal deeglik deur die kerk van kennis geneem en in die bediening aan die gesin aangespreek moet word. Dit is 'n dringende noodsaak en sal later in die studie onder gesinsbediening aandag ontvang.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat daar verskeie gesinsvorme is en dit sal selfs aangevul kon

word. Die vraag is of die Skrif 'n gesinsvorm of vorme as die ideaal vir ons voorhou. Daar is sommige soos Patton en Childs wat oordeel dat daar geen spesifieke gesinsvorm is wat aan ons voorgehou word nie. Hulle sê dan ook: "There is no ideal form for the Christian family towards which we should strive. There is, however, a normative function: 'care'" (Anderson, 1998:22). Hierdie ingesteldheid was ook in reaksie teenoor die patriargale sisteem wat soms verdrukking en onreg versinnebeeld het. Dreyer (1996:9) se probleem met strukture wat vir die huwelik en die gesin as 'n "Godgegewe" afgelees word, is dat "dit nie meer getoets word nie en misbruik binne daardie struktuur deur kerk en samelewing geïgnoreer word, solank die struktuur net in stand gehou word". So 'n standpunt veralgemeen en is, na skrywer se mening, ook eensydige.

Teenoor hierdie standpunt is die monogame huwelik, een man en een vrou, reeds vroeër in die studie as uitgangspunt geneem. Uit die huwelik word kind(ers) gebore om 'n gesin te vorm. Man en vrou, of te wel vader en moeder, is die basisvorm van die gesin en die kinders die resultaat en uitbreiding van die basisvorm. Ook wanneer die tendense m.b.t. kinders uit enkelouer-gesinne, wat hierbo bespreek is, in oënskou geneem word, dan bevestig dit maar net dat die twee-ouer-gesin, 'n pa en 'n ma, die aangewese gesinsvorm is. Dit is inderdaad wat die Skrif leer. 'n Lukraak en relatiewe houding i.v.m. die gesinsvorm is, na skrywer se siening, 'n tipiese postmodernistiese ingesteldheid sonder Skriftuurlike legitimiteit en substansie. Dit is verder 'n negering van voor-die-handliggende feite soos hierbo aangedui. Blankenhorn verwoord dit soos volg: "The view that diversity of family types is a sign of progress is contrary to the facts as far as children are concerned" (Anderson, 1998:21). Ander gesinsvorme, soos bv. die enkelouer-gesin, moet egter as 'n realiteit van die lewe erken en nie byvoorbeeld uitgekanselleer of verwerp word deur bogenoemde uitgangspunte nie. Intendeel moet diesulkes juis deur die gemeente versterk en onderskraag word. Gesinsbediening gaan tog om bediening van gesinslede in hulle gesinne en aan hul gesinne, al is dit ook ander gesinsvorme as wat hierbo aangestip is.

6.3 Samevatting

Uit die bespreking het dit geblyk dat die gesin wel in ons dag probleme ervaar. Redes vir hierdie toedrag van sake is aangetoon - in ag genome dat daar nog altyd probleme in die gesin ervaar was. Alhoewel daar 'n hunkering na die sg. goeie ou dae is, is die goeie ou dae nie maklik aan te toon nie. Daar is ook verder op gewys dat alhoewel die gesin 'n funksie-verlies ervaar, daar geen plaasvervanger vir die gesin is nie.

Ook is ontdek dat daar in ons dag 'n wye verskeidenheid van interpretasies is oor wat presies onder die begrip gesin verstaan word. Van hierdie interpretasies is op gewys en bespreek. Die enkelouer-gesin is in besonder bespreek omdat dit die een gesinstruktuur is wat veral in ons dag sterk op die voorgrond tree.

Hoofstuk 7

Gesinsbinnewerke en gesinsproblematiek

7.1 Intimiteit, ek-generasie en prestasie

In vorige paragrawe en hoofstukke is die leefwêreld waarin ons ons bevind, geskets. Sekere tendense en invloede is toe reeds aangetoon. Dit bied waardevolle agtergrond vir die drie sake soos in die opskrif van die paragraaf aangetoon. Hierdie drie sake bied op hul beurt weer uiters belangrike gesigspunte rakende die gesin en sy probleme.

Met die skeiding van huis en werkplek, het daar veranderinge gekom wat nog nie voorheen ervaar is nie. Die skeiding het tot gevolg dat die huislewe en die lewe in die werkplek onderskeidelik hul eie karakter ontwikkel het. Dit is inderwaarheid twee wêreldes (Sell, 1981:26). Die milieu en aard van die werksplek gaan om produksie en 'n gejaag om die maksimale in die kortste moontlik tyd te bereik. Dit gaan om die masjien en industrie, hoe effektief en hoe vinnig die masjien deur die mens beheer en bestuur kan word. "In die 'rat race' weeg dinge, geld en goed swaarder as mense en persone" (Louw, 1989:76). Hierdie gejaagdheid en uitermate vinnige pas, laat ook sy letsels op die gestel en gesondheid van die mens o.a. spanning, stres en depressie wat alledaags voorkom. Dit raak uit bogenoemde al hoe duideliker dat dit ten diepste gaan oor wat jy kan doen en nie oor wie jy is nie (Louw, 1989:19). Jy word gereken as jy presteer. Dis die dryfveer vir die harde werk, vir al die opofferings, vir al die laat en na ure by die werk. En wanneer die sukses geproe word, dan word dit uiteraard toegedig aan die "ek" wat dit bereik het met eie selfsugtige begeertes. Louw (1989:16) verwoord dit pragtig: "ek moet 'n wenner wees; ek moet bo uitkom. En om bo uit te kom, beteken dat iemand anders moet padgee. Mense word indirek vyande van mekaar en in hulself meer selfsugtig". Hy haal ook vir Brownfeld aan: "Onderliggend aan al die faktore is die sogenaamde 'ek-generasie', waarin die regte en vryheid van die individu voorrang geniet bo die gevolge wat dit vir ander inhou". Individualisme word hoog aangeslaan. "...many of us live in a culture where individualism is valued above almost everything else. We treasure independence, personal freedom, self-fulfillment, and individual rights" (Collins, 1995:68).

Ook die besighede, firma's, fabriekes ens. se produksiesyfers, se resultate en goeie vooruitgang word aan die groot klok gehang en pryk op die voorblad van die koerant, want dit gaan oor sukses wat behaal is. Dit word miskien nie blatant gesê nie, maar die verwagting is dat prestasie en sukses tot elke prys behaal moet word, al word die mens self en sy mens-wees, sy huwelik en sy gesin in die proses geoffer. Daar is nie plek en tyd vir die emosionele en psigiese sy van die mens nie, want die geldmaak roep om aksie, in effek om nog meer geld te maak. Daarom word die werkplek as 'n koue en kille leefwêreld ervaar. Die werkende mens is ingestel op sy werk, want so verdien hy geld wat nodig is om van te lewe en te bestaan. Dit is die normale gang van die lewe - "net deur harde werk sal

ky kan eet" (Gn 3:19a). Wanneer die geld waarvoor gewerk word, egter die alles oorheersende word, 'n materialistiese ingesteldheid alles oordonder soveel so dat selfs die mens, die huwelik en gesin geoffer word, dan het dit alles 'n karikatuur geword van wat God bedoel het.

Louw (1989:18) wys daarop dat dit nie net om 'n materialistiese ingesteldheid gaan nie, maar baie keer ook om 'n kwaliteitsmaterialisme, bedoelende om na meer geld te jaag, sodat meer en luukser gekoop asook lekkerder geleef kan word, al beteken dit meer en langer ure weg van die huis. Van 'n Skriftuurlike werksetiek waar die werk as roeping, as 'n Godgegewe opdrag gesien en uitgevoer word met die aksent "want die arbeider is geregtig op sy loon" (Lk 10:7), kom binne 'n wêreld wat jaag na rykdom en geld, min van tereg. Daarom is dit te verstane dat daar nie plek by die werk is vir mensontwikkeling, diepte en interpersoonlike verhoudinge en emosionele ontlasting nie. Baie kontak vind plaas, maar dit is oppervlakkig. Samevattend kan gesê word dat daar nie plek en ruimte is vir intimiteit nie, 'n begrip wat ons later meer oor sal sê. By dit alles is die werk in die industrie en fabriek tot 'n groot mate geroetineerde werk wat bykans outomaties en meganies uitgevoer word en wat verder bydra tot 'n onpersoonlike wêreld. Hoe meer, hoe groter, hoe beter is die wekroep wat dien tot aansporing in die werkplek en wat tot elke prys behaal moet word.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat sekere behoeftes eenvoudig net nie in die werkplek aangespreek en bevredig sou kon word nie, bv. om erkenning te geniet sonder om te presteer en aanvaar te word bloot vir wie jy is, om warmte en nabyheid te beleef, om liefde en sorg te ervaar. Hierdie behoeftes dryf die mens terug na sy gesin. Dit is daar waar hy intimiteit kan ervaar en beleef. Chapman (1997:45-65) wys 'n hele hoofstuk aan die begrip intimiteit en hoe dit in die huwelik beslag kan kry. In sy bespreking wys hy daarop dat intimiteit afgelei is van die Latynse term "intimus" wat dui op die mens se innerlike. Intimiteit is dan die begrip om aan te dui dat twee mense hulle innerlike vir mekaar oopmaak. So verkry jy toegang in die ander persoon se emosionele, intellektuele, sosiale, fisiese en geestelike lewensterreine. In 'n geborge kring waar liefde en vertrouwe geld, kan lewens oopgemaak word in die geloof om aanvaar te word deur die ander op al bogenoemde lewensterreine. Die huwelik en gesin is dus by uitstek die instelling waar intimiteit beleef kan word. Daarvoor is 'n mens dankbaar.

Maar hierdie terugtrek na die warmte van die gesin, is nie sonder probleme nie. Want die terugtrek binne die klein kring van die gesin, vernou die intimiteitsirkel met die gevolg dat dit die potensiaal tot konflik uitermate verhoog. Louw (1989:16) sê dan ook dat egskeding saamhang met die vernouing van die intimiteitsirkel. Sell (1981:44) stel dat daar vanuit die kerngesin twee kragte uitgaan, nl. privaatheid en intimiteit. Dit trek die gesin na binne, maar weg van buite. Naas die druk, soos hierbo bespreek, is daar die verdere druk om suksesvol in die gesin te wees wetende dat daar geen ander ondersteuningsbasis soos die uitgebreide gesin is om in die behoeftes te voorsien nie. Baie keer word net mooi die teenoorgestelde bereik (Sell, 1981:45,46).

Die konflikpotensiaal a.g.v. die vernouing van die intimiteitsirkel word egter verder in die gesin verhoog deurdat gesinslede ook die tydsgees in hulle gesinne leef. Die ek-ingesteldheid en die uitermate klem op individualisme is 'n kritiese faktor in die hele debat (Browning, 1997:51). Dit, plus die voortdurende strewe na prestasie ter wille van die individu, is eksponente van die tydsgees. Veral die klem op die individu, sy regte en winspunte wat behaal kan word ter wille van die individuele belange, is tekenend. "De formule van deze liefde luidt: 'Ik heb u lief, omdat gij zo zijt. Waart ge zo niet, dan

kon ik u niet liefhebben; en zijt ge eenmaal zo niet meer, dan kan ik u ook niet meer liefhebben" (Brillenburg Wurth, 1951:36). Browning (1997:58) voeg 'n baie belangrike gesigspunt hierby dat die huwelik en die gesinsvorm wat uit die huwelik spruit, nl. die kerngesin "is itself an accomodation to this individualistic trajectory". Die gesinslede word wel na die privatheid van die gesin gedwing deur die onpersoonlike leefwêreld, maar leef die tydsgees ook in die gesin uit - die kerngesin wat insigself individualistiese trekke vertoon. Die "ek" word op die voorgrond geplaas ten koste van die "ons". Daarom word die maksimale uit die gesin en gesinsverhouding geneem sonder om terug te ploeg en 'n dienskarakter te openbaar. 'n Verbruikersmentaliteit in die gesin en van die gesin is tiperend van ons tydsgees. Die gesinsbande word dus intens beleef en tog is dit baie breekbaar (Skolnick & Skolnick, 1992:13). Louw (1989:16) som dit raak op: "In die sentrum van die gesin staan die behoefte van die individu aan erkenning, aanvaarding en waardering met die oog op die hoogs moontlike ontplooiing van eie belang".

Intimiteit, individualisme en die strewe om te presteer is per se nie verkeerd, sondig en verwerplik nie, maar dit kan, soos bespreek, problematies vir gesinslede en die gesin wees. Wanneer ons in die studie oor gesinsbediening besin, sal die positiewe en die noodsaaklike van genoemde temas aandag kry - veral ook wat die kerk se rol in die verband betref.

7.2 Geslagsrolle en rolverwagtinge

Ons het reeds vroeër gesien dat die rol wat die vader en moeder in en om die huis gespeel het in die periode van die uitgebreide gesin en voor die Industriële Rewolusie, klinkklaar en afgebaken was. Die rolverdeling het grootliks berus op biologiese verskille (Steyn & Breedt, 1978:197). "In most societies throughout history, being a man or woman was taken for granted. Males and females developed into their respective roles quite naturally (Balswick & Balswick, 1993:153). Die rolle wat die pa en ma in en om die huis gespeel het binne die ruimte van saamleef en saamdoen van die gesin, het ook die voordeel ingehou dat die ouers, in besonder die pa "held significant responsibilities for the education and socialization of their children. The concepts of fatherhood and manhood were well integrated (Anderson, 1998:71).

Daar het egter groot veranderinge en herdefiniëring plaasgevind t.o.v. rolverdeling van man en vrou, soveel so dat dit erge ontwrigting in die gesinslewe veroorsaak het (Balswick & Balswick, 1993:153; vgl Louw, 1989:23). Een van die kenmerke en ook veranderinge wat die Industriële Rewolusie teweeggebring het, was die skeiding tussen woonplek en werkplek. Die rolverdeling, soos hierbo aangetoon, is egter in hierdie nuwe gedifferensieerde samelewing voortgesit. Die vrou het in besonder a.g.v. haar biologiese funksie m.b.t. voortplanting en moeder-wees, in en om die huis, haar lewe bly voortsit. Die man daarteenoor het binne die ekonomiese reëling wat ontstaan het, na die werkplek uitbeweeg. Cilliers (1960:63,64) stel dit dan ook dat die vroulike rol gekoppel is aan die sosiaal-persoonlike en die man aan die sosiaal-samelewingsaspekte van die lewe. Die vrou se aktiwiteite sentreer dus rondom die mens se sosiaal-persoonlike behoeftes wat uiteraard in verband staan met die gesin. Die man se rol sentreer egter meer op die sosiaal-samelewings aktiwiteite van die samelewing, m.a.w. die ekonomie. "Die manlike rol kan getipeer word as instrumenteel, kognitief georiënteer,

meer onpersoonlik en universalisties. Daarenteen is die tipiese vroulike rol meer affektief, partikularisties, gemoeid met mense en met gevoelens, eerder as met objektiewe taakverrigting" (vgl Steyn & Breedt, 1978:191,194).

Beide skrywers wat aangehaal is, maak ook die opmerking dat die differensiasie wat ontwikkel het, eintlik die man\vrou se rolverdeling verhoog en aksensueer. Collins (1995:138) haal Graham aan wat aandui dat selfs tot in die begin van hierdie eeu die rolverdeling tussen man en vrou duidelik afgebaken was. Hy wys egter daarop dat sedert die depressie van 1929, die Eerste en Tweede Wêreldoorloë en die algemene beskikbaarheid van kontraseptiemiddels in die 1960's, die situasie in terme van rolverdeling grootliks verander het omdat die vrou eers geleidelik en later al hoe meer in die arbeidsmag ingetrek en betrokke geraak het. Drie emansiepasiëbewegings van vroue deur die tye het meegewerk dat die vrou haar rol ook in die arbeidsmark kon volstaan (Steyn & Breedt, 1978:202-221). Die feministiese bewegings bepleit wêreldwyd die saak van die vrou en hulle wys op haar regte en die belangrike rol wat sy moet en kan speel in die wêreld waarin sy leef (Collins, 1995:302,303). Dit word juis die vroue uit vergange se dae en uit vorige geslagte ten laste gelê dat, deur hul gediensigheid aan die vrou- en moederrol wat hulle gespeel het in die kerngesin, moderne vroue sukkel om 'n gevoel van eiewaarde te ontwikkel (Sell, 1981:24,25).

Dit is egter belangrik om die korreksie op die standpunt dat die rolverdeling net op biologiese verskille berus, te verdiskonteer in die debat oor die geslagsrolle van man en vrou. Die geslagsverskille word wel biologies bepaal, maar die geslagsrolle maatskaplik aangeleer (Steyn & Breedt, 1978:188; Cilliers, 1960:63). Browning (1997:175) voeg hieraan toe, ook met 'n aanhaling van Ruether dat "(c)ultural roles for males and females are for all practical purposes 'rooted in culture and history rather than in a relatively fixed nature'" (vgl Schaeffer, 1993:30). Balswick en Balswick (1993:154) wys daarop dat die elektroniese wêreld met rekenaars ens. dit baie meer as voorheen vir vroue moontlik maak om tot die beroepswêreld toe te tree omdat arbeid vroeër grootliks handarbeid was wat dit vir die vrou moeilik gemaak het. Steyn en Breedt (1978:189) verklaar ook dat die geslagsrolle van samelewing tot samelewing sal verskil omdat dit van kultuur tot kultuur wissel.

Die toenemende betrokkenheid van die vrou in die permanente beroepslewe het tot gevolg dat sy, soos die man, uithuisig is deurdat sy na buite werk. Die tendens is nie slegs dat gesinne vaderloos is nie, maar ook moederloos. Die volgende statistieke van die V.S.A skets die werklikheid. 75% van alle moeders wie se jongste kind jonger as agtien jaar oud was, was in 1992 buite die huis werksaam asook 55% met kinders onder die ouderdom van drie jaar. In 1960 het 40% vroue van alle ouderdomme deel uitgemaak van die arbeidsmag, terwyl dit 60% in 1990 was. Dit bring ook mee dat die vrou self nou 'n goeie salaris verdien en dus minder op die man aangewese is (Browning, 1997:54,55). Die vrou is dus ekonomies bemagtig wat 'n onafhanklikheid skep en ook haar keuse tot egskeiding vergemaklik (Van Staden, 1996:103).

Die aard van haar rol is steeds ekspressief, maar ook nou toenemend instrumenteel, terwyl die rol wat die man vervul steeds instrumenteel is, maar ook nou affektief. "In hierdie sin kan dus wel gepraat word van 'n gelykmakingsproses tussen die geslagte...." (Cilliers, 1960:660). Schaeffer (1993:32) se opmerking is verhelderend wanneer dit in gedagte gehou word dat daar tog wel rolverdeling bestaan: "Maar dat verskil zit in de identiteit en niet in de taakuitoefening! We moet de identiteit van mannen en vrouwen niet direct verbinden met taken".

In die bespreking van vroeër is daarop gewys dat die gesin baie van sy funksies aan ander instansies afgestaan het. Dit is egter daar aangetoon dat die sosio-kulturele vestiging in die kind se lewe deur geen ander instansie as die gesin vervul kan word nie (Engelbrecht et al 1990:190). Alhoewel daar geen alternatief vir die gesin is om o.a. genoemde funksie te vervul nie, is dit ook waar dat die gesin, in besonder die ouers, sukkel om wel die funksie(s) te vervul. Die rede hiervoor hang saam met die rolvervulling van beide pa en ma. Weens die moeder se toetrede tot die beroepslewe, raak sy oorbelaai met verantwoordelikhede wat sy moet nakom by die werk en ook by die huis. Engelbrecht et al. (1990:195) haal verskeie skrywers aan wat wys op "die werkende moeder in die stad wat na 'n volle dag se arbeid laat en uitgeput by die huis kom en dan nog haar pligte as huisvrou moet nakom". Die gevaar is dan juis dat sy, asook die pa aan uitbranding kan lei, met die effek dat "the otherwise shared task of child rearing tends to be turned over to full-time professional child care workers" (Anderson, 1998: 80). Balswick en Balswick (1993:164) stel dit dat die vrou inderwaarheid 'n superwese moet wees om al die verpligtinge na te kom.

Sy kan haar nie regtig los maak van haar rol as moeder nie. Vanaf bevrugting, deur die verwagtingsperiode tot en met die geboorte het daar 'n nou en verweefde band tussen moeder en kind ontwikkel. Ook die eerste lewensjare is die kind se band met die moeder onontbeerlik en onvervangbaar. Waar die band om een of ander rede skipbreuk ly, is dit vir die kind uiters traumaties en nadelig. Wetende van hierdie intieme band, maar ook haar rol as moeder, is daar gedurig by haar 'n worsteling en skuldgevoel oor haar werk wat sy soms afskeep om by haar kinders en gesin uit te kom, maar meer nog dat sy haar kinders en gesin afskeep om by haar werk uit te kom. Sy is vasgevang tussen twee wêreldes en ervaar gemengde gevoelens daarvoor (Sumrall, 1995:77). Uit die voorafgaande bespreking oor die enkelouer waar aangetoon is dat die meeste enkelouers ma's is, is die drag wat die moeder moet dra soveel meer veeleisend. Sy moet die rolle vervul van ma en pa wat soms net eenvoudig nie haalbaar is nie. Louw (1989:67) stel, in afsluiting van die moeder se rol, die volgende wat geld vir die gelowige vrou in haar moederskap, nl. sorgsame toewyding, geheiligde lewenswandel, ondersteuning, kalme beskeidenheid en stabiliteit en betroubaarheid.

Van die man word verwag om ook nou meer by die kinders betrokke te wees - nie net instrumenteel nie, maar ook affektief betrokke. Die rol wat hy behoort te speel in die nuwe rolverdeling, vereis dit. In die eerste lewensjare speel die vader 'n meer ondersteunende rol betreffende moeder en die kind. Later is sy rol meer direk en baie belangrik, want hy verteenwoordig krag en sterkte. Hy speel ook 'n uiters belangrike rol in die vorming van die kind se Godsbegrip, omdat die kind in sy voorbeeld en optrede iets moet sien en beleef van God die Vader (NGK 1966:44). Hulme (1962:93) haal vir Kunkel aan wat sê: "The child cannot yet distinguish between the parents and God. To him the parents are God" (vgl Malan, 1979b:19). Sy taak is verder om die kind te begelei in die samelewing in, asook na die wêreld daar buite (Engelbrecht et al 1990:193,194).

Om dit reg te kry, speel die vader ook 'n uiters belangrike rol in die vorming en vaslegging van die kind se identiteit sowel as die kind se seksuele-identiteit. Chapman (1997:182-183) toon aan dat die pa se positiewe opmerkings oor hoe sy dogter lyk, ondersteunende aanmoedigings en dat hy haar liefhet, haar help om as 'n selfversekerde en liefdevolle vrou te ontwikkel. Hierdie houding en optrede kan op ditto gesê word m.b.t. die pa-seun se verhouding. "Studies have shown the importance of a

strong father connection in the child's developing sexuality". Hy wys dan op die verband tussen afwesige vaders en kinders wat in lesbiese en homoseksuele verhoudings staan (vgl Louw, 1989:23; Gous, 1989:185). Christenson (1970:45) haal Bettelheim in die verband aan: "This blurring of mother-father roles can have harmful effects on children. Because many fathers now wash dishes, bathe the baby and perform other traditional female tasks, their sons often don't know what it means to be a man. If mother and father do the same chores, a child doesn't have a clear father or mother image. No wonder so many boys and girls are mixed up about their roles in later life". Interessant was daar tot die 19de eeu sterk klem gelê op die vader as gesagsfiguur in die huis. So is alle literatuur m.b.t. ouerskap aan die man geadresseer omdat hy 'n kernrol in die gesin vertolk het (Anderson, 1998:71). Die vrou het egter al meer die verantwoordelikhede oorgeneem en is eintlik binne die hedendaagse opset verplig om as gesagsfiguur te funksioneer, 'n matriargale hiërargie (Louw, 1989:23). Later was die standpunt gehuldig dat die man nie juis 'n beduidende rol in die kind se lewe speel nie. Dit is egter van alle waarheid ontbloot, soos hierbo aangetoon.

Tog is die probleem dat die man sukkel en onseker is wat die nuwe rolverdeling alles behels. "In the modern milieu of family life, perhaps nowhere has confusion reigned more than in the area of the husband's role in marriage" (Chapman, 1997:165). Hierdie waarheid is ook van toepassing betreffende die rol wat die man in die gesin moet speel. Daar is verskeie redes vir hierdie tendens van onsekerheid oor sy rol, skugterheid vir die pa-rol en selfs rolontduiking.

Hy is die afwesige pa - soms fisies afwesig deurdat hy op 'n sakereis is of omdat sy werk dit van hom vereis. In die verband toon Browning (1997:55) aan dat die werkgewers dit verwag dat langer ure gewerk moet word weens personeelvermindering. Die man is ook afwesig omdat hy wil presteer binne die prestasiekultuur van ons tyd, omdat die huisatmosfeer met al die sg. beuselagtige huisdingetjies hom vasdruk in teenstelling met sy professionele en hoogsontwikkelde werksituasie.

Binne eie denke sien die man sy taak as broodwinner en kan hy hom daarin uitleef. So vervul hy sy rol in die gesin en huis. "Men began to emphasize their role of providing income for the family and to de-emphasize other roles" (Anderson, 1998:71). Chapman (1997:181) noem dat 40% van kinders wat in die Weste grootword, 'n gedeelte van hul lewe voor die ouderdom van agtien jaar in 'n enkelouer-gesin sal deurbring en in die proses sal hulle 'n minimum kontak met hulle pa's hê. Anderson (1998:19) wys daarop dat meer as 'n derde van kinders apart van hul biologiese pa's leef. Verder spandeer pa's nie baie tyd met hulle kinders na 'n egskeiding of skeiding nie. In 'n opname in Pennsilvanië is bevind dat slegs 'n derde van pa's hul kinders ten minste een keer per week gesien het in die twee jaar na die egskeiding. In 'n landwye ondersoek in 1981 is bevind dat slegs een uit ses kinders hul pa's een keer per week gesien het. Bykans die helfte van kinders het nie 'n besoek van hul pa in die twaalf maande wat die ondersoek voorafgegaan het, gehad nie (Browning, 1997:54).

Daar het 'n hongerte na 'n pa in die huis en in die kind se lewe ontstaan. Schaller (Chapman, 1997:181) sê: "The absence of a mature father-child connection creates a void in the soul, a residual 'father hunger'". Ook Engelbrecht et al. (1990:194) verwoord ook hierdie vader-hunkering deur 'n pragtige opmerking van Langeveld aan te haal oor 'n seuntjie wat vaderloos moes opgroeï: "Niemand koos ooit mijn partij". Die man kan maklik sy tyd verwyf deur saam met sy (sake)vriende te kuier, want dit is ontspannend en sonder verantwoordelikheid terwyl sy emosionele ontlading a.g.v. die

stresmilieu in die sekretaresse-konkubinaat vervul kan word, omdat sy soveel beter begrip het vir die druk van die werksituasie as die vrou by die huis met kinders (Louw, 1989:20,22).

Daarby kan gevoeg word dat Anderson (1998:18,19) aandui dat die man a.g.v. sy biologiese samestelling 'n geneigdheid het om met ander vrouens naas sy eie vrou seksueel te wil verkeer. Statistiek bevestig dit, nl. dat 60% van mans ontrou in die huwelik is teenoor 35% van vroue (Steyn & Breedt, 1978:87; De Bruyn wys in die aangehaalde referaat dat 50% van blanke getroude mans en 30% van blanke getroude vrouens aan owerspel skuldig is terwyl Brillenburg Wurth, 1951:43 die Kinsey-rapport aanhaal wat bevind het dat 85% mans voor hul huwelik reeds seksueel aktief was). Anderson (1998:18,19) stel dit egter dat byna alle samelewings manlike promiskuiteit aan bande lê en so die gesin beskerm. Hy haal ook vir Mead aan wat sê: "with male biology strongly in mind, that there is no society in the world where men will stay married for very long unless culturally required to do so".

Chapman (1997:181,182) noem voorts 'n tweede groep pa's, nl. die teenwoordige, maar nie beskikbare pa. Hy is wel by die huis, maar a.g.v. verskeie redes nie tot die kind se beskikking nie.

Die derde groep beskryf hy as die hulpelose pa's, omdat hulle nie weet hoe om 'n verhouding met hul kinders te bou nie. Na aanleiding van genoemde drie kategorieë maak Chapman 'n baie betekenisvolle opmerking: "It is my deeply held opinion that if the fathers in these three categories could become loving leaders to their children, we could radically change the social landscape of the next generation".

Vir Louw (1989:66,67) beteken vaderskap simpatieke ontferming, kennisoordrag met die oog op wysheid, dissipline en tug, begeleidende diens, opbouende konstruktiewe belangstelling, genade en begrip en handhawing van 'n positiewe waardesisteen en sobere lewenstyl. Anderson (1998:72-74) dui die volgende dimensies m.b.t. vaderskap aan, nl. voorsiening ("provision"), versorging ("caretaking"), beskerming ("protection"), skenking ("endowment") en vorming ("formation").

In retrospek kan dit gekonstateer word, aan die hand van die bespreking hierbo, dat die verstaan en nakoming van verantwoordelikheid t.o.v. geslagsrolle en rolverwagtinge nie so eenvoudig en simplisties is nie. Collins (1995:141) sê dit raak: "Let's agree: There are no easy answers to the questions about gender. There is plenty of confusion, however, and concern about what one book called the 'rocking of the roles' in marriage and society". Hy konkludeer met onderstaande vier punte waarmee akkoord gegaan kan word.

- * "God has given us different gifts, abilities, opportunities, and responsibilities;
- * In the Christian home, husbands and wives are to respect one another, love each other, engage in mutual co-operation and submission (Ef 5:21);
- * Christians disagree on the roles of the male and female in the home especially in terms of responsibilities - but there is no biblical justification for one person dominating, abusing, and or ignoring another;
- * Each couple should attempt to communicate with understanding and to arrive at a jointly agreed demarcation of roles and responsibilities, making sure that this demarcation shows mutual respect and is consistent with biblical teachings".

Anderson (1998:79) voeg 'n belangrike gesigspunt by wat saam met onderstaande as afsluiting van die paragraaf kan dien. "What a biblical theology of gender relations does affirm is that whatever

tasks we embrace as women or men, single or married, are secondary and flexibly subordinate to the shared creational calling to 'fill the earth and subdue it' and the shared redemptive calling to fulfill the Great Commission and to work towards the restoration of God's kingdom shalom in all areas of life, whether public or domestic". Schaeffer (1993:47) sê ook "In de Bijbel wordt onzes inziens geen terrein afgegrensd waarop of alleen de man of de vrouw een taak zou hebben. Bij de schepping van de mens krijgen man en vrouw gezamenlijk de opdracht om de aarde te vervullen en te onderwerpen. 'Anders gezegd: kinderen krijgen is niet alleen de taak van de vrouw, zoals onderwerpen niet alleen de taak van de man is'. Consequentie hiervan is dat de praktiese uitwerking, die verdeling van taken, zal afhangen van persoonlike moegelikheden en situasies".

Soos blyk uit die bespreking, is hier uiters belangrike, bykans lewensbelangrike sake en inligting wat vaders en moeders in hul onderskeie vader- en moederrolle moet verreken. Hulle moet dit in hul lewens internaliseer en dit ten behoeve van die kind beoefen en uitleef sodat God se koninkryk ook in die gesinslewe kan kom en uitgebrei word. Die teologie en praktyk van gesinsbediening sal die aspekte deeglik moet verdiskonteer en bepaal hoe die kerk kan meewerk om toerusting te gee.

7.3 Konflik, egskeiding en hertrou

Ons het reeds vroeër in die studie gewys op die problematiek wat ontstaan omdat gesinslede vanuit die koue, onpersoonlike leefwêreld daarbuite, na die warmte en intieme privaatheid van die kerngesin teruggedruk word. Die konflikpotensiaal word hiermee drasties verhoog omdat die intimiteitsirkel so vernou met die na-binne leef van die gesin. Die voortdurende vraag deur die individuele gesinslid na emosionele ondersteuning binne die kerngesin as ondersteuningsnetwerk, plaas groot druk op die gesin om daaraan te voldoen.

Binne hierdie scenario, soos geteken, is konflik 'n realiteit al sou sommige selfs beweer dat konflik juis 'n voorwaarde vir intimiteit is en dat dit nie twee teenoorgestelde pole is wat mekaar uitsluit nie (Louw, 1989:164). Maar dit is nie net binne hierdie scenario 'n realiteit asof dit as 'n hedendaagse verskynsel beskou moet word nie. Konflik kan beskou word as deel van die gevalle mens se lewe. Dat mense verskil is opsigself nie problematies nie, maar as die verskil 'n geskil raak met negatiewe emosies en gevoelens, dan heers konflik. Janson (1991:14,15) sê: "Konflikte is dus verskille wat verhit raak en ons laat warm word. Hoe meer ons ons verhitte konflikte onder oë probeer sien, hoe warmer word ons emosies". Dan raak ons verskille dus onvermydelik geskille. Dit gaan egter ook ten diepste oor die vraag hoe die verskil, geskil of konflik hanteer word. Wanneer woede en aggressie o.a. die metode is, is dit 'n spiraal van afwaartse negatiewe en destruktiewe styl. "Violence threatens the stability and well-being of families all over the world - in urban, suburban and rural areas" (Anderson, 1998: 181). Louw (1989:166-168) wys op die volgende vier konflikpatrone, nl. veg-en-vlugsirkel, beskuldigings sirkel, ysbergtoestande en wipplanksituasie.

Die konsekwensie van onopgeloste konflik wat emosionele slytasie oor 'n lang tyd in die huwelik en gesin bewerk het of konflik wat verkeerd hanteer is binne die verkleinde intimiteits sirkel, lei baie keer tot mense se besluit om te skei. "Hoewel die stelling eensydig is, kan die bewering gemaak word dat terwyl poligamie die ontladingsklep van die Oud-Oosterse huweliksproblematiek was, en

konkubinaat die ontvlugtingsmedium vir die 15de- tot 19de- eeuse huwelik, egskedding die alternatief is op huwelikspanning in die 20ste eeu" (Louw, 1989:16).

Egskeddings het in ons dag 'n algemene verskynsel geword. Tog moet dit gekonstateer word dat egskeddings nog altyd 'n realiteit van die lewe was (Swanepoel, 1996:107). Dat egskedding egter in ons dag 'n algemene verskynsel geword het, sal later met statistieke aangetoon word. Die vraag is of die impak van egskedding op die geskeidenes en kinders ook heel gemaklik hanteer word gesien die alledaagsheid daarvan? Die teendeel blyk waar te wees. Venter (1996:127) stel dit aangrypend helder: "Die egskeddingsproses is waarskynlik die mees traumatiese gebeurtenis wat in die lewe van 'n persoon kan voorkom. Skrywers is van mening dat dit meer skadelik vir 'n persoonlike aanpassing en menslike ontwikkeling kan wees as die dood van 'n lewensmaat. Tydens die afsterwe van 'n geliefde ondervind 'n persoon meer ondersteuning van talle familieleden en vriende, maar egskedding verwoes familie- en vriendskapsbande. Daar is 'n finaliteit in die dood wat die rouproses kan vergemaklik, maar tydens egskedding moet die gevoel van verlies verwerk word in die teenwoordigheid van die gewese lewensmaat" (vgl Louw, 1989:175,176).

Watter prentjie skets die statistiek oor egskedding en watter tendense is waarneembaar?

Alhoewel Cilliers (1960:29,30) aan die eenkant aandui dat dit te simplisties is om egskeddings as barometer vir die gesinslewe te neem, dui dit aan die anderkant tog ook wetlike ontbinding aan waaruit sekere afleidings wel gemaak kan word. En nou is dit waar dat egskeddings hand oor hand toegeneem het. Collins (1995:215) wys op hierdie tendens vanuit die V.S.A. konteks. Gedurende die vyftigs het egpare ongeag huweliksongelukligheid steeds bymekaar gebly. In die sestigs het mense se houding verander dat egskedding nie so negatief beoordeel moet word. Toe in 1975, die eerste keer in die geskiedenis is meer huwelike deur egskedding beëindig as deur dood. In 1995 is die situasie dat een uit elke vier Amerikaners wat trou, uiteindelik weer sal skei. Anderson (1998:19) bereken vanuit die V.S.A.-sensus dat meer as 50% van alle eerste huwelike wat voltrek word, op egskedding sal uitloop. Browning (1997:52) wys ook op die groeiende tendens van egskedding. In die 1860's was dit 7% terwyl dit vandag 50% is. In 1989 is bereken dat indien die egskeddingsyfer sou aanhou styg teen die pas van toe, 60% van alle nuwe huwelike aangegaan teen die einde van die dekade, op egskedding sou uitloop. Die werklike syfers sien so'n bietjie beter daaruit. Thatcher (1999:10) stel dit dat in Wallis is daar 'n egskedding vir elke twee huwelike wat gesluit word, terwyl Brittanje die hoogste egskeddingskoers in die Europese Unie het.

Balswick en Balswick (1993:260,261) wys op insiggewende statistieke. Die egskeddingskoers in die V.S.A. is die hoogste in die wêreld - 20 egskeddings vir elke 1000 getroude pare in die 1980's. Ongeveer 1,200,000 egskeddings het elke jaar in die 1980's voorgekom, wat bykans die helfte was van die hoeveelheid huwelike wat in die ooreenstemmende tyd gesluit was. Een uit elke drie huwelike sal op 'n egskedding uitloop. Egskedding kom die minste voor by diegene wat die langste getroud is, terwyl die gemiddelde duur van huwelike wat in die egskeddingshof beland, sewe jaar is. Die egskeddingskoers is die hoogste by huwelike wat twee tot drie jaar duur. Tienerhuwelike se kans op ontbinding is baie hoër as persone wat in hul twintigs trou (vgl Van Staden, 1996:104 oor die probleem van te jonk trou). Naas tienerhuwelike is huwelike van persone wat na dertig trou van die mees onstabiele. Barna's se ondersoek in 1993 (Collins, 1995:58) dui aan dat daar 'n baie groter moontlikheid

is dat persone wat kohabisie beoefen het voor hul troue, sal skei as persone wat apart gewoon het. Die nasionale sentrum vir gesondheidstatistiek in die V.S.A. het ook in 1997 bevind dat 27% van vroue wat saamgewoon het voor hul troue, binne vyf jaar weer geskei het. Daarteenoor is slegs 10% van vroue wat nie voor die huwelik saamgewoon het nie, se huwelike ontbind (Anon, 1999:13). Ook Haskey (Thatcher, 1999:106) se ondersoek in die vroeë 1980's toon aan dat persone wat voor hul huwelik kohabisie beoefen het se kans 50% groter is om binne vyf jaar te skei as diegene wat nie voor hul huwelik saamgewoon het nie. Hy wys egter daarop dat na 15 jaar, het die persentasie tussen die twee groepe met 20% verminder. Ten slotte toon Collins (1995:93, 380) aan dat godsdienstige ingesteldheid en verbintenis egskedings teenwerk omdat dit die huwelik versterk. Hy haal Larson aan wat sê: "Religious commitment is positively associated with maintaining a marriage" terwyl hyself sê: "Christian marriages tend to be stronger and last longer".

Ook te lande is daar statistieke en tendense waarvan deeglik kennis geneem moet word. Cilliers (1960:33) wys op die groeiende egskedings van blankes uitgedruk as die aantal egskedings in 'n bepaalde jaar per duisend getroude pare van die bevolking. In 1913 was dit 1,13 terwyl dit in 1959\1960 gewissel het tussen 5,5 en 6,0. Van Staden (1996:132, 133) gee 'n verdere prentjie oor die egskedingskoers in die R.S.A. In 1970 was dit 8,9 en in 1993 15,5 bykans 'n verdubbeling (vgl Steyn, 1993:25). Hy wys daarop dat sedert 1979 het die egskedingswet verander deur ook "onherstelbare verbroekeling" as rede vir die ontbinding te aanvaar wat bydraend was tot die verhoogde egskedingsyfer (vgl Louw, 1984:180,185). Cilliers (1960:37) wys verder daarop dat ongeveer 40% van huwelike wat ontbind, kinderloos was. Steyn en Breedt (1977:312,313) sê in die verband dat die hoogste egskedingskoers by kinderlose egpare voorkom, nl. 35%.

Cilliers (1960:37,38) toon verder aan dat ongeveer een-kwart van egpare wat skei net een kind het en in een-vyfde van die gevalle is daar twee kinders. Egskedings kom gemiddeld net 6%-7% voor by gesinne waar daar vier of meer kinders is. Hoe groter die kindertal in 'n gesin, hoe kleiner is die moontlikheid van egskedings. Cilliers sê egter dat dit slegs dui op die samehang tussen die twee gegewe en dat daar nie te veel ingelees moet word nie. Van Staden (1996:103,104) wys ook daarop dat die teenwoordigheid van voorskoolse kinders, veral eersgeborenes, die stabiliteit in huwelike verhoog. Belangrike tendense waarop Cilliers (1960:38) verder wys, is dat 31,17% van egskedings wat in tien jaar (1947-1956) plaasgevind het, ontbind is voor 'n huweliksduur van vyf jaar. Bykans 60% van egskedings het plaasgevind binne nege jaar na die huweliksdatum. Ook Van Staden (1996:101) toon aan dat in 1993 die meeste egskedings in die eerste sewe jaar na huweliksluiting plaasgevind het, nl. 9796 uit 'n totaal van 19020. Van hierdie 9796 egskedings het die meeste egter in die eerste vier jaar plaasgevind, nl. 6651. "Dit blyk dus dat die huwelik in die eerste 7 jaar onder geweldige druk verkeer; veral in die eerste vier jaar!". By geskeide persone van enige ouderdomsgroep is daar 'n groter waarskynlikheid om weer te trou as by persone wat nooit getroud was nie, terwyl 'n hertroude ongeveer 3 jaar na die egskedings plaasvind (Steyn et al. 1987:144). Daarom word gepraat van progressiewe monogamie - meer as een huweliksmaat, maar een op 'n keer (Steyn & Breedt, 1978:313,314). Ongelukkig wys navorsing ook aan dat huwelike waarby een of albei van die egliede reeds vantevore geskei was, baie meer dikwels misluk en op egskedings uitloop as ander huwelike (Cilliers, 1960:39; vgl Balswick & Balswick, 1993:264).

In die egskeidingsproses is daar verskeie stadia wat geïdentifiseer kan word. Daar is ook etlike modelle wat juis hierdie stadia van egskeiding beskrywe. Venter (1996:127-131) bespreek sodanige model wat ook die kind se belewenisse verreken. Veertien stadia word onderskei in die egskeidingsproses.

1. Verhoogde ambivalensie in die huwelik met o.a. twyfel oor hul verhouding. Die kinders raak ook bewus dat hul ouers ernstige huweliksprobleme het;
2. Distansiëring vind plaas deur emosionele afstand te handhaaf tussen hulle as huwelikspaar, hulle kinders en die gesin-van-oorsprong. Kinders raak bewus van die spanning en vra reguit of die ouers gaan skei waarop ontkenning geantwoord word;
3. Pre-egskeiding fantasieë vind plaas en daar word beplan hoe dit ten uitvoer gebring gaan word. 'n Moeilike aksie is om die nuus aan die gesin en familie oor te dra;
4. Fisiese skeiding vind plaas wanneer een van die huweliksmaats die huis verlaat. Dit word as 'n skokkende en dramatiese gebeurtenis belewe veral vir die kinders wat ontken wat besig is om te gebeur;
5. 'n Pseudo-versoening realiseer wanneer die persoon wat die huis verlaat het, die oorweldigende gevoel van verlies ervaar en onseker is of hy/sy wel alleen oor die weg sal kan kom. Wanneer so 'n persoon terugtrek, is daar 'n gevoel van verligting en sekuriteit, alhoewel die kinders steeds die dreigende egskeiding ontken;
6. Die pre-egskeiding fantasieë fase word betree omdat daar met 'n skok besef is dat die onderliggende probleme en konflikte wat tot die fisiese skeiding aanleiding gegee het, steeds aanwesig is. Dit raak nou duidelik dat die poging futiel was om die huwelik te probeer red. Daar word nou meer openlik beplan en met andere in gesprek getree oor die egskeiding. Die kinders is egter in die proses totaal ontnugter;
7. Die besluit om te skei is nou 'n realiteit omdat die verhouding verby is. Tog kom dit as 'n geweldige skok. Die ouers se hantering van hul eie gevoelens, kan verreikende gevolge op die kinders se latere emosionele toestand hê;
8. Terugkerende ambivalensie word dikwels deur familie en vriende aangewakker deur die persone af te raai om te skei. Die kinders se hoop vlam weer op dat hul ouers nie gaan skei nie;
9. Potensiële geskilpunte word nou onder oë geneem, maar wanneer dit deur die geregtelike sisteem hanteer word, gebeur dit dikwels dat die konflik verder eskaleer met die kinders as die lydenendes;
10. Na die egskeiding moet die ouers gesamentlik as ouers optree sonder dat hulle huweliksmaats is. Die kinders ervaar in hierdie tyd woede, verwarring en periodes van depressie, want hulle moet nou by hierdie nuwe twee huishoudings aanpas;
11. Een van die huweliksmaats gaan daartoe oor om weer te trou. Die ander lewensmaat kan weer ambivalensie teenoor hierdie maat ontwikkel, veral as daar die heimlike verwagting was van hereniging. Die kinders besef ook nou dat daar nie 'n moontlikheid tot hereniging is nie en dit kan veral lei tot woede teenoor die een wat getrou het;
12. Die stiefgesinformasie moet nou sy plek vind, maar dit is kompleks en gebeur nie oornag nie. Daar word gereken dat die vorming van so 'n nuwe gesinsidentiteit ten minste vier jaar neem;
13. Die reeds komplekse verhoudinge word verder geïntensiveer wanneer die ander huweliksmaat ook trou. Die kinders besef dat hul ouers nou finaal geskei is;

14. Die afsluiting van die egskedingsproses is die kontinuering van die tweevoudige gesinne as twee nukleêre sisteme. Ouers en kinders kan hopelik weer die toekoms met 'n gevoel van stabiliteit en normaliteit tegemoet gaan.

Die veertien fases waarin die egskedingsproses ingedeel is en die gepaardgaande emosionele belewenisse van die geskeidenes sowel as hul kinders, bring vele gewaarwordinge na vore. Een oorheersende gewaarwording is die besef dat huweliks- en gesinsverbrotting 'n lang aanloop het wat met die tyd ontwikkel en opbou. Saam hiermee is die diepe besef dat ook emosionele slytasie, disfunksionele huweliks- en gesinsfunksionering en die noodwendige geestelike en godsdienstige agteruitgang oor 'n lang tydperk deel is van sulke gesinne se lewens. Die trauma speel af in die intieme kring van die huweliks- en gesinsverhoudinge totdat die uiteindelijke en soms onafwendbare terminering van die huwelik plaasvind. Die impak van egskeding, kwalitatief gesproke vanuit die negatiewe, is haas onberekenbaar. Ons het reeds daarop gewys.

Maar ook kwantitatief gesproke, het egskeding 'n enorme omvang. Vanaf 1989-1993 was 305 509 mense waarvan 192 184 volwassenes en 113 325 kinders by egskedings in Suid-Afrika betrokke terwyl in 1993 alleen 60 009 ouers en minderjarige kinders direk by egskeding betrokke was (Van Staden, 1996:132,133). Dit moet verder in gedagte gehou word dat die terminering van die huwelik en daarmee ook die gesin, is net die formele beëindiging is. Die letsels wat soms oor 'n baie lang tyd opgedoen word a.g.v. die gebrokenheid en verbrotting, word saam die toekoms ingedra op fisiese, emosionele, sosiale en geestelike vlakke. Daar word soms vergeet dat mense nie stokke en blokke is wat hierdie "bagasie" oornag afgooi en aangaan asof niks gebeur het nie, maar dat dit inderwaarheid saamgedra word. Thatcher (1999:143,144) haal o.a. uit 'n verslag van 1991 aan oor die skadelike effek wat egskeding op kinders het en wys op die wanpersepsie wat bestaan. "However much it may appear obvious that in general children suffer adversely as a result of divorce, 'divorce was thought to be a brief crisis that soon resolved itself". Gous (1989:185) toon aan dat persone wat skei inderdaad in hul gemoed "pendeltoegte tussen uiterstes" ervaar. Na die egskeding is daar die gevoel van verligting en gemoedskalmte. Maar nie lank na die aanvang van enkel-ouerskap, met al die realiteite en werklikhede nie, kom daar egter ander gevoelens na vore. Die geskeidene ervaar nou eensaamheid, verwerping, verstoting, identiteitsverwarring, skuldgevoelens, swak selfbeeld en verlaging in sosiale status. Ons het vroeër in die bespreking oor enkel-ouerskap gewys op die agterstand wat kinders in enkel-ouergesinne het teenoor kinders in twee-ouergesinne. Balswick en Balswick (1993:263) dui weer die waarheid van genoemde navorsing aan. Hulle voeg egter ook by dat studie aantoon dat 13 tot 17-jarige dogters uit geskeide huise die aandag van manlike volwassenes, asook kontak met seunsportuurgroepe gesoek het. Belangrik is ook hulle volgende opmerking: "It was also found that the younger the girl at the time of the divorce, the greater the effect upon her". Van Staden (1996:135) verwys in dieselfde verband na 'n ondersoek in die V.S.A. wat aantoon dat geskeide ouers se kinders op 'n jonger ouderdom seksueel aktief is en 'n hoër kans het om verwagting te raak voor huweliksvorming. Die oorwoë mening by navorsers is dat 'n kind uit egskeding verlies ervaar. Louw (1989:177) sê dat die grootste effek wat egskeding op die kind het, is dat die kind 'n identifikasiekrisis beleef.

Die kerk se taak om geskeidenes en kinders te begelei, nie net voor en tydens egskeding nie, maar

veral na afloop van die egskeiding, kom hierdeur sterk na vore. Uiteraard is hierdie studie se uitgangspunt en rasionaal dat gesonde en sterk huwelike en gesinne gebou moet word sodat egskeiding as terminerender van die huwelik en gesin geneutraliseer en geminimaliseer kan word. Die Engelse spreek verwoord dit: "prevention is beter than cure". Waar egskeiding wel plaasvind, en dit is 'n realiteit soos uit bogenoemde blyk, is die kerk ook geroepe om geskeidenes en kinders wat betrokke is, omvattend pastoraal te begelei.

Wat is die redes vir egskeiding? Balswick en Balswick (1993:262) se uitgangspunt is dat dit simplisties is om 'n enkele rede vir egskeiding aan te toon. "The causes are multiple, complex, and interrelated". Daar is egter deur navorsing verskeie redes geïdentifiseer wat tot egskeiding aanleiding gegee het al is dit ook waar dat daar 'n kompleksiteit en onderlinge verbondenheid tussen die onderskeie redes bestaan.

Piek word deur Cilliers (1960:41) aangehaal wat wys op die mees algemene oorsake in volgorde van frekwensie, nl. verlating; rusiemakery en wegjaery; liefdeloosheid; neweverhoudings; drankmisbruik; aanranding; vernielsug en belediging asook wrywing oor ekonomiese aangeleenthede (Piek toon in die boek getiteld Egskeiding 1959:44 'n heelwat langer lys redes aan). Die Koninklike Kommissie insake die Huwelik en Egskeiding in Engeland en Skotland het die volgende oorsake vir egskeiding aangedui:

1. Die ingewikkeldheid van die moderne lewe wat die potensiële oorsake van onenigheid vermenigvuldig het;
2. Tekort aan behuising en die gevolglike onvermoë van pasgetroudes om hul eie huishouding te begin;
3. Te vroeë huwelike wat moontlik a.g.v. onwyse keuses aangegaan word;
4. Die uitstel om kinders te hê;
5. Die ekonomiese emansipasie van die vrou;
6. Ou beperkings is afgeskaf, asook die moderne sielkunde van selfontplooiing;
7. Die neiging om die pligte en verantwoordelikhede van die huwelik met minder erns op te neem en egskeiding nie as die laaste uitvlug te beskou nie, maar as die maklikste weg uit die moeilikhede (Cilliers, 1960:40,41).

Collins (1995:216,217) verwys na 'n verslag waarin 437 mans en vroue wat reeds geskei het of besig was om te skei die volgende as oorsake vir hul egskeiding aangedui het (in volgorde van belangrikheid asook mans en vroue se onderskeie persentasies):

1. Verwyderd geraak van mekaar en die ervaring van naby-aan-mekaar-wees, verloor (mans: 79%; vroue: 78%);
2. Ervaar nie liefde en waardering van huweliksmaat nie (mans: 60%; vroue: 73%);
3. Seksuele intimiteitsprobleme (mans: 65%; vroue: 64%);
4. Ernstige verskille in waardes of lewenswyses (mans: 57%; vroue: 63%);
5. Gade onwillig of nie in staat om aan behoeftes van maat te voldoen nie (mans: 48%; vroue: 64%);
6. Herhaaldelike afjakke en verkleinering deur huweliksmaat (mans: 37%; vroue: 59%);
7. Emosionele probleme van gade (mans: 44%; vroue: 52%);

8. Konflik i.v.m. spandering en hantering van geld (mans: 44%; vroue: 50%);
9. Ernstige en intense konflik asook herhaaldelike rusiemakery (mans: 35%; vroue: 44%);
10. Konflik betreffende rolle (mans: 33%; vroue: 47%).

'n Ondersoek in Filadelfia, V.S.A. in 1995 het bevind dat vroue skei omdat daar ontevredenheid is met die eggenoot se beheer en tradisionele geslagsrolle, geweld asook misbruik van alkohol en dwelms (Thatcher, 1999:44).

Laastens kan gewys word op Lewis en Spanier (Balswick & Balswick 1993: 262) se studie wat aantoon dat faktore wat vroeër mense ontmoedig het om te skei, afgewater geraak het. So wys hy aan dat godsdienstige doktrines en norme verlig geraak het sodat egskeding onder sekere omstandighede geakkommodeer kan word; eksterne druk en die sosiale stigma wat aan egskeding gekleef het, het verminder (vgl Van Staden, 1996:103 "divorce is okay"); gemeenskapsnorme wat verbintenis aksensueer, het verslap; liberalisering van egskedingswette, asook maklike toegang tot regshulp, maak egskeding makliker; mans en vroue werk en sosialiseer saam wat die moontlikheid vir 'n alternatiewe huweliksmaat verhoog, en die veranderings t.o.v. geslagsrolle het meegebring dat minder vroue ekonomies afhanklik van hul mans is en minder mans emosioneel afhanklik van hul vroue is.

Dit is opvallend dat baie van die redes vir egskeding, soos aangetoon in die vyftigs, hulself in die negentigs herhaal, bv. verwyderd raak van mekaar, rusiemakery, liefdeloosheid, drankmisbruik, aanranding en verkleinering. Die belangrikheid hiervan is dat die mens, ook die gelowige, deur die tye met sekere inherente swakhede en probleme worstel wat eie is aan sy gebrokenheid en sondige bestaan. Dit beklemtoon verder ook die mens se onvermoë om homself te ontworstel en te bevry van sy stukkende en gebroke lewe. Hy kom by 'n nulpunt in sy lewe, want hyself, op eie houtjie, kan nie regmaak wat verkeerd is in sy mens-wees en in sy verhoudinge nie. Eers wanneer die gelowige deur die Heilige Gees gelei word om die nulpunt van sy lewe te ontdek, open Hy ook die geloofsoë om die volpunt van volmaaktheid van die versoening en heelmaking in en deur Jesus Christus raak te sien en in die geloof toe te eien. Dis 'n genadige ingryping en heelmaak-proses in die mens asook in sy verhoudingslewe. So leer die mens, in besonder die gelowige om iets van God se genadige somme te verstaan: "Sy antwoord was: 'My genade is vir jou genoeg. My krag kom juis tot volle werking wanneer jy swak is' en '..want as ek swak is, is ek sterk' (2 Kor 12: 9a,10b). Ook in sy verhoudingslewe ontdek hy iets van God se somme: "Elkeen wat in julle kring groot wil word, moet julle dienaar wees; en elkeen wat onder julle die eerste wil wees, moet julle slaaf wees" (Mt 20: 26b,27). Die kerk sal hierdie hoopvolle boodskap opnuut moet verkondig.

As instrument en medewerker sal die kerk, gelei deur die Gees, ook vanuit die verlede kan leer watter strategieë gebruik is om verbrokkeling en egskeding teen te werk, wat was suksesvol en wat was nie. Die kerk kan dus juis pro-aktief optree op die terreine wat deur die tye problematies was en steeds is. Ons sal later in die studie meer aandag gee oor hoe die bediening kan geskied.

Uit bogenoemde statistieke en voortspruitende tendense is dit te wagte dat hertroues en hersaamgestelde gesinne aan die orde van die dag is. Botha (1991: inleiding) sê in die verband: "Daar kan dus aanvaar word dat 'n groot persentasie van ons land se bevolking nie meer in hul oorspronklike gesinne woon nie en dat die getal kitsgesinne of sogenaamde stiefgesinne drasties toeneem". Ons het reeds aangedui dat dit 'n groter waarskynlikheid is dat geskeidenes van enige ouderdom weer sal trou

as persone wat nog nooit voorheen getroud was nie terwyl mans drie keer meer as vroue geneig is om te hertrou (Steyn et al.1987:144). Balswick en Balswick (1993:266) toon aan dat 80% van persone wat geskei is weer trou. Dit blyk ook dat hoe jonger 'n persoon is ten tye van die egskeiding, hoe groter is die moontlikheid vir hertrou. Hulle wys daarop hoe meer kinders 'n geskeide vrou het, hoe groter is die moontlikheid dat sy weer sal trou- en dit binne 'n kort periode na die egskeiding. Daarom toon Skolnick en Skolnick (1992:278) aan dat 25%-30% van kinders in die V.S.A. een of ander tyd in hul lewe hulle in 'n hersaamgestelde gesin sal bevind. Dit is egter ook bevind, en daarop het ons reeds gewys, dat kinders in hersaamgestelde gesinne, soos ook in die geval van enkel-ouer-gesinne, 'n groot agterstand in vergelyking met kinders in twee-ouer-gesinne het (Browning, 1997:58).

Balwick en Balswick (1993:267-269) toon aan dat die hersaamgestelde gesin veral probleme op die volgende drie terreine ervaar:

1. Twyfelagtigheid van status. Hiermee word bedoel dat daar onsekerheid heers betreffende funksionering, reëls, lojaliteite, verhoudinge ens. Steyn et al (1987:146) bring hierdie probleem onder die gebrek aan norme ter sprake. Daar is nie riglyne hoe so 'n gesin in die samelewing moet optree nie. Gesinslede bring in hierdie nuwe gesinsopset verskillende geskiedenis, behoeftes, verlangens ens. met hul saam wat op 'n wyse weer geïnkorporeer moet word in die hersaamgestelde gesin. Hoe moeilik nuwe lojaliteite, verhoudings is, word duidelik wanneer Janson (1991:20) aantoon dat 'n vrou dikwels na hertrou steeds na haar eerste man, haar eerste keuse, verlang. Die onderlinge gesins- en familieverhoudinge kan baie problematies en gekompliseerd raak. So 'n komplekse verhoudinge word hipoteties geskets van twee dogters onderskeidelik 15 en 17 jaar oud. "They have two biological parents, two stepparents, three stepsisters, a half-brother and a half-sister. Their extended family has expanded as well: They have two sets of grandparents, two sets of biological grandparents and a large network of aunts, uncles, and cousins. In addition to this complex network of kin, they have two households of family..." (Skolnick & Skolnick, 1992:279).

2. Kinders. Aanpassing in die nuwe verhoudinge is moeilik. Die grootste probleemarea is die verhouding tussen die stiefouer en stiefkinders.

3. Finansies. Dit kan 'n probleem skep wanneer geldelike hulp vir die behoeftes van veral kinders belowe is, maar nie realiseer nie of dat die stiefpa sy eie biologiese kinders finansiële ondersteun.

Steyn et al (1987:147) toon aan dat daar ook in so 'n gesin sterktes aanwesig is, bv. dat egpare in die tweede huwelik 'n groot premie op kameraadskap en kommunikasie plaas wat uiteraard ook die kinders tot voordeel strek.

Die realiteite van konflik, egskeiding en hertrou is in bogenoemde paragraaf geskets. Die trauma, ontwrigting en slytasie van mens-wees en menslike verhoudinge is ontstellend, dit gryp aan die hart. Tog is daar drie gedagtes wat ten slotte hier genoem word as troos.

1. Beide Venter en Van Staden (1996:131,135) wys daarop dat alhoewel egskeiding soveel trauma inhou vir die kinders, voortdurende konflik en huweliksongelukigheid tussen ouers veel meer skadelik vir hulle kan wees as 'n stabiele huislike omgewing waar die ouers geskei is (vgl Steyn et al 1987:147; Collins, 1995:66).

2. Egskeiding, met al die negatiewe wat dit omring en meebring, beteken ook dat daar gepoog word om 'n oplossing vir probleme te probeer vind. Daar word geskei om juis 'n einde aan probleme

te probeer maak en 'n gelukkiger lewe te lei. Die feit dat dit weer aanleiding gee tot ander maatskaplike probleme, kanselleer nie egskeiding as 'n poging om probleme op te los, uit nie (Cilliers, 1960:45; Van Staden, 1996:133).

3. Die troos en bemoediging word ten diepste geopenbaar in God se groot barmhartigheid en genade, want aan Sy liefde is daar geen einde nie. Dit geld vir alle mense, ook vir geskeidenes en hul kinders asook vir persone in hersaamgestelde gesinne. Die sonde van gebrokenheid en verskeurdheid in gesinsverhoudinge wat uitloop op egskeiding, is aan die kruis voor betaal. Christus het juis gesterf sodat daar versoening kon plaasvind tussen God en mens, tussen mens en mens. Waar belydenis plaasvind van skuld en sonde, kom daar in Jesus deur die werking van die Heilige Gees vrede, versoening en heling, ook in geskeidenes en hul kinders se lewens en in hul menseverhoudings. Hierdie blye tyding sal verkondig en gekommunikeer moet word deur die kerk as draer van die boodskap. Ons sal later weer hierop terugkom.

7.4 Samevatting

In hierdie hoofstuk is die gesinsbinnewerke en gesinsproblematiek onder drie indelings bespreek. Die drieërlei indelings se onderskeie temas skakel bymekaar aan en is voortvloeiend en verduidelikend van mekaar.

Allereers is intimiteit, ek-generasie en prestasie bespreek. Die ineengestremdheid van die onderwerpe is duidelik aangetoon.

Daarna het die bespreking oor die geslagsrolle en rolverwagtinge aan die orde gekom. Dit het geblyk dat daar 'n nuwe verstaan van die geslagsrolle van die man en die vrou en die rolverwagtinge wat gekoester word, plaasgevind het.

Ten slotte is die problematiek van konflik, egskeiding en hertrou bespreek. Uit die bespreking het o.a. drie gedagtes na vore gekom wat troos bied.

Hoofstuk 8

Die gesin as sosiale eenheid en sisteem

8.1 Die gesin as 'n sosiale eenheid

Om 'n teologiese antropologie uit die Bybel te formuleer, is 'n studie opsigself. Vir ons doel is dit egter belangrik om ten minste dit te stel dat die mens 'n sosiale wese is en in 'n verhoudingsnetwerk lewe. König (1991:4,10) stel dit dat die mens oor God kan dink, omdat God in 'n verhouding tot die mens staan. Op grond van God se inisiatief kan die mens ook in 'n verhouding met God tree. En juis daarom staan die mens ook in 'n verhouding tot sy medemens. "Net soos ons verhouding tot God nie 'n ekstra is wat toegevoeg word aan ons menswees nie, is ook ons verhouding tot ander mense wesenlik vir ons menswees". Müller (1996:21) sê in die verband: "Die wese van menswees is dat dit relasioneel is".

Die mens as sosiale- en verhoudingswese leef dus in sosiale instellings wat die basiese behoeftes van die mens bevredig. Die huwelik en gesin is een van sodanige instellings alhoewel dit duidelik uit voorafgaande besprekings is dat dit een van die primêre en kerninstellings is. Opvoeding word dan ook juis binne 'n sosiale situasie, soos die gesin, voltrek (Engelbrecht et al 1990:189). Ons sou ook kon byvoeg dat opvoeding heel eerste en in besonder in die gesin plaasvind.

Ons kan verder daarop let dat daar bepaalde sosiale gedragspatrone in die sosiale lewe ontwikkel omdat daar sekere regulerings en reëls bestaan (bv. die bloedskande verbod wat universeel geld). Dit word hier as voorbeeld gebruik alhoewel daar ook ander reëlings bestaan. Weens verskille in normatiewe gedragspatrone in verskillende samelewings, is dit verstaanbaar dat huwelike en gesinne op verskeie wyses beslag sal kry (Steyn & Breedt, 1978:15,16).

8.2 Die gesin as 'n sisteem

Die huwelik en gesin kan egter ook as 'n sisteem beskrywe word. Die vraag is wat word met 'n sisteem bedoel? Wat is 'n sisteem? Die volgende drie definisies gee 'n verduideliking.

Kotze (2) haal in sy toeligtingstuk getiteld "Die sisteembenadering tot die huwelik en die gesin en die toepassing daarvan in die struktuurbenadering" vir Hall en Fagen aan: "...a set of objects together with relationships between the objects and their attributes (in Van Dijk, a.w.,p.433)". Kilian (1991:70) dui dit soos volg aan: "'n Sisteem word gedefinieer as 'n groep voorwerpe of onderdele wat volgens 'n ordenende beginsel saamwerk. Dit kan ook so beskryf word: 'n sisteem is 'n dinamiese ordening van onderdele en prosesse wat wederkerig op mekaar inwerk". Malherbe (1993:1) omskryf dit soos volg: "'n Geheelbeeld (komplekse organisasie) wat uit onderlinge verbandhoudende en wisselwerkende

elemente\komponente bestaan wat in 'n omgewing voorkom waarmee dit ook in wisselwerking kan wees. Die elemente\komponente is so gerangskik dat verandering in enige een van die komponente\elemente reaksie in al die ander komponente\elemente tot gevolg het".

Vanuit die sisteembenadering word met sisteem bedoel: "Die onderlinge netwerk van interaksieprosesse en struktuurkomponente wat in onderlinge wisselwerking funksioneer en mense se posisies, disposisies (houdings) en ervaring van identiteit weselik beïnvloed" (Louw, 1999:124).

Die gesinsisteem (soos ook ander sisteme) bepaal sy eie grense of perke. Daar is drie moontlikhede.

1. Dit kan 'n oop gesinsisteem wees wat soepel is en die gesin strek tot in die groter gemeenskapsgebied of
2. 'n geslote gesinsisteem wat gekenmerk word deur streng regulering van transaksies met die eksterne omgewing of
3. 'n toevallige gesinsisteem waar elke gesinslid hul eie grenspatrone ontwikkel (Malherbe, 1993:5).

In die gesinsisteem self is daar uiteraard ook groeperinge wat die onderskeie dele of subsysteme van die gesinsisteem uitmaak. Drie subsysteme kan aangedui word, nl. die egpaar-, ouer- en kindersubsteme (Kotze, 9).

Malherbe (1993:5,9) dui aan dat die gesin ook weer as 'n substeme van ander sisteme, soos die uitgebreide gesin en buurt, kan optree. Hy maak daarom die volgende opmerking: "Die individu kan nie verstaan word buite die konteks van sy intieme omgewing, nl. sy gesin nie. Die gesin kan ook alleenlik verstaan word binne die konteks van die groter omgewing want hy bestaan nie in isolasie nie". Dobriner (1969:165) wys op hierdie interaksie en wisselwerking. "In our own social world, for example members have jobs outside the family, are educated formally outside the family, seek recreation outside the family, and indeed, spend much of their lives in groups beyond the family. The family, though a vital and significant primary group, is dependent upon relationships and systems beyond it".

Calitz (1993:8) toon ook aan dat wanneer hulp aan gesinne verleen word, daar nie net op die individu en gesin gefokus word nie, maar dat dit soms nodig is om veranderings in die ekologiese sisteem aan te bring. Sy gebruik Bronfenbrenner se ekologiese model en toon daarvolgens aan dat 'n individu hom inwerklikheid in die volgende sisteme bevind wat 'n invloed op hom uitoefen, nl. die mikrosisteem (gesin, skool, werkplek ens.), die mesosisteem (die verhouding van twee of meer van die sisteme in 'n persoon se lewe), die ekosisteem (wat die persoon se omgewing beïnvloed) en die makrosisteem (wat te make het met die kultuur of subkultuur).

Malherbe (1993:2,3) stel die volgende beginsels van sisteme wat universeel van aard is:

1. Die onberekenbaarheid van die somtotaal van 'n sisteem beteken dat elke sisteem 'n komplekse entiteit is en dat sy komponente en kenmerke slegs verstaan kan word as funksies van die totale sisteem; (vgl Louw, 1989:63 wat sê dat 'n gesin eer is as die aantal gesinslede).
2. Geen sisteem kan begryp word deur slegs sy komponente of subsysteme te ondersoek nie;
3. 'n Deel is meer as 'n fraksie van die geheel;
4. Eenheid in 'n sisteem bestaan vanweë die interafhanklikheid van die subsysteme;
5. Sisteme word meer kompleks met meer onderskeie komponente oor tyd;
6. As een deel van die sisteem verander, het die verandering 'n uitwerking op al die ander dele wat

gevolglik ook verander; (vgl Kotze, 5; Louw, 1999:124,125; Louw, 1989:63 - hulle verwys ook na die gesinsisteem in terme van 'n sirkulêre kousaliteit en gesinsdenke in terme van nie-liniêr).

7. Ekwifinaliteit impliseer dat 'n oop sisteem dieselfde stabiele toestand handhaaf al is daar heelwat insette wat verandering in die sisteem kan te weegbring.

Kotze (5) haal Van Dijk aan wat op sy beurt ekwifinaliteit beskrywe "as die verskynsel dat 'n sisteem vanuit verskillende begintoestande en langs verskillende weë tot dieselfde eindtoestand kan kom". Daarom vervolg Kotze en wys daarop dat daar nie soseer aan die oorspronklike oorsake van 'n probleem aandag gegee moet word nie, maar eerder op aspekte gekonsentreer moet word wat die huidige sisteem in stand hou.

Die gesin as subsisteem van 'n groter sisteem is uiteraard gedurig aan verandering onderworpe omdat die groter sisteem, bv. die omgewing inspeel op die gesin. Maar die gesin as sisteem ervaar egter ook verandering omdat sy lede of subsysteme verander. Dit is 'n wesenskenmerk van die lewe waarin ons staan. "Geen gesin is konstant of staties nie. Met verloop van tyd kom daar struktuurverandering omdat van die lede deur ander sisteme beïnvloed word, of omdat daar iemand wegval of iemand bykom" (Müller, 1996:43).

Die verdere druk om te verander, hou ook verband met die gesin se lewens- of gesinsiklus. Die gesin as sisteem beweeg ook deur fases. Louw (1989:101-103) onderskei tien fases (Müller, 1996:50, 51) haal Carter en McGoldrick aan wat ses fases onderskei terwyl Kotze (11) op Minuchin en Fishman wys wat weer vier fases aandui alhoewel hy ook sê dat Glick en Kessler dit fyner afbaken na agt fases). Louw onderskei soos volg, nl. beplanning- en oriëntasiefase; besluitneming en verwagtingfase; uitbreidingsfase; voorskoolse fase; skoolgaande fase; tienerfase; lanseerfase; leë-nes-fase; verliesfase en bejaarde fase.

En tog bly die gesin ook dieselfde met dieselfde gesinslede. Müller (1996:49) vat dit goed saam: "'n Gesin bly altyd dieselfde en 'n gesin verander gedurig. Dit is juis hierdie teenstrydigheid wat die eie gesinservaring so dinamies maak en wat die studie van gesinne kompliseer".

Om die huwelik en gesin te verstaan, begrip te hê vir die dinamika, samestelling en funksionering, is bogenoemde inhoude oor die sisteem uiters insiggewend en waardevol. Hierdie insigte is ook van kardinale belang in die hantering van huwelik- en gesinsprobleme omdat dit juis die sisteembenadering dan tot sy reg laat kom. Kotze (1) stel dit soos volg: "Die terapeutiese fokuspunt is nou die sisteem waarbinne die persoon met probleme leef. Dit gaan dus in die huwelik en gesin nie om die plasing van die skuld of oorsaak van die probleem op een persoon nie, maar die hele huwelik\gesin as fokuspunt van die probleem. Al die lede van die huwelik\gesin is dus medeverantwoordelik vir die probleem". Daarom bring die sisteembenadering volgens Ryan ook hoop: "The good news is that just as one person's destructive behaviour affects everyone in a family, one person getting healthier also has the potential for positively impacting each person in a family system. Vicious intergenerational cycles of dysfunction can be broken! The future does not have to be like the past" (Collins, 1995:287).

Die sistemiese aard van die huwelik en gesin is hierbo bespreek. Dit is egter ook belangrik om die huwelik en gesin, teologies gesien, nie slegs en alleenlik binne die sisteemteorie te verstaan nie. Daarom is Louw (1989:64) se opmerking belangrik: "Teologies gesproke is die gesinsisteem nie bloot 'n sosiologiese en psigologiese aangeleentheid nie. Op grond van die verbondsparadigma kan ons sê dat

die gesinsisteem ten diepste 'n verbondsisteem is" (vgl Louw, 1999:125).

8.3 Samevatting

Daar is in hierdie hoofstuk aangetoon dat die mens 'n sosiale wese is wat hom binne sosiale instellings, soos die huwelik en die gesin, bevind en sosiale gedragspatrone openbaar. Daar is ook verder aangetoon dat die gesin beskrywe kan word as 'n sisteem - die gesinsisteem. Die sisteemteorie en sisteemdenke bied noodsaaklike perspektiewe vir die verstaan en funksionering van die gesin as sisteem. Daarom is die sisteembenadering ook belangrik in pastorale werk.

Dit het ook duidelik na vore gekom dat die gesinsisteem uit subsisteme bestaan terwyl die gesin self ook 'n subsisteem van groter sisteme is. Verandering in die gesin is 'n noodwendige waarmeerekening gehou moet word. Teologies gesien kan die gesinsisteem as 'n verbondsisteem getipeer word.

Hoofstuk 9

Gesinsnarratiewe en gesinspiritualiteit

Die twee sake wat hier bespreek gaan word, is inter-verweef met mekaar. Daarom word dit in dieselfde paragraaf bespreek.

9.1 Gesinsnarratiewe

Ons sou ook hierdie bespreking kon begin deur allereers aan gesinspiritualiteit aandag te gee. Marais (1993:5,6) behandel juis gesinspiritualiteit as die oorkoepelende begrip en die gesinsnarratiewe as een van die aksente daarvan (vgl. McGrath, 2001:119). Uiteraard omsluit die spiritualiteit die narratiewe en is die narratiewe medebepalend om die spiritualiteit te verstaan en te beskrywe.

Ons gaan egter die narratiewe eerste bespreek omdat die narratiewe deel is van die spiritualiteit. Dit mond uit in die spiritualiteit. Daar is ook 'n verdere rede hoekom die gesinsnarratiewe eerste aandag kry. Dit lê saam met die bespreking van die gesinsisteem in die vorige paragraaf. Dit sou so beskou kan word dat hierdie bespreking inderwaarheid voortvloei en inskakel by die voorafgaande hoofstuk oor die gesinsisteem. Ook die sisteem moet verreken word in die bepaling van die gesinsnarratiewe.

Ons het na Kotze se referaat in die vorige paragraaf verwys getiteld "Die sisteembenadering tot die huwelik en gesin en die toepassing daarvan in die struktuurbenadering". Vir die doel van hierdie paragraaf oor die narratiewe is sy bespreking oor die gesinstruktuur baie aktueel en belangrik. As ons die storie van 'n gesin en ons eie gesin wil verstaan, dan is die gesinstruktuur 'n belangrike sleutel. Die volgende aanhaling is verduidelikend. "Minuchin (a.w.,p.51) definieer gesinstruktuur as 'the invisible set of functional demands that organizes the ways in which family members interact. A family is a system that operates through transactional patterns. Repeated transactions establish patterns of how, when and to whom to relate, and these patterns underpin the system'". Kotze (6,7) self verduidelik dit soos volg: "Wanneer huweliks- en gesinslede met mekaar in interaksie tree, geskied dit dus nie telkens op 'n nuwe wyse nie, maar volgens transaksionele patrone wat die egpaar\gesin ontwikkel en wat eie is aan hulle gesin. Hierdie transaksionele patrone speel 'n bepalende rol in die gedrag van die gesinslede. Die struktuur van 'n gesin bestaan dus uit die transaksionele patrone wat 'n bepalende rol speel in die gedrag van die gesinslede".

Wanneer daar dus oor die narratiewe van die huwelik en gesin besin word, dan is dit essensieel dat daar deeglik van hierdie waarheid kennis geneem word. Die gesin en gesinslede se optredes en funksionering geskied dus volgens 'n bepaalde patroon. Ook in die gesin-van-oorsprong was daar eiendomlike en vasgelegde patrone. Dit kan ook onwillekeurig die gesin-van-uitbreiding patroneer. "Die gesinstruktuur en -funksionering is gedeeltelik 'n produk van sy oorsprong en verlede. Die

gedrag en houdings van kinders word gevorm deur hulle genealogie" (Malherbe, 1993:11). Dit sou ten minste gestel kan word dat dit alles deel van die gesin se storie vorm.

Daar is egter ook 'n bykomende gesigspunt wat verder inspeel op die patrone waarvolgens die gesinstruktuur georden word. Dit het te doen met die begrippe konstantheid of homeostase (morfofostase) en verandering (of morfogenese) in die sisteembenadering. Hierdie begrippe wil aandui dat aan die eenkant die gesin 'n sekere konstantheid vertoon ten opsigte van transaksionele patrone wat eie aan die gesin is. Aan die anderkant is daar druk vanuit die omgewing en uit die gesin self (let op die bespreking oor die gesinsiklus vgl 95) om transaksionele patrone te verander ten einde te bly aanpas. Dit is verder van belang om kennis te neem dat transaksionele patrone in stand gehou word deur universele reëls (bv. gesagshierargie) en idiosinkratiese aspekte, nl. verwagtinge wat gesinslede van mekaar het en wat op transaksionele patrone wat oor jare opgebou is, berus (Kotze:4,10,11).

Müller (1996:52) toon verder aan dat die stabiliteit of konstantheid met twee konsepte te make het, nl. kohesie en aanpasbaarheid. Met kohesie word bedoel die emosionele binding tussen gesinslede terwyl aanpasbaarheid dui in hoe 'n mate 'n gesin in staat is om by verandering aan te pas (vgl Malherbe, 1993:7,8; Kotze:14-17). Olson, Sprenkle en Russell het ook hierdie genoemde begrippe in die sirkumpleksmodel gebruik om daarmee aan te toon in watter verband hulle in die gesin tot mekaar staan. Die gesin word êrens op die sirkumpleksvierkant geplaas. Dit dui die aanpasbaarheid en kohesie aan wat weer kan help om die storie van die gesin te vertel (Müller, 1996:52,53; vgl Kotze:14; Malherbe, 1993:7,8).

Bogenoemde uiteensetting van inherente kragte in die gesinsisteem en gesinstruktuur is natuurlik slegs 'n fraksie van die totale veld van die verstaan van die gesin. Tog is dit wel nuttige hulpmiddels om gesinne se optredes, funksionerings en houdings te begryp, te plaas en te meet. Dit vertel iets van die storie van die gesin.

Die narratief van gesinne behels egter baie meer as bogenoemde breë raamwerk en breë lyne. Elke gesin het 'n eiedomlike storie en wanneer dit vertel word, kom daar helderheid oor gesinsidentiteit en 'n verstaan oor gesinsdinamiek. "Hierdie narratief druk die identiteit van die gesin selfs nog meer genuanseerd uit as op leerstellige vlak" (Marais, 1993:6).

Die waarde van die narratief word veel wyer toegepas as net op die gesin. Ons het reeds die belang daarvan kortliks aangestip met die bespreking oor gemeentebou (vgl 38). Kellerman (1996:509,511) dui aan dat daar sedert die tagtigerjare 'n besondere belangstelling ontwikkel het in die narratiewe. Twee redes wat hy daarvoor aanvoer, is die eie aard van die mens en die eie aard van die storie. Die mens van vandag leef per slot van rekening in 'n "storie-kultuur". Ook belangrik is Kellerman (1996:513) se opmerking dat die Bybel die beste eksponent van die narratief en sy gebruik is, want "die Bybel is die storie van God".

Die gesinstorie is inbegrepe in die gesin self, terwyl ook elke gesinslid deel het aan die storie en word self deur die storie gevorm. Kellerman (1996:512) haal vir Gerkin in die verband aan. Die mens, of soos hy dit stel die "individuele self" het 'n min of meer duidelike mitiese narratief oor homself en sy wêreld. "Dit word gedoen vanuit mense se individuele en gesinservaring, hul waarneming van die interpretasies van geloof en kultuur waaraan hulle blootgestel word, sowel as die, van die sosiale situasie waarin hulle hul van kleintyd af bevind". Dit is belangrik dat die gesinstorie vertel sal

word - soos Groome sê "(t)o make present the story" (Marais, 1993:7).

Verskeie ander sake is bydraend tot inhoud- en vormgewing van die gesinsnarratiewe.

Die gesinsetos bepaal wat volgens die gesin reg en verkeerd is en hoe die getuienis en dienskarakter in die wêreld geopenbaar kan word (Marais, 1993:7).

Gesinsrituele is nog 'n baie belangrike faset in die storie van die gesin. "Rituele dien 'n positiewe funksie deur gesinslede 'n gevoel van behoort aan te laat ervaar, herinneringe vir hulle te bewaar en aan hulle 'n gevoel van identiteit te besorg (Malherbe, 1993:10). Malherbe wys verder daarop dat gesinsrituele tydsgebonde is, dit word bewustelik deur gesinslede uitgevoer en dit het 'n sterk simboliese komponent. In sy praktykopmerkinge verwys Marais (1993:8) na:

- die kerklike jaar wat in die gesinslewe kan aandag kry;
- gesinsvierings soos verjaarsdae, moedersdae, vadersdae ens.;
- oorgangsrituele soos doop, begrafnisse, bevestiging in die ampte, asook belydenis van geloofaflegging deur gesinslede. Malherbe (1993:10) merk op dat rituele juis met die lewensiklus van die gesin verband hou;
- toewydingsrituele soos met nagmaal, doop ens.
- huisgodsdien;
- erediensbywoning as 'n gesamentlike beleving en beïnvloeding ens.

'n Meningspeiling is onder twintig egpare met kleuters in die N.G.Gemeente St.Helena gehou. Onder andere is die vraag gevra waar die grootste beïnvloeding deur die gesin op die kleuters uitgeoefen word m.b.t. erediensbywoning - voor die bywoning van die erediens, tydens die erediens of na afloop van die erediens. Die groep het soos volg geantwoord. Ses het voor die bywoning van die erediens aangedui, vier tydens die erediens en nege na afloop van die erediens. Een respondent het aldrie gemerk. Erediensbywoning as 'n gesinsritueel het dus volgens hierdie meningspeiling 'n definitiewe invloed op die kleuter (Bergh, 1990:27,28).

Gesinsgeheime is ook deel van die gesinstorie. Malherbe (1993:8) wys daarop dat gesinsgeheime universeel voorkom en een van die kragtigste meganismes is om die gesin te bind. Hy stel dit ook dat die meeste gesinsgeheime die gesin se beeld in die gemeenskap beskerm. Funksionele geheime dui hy aan as die wat onderskragend, beskermend, manipulerend en vermydingsgewys meewerk. Inhoudelike klassifikasie van geheime word soos volg onderskei, nl. geboorteverwant, seksverwant, finansiële, misdaderverwant en beroepsverwant.

Godsdien en die godsdienstige ervaring in en van die gesin skep die basis vir die gesinsnarratiewe. Die storie van die gesin is ten diepste 'n storie van God se beskikking in die gesin. Die gesin is verder God se storie, want Hy is op weg met verbondsgesinne, as deel van Sy kerk, na die voleinding.

9.2 Gesinspiritualiteit

Gesinspiritualiteit vorm die onderbou van die gesinstorie en die Christelike gesinstorie mond terselfdertyd uit in die gesinspiritualiteit. Die narratiewe se rol in spiritualiteit toon McGrath (2001:119) soos volg aan: "As we have stressed, Christianity is most emphatically not simply a set of ideas; it is about a way of life, focusing on a new relationship with God, brought about through Christ in the Holy

Spirit. This insight helps us understand the importance of 'stories' in spirituality". Verder sê hy ook: "So what is the importance of narrative for spirituality? Stories are about finding one's identity, and learning the story of one's own people".

Wat word verstaan onder die begrip spiritualiteit?

Smit (1989:85) sê dat dit nie so eenvoudig is om die presiese betekenis van die begrip spiritualiteit aan te dui nie. A.g.v. heelwat betekenisveranderinge deur die eeue, ander woorde soos toewyding, aanbidding, mistiek, innerlikheid, vroomheid ens. wat as sinonieme vir spiritualiteit gebruik is, het bygedra tot die gekompliseerdheid van die begrip. Die begrip spiritualiteit kom van die Latynse woord "spiritualis" wat geestelik beteken (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:23). Mcgrath (2001:1,2) toon ook aan dat spiritualiteit verband hou met die Hebreeuse woord "ruach" wat gewoonlik vertaal word met gees ("spirit"). Die betekenis kan verder uitgebrei word na asem en wind.

Die gebruik van die begrip spiritualiteit het volgens Smit (1989: 85) die afgelope twee dekades wêreldwyd gewild geraak. Oosterbrink dui aan dat dit 'n populêre modewoord geword het (Zeeman en Janse van Rensburg, 1999:23) terwyl Van der Walt (1999:vooraf) spiritualiteit as die "inding" beskrywe - "n gonswoord". Smit (1989:85) dui aan dat die rede vir hierdie nuwere belangstelling in spiritualiteit voortspruit uit 'n soeke na die verband tussen die verbondenheid aan God en die alledaagse lewenspraktyk. Daarom kan daar ook verwys en gepraat word van gesinspiritualiteit omdat die verbondenheid met God in die gesin en deur die gesinslede ook neerslag vind in die gesin en gesinslede se lewens na binne en na buite.

Die volgende persone beskrywe en dui aan hoe hulle spiritualiteit verstaan (wie dit gesê het verskyn tussen hakies). "Die vormgewing van geloof in die daaglikse lewe" (Ruhbach); "die kombinasie van gebed en lewe" (Wainwright); "die manier waarop gebed 'n invloed uitoefen op mense se houding, gedrag en lewenstyl" (Wakefield); drie aspekte is van toepassing, nl. "die verhouding tot God, die vormgewing aan die geloof en die verhouding tot die wêreld" (Seitz) en die lewe coram Deo (Luther) (Smit, 1989:85). Van der Merwe (1995:5) beskryf dit as "om in verhouding met die Here te leef". Oosterbrink onderskei op sy beurt ses soorte definisies van spiritualiteit (Zeeman & Janse van Rensburg, 1999:22). Zeeman en Janse van Rensburg (1999:23,24) omskryf spiritualiteit soos volg: "Ware spiritualiteit beteken bo alles dat God deur sy Gees en Woord jou hart aangegryp en die weergeboorte in jou gewerk het. Verder dat jy die Here met 'n opregte hart in al jou lewensuitinge uit liefde tot Hom en jou naaste dien. Bybelse spiritualiteit beteken dus die diens van God en jou naaste elke oomblik van jou lewe in alles wat jy dink, sê en doen. Omdat liefde jou diepste dryfveer is, is dit 'n saak van blydschap en 'n lewende toekomsverwagting". Dit gaan in genoemde omskrywing om God en die naaste te dien. Bosch (1979:13) sluit hierby aan: "Being spiritual means being in Christ, whether we pray or walk or work. Spirituality is not contemplation over against action. It is not a flight from the world over against involvement in the world".

Smit (1989:88-92) stel 'n metodologie voor waarin 'n sestal vrae gevra word om tot 'n omskrywing en terselfdertyd 'n onderskeiding van verskillende tipes spiritualiteit te kom (vgl Mcgrath, 2001:13 se onderskeiding van die verskillende tipes spiritualiteite). Die vrae is die volgende:

1. Watter religieuse oefeninge of handeling vind plaas?;
2. Watter stempel druk die siklus en gemeenskap op die vroomheid af?;

3. Watter fokus plaas die verskillende vroomheidstipes op die onderskeie Christelike simbole of leerstukke?;
4. Watter religieuse motiewe dien as dryfvere of doelwitte in die verskillende tipes spiritualiteit?;
5. Watter onderskeiding is daar tussen die wyses waarop die verskillende verhoudinge waarin 'n mens leef, beklemtoon, nagelaat of voorgestel word;
6. Watter nie-teologiese faktore is daar wat 'n rol speel in die vorming van 'n bepaalde groep (bv. die lewens- en wêreldbeskouing).

Hierdie sestal vrae moet, in die bepaling van spiritualiteit en die tipe spiritualiteit, voor oë gehou word.

Wanneer Smit (1988:182-192) die gereformeerde spiritualiteit beskrywe, dan stel hy juis bogenoemde ses vrae aan die orde en pas gereformeerde inhoud daarop toe.

Vir die doel van ons bespreking is dit belangrik om daarop te let dat, vanuit die gereformeerde gesigshoek, speel die gesin/familie 'n belangrike rol om die gereformeerde spiritualiteit te bepaal. N.a.v. punt 2 hierbo en die term gemeenskap sê Smit (1988:187): "Die organiese verbande waarin die mens deur God (se genadige en beskikkende leiding in die geskiedenis) gestel word, vorm die raamwerk waarbinne die Christelike lewe, na die gereformeerde lewensgevoel, afspeel. Sowel die familieverband (vgl. die rol van huisgodsdien, kinderdoop, kategese, alledaagse roeping, belang van gelowige ouerskap as verteenwoordigers van God, rol van eerbied vir ouerlike gesag, verbond, ens.), die gemeenteverband.....en die samelewingsverband.....speel 'n baie groot rol. Wie die gereformeerde spiritualiteit wil verstaan, moet hierdie verweefdheid tussen vroomheid en organiese lewensverbande ernstig neem".

Gesinspiritualiteit, binne die gereformeerde paradigma, kan dus ook beskrywe word wanneer bogenoemde ses vrae beantwoord word met die gesin as uitgangspunt (ek pas Smit, 1988:183-192 se gereformeerde inhoud toe op die gesin).

Gereformeerde gesinspiritualiteit word gevorm en vind plaas o.a.

1. daar waar die gesin die eredienste bywoon, godsdien samentlik en/of as individuele gesinslede beoefen, die Bybel, gebed en lering sentraal staan en die uitleef daarvan nagestreef word;
2. punt 2 is reeds hierbo bespreek en daar is daarop gewys dat die gesin o.a. belangrik is omdat die spiritualiteit in en deur die organiese verband van die gesin gevorm en belewe word;
3. waar dit deur die gesin en gesinslede besef word dat hulle elkeen leef in die teenwoordigheid van God die Vader, dat Jesus Christus die Middelaar is wat versoening bewerk en dat God met ons is en handel deur die Heilige Gees (vgl.ook Van der Merwe, 1995:23 wat Jonker aanhaal);
4. daar waar die gesin die eer van God voorop stel en waar die gesin met nederigheid, skuldbesef en -erkenning, maar ook met 'n dankbare heiligingsdrang, in die wêreld leef;
5. waar die gesinslede in verhouding tot die self, die naaste en die wêreld leef om juis in die verhoudinge 'n verskil te maak; en
6. waar daar nie-teologiese faktore (kultuur ens.) inspeel op die gesinspiritualiteit en wisselwerking plaasvind.

9.3 Samevatting

In die bepaling van die gesinsnarratiewe is dit gestel dat die sistemiese aard, maar in besonder die struktuur van die gesin, baie belangrik is. Die struktuur van die gesin is medebepalend tot gesinslede se gedrag omdat op gestruktureerde wyse opgetree word. Dus moet die gesinstruktuur in die gesinsnarratiewe verreken word. Daar lê ook in die gesinstruktuur 'n konstantheid en verandering. Konstantheid, as begrip, het verder met die begrippe kohesie en aanpassing te make. Gesinne word n.a.v. die sirkumpleksmodel in die sirkumpleksvierkant geplaas en dit vorm deel van die gesinsnarratiewe. Die storie van die gesin is belangrik, want so word die gesinsidentiteit ook ontdek. Die narratiewe word egter veel wyer as in die gesin gebruik. Tog het elke gesin sy storie en elke gesinslid is deel daarvan. Die gesinsetos, gesinsrituele, gesinsgeheime en die godsdiens in die gesin is medebepalend in die gesinstorie. Ten diepste vind dit alles plaas onder die beskikkende wil van God.

Daar is ook aangetoon dat die begrip spiritualiteit deur die eeue vele betekenis gekry het. Daar het ook 'n hernude belangstelling in spiritualiteit ontwikkel - in besonder om die verband tussen die verbondenheid aan God en die alledaagse lewenspraktyk te beklemtoon. Verskeie beskrywinge deur persone en hulle verstaan van spiritualiteit is ook aan die orde gestel. Smit (1989:88-92;1988:183-192) se sestal vrae is o.a. behandel om spiritualiteit, asook gereformeerde spiritualiteit te bepaal. Dit is ook gebruik en van toepassing op die gesin gemaak om sodoende gesinspiritualiteit te beskrywe.

Hoofstuk 10

Die waarde van die gesin

In vorige paragrawe het die belangrikheid van die gesin alreeds geblyk. Ons het ook gesien dat daar geen plaasvervanger vir die gesin is nie (vgl 71). Hierdie onderafdeling sal dus saam met genoemde gedeelte gelees moet word om 'n volledige prentjie te verkry van die waarde en belangrikheid van die gesin.

Die onweerlegbare slotsom waartoe gekom word, is dat die gesin uitnemende waarde besit as instelling vir die mens, die gesinslid self, die gemeenskap, die skool, die gemeente, die staat en die koninkryk. Dit hoef egter nie te verbaas nie, want dit is God se skepping en juis daarom het die gesin 'n grootse doel, betekenis en waarde.

10.1 Uitsprake betreffende die waarde en belangrikheid van die gesin

Oor die waarde en belangrikheid van die gesin is daar raak en kosbare dinge gesê. Enkele uitsprake word aangehaal om dit te boekstaaf.

10.1.1 Ouer bronne

Uit ouer bronne sou 'n legio aanhalings gemaak kon word oor die waarde van die gesin. Die volgende is van die mees treffendste. Malan (1935:209) sê soos volg: "Eindelik merk ons op, dat die Christelike huisgesin die enige basis is, waarop die Kerk en die Christelike Staat opgebou kan word". Miller (198) stel dit soos volg: "The true home has a peace that is not broken by earth's tempests. Its love is a fountain of blessing that does not waste in summer weather and is not frozen in coldest winter. The possibilities of happiness and blessing in household life are simply incalculable". In 1941 stel De W Keyter dit so: "Dat die gesin dus van fundamentele betekenis en belangrikheid in die lewe van die mens is, blyk nie net uit die Skeppingsverhaal nie, maar uit die hele Skrif, veral uit die verbondsgedagte. Die Skriftuurlike waarheid dat die gesin die fondament van die menslike samelewing vorm, word, soos ons aangetoon het, deur die feite bevestig" (1941:138).

Ten slotte, nog twee aanhalings uit referate wat tydens die Gesinskongres in 1961 te Pretoria gehou is. Pauw (1961:11) wys daarop dat al sou daar verskille wees, "(o)or een saak sal daar egter eenstemmigheid wees en dit is die belangrikheid van die gesinslewe en die noodsaaklikheid dat ons ons goed rekenskap gee van die huidige stand van sake in die gesinslewe. Ons sou nie hier bymekaar gewees het as ons die gesinslewe as onbelangrik beskou het nie". Lighton (1961:126) dui die volgende aan m.b.t. die gesin: "Huis en Huisgesin is sulke alledaagse woorde dat ons nie meer waarde heg aan hulle ware betekenis nie. En dit is ons verlies, want hierdie wonderlike instellings is merkwaardig deurdadig dit soveel inhou wat verrassend en teenstellend is". Hy verwys vervolgens na Overstreet se skrywe en dan vervolg hy: "Hy (Overstreet- my invoeging) meen dat die huis die mees alledaagse en

tog die mees buitengewone van alle instellings is".

10.1.2 Resente bronne

In meer resente geskrifte sê La Haye en La Haye (1979:13): "Die gesin is die belangrikste enkele faktor in die vorming van 'n mens"(vgl 16,18, 20, 21). Engelbrecht et al (1990:189) stel die volgende i.v.m. die gesin: "Talle denkers het al besin oor die belangrikheid van die gesinslewe vir die voortbestaan van 'n samelewing. Reeds in die vierde eeu voor Christus bestempel Aristoteles die gesin as die 'kiemsel' van die samelewing en 'n ou Sjinese spreekwoord lui: 'As daar harmonie in die huisgesinne heers, is daar orde in die volk. As daar orde in die volk is, is daar vrede in die wereld'". Ook Chapman (1997:inleiding) dui die volgende aan: "Few things in life have as much potential for bringing us happiness as do family relationships". By 'n persoonsopvoedingseminaar is verskeie uitdeelstukke beskikbaar gestel. Twee hiervan word aangehaal. "All government originates in families, and if neglected, it will hardly exist in society...The foundation of all free government and of all social order must be laid in families and in the discipline of youth". Oor "Family & Work Ethic" die volgende: "If we're to restore the work ethic, the first step is to teach our children that there is a genuine difference between right and wrong, good and evil, and that there is virtue and value and dignity in work. This must begin when they are toddlers so that it becomes ingrained in their consciousness" (Möller,1994). Hierdie opvoeding moet in die gesin plaasvind. Rogers wys ook op die belangrikheid van die gesin in die klein kind se lewe: "Die gesin is een van die mees basiese instellings van die Westerse kultuur en die belangrikste primêre groep waardeur die klein kind beïnvloed word" (De Witt & Booysen, 1995:17). Die gesin word ook geteken as 'n vuurherd: "Maar niks hiervan vervang die gesin nie - die plek waarvandaan 'n vreemde samesnoerende krag uitgaan en na terugkeer; die plek waar mens, soos die Zoeloeskrywer Donny Mhlongo dit sê in Iziko ('Die Vuurherd'), die plek waar mens in eerbied kan hurk by die flikkerende skaduwees" (Jordaan, 1997:14).

De Witt en Booysen (1995:17,18) haal Lewis aan wat die volgende drie waardes aan die gesin toeken.

1. Die gesin is onlosmaaklik deel van God se plan met die mens en waar van die plan afgewyk word, is daar sielkundige en sosiale probleme;
2. Dit is die bron wat aan elke gesinslid sekuriteit, identiteit en die gevoel gee van ek hoort êrens en
3. gesinswaardes en persoonlike identiteit kan slegs in gesinsverband oorgedra word. Waar 'n kind sonder hegte gesinsbande grootword, is dit moeilik vir so 'n persoon om as volwassene persoonlike- en gesinsverhoudinge te handhaaf.

Die gesin se waarde word dus hoog geag en daarom is daar wêreldwyd en ook te lande verskeie en omvattende pogings om aandag op die gesin te vestig. Die literatuur waarna in die studie reeds verwys is, is afkomstig uit verskeie wêrelddele - 'n sprekende voorbeeld van die belangrikheid en waarde wat die gesin internasionaal het. Uys (1991:2) stel dit ook dat kerk en staat terdeë bewus is van die gesin se belangrikheid. Hy verwys na verskeie kongresse, die uitroep van 'n gesinsjaar (1987) en talle dienste wat aan die gesin gebied word. "Die aard en omvang van die dienste is talryk en veelsydig.

Dit behels onder meer psigiatriese-, mediese-, maatskaplikewerk-, sielkundige- en pastoraal-sielkundige dienste". Op internasionale vlak was 1994 ook ge-oormerk as gesinsjaar. Die staat sowel as die N.G.Kerk het ook 1994 as gesinsjaar verklaar (Kommissie vir Gesinsbediening van die N.G.K.).

10.2 Funksies van die gesin

Ons het reeds vroeër in die studie gewys op die sg. funksieverlies van die gesin (vgl 129). Tog is daar vier baie belangrike gesigspunte en funksies wat in die hele debat verdiskonteer moet word en wat die waarde van die gesin opnuut aksensueer.

10.2.1 Funksievervulling deur buite-instansies steeds ingebed in die gesin

Dit is interessant om daarop te let dat Cronje (1961:174) in sy slotreferaat by die Gesinskongres verhelderende opmerkinge oor die sogenaamde funksieverlies van die gesin gemaak het. Sy siening bring na my oordeel, ook vir vandag, balans terug in die hele debat. "Die huisgesin het geen enkele funksie verloor nie. Daar het wel wysiging in die uitoefening van sy funksies plaasgevind omdat die maatskaplike veranderinge dit noodsaaklik gemaak het. Die huisgesin moes met ander woorde tred hou met die tyd. Dit as sodanig is egter nie die grootste probleem nie. Die moeilikheid is by uitstek daarin geleë dat ons, die mens van vandag, nog nie vir ons behoorlik rekenskap gegee het nie van die rol wat die huisgesin in die veranderende omstandighede moet en kan speel en van die wyse waarop hy tans sy probleme die hoof moet en kan bied. Met ander woorde, as die 'funksieverlies' van die huisgesin in die juiste perspektief gesien word, sal die besorgdheid nie toegespits wees op die huisgesin as sodanig nie, maar wel daarop dat ons in gebreke gebly het om vir ons rekenskap te gee van 'n omvattende en deeglike gefundeerde beleid aangaande die gesinslewe". Om dus sonder meer die gesin te degradeer weens sy sg. funksieverlies, is om standpunte soos hierbo (al is dit in 1961 gesê) te ignoreer.

Ons het reeds daarop gewys dat sekere funksies wel na ander agente verskuif het (vgl 70,71). Tog moet ons aan die eenkant daarop wys dat dit nie beteken dat die gesin nou geen rol speel t.o.v. funksies wat deur ander agente oorgeneem is nie. Al sou die skool bv. die akademiese opleiding van die kind behartig, speel die ouers en gesin steeds 'n kernrol bv. om skoolwerk te kontroleer, sekere insette te lewer ens. Nadat 'n buite-instansie dus op 'n gegewe tydstip 'n funksie(s) in die kind se lewe vervul het, kom die kind steeds terug huis toe. Dit is waar hy sy ondervinding kan deel, raad kan kry, ondersteun kan word ens. Die gesin bly steeds 'n kernrol speel. Ook in die geval van die reproduksiefunksie kan dit wel op losse voet buite om die huwelik geskied. Tog het ons ook aangetoon dat so'n lewenswyse eintlik nêrens voorkom nie (vgl 57). Ook enkel-ouerskap het inwerklikheid 'n ingrypend invloed op die kind (vgl 75).

Dobriner (1969:123,124) handel oor die belangrikheid van populasie aanwas vir die samelewing. Hy vervolg dan oor die gesin se rol: "The family system is the universal response to this functional need. Although the family system provides the society with the human materials for its continuity, the family also serves importantly in the needs of pattern maintenance and tension management. It is the

family that first introduces the child into the prevailing system of normative expectations. It is the family that first shapes the actor's sense of self and social identity. It is the family that sanctions the first transgressions from the normative ideal. And it is the family that primarily defines the response to tension and the manner in which it is expressed and controlled". Alhoewel dit reeds in 1969 geskryf is, dui dit maar net die gesin se waarde en onvervangbaarheid opnuut aan omdat dit vandag nog net so van toepassing is.

Ook Louw (1989:90-94) erken dat die gesin in vorige kultuurfases 'n meer onmisbare rol gespeel het en dat buite-instansies al meer van die gesinsfunksies oorgeneem het. Tog stel hy dit dat die psigologiese faktore in ons dag opnuut die belangrikheid van die gesin, asook die funksies wat dit vervul, beklemtoon. Hy bespreek dan die sewetal funksies, nl. affektiewe, sosialisering, opvoeding, vorming, voortplanting, ekonomiese en godsdienstige funksies (vgl 70,71).

Aan die anderkant beteken dit dat die gesin, wat funksies afgestaan het aan ander instansies, nou meer op die funksies kan konsentreer wat onvervreembaar eie aan die gesin is. Ons gee vervolgens aan sodanige funksies aandag.

10.2.2 Die gesin behartig die sosio-kulturele sosialisering van die kind.

Ons het reeds vroeër in die studie daarop gewys dat die vestiging van die sosio-kulturele persoonlikheid van die kind of te wel sosialisering slegs in en deur die gesin kan geskied (vgl 70). Op hierdie terrein is daar geen plaasvervanger nie.

Oor die waarde van die gesin t.o.v. die sosialisering van die kind moet nou meer gesê word. Die kind word, anders as diere, totaal hulpeloos en afhanklik gebore. "Hy weet nog nie, hy ken nog nie, en kan nog nie" (Engelbrecht et al 1990:190). In die grootword van die klein kindjie, sien en ervaar hy in besonder hoe sy ouers, broers en susters optree. So leer hy uit hul voorbeeld hoe om self op te tree en internaliseer hul waardes, standpunte en gedrag in sy eie lewe. Hierdie proses word sosialisering genoem. "In die algemeen gesproke geskied sosialisering, wat dus eintlik 'n leerproses is, deur die verlening of weerhouding van vergoeding; deur die nabootsing van modelle; en deur identifikasie met andere" (Cilliers, 1960:56). Hieruit is dit duidelik hoe belangrik dit is dat die gesin, in besonder die ouers, daar moet wees om as voorbeelde te figureer en as 'n voorbeeld te modelleer. Sell (1981:25) stel dit baie duidelik: "A major and basic function of the home in almost all known societies, socialization is the process of teaching one how to behave in a group or society. If the home fails its children, it fails society". Yawkey en James word deur De Witt en Booyesen (1995:2) aangehaal wat 'n belangrike woord in die verband meespreek: "Socialization, like the family, is a cultural universal. It is the process by which the necessary continuity, roles, duties, and norms required by an ongoing society are maintained".

Die mens wat wel as mens gebore is, maar nie in die posisie gestel word om te sosialiseer met medemense nie, kan nie volwaardig mens wees nie. König (1991:10) haal 'n Sotho spreekwoord aan wat die waarheid aangrypend mooi stel: "n Mens is 'n mens deur mense". Engelbrecht et al. (1990:190) wys as voorbeeld op die Wilde Seun Van Aveyron en die Wolf-kindere van Midnapore. Hulle het nooit die medemens se 'emosionele voeding' en 'affektiewe koestering' ervaar nie en daarom het

hulle ook nooit volwaardig mens geword nie. Pragtig verwoord hulle dit: "Met sy biologiese geboorte is die suigeling enkel en alleen in die 'voorportaal' tot menswording. Sy menswording kan alleen werklik word wanneer hy deur 'n medemens 'ontvang' word, wanneer hy sosio-kultureel as't ware vir 'n tweede keer gebore word". 'n Seun wat aan die KwaZulu-Nataalse noordkus deur ape grootgemaak is, kan na 16 jaar net met gebaretaal kommunikeer, geluide soos ape maak en op dakke rondklouter (Liebenberg, 2001:4). Hierdie berig korreleer met wat vroeër in die paragraaf gesê is.

Vanuit bogenoemde is dit duidelik hoekom die gesin by uitstek geskik is om die taak van sosialisering in die kind se lewe te onderneem en uit te voer. Op die keper beskou, is en besit die gesin, as 'n sosiale eenheid, alles wat nodig is om die funksie van sosialisering te verrig. Dit is 'n klein groep wat met bloedbande verbind is. Dit insigself verleen die intieme, warme en sorgsame ruimte. Ook die bande van bloed maak dat die omgee, versorging en verantwoordelikheid op 'n vlak lê waar gewillig en gedetermineerd die beste gegee en gedoen word ter wille van die kind.

Sosialisering van die kind in die gesin behels onder meer dat die kind die waardes en norme, godsdienstige ingesteldheid, geestelike opvoeding ens. van sy ouers en gesin in sy eie lewe internaliseer. Die gesin op sy beurt bevind hom binne 'n spesifieke gemeenskap met sekere norme en waardes. In 'n Christelike gemeenskap, bv. sal die norme en waardes dus berus op Christelike oortuigings. 'n Gesin wat ook hierdie waardes en norme in sy opvoeding nastreef sodat die kind dit in sy eie lewe internaliseer, is dus besig om die samelewing in breër verband te dien. Sosialisering is nie net belangrik vir die individu nie, maar ook vir die behoud van die samelewing (De Witt & Booysen, 1995:1; vgl Yawkey en James hierbo). Daar is reeds vele studies gewy aan die vraag oor wat 'n samelewing laat werk. 'n Belangrikê gesigspunt in die debat is die aspek van sosialisering in gesinne. Gesinne wat ooreenstemmende waardes en norme in hulle opvoedingsstelsel inkorporeer, deursuur dus die samelewing. Ook die Christelike waardes en norme wat van geslag tot geslag oorgedra word, is dus van kernbelang vir die behoud en voortgang van die Christelike gemeenskap.

Die gedagte sal nog verder uitgebrei kan word dat die gesinne ook die staat en volk saamstel en bepalend is vir 'n gesonde volkslewe. 'n Vise-president van Amerika, Dan Quale, het hom soos volg uitgelaat oor die gesin se waarde vir die volk: "The failure of our families is hurting America deeply...Children need love and discipline. They need mothers and fathers" (Collins, 1995:34). Claude Möller se aanhalings hierbo het ook die aandag daarop gevestig. Lombaard (1982:113) stel dit op sy beurt soos volg: "Die gesin as die eenvoudigste (eerste in orde) menslike verband, is die grondliggende lewenskring waaruit die breë volkslewe opkom. Daarom is die godsdienstige en sedelike welsyn van 'n kerk en 'n volk in 'n baie groot mate afhanklik van 'n kerngesonde gesinslewe" (Lombaard, 1982:113; vgl Meiring, 1980:7). Tog word die waarheid hiervan gerelativeer deur dit wat vroeër gesê is, nl. dat die gesin nie meer die bepalende vir die volkslewe is nie, maar die ekonomie.

10.2.3 Die gesin bied ruimte vir die handhawing van emosionele balans

Reeds in 1960 dui Cilliers (1960:59-62) aan dat die gesin inderwaarheid die enigste instelling is waar emosionele ontlading kan plaasvind. Hy motiveer dit soos volg: "Die gesinslewe, wat fundamenteel berus op die emosioneel-gegrondveste huweliksverhouding en ouer-kind verhouding, is onder hierdie

omstandighede feitlik die enigste oorblywende area waarin daar ruimte is vir die emosionele ontlading van die individu". Cilliers skets verder in die gedeelte die druk waaraan die individu onderworpe is, die stadsatmosfeer met die gepaardgaande gejaagdheid, die kompetisie-element ens.

Nêrens is dit moontlik om emosioneel te ontlaai, om net aanvaar en erken te word sonder prestasies ens. as juis in die gesin nie. Hierdie tekening van Cilliers oor die leefwêreld van die jare 50\60-tigs, is maar net 'n stukkie van die voorportaal van die leefwêreld van vandag. Ons het reeds vroeër na hierdie tendense verwys. Die gesin is dus die oase en bied die nodige ruimte vir emosionele ontlading (al beteken dit weer groot druk op die gesin ens.- vgl 78,79).

10.2.4 Die gesin as geestelike opvoedingsinstelling

Daar is op gewys dat die bloedverwantskap in die gesin 'n besondere gewillige basis bied vir verbintenis tot omgee en versorging. Hierdie gedagte word verder verdiep deurdat die geestelike "bloed" binne die verbondsparadigma die gesin bind en 'n totale verantwoordelikheid vir mekaar laat neem. Die besef is dat die gesin nie net met bande van bloed gebind word nie, maar dat hulle saam as verbondsgesin deur die doop beseël is as God se eiendom. Die verbondsgesin is dus ten diepste God se gesin. Die gesin is geskik omdat God die gesin gewil het vir 'n mens se lewe - omdat God die gesin geskik gemaak het vir 'n mens se lewe. Juis daarom bied die Godgewilde instelling by uitstek die ruimte om die verbondsoopvoeding van die verbondskind te onderneem. Daar is geen ander alternatiewe instansie wat hierdie verbondsoopvoeding van die eerste oomblik van lewe kan behartig nie. Landman et al (1975:98) spreek 'n baie waar woord in die verband: "'n Kind word nie as 'n godsdienstige kind gebore nie maar is vanweë sy kindwees en dus menswees, religiositeit, d.w.s. 'n religieuse wese. Tereg merk Langeveld op: 'Het kind is niet van nature 'Christen' of 'Mohammedaan'...Steeds is daartoe die invloed van volwassenes, hun wêreldbeeld en hun overlevering noodzakelijk'".

Mol (1985:161) dui drie aspekte aan waarop ouers moet konsentreer in die geestelike opvoeding van hulle kinders. Ouers moet hul kinders God se waarhede leer teen sowel 'n formele as nie-formele agtergrond, hulle moet aan hul kinders 'n voorbeeld stel en hulle moet hul kinders begelei sodat elkeen sy geloof in die Here as sy persoonlike Verlosser kan bely. Hierdie geestelike opvoeding kan in die gesin tot sy reg kom.

In aansluiting hierby is die gesin egter ook in besonder die instelling waar die opvoeding van die kind in die algemeen behartig word. Ook die skool, kerk ens. sou as opvoedingsinstellings beskrywe kan word, want "orals waar 'n volwassene homself met kinders of jeugdiges bemoei met die doel om onderlinge verhoudinge te optimaliseer, is hy besig met opvoeding" (Engelbrecht et al 1990:8). Tog word die gesin as die opvoedingsinstelling nommer een in die Algemene Sinodale Jeug Kommissie se brosjure getiteld "Huisgesin Skool en Kerk in Gesprek" genoem (AJK:2). "Die opvoedende onderwys begin in die gesin (huis) en alle latere opvoedende onderwys word daarop gebou".

10.3 Samevatting

Ons het in die hoofstuk die waarde wat die gesin het, aangetoon deur op uitsprake uit ouer en jonger literatuurbronne te wys. Ook Lewis se drie punte, die omvattende literatuur wat wêreldwyd oor die gesin verskyn en die proklamering van gesinsjare en dienste ten behoeve van die gesin, dui alles op die waarde wat die gesin het. Alhoewel gesinsfunksies aan buite instansies afgestaan is, impliseer dit geensins dat 'n streep nou deur die waarde wat die gesin nog altyd gehad het, getrek word nie. Daarom is vier funksies behandel om die onvervangbaarheid en waarde van die gesin aan te toon.

Hoofstuk 11

Teologie vir gesinsbediening

Die kerk is die kerk van die Skrifgeworde Woord en daarom moet die kerk ook die Woord as die Verkondigde Woord bedien (Heyns, 1977:151). Waar dit gebeur, openbaar God deur Sy Gees Sy spreke en wil vir die mens, die kerk en die wêreld. Ook die huwelik en die gesin staan onder die jurisdiksie van die spreke van God. Die kerk, o.l.v. die Heilige Gees, moet dus ook aan huwelike en gesinne die Woord bedien sodat Sy spreke en wil gehoor en gehoorsaam kan word.

Vanuit die Woord is dit duidelik dat God skeppend en handelend met die mens deur al die tye besig is. Hy neem alle inisiatief. Gods Woord getuig juis o.l.v. die Heilige Gees oor God, Sy dae en Sy handeling met mense - ook binne die huwelik en die gesin. Al God se inisiatiewe - ook in die huwelik en gesin spruit voort uit Sy oneindige en genadige liefde, want "(a)an sy liefde is daar geen einde nie"(Ps 136:1b). Die begrip liefde kan as 'n een-woord-tekening vir die wese van God en Sy Woord gebruik word. Daarom handel Hy uit liefde, want God is liefde (1 Jh 4:8b,16b).

Dit is belangrik om 'n teologie van gesinsbediening te verwoord en te formuleer sodat dit as fokuspunt kan dien en rigtinggewend kan wees vir gesinsbediening. Die raamwerk van die Skrif, soos verstaan binne die gereformeerde geloofstradisies, bied duidelike riglyne oor 'n teologie van gesinsbediening. Dit sal meehelp dat die kerk homself ook deeglik sal verantwoord oor 'n teologie van gesinsbediening omdat die bediening Skriftuurlik begrond moet wees. Wanneer die praxis van gesinsbediening geformuleer en uitgevoer word, berus dit enkel en alleen op die normatiewe van die Woord.

Die volgende vyftal punte dien as 'n teologie vir gesinsbediening.

11.1 Gesinsbediening as 'n bediening van die verbond en die uitverkiesing

God se oorkoepelende, liefdevolle en genadige handeling waarin Sy ander handeling met die mens inderwaarheid ingebed lê, is die uitverkiesing en die verbond. Ons het reeds in die begin van die studie breedvoerig aandag aan die twee sake gegee (hfst. 2). Dit vorm ook die uitgangspunt en die vertrekpunt vir 'n teologie vir gesinsbediening.

Omdat God in 'n verhouding met die mens staan, het Hy Homself aan die mens verbind. Hierdie verhouding met die mens kan as 'n verbond beskrywe word. Die verbond is egter ten diepste in Christus vervul en word deur die Heilige Gees in menseharte gerealiseer. Soos ons verder in die paragraaf sal sien, speel die verbondsgedagte 'n uiters belangrike rol in die formulering van 'n teologie vir gesinsbediening. Balswick en Balswick word ook deur Louw (1999:125) aangehaal as hulle sê: "We agree that the concept of covenant is the fundamental and essential element in developing a theology of the family". Soos in die ou bedeling, word die verbond ook in die nuwe bedeling opgerig

met die verbondsvolk en sy nageslag. Dit is 'n wesenskenmerk van die verbond (Aalders, 1939:20,37,174). Daardeur kom die belangrikheid van die gesin/familie na vore. Die gesin/familie is inderwaarheid die draer van die verbond in soverre as wat die verbond juis met gesinslede gesluit word van geslag tot geslag. Juis die instelling wat God dus gegee het waar die mens gevorm en grootword, nl. die gesin, is ook die instelling wat God bepaal het om in besonder die draer van die verbond te wees. Deur die teken van die verbond, nl. eers die besnydenis en later die doop, bevestig God aan die gesinslede en gesin Sy troue liefde dat Hy hulle God sal wees, maar eis dat hulle gehoorsaam sal wees ooreenkomstig wat Hy as verbondsgod verwag. "God skenk ons daarin die 'reg' om van Hom te eis wat Hy ons beloof, en Hy het die 'reg' om van ons te eis dat ons glo wat Hy beloof" (Strauss, 1989:85).

Die behoort tot die genadeverbond met sy beloftes en eise om gehoorsaamheid, bring 'n vernuwendegeloofsingesteldheid omdat God die gedoopte asook die hele verbondsgesin beseël as Sy eiendom. Daarom leef gesinslede ook anders teenoor mekaar, is daar 'n tot mekaar-ingesteldheid wat uitmond in diensbaarheid, versorging en vergifnis - ook teenoor en in die wêreld. Vir Pretorius (2001:5) bevat die verbond ook die element van toewyding. Deur die verbond verkry die gesin 'n teken-karakter van God se heilshandeling met die mens. Die verbondsgesin is dus nie 'n atomistiese selletjie wat op sy eie bestaan nie, maar is ingebed in die verbond wat oor die geslagte heen strek. Maar verder, nie net die enkele verbondsgesin en geslag waaruit dit voortspruit, is hier ter sprake nie, maar vorm saam met ander verbondsgesinne en geslagte die verbondsvolk, die Nuwe Testamentiese gemeente. "Dit is duidelik dat gesin en gemeente vanuit die verbondsperspektief komplementêre begrippe is" (Louw, 1989:194). Dit beteken egter geensins dat God by die individu verby gaan nie. Die verbond word wel van geslag tot geslag, gesin na gesin opgerig, maar dan met die individu in die verbondsgeslag en -gesin. God, as die Soewereine, kan ooreenkomstig Sy besluit en beskikking die individu intrek in Sy reddende genade, al val hy ook buite die verbondsgemeenskap. Die kruiseling aan die kruis saam met Jesus is 'n voor-die-handliggende voorbeeld. Maar vanuit die gesin met sy verbondskarakter en die gesin binne die verbondsvolk, handel God ook met die individu binne die verbande en die verbond. Die bediening aan die verbondsgesin sal dus aan die eenkant die korporatiewe gerigtheid van die verbond moet verreken, maar aan die anderkant die individuele bondeling voor oë moet hou. Gesinsbediening moet ten diepste rekening hou met die indikatief van die verbond, nl. wat gesinne oor wie beloftes uitgeroep is, reeds in beginsel is. Maar gesinsbediening sal ook die imperatief van die verbond moet verreken, nl. watter eise aan verbondsgesinne gestel is deur die verbondsgod en hoe dit nagekom en geleef moet word.

Die verbondsparadigma as 'n basisteorie vir gesinsbediening, bestaan volgens Louw (1999:125) uit vier komponente. Hulle is "die bindende komponent van uitverkiesing en roeping deur God; die verlossende komponent van heil en genade; die kennis- en gesagskomponent van wysheid en intimiteitskomponent van liefde (agape).

Soos reeds vroeër aangedui, kom die uitverkiesing ook ter sprake wanneer oor die verbond gehandel word omdat die uitverkiesingsleer ten grondslag van die verbond lê. Dit kan ook gestel word dat die verbond die uitverkiesing verwerklik. Die uitverkiesing in Christus, het ons gesien geskied in die tyd, omdat God ewig is en Sy handeling ook ewig is, midde in die tyd. Wanneer die Heilige Gees die

uitverkiesing effektueer, dan raak dit sigbaar in die genadeverbond, deur gesinne, families en geslagte heen. Om weer Ridderbos (1966:315) aan te haal: "Gods Verkiezing en Verbond gaan niet buiten de door Hem Zelf gelegde Scheppingsverbanden om". De Klerk (1985:24) sê dit ook baie duidelik: "In sy uitverkiesende genade het die Ewige God in Christus en deur die Heilige Gees die diepste rede en oorsaak van die verbintenis en band met die verlore mense en hulle nageslag gegee....". Hy vervolg ook deur te sê: "Omdat die uitverkiesing nie 'n fatalistiese karakter het nie, word dit op 'n verbondsmatige wyse en met die inskakeling van die menslike verantwoordelikheid 'n werklikheid. Dit kan alleen omdat God in die weg van sy verkiesing die wil en begeerte om vir Hom te kies in die verborgenheid van die menslike hart instort..". Dit moet ook hier geaksentueer word dat die uitverkiesing nie net organies, in en deur gesinne, voltrek word nie, maar ook met individue, enkelinge wat los of buite die verbond staan. "Naas die waarheid dat die uitverkiesing in organiese verband geskied, leer die Bybel egter vir ons ook dat dit tog nie suiwer 'groepsge wys' gaan nie, maar dat dit 'n persoonlike verkiesing is...."(Marais:115).

As gevolg van die mens se aards-gebondenheid, "lewenstentpenne" wat soms te diep ingeslaan word, 'n gees van sekularisme wat in ons dag hoogty vier, is die leer van die uitverkiesing noodsaaklik om die mens te herinner wie hy in Christus is. Hy moet herinner word dat hy in Christus 'n begenadigde uitverkosene is omdat God hom in Christus uitverkies het. God doen dit egter op so 'n wyse dat Hy die mens genadig inskakel. "Die aktiwiteit van die gelowige bly altyd reaksie op die inisiatief van God" (De Villiers, 1982:52). Gesinsbediening is die bediening aan die gesin en gesinslede as uitverkosenes. Dit impliseer dus dat gesinne begelei moet word om op grond van wat God in Christus deur die Heilige Gees gedoen het, die verkiesing in Christus vas te maak en soos uitverkorenes te leef. Gesinsbediening moet met oortuiging aan gesinne en gesinslede vanuit die Woord voorhou wat hulle status in Christus is: dat hulle uitverkorenes is, inderwaarhied burgers van die koninkryk van God en dat hulle vernuwe is deur die krag van Gods Gees. Hulle is ook uitverkies tot diens in die Naam van die Here met die oog op die opbou van die gemeente en die uitbreiding van die koninkryk. Daarom moet uitverkorenes 'n roeping vervul, 'n geheiligde lewenswandel lei (Ef 1:40), getuienisse lewer (1 Pt 2:9) en diensbaar wees. Dit moet tot openbaring kom in die gesinslewe, in die gemeente en in die wêreld sodat God se koninkryk kan kom.

11.2 Gesinsbediening as 'n bediening tot gestaltegewing van die koninkryk

Dit is nie sonder rede dat die kern van Jesus se prediking handel oor die koninkryk nie. Want in Hom het die koninkryk gekom, naby gekom. "Dit is die sentrum van Christus se prediking wat self 'n gestalte van die Koninkryk vorm. In Hom is die heil (die Koninkryk) naby, teenwoordig en sigbaar (vgl. sy doop, die verheerliking op die berg, die wonders, die genesings, die vergifnis van die sonde van die lam man, ens.). Hierdie aspek van die Koninkryk, wat daarop dui dat dit alles met die aardse en teenwoordige te make het, kom veral na vore in die antwoord van Jesus op die vraag van Johannes se dissipels (Matt.11:3-6), Sy 'intree-rede' (Luk.4:17,21) en Sy profetiese rede (Matt.25:31-46). Hy verkondig die gerig en die oordeel, maar ook heil en genade; Hy verkondig die toekoms; die groot

toekoms van God (vgl. die gelykenisse van die saaiër, die visnet, die suurdeeg en die mosterdsaad), maar ook die toekoms wat in Sy persoon reeds teenwoordige tyd geword het, want in Hom het die Koninkryk aarde toe gekom. En hierdie Koninkryk het met alles van hierdie aarde te make: Die Koninkryk is die omvattende gesigspunt wat die ganse geskiedenis en kosmos insluit (Ridderbos)" (Du Toit, 1978:102). Hy is dus die Koning en die Koning se koninkryk het reeds in en deur Hom deurgebreek. Maar Sy koningskap moet steeds geproklameer word en wanneer en waar dit gedoen word, breek die koninkryk verder deur.

Begenadige mense in wie se lewens die Heilige Gees die koninkryk laat deurbreek het, word deur Christus o.l.v. die Gees en die Woord byeengebring as die gemeente (H.K. 21). Die gemeente aanbid en dien Hom "soos daaruit blyk dat Christus 'n ewige Koning is wat nie sonder onderdane kan wees nie" (N.G.B. 27). "De ekklesia is in dat alles het volk, dat God in Christus krachtens zijn verkiezing en verbond in dit grote drama aan zijn zijde heeft gesteld, van ouds met de belofte heeft begiftigd, door de prediking van het evangelie tot openbaring brengt en vergadert, de verlossing van het koninkrijk thans én in de grote toekomst doet beërven. Daarom openbaart zich in de ekklesia ongetwijfeld het koninkrijk, nl. in zijn verlossende en reddende betekenis, in al de gaven en schatten, die haar thans reeds in en door Christus worden toegezegd en geschonken" (Ridderbos, 1972:307). Die gemeente en die koninkryk is nie identies nie, maar die gemeente is 'n gestalte van die koninkryk. "De ekklesia is de vrucht van de openbaring der basileia; omgekeerd is ook de basileia zonder ekklesia niet te denken. Het een behoort onafscheidelijk tot het ander, zonder nochtans in het ander op te gaan" (Ridderbos, 1972:307). Uit die bespreking oor die koninkryk is dit egter duidelik dat nie net die gemeente 'n gestalte van die koninkryk is nie, maar ook die prediking van die evangelie (Ridderbos, 1972:288), die Christelike skool, die Christelike huwelik, die Christelike gesin ens. Tog is die kerk 'n baie belangrike gestalte van die koninkryk. "In die kerk is die Godsryk aanwesig en daar word sy boodskap gehoor en gevier, soos nêrens anders in die wêreld nie" (Heyns, 1977:25). Du Toit (1978:106) voeg hieraan toe: "Maar hy (die kerk- my invoeging) is nie vanself en uit sigself anders nie; die band met die Koninkryk maak hom anders".

Die kerk bestaan dus uit diegene wat die Koningskap van Christus bely omdat God hulle harte na Hom gewend het. Vanuit die vorige paragrawe kan egter ook gekonkludeer word dat die kerk diegene is wat uitverkies en deur die verbond, binne organiese verband, verwerklik word.

Wanneer daar nou vanuit die hoek van gesinsbediening na bogenoemde sake gekyk word, dan kan die volgende gestel word. Gesinsbediening is die bediening in die kerk aan en deur Christelike gesinne omdat hulle reeds gestaltes van die koninkryk is. Maar gesinsbediening is ook daarop gerig sodat hulle na binne en na buite (nog meer) as gestaltes van die koninkryk van God kan optree en opereer. Hierdie gesinne, ook enkelinge en individue, vorm op hulle beurt, op grond van die Gods verkiesing en verbond wat in en deur Christus geskied, weer saam die gemeente van die Here. En die gemeente, so het ons gesien, is ook 'n besonderse gestalte van die Godsryk. Gesinsbediening het dus inderwaarheid 'n koninkryksperspektief deurdat dit gestaltes van die koninkryk, nl. die gesinne en daardeur ook die gemeente, bedien met die oog op die koms van die koninkryk. Beide gesin en kerk, as gestaltes van die koninkryk, kan en mag nooit doel insigself wees nie. Hulle is slegs tekens van die koninkryk en moet as sodanig die aard en die karakter van die koninkryk vergestalt in die wêreld sodat die Koningskap

van Christus geproklameer kan word.

11.3 Gesinsbediening as 'n bediening tot die opbou van die gemeente

In bogenoemde paragraaf is gesinsbediening as 'n bediening in en aan die gemeente reeds aangeraak. Dit is egter nodig om aan te toon dat gesinsbediening ook die opbou van die gemeente in die oog het.

In hoofstuk 3 is breedvoerig aandag aan die opbou van die gemeente gegee. Die gemeente\kerk is die genadige vrug van Jesus Christus se kruisdood in menselewens o.l.v. die werking van die Heilige Gees. "Na sy wese is die kerk 'n heilige gemeenskap deur God saamgeroep uit die wêreld en onder Christus as Hoof verbind tot een liggaam. 'Het wezen van de Kerk ligt in de unio mytica cum Christo, de verborge vereniging met Christus'(Van Ruler s.a.:143)" (Potgieter, 1985:26). Dit is egter 'n imperatief dat die kerk opgebou moet word omdat die Hoof van die kerk, Jesus Christus, lewe. En omdat Hy lewe, wil Hy hê dat Sy liggaam ook moet lewe en groei om aan Hom gelykvormig te word. Sodoende kan die kerk wat lewe en opgebou word, die moeder vir die kinders van God wees. "Vir ons lewe, wil Calvyn sê, het ons nie net God as Vader nodig nie, maar ook die kerk as moeder. Net soos daar geen manier is waarop 'n kind in die lewe kan kom en aan die lewe kan bly sonder 'n moeder nie, so kan ons ook nie ons Christelike lewe bedink sonder die kerk nie" (Burger, 1999:17; vgl Burger, 1999:3). Daarom is God die Gees herskeppend in die kerk en in menselewens besig om geestelike lewe en groei te bewerk, om die opbou-werk te verrig. Tog doen Hy dit nie buite die mens om nie, maar Hy skakel die mens in "en so bou die liggaam homself op in liefde" (Ef 4:16c). "But there is a strong emphasis upon the manner in which this body grows. It grows when men 'hold fast to the head'; and it grows when from this head the whole body is 'nourished and knit together'. This growth, proceeding from the conjunction of the mutual obligations of the Lord and his community was viewed as 'a growth from God' (ch. 2:19)" (Minear, 1977:212).

Hy gebruik dus o.a. die gemeente, die lidmate om in Sy krag die opbouwerk te doen en self so opgebou te word. Die gelowige wat so ingeskakel word in die opbou van die gemeente, is egter allereers ook deel van 'n gesin of familie. Die gesin vorm saam met ander verbondsgesinne en families en individuele gelowiges die verbondsgemeente. "By its very nature, every local church is made up of a number of family units. Thus, the Christian family is an intricate part of the local church" (Getz, 1988:27). Dit is dus nie net die individuele gelowige wat in die opbou van die gemeente betrek word nie, maar ook die verbondsgesin. "Personal renewal will not happen as God intended it unless it happens in the context of corporate renewal. On the other hand, corporate renewal will not happen as God intended it unless it involves personal renewal. Both are necessary" (Getz, 1988:26). Die gesinslid asook die gesin leef binne die kader van die verbond waar God reeds met Sy genadige opbou besig is. God sluit Sy verbond met die bondeling, maar verleen ook Sy krag aan die verbondsouers om die verbondsoopvoeding, die beloftes en eise, te behartig en uit te voer.

Dit is juis binne die gesin dat die opvoeding as opbou van die kind en gesin geskied voordat die gemeente met sy amptelike onderrigting toetree. Die opbou van die verbondsgesin, deur die Gees se werking, vind plaas in die gesin en deur die gesin. Net soos in die geval van die gemeente, het ook die opbou van die Christelike verbondsgesin, ten diepste die koninkryk ten doel omdat die gesin ook

teken van die Godsryk is. Uit bogenoemde bespreking sal die opbou van gesinne 'n direkte opbou van die gemeente tot gevolg hê. "Vir konstruktiewe gemeentebou behoort die kerk in sy bedieningsprogram by gesinsbou te begin. Die stelling kan gemaak word dat gemeentebou sonder gesinsbou die 'natuurlike' Godgegewe en voor-die-hand-iggende struktuur vir verdieping en groei van die gemeentelike lewe, oor die hoof sien" (Louw, 1989:194). Hoe meer die gesin en gesinslede opgebou word om bv. self die koinonia, diakonia en kerugma te beleef en te leef, hoe meer word die gemeente daardeur oorspoel en opgebou. "Biblically speaking, it is impossible to renew the church without renewing families, husbands, wives, and individual Christians. On the other hand, it is not possible to renew individual Christians without renewing husbands wives, families, and the church" (Getz, 1988:27; vgl Bisshoff, 1993:7; Christenson, 1970:12; Van der Merwe, 1995:71).

Gesinsbediening is dus 'n bediening wat gerig is op die opbou van gesinne. Waar gesinne egter opgebou word, word die gemeente ook opgebou.

11.4 Gesinsbediening as die bediening van Gods handeling met die mens in die huwelik en gesin

God handel deur die mens, Adam en Eva, as Sy verteenwoordiger, na Sy beeld te skape. Maar nie net was die eerste mens as Sy beeldraer deur Hom in aansyn geroep nie, maar ook alle ander mense na hulle. "Seuns is geskenke van die Here, kinders word deur Hom gegee". In Psalm 139:14-16 word Gods handewerk in die skepping van die mens besing - "U het my gevorm, my aanmekaargeweef in die skoot van my moeder...". Daarom dat Sarai in haar aanvanklike onvrugbaarheid teenoor Abram opmerk: "Die Here het my nou eenmaal daarvan weerhou om kinders te kan hê" (Gn 16:2). Die geskiedenis herhaal hom bykans wanneer dit blyk dat ook Ragel aanvanklik onvrugbaar is en sy teenoor Jakob opmerk: "Gee vir my seuns, anders sterf ek. Jakob het hom vererg vir Ragel en vir haar gevra: 'Kan ek God se werk oorneem? Dit is Hy wat sorg dat jy nie swanger word nie'" (Gn 30:1b,2). God alleen bewerk en gee lewe. "God is op 'n besondere manier by die 'gee' van kinders betrokke" en "God is op 'n besondere manier by hulle wat gebore is, betrokke" (Nel, 1998:11, 12). Wanneer Hy egter die opdrag gee: "Wees vrugbaar, word baie..." dan bly Hy ten diepste die bewerker van nuwe lewe, maar Hy sluit die mens, man en vrou, daarby in. "Adams eerste taak is nl. te zorgen voor de voortplanting, te zorgen voor de rijke nuancering van heel het menselijk geslacht, waarin God Zich verheerlijken wil" (De Bondt, 1949: 252). Wielenga (1936:68) stel hierdie waarheid ook mooi: "Daar is inlijving van het andere leven in het leven der menschen: Vervult de aarde en onderwerpt ze". Hierdie insluiting van die mens in God se beplanning vir die mensdom, word nie voltrek sonder dat God daaraan orde en struktuur gee nie. "De schepping van het huwelijk wordt in verband gebracht met de schepping van den mensch, en de schepping van den mensch wordt weer gezien als bekroning van de schepping aller dingen" (Wielenga, 1936:64). Daarom het Hy die huwelik ingestel as die ruimte om o.a. die opdrag uit te voer tot vrugbaar wees en vermeerdering. Heyns (1981:53-56) dui, naas bogenoemde, ook die verheerliking van God en die verryking en verdieping asook afronding en vervolmaking van mekaar aan as bestemminge van die huwelik. God beskerm juis die huwelik omdat die huwelik Hom behaag (Wielenga, 1936:59). En die huwelik behaag God omdat Hy dit ingestel het.

Uit die huwelik word kinders gebore om so die gesin te vorm. Dit het God in Sy alwysheid behaag om nuwe lewe binne die basisverhouding van man en vrou, in die permanensie van die huwelik, te laat versorg, onderrig en te laat grootword. Die gesin, wat deur God geskep en tot stand laat kom is, bied die ruimte vir egpare en hul kinders om aan hulle Goddelike roeping te voldoen en hul Goddelike roeping te volvoer. "From the biblical point of view the family is part and parcel with the Creator's design for human living" (Hulme, 1962:88). Vir die gesinslewe om as 'n doeltreffende opvoedingsituasie te funksioneer, toon Cilliers (1993:68,69) aan moet die volgende vyf kenmerke teenwoordig wees.

1. Die verskeie unieke verhoudings moet in elke situasie in aanmerking geneem word;
2. Verhoudings binne gesinsverband is meestal nie tussen gelykes nie;
3. Elke gesinslid is gelykwaardig;
4. Daar vind in elke gesinsverhouding gesprek plaas;
5. Liefde is 'n noodsaaklike kenmerk van elke gesinsverhouding.

Die man en vrou in die huwelik raak ook vader en moeder in die gesin. Die saamvoeging van ouers en kinders as 'n gesin geskied egter nie sommer op 'n lukraak wyse nie. Soos blyk uit bogenoemde, is dit God wat lewe gee, kinders gee. Daarom kan ouers sê: dis die kinders wat God aan ons as ouers gegee het, terwyl kinders op hul beurt kan sê: dis die ouers wat God aan my of aan ons as kinders gegee het. Nog die ouers, nog die kinders kon vooraf kies of bepaal hoe die nuwe aankomeling of die ouers sal lyk of watter geaardhede of temperament hulle sal hê ens. In hierdie totstandkoming en samevoeging van die gesin, skyn dit of ouers en kinders moet "vat wie hulle kry". Maar dit is net skyn, want die gelowige glo en weet God bepaal dit volgens Sy besluit en beskikking. En juis met hierdie kinders van gelowige ouers sluit God 'n verbond wat inderwaarheid die uitverkiesing in die geslagte verwerklik. "Dat 'n man en vrou ouers word, en dat mense wat gebore word, kinders is, is nie bloot 'n biologiese aangeleentheid nie - hoe belangrik dit origens ook al mag wees - maar dit is 'n gebeure wat in die wil van God gegrond is met verreikende betekenis vir die ganse samelewing" (Heyns, 1970:162).

11.4.1 Die Bybelse betekenis van die begrip gesin

Dit is egter belangrik om hier op te merk dat die betekenis van die begrip gesin, soos ons dit vandag veral ken as kern- of nukleêre gesin, nie presies so in die Ou en Nuwe Testament voorkom nie. Ons het reeds vroeër in die studie gewys op die karakteristieke van die uitgebreide gesin. Dit sou al baie meer tekenend en verteenwoordigend wees van die familie- en gesinswêreld van die Bybelse tyd as bv. die kerngesin. Louw (1989:33) bespreek drie woorde wat die familie\gesin beskrywe en waaruit die verskil van betekenis van ons verstaan, duidelik blyk.

Die Hebreeuse woord "bayit" wat in die LXX met "oikos" vertaal word, dui op 'n bepaalde woonplek en verwys meer in besonder na 'n huishouding waar 'n groep mense a.g.v. familiebindings saamwoon. Die Hebreeuse woord "mishpaha" verwys na die familie wat deur bloedbande verbind word om afkoms te bepaal, maar kan ook dui op persone wat nie genealogies aan die familie verbind is nie. In die LXX word "dor" gebruik om die verwantskap en afkoms te bepaal volgens tradisie en afstamming. Die begrip reik egter baie wyer, want dit gaan nie net oor lewende gesinslede nie, maar

oor die hele linie van afgestorwe voorsate sowel as die nasate. Uit Louw (1989:33-36) se verdere bespreking is dit baie duidelik dat die begrip familie gesin vanuit Bybelse perspektief nie net die genealogie in Israel of in die Nuwe Testament beskrywe nie, ook nie buitelanders wat as deel van die familie gesin getipeer word nie, maar dat dit ook saamval met die heil wat God deur geslagte heen bewerk het. "Die bedoeling van die genealogie is egter om die wortels van afstamming terug te voer na God se betrokkenheid by Israel. Genealogie word op hierdie wyse opgeneem in God se uitverkiesende genade". Daarom dat die begrip "oikos" die gesin/familie wyd teken sodat die familie\ gesin ook heenwys na die familie gesin van God.

So verstaan, word familie\ gesin nie meer net genealogies bepaal nie, maar ook en in besonder geestelik, as broers en susters in die geloof.

11.4.2 Ouerskap

Ouerskap vereis dus sekere verantwoordelikhede waartoe die vader en moeder opgeroep word. Omdat God aan die ouers lewe toevertrou, skenk Hy ook toerusting om hulle groot te maak en is die ouer ook aan Hom verantwoordelik. Daarom is die ouers o.a. met gesag beklee. Ons kan sê dat God die ouers in die amp van ouerskap aangestel het. "From the Christian point of view the responsibility of parenthood involves a divine calling" (Hulme, 1962:88). Naas die vader en moeder van die gesin is daar geen ander nie en indien hulle nie hulle ouerverpligtinge nakom nie, word Gods plan en orde gedwarsboom. Die vader is priester van die huisgesin (Christenson, 1970:157) om te offer - ook by die paasfees as gesinsfees (Eks 12:3,4), hy onderrig en leer - "Jy moet dit inskerp by jou kinders en met hulle daaroor praat..." - ook wanneer jou seun jou in die toekoms vra..." (Dt 6:7,20). Marais (1993:5) wys ook nog op Skrifgedeeltes soos Eks 12:26; Eks 13:8,14; Jos 4:6,21-22. Na aanleiding daarvan merk hy op "dat die pentateug eintlik 'n beantwoording is van die geloofsvrae van kinders".

Die moeder is egter deel van die ouerlike gesag, al word sy nie eksplisiet saam met die man in Skrifgedeeltes genoem nie. Die Skrif plaas hier 'n patriargale aksent. Ouerskap vra onder meer om leiding te gee aan die kinders, deur 'n voorbeeld te modelleer, op te voed en hulle te dissiplineer. "Gee leiding aan 'n jongmens oor hoe hy moet leef, en hy sal ook as hy al oud is nie daarvan afwyk nie" (Spr 22:6). Maar dit moet geskied op so 'n wyse dat daar nie gedurig by die kinders fout gesoek word dat hul moedeloos word nie (Kol 3:21). Dit is duidelik uit bogenoemde dat die rol van ouerskap van ouers vra om beskikbaar te wees sodat die opvoeding, die vrae en lewenswysshede met hulle gekommunikeer en gedeel kan word.

Ouerskap vra ten diepste om 'n verbondopvoeding aan die kinders te gee. Dat hulle weet, verstaan en glo dat God verbondsbeloftes oor hulle lewe uitgeroep het, en dat hulle in gehoorsaamheid daarop sal antwoord met hul lewe. Hierin moet die ouers, self ook bondelinge, hulle voorgaan en begelei. "Gelowige ouers sal dus voortaan hul kinders slegs besit deur hulle na Jesus te bring" (Louw, 1989: 58).

11.4.3 Kindskap

Die kind as beelddraer van God is ook 'n gawe aan ouers, maar tegelykertyd eiendom van God. Die ouers kry die opdrag en verantwoordelikheid om met Gods eiendom te werk, begeleiding en opvoeding te verskaf sodat hy kan ontwikkel tot volwassenheid. Landman et al. (1975:61) wys op die ontwikkeling van die mens se lewe en vervolg dan soos volg: "...want ook as kind is die kind mens-in-totaliteit, selfs al is hy 'n nog-nie-volwassene' wat deur 'n volwassene gesteun moet word in sy opwegwees na behoorlike volwassenheid. Daar is nie 'n wesensverskil tussen kind en volwassene nie; net 'n niveauserkil en juis daarom staan die kind op vir en sien hy op na die volwassene wat aan die kind wordingshulp tot volwassenheid gee".

In die gesin in besonder vind die verbondsoopvoeding as 'n op-weg-wees na volwassenheid plaas. Ons het reeds vroeër opgemerk dat daar geen plaasvervanger vir die gesin is nie (vgl 70-72). Alhoewel dit waar is dat take wat vroeër deur die gesin behartig is, nou deur ander instansies oorgeneem is, is die realiteit egter ook dat sekere take soos die sosialisering van die kind, uitsluitlik deur en in die gesin behartig word. Daarvoor is die kind ook gereed en ontvanklik. "Wanneer babas gebore word, is hulle uitstekend toegerus om met hul ouers te kommunikeer" (De Witt & Booyen, 1995:1). Dit beteken maar net eenvoudig dat dit juis in die gesin is dat die kind leer om gesag te aanvaar, om sy ouers te eer en te respekteer, om met gelykes soos broers en susters oor die weg te kom, om waardes en beginsels in sy lewe te internaliseer, om na die voorbeeld van die ouers self sy lewe te modelleer, ten diepste om te sosialiseer.

In die kind se verdere grootword, in sy\haar latere lewe as jongmens, as volwassene, as ouer, speel al genoemde sake 'n deurslaggewende rol - ook om bogenoemde sake wat deel van sy lewe vorm, in sy eie huwelik en gesin oor te dra. Die gesin is dus by uitstek die instelling waar die kind die vaardighede aanleer om volwassenheid te betree. Maar verder en in besonder is dit in die gesin waar geleer word om die verbondsbeloftes en -eise in sy eie lewe te internaliseer en na die volgende geslag voort en oor te dra. Die gesin, en by name die ouers, het die verbondsverantwoordelikheid om die totale kind in alle fasette op te voed. "Wie met verantwoordelikheid wil opvoed, moet derhalwe kyk na die mens (kind) in totaliteit sonder om hom in onderdele soos liggaam, siel, gees en hart op te splinter" (Landman et al.1975:21). Die volmaakte kind Jesus het in alle fasette gegroei. "Hier het ons 'n aanduiding dat die volmaakte Kind ook 'n ewewigtige kind was. Hy het verstandelik gegroei (d.i. intellektuele ontwikkeling); Hy het liggaamlik gegroei (fisiese ontwikkeling); Hy het 'toegeneem in guns by God'...(geestelike ontwikkeling), '...en die mense' (sosiale ontwikkeling)" (Mol, 1985:8).

11.5 Die gesin en gesinmilieu as metafore vir die gemeente en sy funksionering

Die gesin dien as metafoor met 'n tekenkarakter vir die geestelike gesin van God, nl. die kerk in die Nuwe Testament (1 Pt 2:5). Daarom dat die gesin die heiligdom van God in die klein is (vgl Hulme, 1962:88). Dit is duidelik dat die familie\gesin, wat dus nie net genealogies bepaal word nie,

maar ook geestelik, die mens binne 'n intieme kring plaas. Aan die eenkant word sy eensaamheid en alleenheid ondervang deur geborgenheid en liefde vir wie hy is en aan die anderkant dat dit juis die ruimte bied tot groei en dienslewering. Louw (1989:38) sê dit aangrypend: "Soos die individu in die Ou Testament los van sy familie weerloos was, so is die familie in die Nuwe Testament los van die gemeente wesenlik Vaderloos en 'heimatlos'. Die familie is volgens die Skrif ten diepste nie 'n privaataangeleentheid nie, maar 'n korporatiewe aangeleentheid; dit leef vanuit sy wesenlike interaksie met die gemeente as God se huishouding".

11.5.1 Gesinslede en sekere aspekte van die gesin dien as metafore

Dit is insiggewend dat nie net die gesin as metafoor vir die kerk gebruik word nie, maar ook mense en aspekte wat deel van die gesin vorm, nl. die huwelik, huis, kinders, broers en susters ens. Die huwelik figureer as 'n helder beeld van Christus se verhouding met Sy kerk - die Bruidegom en die bruid. Heyns (1977:60) trek twee konklusies uit sy bespreking oor hierdie "huweliksverhouding", nl. dis 'n eksklusiewe verhouding waarin daar nie plek in die bruid se lewe vir 'n ander "persoon" is nie en dis 'n verhouding wat feestelik gevier moet word. Want dit dui 'n einde aan "van eensaamheid en koersloosheid, van onsekerheid en twyfel, van wanhoop en misnoeë, maar ook die begin van "vreugde en blydschap, van gemeenskap en liefde, van geborgenheid en sekerheid, van hoop en tevredenheid".

11.5.2 Die funksionering van die gesin in onderlinge verband dien as metafore vir die funksionering van die gemeente

11.5.2.1 Ouerskap

Ouerskap verkry sy diepste betekenis in die Vaderskap, Ouerskap van God die Vader. Hy het alles vir Sy gesin, Sy kinders veil. Hy het lief ondanks en nieteenstaande. Hy tug, maar dit geskied steeds in liefde. Hy verwerp die sonde, maar nie die sondaar. Hy ag die mens hoog, want die mens is Sy verteenwoordiger, Sy beelddraer - "U het hom net 'n bietjie minder as 'n hemelse wese gemaak en hom met aansien en eer gekroon"(Ps 8:6). Hy het altyd tyd vir Sy kind, want Hy sluimer nie in nie en Hy slaap nie (Ps 121:4); Hy raak nie moeg of mat nie (Jes 40:28b). Hy gee vir Sy aangenome kinders net die heel beste - Sy Seun. Die Seun gee in alles wat Hy doen vir die mens, ook net die heel beste - Sy lewe. Deur die Heilige Gees en Sy Woord doen en gee Hy steeds net die heel beste in die mens se lewe - Sy inwonende teenwoordigheid.

11.5.2.2 Kindskap

Die kinders van God word opgeroep om die Vader te eer, te respekteer en met ontsag te dien. Voor Sy gesag, beskikking en beplanning moet gebuig word, want Hy laat alles ten goede meewerk vir die wat Hom liefhet, die wat volgens Sy besluit geroep is (Rm 8:28). Juis a.g.v. kindskap roep God as Vader Sy kinders op om in die geestelike gesin as broers en susters saam te leef. Die mekaar-tekste kom oorvloedig in die Skrif voor as tekening en karakterisering van die aard en ingesteldheid van die geestelike gesin (let op na Heyns, 1977: 90, 91 se teksverwysings in die verband).

Ons het reeds aangetoon dat die huwelik en gesin 'n wonderlike tekenkarakter openbaar vir die geestelike gesin van God. Dit is dus duidelik dat die geestelike gesin, die kerk, sy funksionering en onderlinge verhoudinge wel vanaf en vanuit bogenoemde metafore kan aflees.

Natuurlik sal daarmee rekening gehou moet word dat die Skrif die gemeente, sy funksionering en onderlinge verhoudinge, meer omvattend met ander metafore skets en uitwerk as net die aflees van die aardse gesin. Dit kan ook nie anders nie omdat die grootheid en heiligheid van Christus as Hoof van die liggaam, Sy kerk, en Sy misterieuse en Goddelike handeling met die kerk, nouliks onder woorde en taal gebring kan word. "Ja, aan Hom het God alles onderwerp, Hom bo alles verhef en Hom aangestel as hoof van die kerk. Die kerk is sy liggaam, die volheid van Hom wat alles in almal vervul" (Ef 1: 22, 23). Paulus sê die waarheid ook aan die Kolossense wonder-mooi: "Hy is die hoof van die liggaam, van die kerk. Hy is die oorsprong daarvan, Hy is die Eerste, die Een wat uit die dood opgestaan het, sodat Hy die eerste plek in die heelal inneem" (Kol 1:18).

'n Teologie vir gesinsbediening is hierbo uitgespel. Dit bied die skopus om vervolgens uit te stippel wat gesinsbediening is.

11.6 Wat is gesinsbediening ?

Louw (1989:213) maak die volgende stelling oor wat gesinsbediening is, nl. "Gesinsbediening is dus 'n bediening wat daarop ingestel is om die gesinsinteraksie deur die reeds bestaande verbondsisteem te beïnvloed sodat gesinslede gesamentlik groei in volwassenheid en die gesin self toeneem in heiligmaking". Louw (1999:121,122) stel ook 'n samevattende doel vir gesinsbediening soos volg vas: "Kortom kan ons sê dat gesinsbediening reg wil laat geskied aan die belangrike Bybelse gedagte dat gelowiges mekaar moet versorg en ondersteun. Ons kan sê dat gesinsbediening binne die huisgesin gestalte wil gee aan Romeine 15:7: 'Aanvaar mekaar dan, soos Christus julle ook aanvaar het tot eer van God'".

Vir Dressel (1998:1) beteken gesinsbediening die volgende: "Gesinsbediening is God se manier om met die individu in familieverband te werk. God is 'n verhoudingsgod. Hy het die gesinslewe geskep (Gn 1-3) en kinders ingesluit in sy verbond. Die feeste in Israel het die kinders ingesluit en kinders het ouers uitgevra oor wat alles beteken (Eks 12:26)".

Sell (1995:137) se siening is soos volg: "Family ministry involves communicating to people of all ages, in as many ways as possible, the biblical and practical truths relate to family living".

Furlong (1987:12-14,16) noem in onderstaande drie aanhalings insiggewende en waardevolle gesigspunte oor wat gesinsbediening is. "It is listening to families and discerning their strengths, their gifts and their needs and enabling them to care for and to minister within the context of their own families and the 'parish family'". Hy sê verder: "Whatever family ministry is, we know that families have been doing it for a long time. Perhaps we as church merely have to identify what families have been doing for themselves for centuries in order to understand family ministry". Na aanleiding van bogenoemde en 'n verhaaltjie wat hy vertel as toeligting, som hy op wat gesinsbediening is: "Perhaps, in the light of this story, we can describe family ministry as the ministry of listening".

Hebbard (1995:inleiding) gebruik die term "family life ministry" om gesinsbediening mee te

beskrywe. Sy definisie is soos volg: "Family life ministry is ministry of the church through preventive and therapeutic efforts designed to strengthen all forms of families in the church and the community".

Bisschoff (1993:6) tipeer gesinsbediening soos volg: "Met gesinsbediening word die faset van die bediening in die gemeente bedoel waarin aan die gesin in besonder aandag gegee word; dit het 'n proaktiewe en reaktiewe toespitsing".

Ons kan n.a.v. die basisteorie en die teologie vir die gesinsbediening, soos hierbo uiteengesit, gesinsbediening soos volg beskrywe: **Gesinsbediening is die toegespitste en deurlopende bediening van die gemeente o.l.v. die Heilige Gees, die Woord en die ampte aan gesinne en deur gesinne, welke gesinsvorm ook al ter sprake is, en aan gesinslede wat saam die gesin vorm. Die bediening word gerig met die oog op die groei en toerusting van die gesin en elke gesinslid in alle lewensfasette tot volwassenheid. Sodoende kan gesinne en gesinslede hul roeping as uitverkorenes en bondelinge binne die ruimte van die gesin en na buite volvoer met die oog op die koninkryk van God.**

11.7 Samevatting

'n Teologie vir gesinsbediening is onder vyf punte beskrywe. Die volgende sake het aan die orde gekom, nl.

gesinsbediening as 'n bediening van die verbond en die uitverkiesing;

gesinsbediening as 'n bediening tot gestaltegewing van die koninkryk;

gesinsbediening as 'n bediening tot die opbou van die gemeente;

gesinsbediening as die bediening van Gods handeling met die mens in die huwelik en gesin
en

die gesin en die gesinsmilieu as metafore vir die gemeente en sy funksionering.

Ten slotte is daar na verskeie beskrywings en definisies van gesinsbediening verwys. 'n Eie definisie van gesinsbediening is ook gegee.

Hoofstuk 12

Gemeentebou en gesinsbediening

12.1 God bou Sy gemeente

Ons het vroeër in die studie daarop gewys dat dit ten diepste God is wat deur al die tye Sy gemeente bou. Die Skriftuurlike waarheid is dat God vanuit die verlede tot in die hede en tot aan die einde van die tyd Self Sy gemeente bou en in stand hou. Daarom dat Te Velde (1989:9) opmerk dat wanneer gesê word dat 'n gemeente besig is met gemeentebou, dit eintlik 'n oorbodige term is omdat Christus tog belowe het dat die gemeente opgebou sal word. Hy bedien Hom ook van mense om onder Sy seënende hand mee te werk tot die opbou van die gemeente met die oog op die koninkryk. Die uitverkiesing en verbond is wyses om die mens in te trek in Sy heilshandeling en hulle te stempel tot medewerkers in die opbou van die gemeente (vgl 23,24).

12.2 Gemeentebou

Ons het daarop gewys dat die begrip gemeentebou, die inhoudsgewing en verstaan daarvan ongeveer twee dekades oud is (vgl 23). Uit die bespreking oor gemeentebou het ons tot die besef gekom dat, naas al die slaggate waarop ons ook bedag moet wees, ons nie regtig oor die belangrikheid van gemeentebou hoef te twyfel (vgl 39,40) nie. Gemeentebou wil meewerk en die gemeente begelei sodat die gemeente opgebou kan word. Die opbou is 'n Skriftuurlike imperatief. Feit is daar bestaan 'n groot gaping tussen die gemeente as gedefinieerde subjek en die gemeente as empiriese subjek. Daarom stel Nel (1994:12) dit "dat gemeentebou juis gemoeid is met hoe die empiriese subjek nader kan kom, meer kan word soos dit bedoel is om te wees".

Ons het ook ter afsluiting van die bespreking oor gemeentebou in hoofstuk 5 vyf winspunte aangestip wat gemeentebou opnuut onderstreep en uitgelig het (vgl 41-44). Die vyf punte is soos volg. Gemeentebou:

1. plaas die fokus op die Drie-enige God;
2. het die gemeente se belangrikheid opnuut herbevestig en beklemtoon;
3. se fokus op die amp van die gelowige is belangrik en tydig;
4. het dit opnuut kom aksensueer dat die bediening op planmatige en doelgerigte wyse moet geskied en
5. beklemtoon die samewerking met ander hulpvake.

Genoemde gesigspunte is ook belangrik om in gedagte te hou in ons bespreking oor gemeentebou en gesinsbediening.

Gemeentebou is daarop gerig dat die gemeente opgebou moet word en onder Gods seënende hand self moet meewerk tot sy eie opbou (vgl 42). Ook die lidmaat in die amp van gelowige staan in hierdie

opbou sentraal.

Wat is gemeentebou dan? Ons het gemeentebou soos volg beskrywe, nl. **gemeentebou is God die Vader se genadige handeling in en deur Jesus Christus onder leiding van die Heilige Gees wat voortspruit uit die uitverkiesing wat verbondsmatig gerealiseer word. So vergader Hy vir Hom 'n volk in die tyd wat Hy self in stand hou en opbou deur die Heilige Gees en Sy Woord. Hy skakel ook ampsdraers, diegene in die amp van gelowige en die kerk as geheel by Sy opbouwerk in. Hy skenk die toerusting, gawes en alles wat nodig is om as medewerkers mee te werk op 'n planmatige en doelgerigte wyse aan die opbou van die kerk met die oog op die koninkryk (41; vgl ook ander omskrywings 32, 33).**

Gemeentebou integreer en koördineer al die bedieningsmodi of funksies van die kerk wat saamgevat word in kerugma, leiturgia, koinonia en diakonia (Nel, 1994:27; Kellerman, 1993:333). Nel (1994:27) voeg hieraan toe: "En dit gaan in elkeen afsonderlik en in almal geïntegreerd om bogenoemde driedimensionele diens, naamlik diens aan God, aan mekaar en aan die wêreld". Om al bogenoemde 'n werklikheid te maak, moet gemeentebou prosesmatig verloop en bestuur word.

Laat ons dit weer sê, nl. dat gemeentebou die gemeente en die gelowige wil begelei om opgebou te word en self mee te werk aan sy eie opbou. Gemeentebou staan in diens van die gemeente om as 'n soort "instrument" die gemeente-opbou te stuur en te begelei.

12.3 Gemeentebou en die gesin

Ons kan nou verder sê dat gemeentebou ook in die proses om die gemeente te begelei, 'n gerigtheid moet hê vir die kleiner eenhede waaruit die gemeente saamgestel is, nl. die huwelik en gesin. Gemeentebou kan nie die gemeente rig tot opbou en meewerking tot opbouing as dit nie ook as "instrument" funksioneer dat die gesin die ruimte en begeleiding tot opbou gebied word en begelei word om self mee te werk aan hulle eie opbou nie. Anders gesê: gemeentebou moet nie net op die gemeente se opbou en meewerking tot opbou gerig wees nie, maar ook, en miskien allereers, op die kleiner gemeentetjie, nl. die gesin. Hendriks (1992:95) sê dan ook dat die gesin as God se mikro-gemeente in 'n sekere sin die belangrikste gemeente is.

Die rede dat gemeentebou by die verbondsgesin moet begin is voor-die-hand-liggend. God plaas die mens in verbande en verhoudinge, soos die huwelik, gesin en familie. Uit die huwelik word die kind gebore en vorm saam met die ander gesinslede die gesin. Dit is juis in die gesin waar die grootword, sosialisering, vorming, selfbeeldontwikkeling, geestelike opvoeding ens. ten eerste en ten diepste plaasvind (vgl 106-108).

Dit wat in die gesin plaasvind en afspeel, is ook 'n opbou-proses van die individuele gesinslid se lewe. Die kind word juis in die gesin onderrig en begelei tot volwassewording en die ouers word self daardeur gebrei en geskool. 'n Engelse uitdrukking sê dit raak: "To teach is to learn twice". Die leerskool van die gesin berei die kind voor vir die latere lewe, want daar leer hy homself ken en ontdek saam met die ander gesinslede die waarheid van "ons is inderdaad wat ons tuis is" (La Haye & La Haye, 1979:11).

Die verbondsgesin ervaar dat God met hulle in 'n verbond getree het omdat Hy in Sy genade hulle

uitverkies en geroep het. Saam ervaar hulle die verbondenheid aan die verbond - ook saam met ander gesinne in die verbondsgemeente. Die ondersteuningsnetwerk van die verbond kry gestalte binne bloed-verwantskap asook binne die geestelike verwantskap. Burger (1991:101) voeg hieraan toe dat die doop "bevestig inderdaad dat die heil in die Nuwe Testament nes in die Ou Testament kollektief werk". Getz (1976:5) wys daarop dat vernuwing persoonlik, maar ook binne die gemeenskaplikheid plaasvind. "Personal renewal will not happen as God intended it unless it happens in the context of corporate renewal. On the other hand, corporate renewal will not happen as God intended without personal renewal. Both are necessary".

Daarom kan die verbondsindiwidu en die verbondsgesin van huis uit die Here dien, die gesinspiritualiteit beleef en onder Gods hand hul eie gesinstorie skryf. En almal wil inwerklikheid 'n gelukkige storie oor sy gesin skryf. Strommen en Strommen (1985:68) dui aan dat in 'n ouer\adolesent-navorsing het albei groepe "a happy family" as die mees belangrike aangedui.

12.4 Uitsprake m.b.t. gemeentebou en gesinsbou

Luister net weer na die volgende aanhalings ter bevestiging daarvan dat gemeentebou allereers op gesinsbou gefokus moet wees. Uit onderstaande blyk ook die noue verhouding tussen gemeente en gesin.

Getz (1988:27) sê: "Biblically speaking, it is impossible to renew the church without renewing families, husbands wives, and individual Christians. On the other hand, it is not possible to renew individual Christians without renewing husbands wives, families, and the church". Louw (1989:194) stel dit op sy beurt soos volg: "Vir konstruktiewe gemeentebou behoort die kerk in sy bedieningsprogram by gesinsbou te begin. Die stelling kan gemaak word dat gemeentebou sonder gesinsbou die 'natuurlike' Godgegewe en voor-die-hand-liggende struktuur vir verdieping en groei van die gemeentelike lewe, oor die hoof sien". Christenson (1970:12) stel ook die waarheid onomwonde: "Yet there is no building up of the Church without the building up of the family". Hy vervolg ook deur te sê: "In Christian families, on the other hand, should the strength of the Church consist".

Ook Hebbard (1995:58) wys op die samehang tussen die gesin en die gemeente: "I believe the same characteristics that build strong families build strong churches". Collins (1995:32) toon aan dat die Bybel inderwaarheid min sê oor hoe ons in ons gesinsverhoudinge moet lewe. Hy haal vir Getz aan wat suggereer dat die uitsprake in die Nuwe Testament oor die kerk ook op die gesin van toepassing is. Die rede wat hy daarvoor aanvoer, is dat die gesin die kerk in die klein is. Hy word soos volg deur Collins aangehaal: "True, on occasions the New Testament writers zero in on special needs that are uniquely related to family living. But in the most part, what was written to believers as a whole applies directly to Christian living in the smaller context of the home".

Hendriks (1992:95,96) toon aan dat koinonia wat in besonder in die huwelik en gesin beleef word ook belangrik is vir die gemeente se koinonia. Hy sê verder: "Anders gestel: gemeentebou sonder gesinsbou is onmoontlik! Geen gemeente kan in beweging kom - sonder mense wat Jesus aanvaar, ken en volg nie; sonder gesinne wat as mikrogemeentes funksioneer nie".

Maar nie net is koinonia in die gesin belangrik vir die gemeente nie, maar ook wat

geloofsverbintenis betref. "Ek vermoed dat wat daar in die familie en gesin gaan gebeur uiteindelik ook in hoë mate sal afhang van hoe daar in 'n kerk gedink word oor die aard en intensiteit van geloofsverbintenis" (Burger, 1991:115).

Uit bogenoemde paragrawe oor koinonia en geloofsverbintenis is die waarheid opnuut glashelder. As daar 'n besef en geleefde koinonia in die gesin voorkom, spoel dit oor na die gemeente. As daar vanuit die verbondsverbintenis, wat in die gesin beslag kry, 'n geloofsverbintenis groei, dan vind dit in die gemeente neerslag.

Getz (1976:5,6) toon op sy beurt met 'n skets gemeentelike vernuwing aan en die interverweefdheid tussen die gesin en die gemeente. "The larger circle represents 'church renewal'. This is the most comprehensive concept in the New Testament. However, every local church is made up of smaller self-contained, but interrelated units. The family in Scripture emerges as the 'church in miniature'. In turn, the family is made up of an even smaller social unit - marriage. The third inner circle represents personal renewal, which is inseparably linked to all of the other basic units. Marriage is made up of two separate individuals who become one. The family is made up of parents and children, who are also to reflect the mind of Christ. And the church is made up of not only individual Christians, but couples and families. Though all of these social units are interrelated, biblical renewal can begin within any specific social unit. But wherever it begins - in the church, families, marriages, or individuals - the process immediately touches all the other social units".

'n Laaste aanhaling in die verband. Friedman (1985:13) dui aan dat die benadering tot persoonse verhoudingsprobleme in die gesin geskoei moet wees op gesinsterapie ("family therapy"). Dit sluit o.a. in dat dit op 'n sistemiese wyse benader word (vgl. 14,70 e.v.). Hierdie sowel as ander benaderingswyses wat hy aandui, kan ook op die gemeente van toepassing gemaak word. "Throughout this chapter, therefore, the word family always means church or synagogue as well as one's network of relations" (Friedman, 1985:41). Hy wys ook dat "(e)verything that has been said thus far about emotional process in personal families is equally applicable to emotional process in churches, synagogues, rectories (which function as nuclear systems), and hierarchies (which function as extended systems). These too are families" en "(o)f all work systems, however, the one that functions most like a family is the church or synagogue" (Friedman, 1986:195,197).

Die saak is duidelik: gemeentebou moet allereers gerig wees op die gesin omdat die gemeente juis uit enkelinge, uit gesinne, huwelikspare en gesinne bestaan. "But religious institutions not only function like families, they also contain families. Indeed, they often derive their very structure from families. Thus, emotional process in religious organizations not only mirrors emotional process in personal families, but also, both types of family systems plug into one another" (Friedman, 1985:195). Verbondsgesinne is dus outomaties deel van die gemeente en kan meewerk tot die gemeente se eie opbou. Dit is egter nodig dat daar nuut en innoverend hieroor gedink en besin sal word. Bisschoff (1993:7,8) verwoord dit so: "n Denkverskuiwing word vereis: die fokuspunt moet nie meer aksies en programme t.w.v. die gemeente wees nie maar die gesin as deel van die gemeente moet raakgesien word - ook in die vervulling van die taak van die gemeente". Daarom sê hy ook: "Die gemeente en kerkraad moet weer gesinne begin dink".

12.5 Wisselwerking tussen gemeentebou en gesinsbou

Daar bestaan dus tussen gemeentebou en gesinsbou 'n verrykende wisselwerking wat verreikende en positiewe implikasies vir gemeentebou as 'n bedieningsdisipline het. Wanneer gemeentebou gefokus is op die gesin en aan die gesin die ruimte en begeleiding gee, word die gesin opgebou. Hierdie verbondsgesin, as deel van die gemeente, kan nou 'n bydrae lewer tot die verbondsgemeente se opbou. Die bydrae wat die gesin lewer, sy meewerking en deel-wees van die gemeente, kan as die intensiewe opbou beskrywe word.

Maar die gesin kan ook verder bydra tot ekstensiewe opbou van die gemeente omdat hy in Gods krag die samelewing kan deursuur met 'n missio Dei. So 'n gesin begryp sy geroepenheid tot diens-ook in die wêreld. Chapman (1997:17,41) beskou diens in en deur die gesin as een van vyf tekens van 'n gesin wat mekaar lief het. Hy wys ook daarop dat een gesin 'n hele woonbuurt tot diens kan motiveer (vgl Burger 1991:123 e.v. oor diens). Ook Kromminga (1964:229 e.v.) toon aan dat dit belangrik is dat gelowige gesinne na hulle bure uitreik. Hierin speel ook die kinders se onderlinge kontak met die buurkinders 'n belangrike rol.

Die scenario is dus dat God in en deur die verbondsgesinne en vanuit die gesinsverhoudinge die gesin en die onderskeie gesinslede oproep en toerus om mee te werk tot die opbou van die gemeente. Nel (1994:57,58) stel dit dat diensleiers ook aandag moet gee aan die opleiding van ouers en gesinne, want "'n Bediening aan ouers en deur ouers aan die jeug is primêr in die opbou van die gemeente".

Daarom is die verband tussen die gesin en die gemeente duidelik, nl. dat indien dit in ons gesinne goed gaan, gaan dit ook goed met die gemeente. Anders gesê - indien ons gesinslewe kerngesond is, sal dit oorspoel na die gemeente. Indien ons gesinne opgebou word, sal die gesinne en gesinslede kan meewerk tot die opbou van die gemeente. Daar is reeds vroeër aangetoon dat 'n gesonde gesinslewe oorspoel en 'n impak het op die samelewing, die volk, die staat ens. (vgl 107).

12.6 Die gesteldheid van die hedendaagse twee-ouergesin

Die uiters aktuele vraag is dus: wat is die gesteldheid van die hedendaagse gesin? Wat is die beskouing oor die gesin? Watter prentjie word geteken? In welke mate is verbondsgesinne in besonder kerngesond en opgebou? Die antwoord hierop sal rigtinggewend wees m.b.t. die rol wat gesinne in die opbou van die gemeente kan speel - ook die twee-ouergesin.

In hoofstuk 6 is bogenoemde vrae breedvoerig bespreek. Ons weet en glo dat die gesin God se instelling is (vgl 45,46), dat dit in en via die gesin is wat Hy 'n pad met die mens stap, dat Hy die uitverkiesing deur die verbond in verbondsgesinne laat realiseer en dat die Here Jesus as Mens ook 'n besondere wyding aan die gesin kom verleen het. Oor die gesin se waarde bestaan daar nie twyfel nie (vgl hfst.10).

Tog gaan dit nie so goed in ons gesinne nie. Die prentjie wat van die gesin geteken word, ook deur statistieke, is bleek. Ons het verwys na uitsprake in die literatuur en die praktiese ervaring in die praktyk oor die gesin en ontdek dat daar groot vraagtekens hang (vgl 70,71). Die uitroepetekens oor die

gesin is maar skaars!! Ook die tydsgees het meegewerk om letsels, emosionele en psigiiese-"erosieslote" op die gesinslewe te laat. Collins (1995:5-8) dui dit met drie oorsake aan, nl. katastrofiese veranderinge, volgehoue druk en deurlopende pessimisme. Feit is - ons kan nie die horlosie terugdraai nie, want dit is die gegewe tydperk waarin ons tans leef - die jare 2001\2002.

As die gesinslewe dus gebrekkig daaruit sien en funksioneer, selfs uitmekaar spat, dan is dit duidelik dat daar in sulke gevalle nie sprake kan wees van kerngesonde gesinne of gesinne wat opgebou is nie. As in berekening gebring word die inter-persoonlike gebroke verhoudinge in gesinne en die gevolglike intra-persoonlike worsteling in die lewe van gesinslede wat oor maande en jare kan strek, dan is die negatiewe impak daarvan, die gevolglike agteruit-gly en afbreking, 'n gegewe. Harvey (1994:21-24) handel in sy boek oor die gevaar en problematiek van huwelikspare wat stelselmatig uitmekaar drywe. So 'n situasie vind uiteraard oor 'n lang tyd plaas. "For whatever reasons, they seem willing to allow the marriage to just drift along. For weeks, months, even years...little or no constructive effort is made to remedy the ailing relationships. Again, not by design...not by desire...but by default".

Louw (1984:231) bied in sy program vir huweliksverryking o.a. 'n oefening aan om die huidige stand van die huwelik te bepaal. Keuses kan gemaak word o.a. uit beskrywings van die huwelik soos die minimumhuwelik, die konflikhuwelik, die lewensmoeëhuwelik, die skynhuwelik ens.(vgl Louw 1993:20). Hierdie beskrywings sou ewe maklik ook op die gesinslewe toegepas kon word. Genoemde beskrywings dui juis die huwelik- en gesinverval en sleur aan wat, soos ons hierbo aangetoon het, oor lang tye kan voorkom. Uiteraard het sodanige huweliks- en gesinsverhoudings min positiewe elemente. Dit alles werk demoraliserend in op gesinslede.

Die kind in hierdie situasie (en ook in die volgende paragraaf) ervaar 'n diskrepanisie in sy lewe. Die model wat hy graag wil navolg, die ouer, leef 'n dubbele lewe met dubbele standaarde. Sekere waarhede word verkondig en aan die kind voorgehou. Dit verskil egter hemelsbreed van wat die ouer leef en doen in die algemeen, maar in besonder in die huwelik en gesin. Verder ervaar hy die diskrepanisie ook tussen wat die ouer, ook verbondsouer, leef en doen en wat die Skrif en in die prediking verkondig word. Die opbou van karakter en gees in genoemde gesinsituasie, sal uiteraard gebrekkig wees. Die kerkbegrip wat hierdeur (onwetend ?) by die kind gevestig word, is een van "dit hoort so dat 'n mens aan die kerk behoort - sonder 'n noodwendige verbintenis". Die boodskap wat gesein word, is dat jy aan die kerk behoort, maar maak en leef wat jy wil en soos jy wil. Die kerk moet funksioneel wees vir wanneer hy benodig word en daarmee eindig die verbintenis vir baie. Die geykte gesegde is van toepassing, nl. doen wat pa sê, moenie doen wat pa doen nie. Of soos Nel (1994:90) vir Marty aanhaal: "non commitment: we like religion at a distance" (vgl Burger 1991:71 se hoofstuk oor verbintenis).

12.7 Die gesteldheid van gesinne in ander gesinsvorme as die twee-ouergesin

Dit gaan vir ons hier om die ander gesinne wat hulself binne gesinsvorme soos die enkel-ouer-gesin, saamwoon-huwelike en -gesinne, hersaamgestelde gesinne ens. bevind. Ons het reeds gewys op die probleme wat genoemde gesinne ervaar. Statistieke is ook in hierdie verband aangetoon waar o.a. aangetoon is hoeveel persone saamwoon, hoeveel mense, ouers en kinders, deur egskeding geraak

is ens. (vgl 55, 75,76,86-88). Ook die geestelike rol wat die ouers behoort te speel, lei skipbreuk. "Martin Luther, a leading figure in the Protestant Reformation wrote that parents are apostles and pastors to their children" (Anderson, 1998:68; vgl 81). In 'n gebroke gesinsopset sukkel ouers om 'n apostel en pastor vir hulle kinders te wees. Daar is gewys op die hele proses van verbrokkeling tot finale egskeiding wat in veertien stadia voltrek word (vgl 87). Dit alles spel die langdurigheid van konflik, onsekerheid en verbrokkeling uit.

12.8 Die gesteldheid van gesinne met disfunksionele en ontwrigtende optredes deur gesinslede

Verdere ontwrigtende gesinsituasies manifesteer wanneer daar misbruik van gesinslede, in besonder van vroue en kinders, voorkom. Die omvang word deur die volgende statistieke geteken. In Amerika is 2.1 miljoen vroue in twaalf maande deur haar eggenoot\maat mishandel, 75% vroue is in dieselfde tyd deur die man gedreig en 13% is kronies mishandel. Ook oor 'n tydperk van twaalf maande is 2.5 miljoen kinders seksueel misbruik - 90% deur 'n naby vriend en 50% deur die ouer of stiefouer (Anderson, 1998:164).

Wanneer geweld en verslawing deur gesinslede in die gesin ook verreken word, dan spreek dit boekdele oor sommige gesinne se stryd om oorlewing - wat nog te sê van groei en opbou en meewerk tot die gemeente se opbou.

12.9 Konsekwensies vir gemeentebou

Die konsekwensies uit bogenoemde vir gemeentebou is duidelik. Hoe kan verbondsgesinne en gesinslede meewerk tot die opbou van die gemeente as hulle self vasgevang is in hul eie inter- en intrapersoonlike intriges? Wanneer verbondsgesinne emosioneel, psigies ens. stukkend en platgeslaan word in die intieme huiskring a.g.v huweliksverbrokkeling en gevolglike gesinsverbrokkeling, is hulle vasgedraai in 'n spiraal van konflik. Negatiewe gesinsverhoudinge met disfunksionele gedragspatrone manifesteer dan - soveel so dat Louw (1989:160) verwys na gesinsneuroses. "'n Gesinsneurose ontstaan wanneer negatiewe aspekte in die huweliksstelsel of die gesinsstelsel aanleiding gee tot wangedrag by kinders sodat hulle selfbeeldontwikkeling gerem word en die kind gevolglik 'n oordrewe ang om te waag of minderwaardigheidsgevoelens ontwikkel waarvan hy nie ontslae kan raak nie".

Uiteraard is die gesin dan ingestel op oorlewing en nie tot opbouing nie. So beleef die slagoffer(s) in die egskeidingsgeding, man of vrou of albei en die kinders, erge trauma. Daar is reeds op die impak van egskeiding gewys (vgl 85,86). Uit die literatuur word ook die opdraende stryd van die enkelouer-gesin geteken (vgl 75). Opbouing in die gesin self en meewerk tot opbouing in die gemeente, word in bogenoemde scenario op die agtergrond geskuif - 'n bykans nie-bestaande moontlikheid. In die atmosfeer en milieu van afbreek en tot niet gaan van die gesin en die gesinsverhoudinge, is opbou, ook in die gemeente, haas onmoontlik. Bogenoemde is tekenend van die huwelik en die twee-ouer-gesin wat getermineer is. Meewerking tot gemeentebou is in die gesinne problematies.

Natuurlik sal ons in die debat dit moet verreken dat ook die huwelikspaar en die twee-ouer-gesin

nie probleemvry funksioneer nie. Daar word druk in en op die huwelik en gesin ervaar, die tydsgees skuur af en oefen 'n invloed uit ens. Daarop het ons breedvoerig gewys (vgl 60,61, e.v.). Ook die sogenaamde goeie huwelike en gesinne moet steeds hard werk aan hulle verhoudinge en funksionering om sodoende verder opgebou te word. Huweliksverryking word juis met sodanige huwelikspre gehou sodat "goeie huwelike" nog beter kan funksioneer. Daar is potensiaal en moontlikhede wat ontgin en ontsluit moet word (Smuts, 1980:7).

Dieselfde gedagte is op gesinsverryking van toepassing. Huwelike en gesinne wat dus die erge trauma en terminering vrygespring het, nie 'n warboel van ontwrigtende "bagasie" saamdra nie en minder stukkende gesinslewens het, kan dus meer beantwoord aan hul roeping. Opbouing en groei van en in die gesin is dus 'n moontlikheid. Juis daarom is hulle ook beter in staat om 'n rol in die opbou van die gemeente te speel.

12.10 Moontlikhede in gebroke gesinne en gesinsverhoudinge

Dit is egter ook uiters noodsaaklik om in die hele debat in berekening te bring dat God juis uit die stukkende en getermineerde gesinne die goeie kan laat gebore word. Paulus kon verklaar: "Ons weet dat God alles ten goede laat meewerk vir die wat Hom liefhet, die wat volgens sy besluit geroep is" (Rm 8:28). Dat God met die krom stok van die mens se lewe, sy optrede en handeling steeds in Sy genade 'n reguit hou kan slaan, is waar. Vanuit die erge gesinstrauma, egskeiding ens., maar ook vanuit die normale gesinsspanning, kan God deur en in Sy genade dit ombuig en vir Sy doel ten goede inspan. God hou tog in gedagte hoe nietig ons menslewe is. Die psalmis sê: "Hy weet waarvan ons gemaak is, Hy hou dit in gedagte dat ons stof is" (Ps 103:14). In die Nuwe Testament staan: "Ons wat hierdie skat in ons het, is maar kleipotte wat maklik breek..." (2 Kor 4:7). Ook wanneer ons breek, kom die ontdekking: "My genade is vir jou genoeg. My krag kom juis tot volle werking wanneer jy swak is" (2 Kor 12:9).

Hierdie waarheid lig Burger (1995:45-47) toe as hy verwys na die kerk en geestelike leiers se sogenaamde sterk-man-beeld. Dit is inwerklikheid 'n belemmering in die verkondiging van die evangelie - kontra produktief. Nouwen (1998:133,134,164,165) sê wat nodig is dat die predikant (en natuurlik ook ander geestelike leiers en die gemeente) hul mens-wees voor die ander moet neersit en oopmaak - transparant wees en so jouself offer. "Not 'up there', far away or secretly hidden, but in the midst of people, with the utmost visibility". Hy sê ook verder hoekom hierdie ingesteldheid heling bring: "It is healing because it does not take away the loneliness and the pain of others but invites them to recognize their loneliness on a level where it can be shared". Vanuit hierdie gesigshoek stel hy dit dat ook die gemeente hierdie selfde rol kan vertolk.

Ook wanneer gesinne dus gebroke en stukkend is, uitmekaar spat, is dit nog nie 'n wegspat van God se genade nie. Baie keer juis in die seer en stukkende gesinsverhoudings- en lewens, breek God se genadestrale in volheid deur tot geestelike groei. Daar is afgebreek, maar God bou weer op (vgl 34). Die eensame en ontwrigtende gesinslid ontdek dat God se genade genoeg is en sy konklusie is dieselfde as Paulus s'n " ..want as ek swak is, is ek sterk" (2 Kor12:10b). Daarom dat daar geestelike opbou en groei in so 'n gesinslid se lewe kan voorkom. Ook die getuienis wat hieruit voortspruit, dien

vir mede-gelowiges en die gemeente tot geestelike opbou en versterking. Sommige leer uit die getuienisse, identifiseer hulle met die gebrokenheid en ervaar dat kinders van God ook soms val en voete van klei het.

12.11 Gemeentebou en gesinsbediening

Ons wil egter terugkeer tot die aanvanklike uitgangspunt, nl. dat gesonde gesinne in besonder kan meewerk tot die opbou van die gemeente.

Die vraag is dus: hoe moet gemeentebou te werk gaan om te help met die opbou van gesinne, gesonde gesinne? Wat moet gemeentebou doen sodat gesinne opgebou kan word en kan meewerk tot die opbou van die gemeente?

As antwoord sal ons allereers die volgende wil konstateer: gesinsbediening moet as 'n toegespitste en deurlopende bediening in die gemeente funksioneer. Laat ons weer die omskrywing van gesinsbediening gee: **Gesinsbediening is die toegespitste en deurlopende bediening van die gemeente o.l.v. die Heilige Gees, die Woord en die ampte aan gesinne en deur gesinne, welke gesinsvorm ook al ter sprake is, en aan gesinslede wat saam die gesin vorm. Die bediening word gerig met die oog op die groei en toerusting van die gesin en elke gesinslid in alle lewensfasette tot volwassenheid. Sodoende kan die gesin en gesinslede hul roeping as uitverkorenes en bondelinge binne die ruimte van die gesin en na buite volvoer met die oog op die koninkryk.**

Gesinsbediening kan dus as 'n bedieningsmodi vanuit die perspektief van gemeentebou en saam met die ander bedieningsmodi deel van gemeentebou vorm en funksioneer (let op die ander bedieningsmodi in Nel, 1994:27). Gesinsbediening is die voertuig om gesinne doelgerig te bearbei op 'n deurlopende basis. Louw (1999:121) dui vyf aspekte aan hoe gesinsbediening huisgenote wil help, nl.

1. om mekaar beter te verstaan;
2. insig te verkry in die posisies ens. wat gesinslede teenoor mekaar inneem en die geheel van die gesin raak te sien;
3. insig ook te ontwikkel sodat die verbande, kontekste en sisteme waarbinne gesinslede hulle daaglik bevind, raakgesien kan word;
4. 'n positiewe atmosfeer skep waarbinne die Christelike norm gestalte kan kry en
5. om die gesin se storie aan God se Storie te verbind sodat hulle daardeur die sinvolheid van hul lewe kan ontdek.

Wanneer bogenoemde aspekte deur gesinsbediening in gesinne se lewens gestalte kry soos deur Louw voorgestel, dan is dit duidelik dat die gesinne opgebou sal word. En waar dit gebeur, soos hierbo aangedui, word die gemeente opgebou.

Gesinsbediening is m.a.w. deel van gemeentebou. Vir ons onderwerp is gesinsbediening die belangrikste deel, maar beslis nie die enigste deel van gemeentebou nie. Die onderwerp vir ons studie wil juis dit aksensueer dat gesinsbediening 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente uitmaak. Nie net is die ander bedieningsmodi, soos afgelees uit die Skrif, noodsaaklik vir die gemeentebou nie, maar is inderwaarheid ook onontbeerlik. Ons glo tog die bedieningsvelde is soos

God dit aan ons in Sy Woord geopenbaar het. Indien ons gemeentebou slegs sou laat fokus en laat opgaan in gesinsbediening om die gemeente op te bou, is ons eenogig en val ons in die slaggat waarna Nel (1994:11) verwys. Hy sê ook elders (1994:27): "Gemeentes wat om watter rede ook al 'lekkerbekkig' net sommige bedieningswyses as belangrik beskou en daar van 'eet', is nie met gemeentebou in Bybelse sin besig nie".

Gesinsbediening as 'n deurlopende en toegespitste bediening is juis daarop gerig dat die ander bedieningsmodi in die gesin ook tot hul reg sal kom, anders is die gesin 'lekkerbekkig'. Gesinsbediening moet juis daarop afgestem wees dat die kerugma, leiturgia, koinonia en diakonia in die gesin (al sou dit met ander name in die gesin aangedui word, bv. huisgodsdienst as deel van kerugma) sal funksioneer en deel vorm van die gesin se "spyskaart".

In die volgende hoofstuk sal aandag gegee word hoe gesinsbediening in die praktyk as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente beslag kan kry - 'n praktykteorie van gesinsbediening. In besonder sal die tendense wat in vorige hoofstukke oor die gesin aangedui en ontdek is, uitgelig word en aan die hand daarvan 'n praktykteorie geformuleer word.

12.12 Samevatting

In bostaande hoofstuk is gemeentebou en gesinsbediening onder elf gesigspunte bespreek.

Allereers is daarop gewys dat God in die eerste en laaste instansie Sy gemeente bou. Vervolgens is ook aangetoon dat God die mens insluit in Sy opbouwerk. Daarom is verdere aandag aan gemeentebou gegee. Daar is aangetoon dat gemeentebou ook afgestem moet wees op die gesin. Verskeie uitsprake oor die verweefdheid tussen gemeentebou en gesinsbou is aangehaal, asook die wisselwerking wat dus tussen gemeentebou en gesinsbou bestaan.

Dit is duidelik in die bespreking aangetoon dat gesinsbou meewerk tot gemeentebou. Daarom is dit belangrik vir die studie om te vra wat die gesteldheid van die twee-ouer-gesin, gesinne in ander gesinsvorme en gesinne waar daar ontwrigtende optredes plaasvind, is. Die konsekwensies vir gemeentebou is op gewys. Ook belangrik was dit om nie die gebrokenheid in die gesin per se te diskrediteer nie, maar om aan te toon dat God uit dit alles die goeie laat gebore word. In die laaste besprekingspunt is dit gestel dat 'n toegepaste en deurlopende gesinsbediening, as 'n geïntegreerde deel van gemeentebou, in besonder kan meewerk tot die opbou van die gemeente.

Hoofstuk 13

Vraelys, evaluering en opmerkinge n.a.v. statistiese gegewens

Dit was noodsaaklik om ook te wete te kom hoe leraars oor die gesin dink, watter soort bedieninge in gemeentes op die gesin gerig is, hoeveel aandag aan die onderskeie gesinsbedieninge gegee word en oor samewerking in ringsverband met die oog op die bediening van die gesin.

Om dit te bepaal, is 140 vraelyste aan leraars in die Wes- Transvaal (soos die gebied tans nog bekend is) gestuur. Die 140 leraars is op 'n ewekansige wyse bepaal deurdat die leraar wat eerste in die Jaarboek van die Nederduitse Gereformeerde Kerke 2001 p.187-196 by 'n gemeente aangetoon is, 'n vraelys ontvang het. Daar is inderwaarheid 'n totaal van 144 gemeentes in die sinodale gebied van Wes Transvaal, maar my eie standplaas sowel as drie vakante gemeentes is oorgeslaan by die uitstuur van die vraelyste. Die sinodale gebied van Wes-Transvaal met sy wye verskeidenheid gemeentes wat geleë is in uiteenlopende areas, is 'n goeie barometer om te bepaal hoe die leraars in die N.G.Kerk oor gesinsbediening dink en hoe dit in gemeentes funksioneer.

Uit 'n totaal van 140 vraelyste wat uitgestuur is, het ek 60 terug ontvang (43%). Die Departement Statistiese Konsultasiediens van PU vir CHO het die statistiese evaluasie gemaak m.b.v. die program "The SAS System for Windows Release 8 (2000)" en "Proc Freq Procedures in SAS" is gebruik om frekwensies te bepaal terwyl "proc means" gebruik is vir die beskrywende statistiek.

Die vraelys wat uitgestuur is, word hieronder aangedui. Die antwoorde op die vraelyste word vervolgens puntsgewys bespreek. 'n Gemiddelde word aangedui n.a.v die evaluasie van die vraelyste wat terug ontvang is (tensy anders vermeld). Daar moet op gelet word dat nie al die respondente alle vrae beantwoord het nie.

13.1 Die vraelys (voorbeeld)

Jack Pauwstraat 9
Potchefstroom
2520

Geagte Broeder,

Ek is tans besig met 'n D.Th.-verhandeling wat handel oor "Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente".

Dit is egter noodsaaklik om te wete te kom hoe belangrik predikante gesinsbediening beskou en hoe gesinsbediening in die bedieningspraktyk uitgevoer word en gestalte kry. Om die inligting te bekom, het ek jou evaluering en insette baie nodig. Daarom is my versoek aan jou om asseblief

onderstaande vraelys te voltooi en in die geadresseerde koevert voor 20 Oktober 2001 aan my terug te stuur. Onderstaande vraelys is so opgestel dat die invul daarvan nie veel langer as vyftien minute sal duur nie.

Dit is ook belangrik om aan te toon wat met gesinsbediening bedoel word. In die studie is dit soos volg beskrywe, nl. Gesinsbediening is die toegespitste en deurlopende bediening van die gemeente o.l.v. die Heilige Gees, die Woord en die ampte aan gesinne en deur gesinne, welke gesinsvorm ook al ter sprake is, en aan gesinslede wat saam die gesin vorm. Die bediening word gerig met die oog op die groei en toerusting van die gesin en elke gesinslid in alle lewensfasette tot volwassenheid. Sodoende kan gesinne en gesinslede hul roeping as uitverkorenes en bondelinge binne die ruimte van die gesin en na buite volvoer met die oog op die koninkryk van God.

Beantwoord asseblief onderstaande vraelys anoniem. Indien 'n ja\nee antwoord gevra word, onderstreep jou antwoord. Waar versoek, dui asseblief jou keuse aan deur 'n kruisie op die betrokke nommer te trek. Aan die einde is daar ook ruimte onder die hofie "Kommentaar" indien jy naas die vrae verdere insette wil lewer.

1. Hoeveel jare is jy reeds predikant in die N.G.Kerk ?.....

2. Binne watter kategorie val jou gemeente?

- Die gemeente is in 'n heel klein dorpie\gemeenskap geleë waar daar net een NG leraar is. 1.

- Die gemeente is in 'n dorp geleë wat so groot is dat daar (ongegag die aantal gemeentes) twee tot vier NG-leraars werksaam is. 2.

- Die gemeente is in 'n dorp met meer as vier NG-leraars (ongegag die aantal gemeentes) geleë. 3.

- Die gemeente is in 'n enkelindustrie-, militêre-, woonstel-, middestad-, studentegemeente of 'n gemeente vir andertaliges. 4.

- Die gemeente is in die voorstede, wat woonhuise, meentehuse, woonstelle en ook kleinhoews kan insluit, geleë. 5.

2.1 Is jy 1. voltyds 2. deelyds in die bediening ?

2.2 Indien jy 2.gemerkt het, is jy 1. tentmaker 2. kapelaan 3. ander ?

3. Is jy 1. enkelleraar 2. medeleraar ?

3.1 Indien jy nr. 2 gemerk het, dui asseblief aan hoeveel medeleraars werk saam met jou
1. een; 2. twee; 3. drie; 4. vier; 5. vyf; 6. ses

3.2 Is die medeleraars 1. voltyds 2. deelyds in die bediening ?

3.3 Indien jy by 3.2 nr. 2 gemerk het, dui asseblief aan of die medeleraar(s)
1. tentmaker 2. kapelaan 3. ander is

3.4 Is jy getroud? ja\nee. Indien jy ja geantwoord het, hoeveel jare is jy getroud?.....
Hoeveel kinders?.....

4 Die huwelik en gesin:

4.1 Hoe belangrik beskou jy die instelling van die huwelik in en vir die gemeente?

Baie belangrik Belangrik Minder belangrik Onbelangrik
1. 2. 3. 4.

4.2 Hoe belangrik beskou jy die instelling van die gesin en vir die gemeente?

Baie belangrik Belangrik Minder belangrik Onbelangrik
1. 2. 3. 4.

5. Is daar in jou gemeente 'n toegespitste en deurlopende bediening wat gerig is op die huwelik en gesin? (In die beantwoording moet rekening gehou word met die begrippe toegespits en deurlopend) Ja / Nee.

Indien jy ja geantwoord het, dui die bediening aan en verduidelik hoe dit funksioneer.

6. Die volgende stelling word gekonstateer. In die volgende fasette van gewone gemeentlike bediening, kry huwelike en gesinne aandag. Bepaal jou antwoord deur 'n kruisie op 'n nommer (1-4) te trek.

6.1 Tydens eredienste kry huwelike en gesinne aandag.

Baie aandag Aandag Min aandag Geen aandag.
1. 2. 3. 4.

Dui asseblief die verkwensie aan hoe die volgende eredienste ingerig word om aan die huwelike en gesinne aandag te gee?

huweliks en -gesinsdienste

- 1.<4 keer p.j.; 2. 4-8 keer p.j.; 3. 9-20 keer p.j.; 4.> 20 keer p.j.

- jeug-en kinderdienste

- 1.<4 keer p.j.; 2. 4-8 keer p.j.; 3.9-20 keer p.j.; 4.> 20 keer p.j.

- gewone eredienste

- 1.<4 keer p.j.; 2. 4-8 keer p.j.; 3.9-20 keer p.j. ; 4.>20 keer p.j.

- Ander:

6.2 Tydens huisbesoek kry huwelike en gesinne aandag

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag
1. 2. 3. 4.

Dui asseblief hieronder aan hoe huisbesoek ingerig word om aan huwelike en gesinne aandag te gee.

- daar word 'n verwagting gestel deur die leraar dat alle gesinslede sover as moontlik teenwoordig moet wees met huisbesoek ja\nee

- huisbesoek word gedoen by die gesinslede wat teenwoordig is ja\nee

- in die gesprek tydens huisbesoek word ook aandag aan die onderskeie gesinslede asook aan die gesin en gesinslede gegee ja\nee

- 'n huisbesoektema\kaartjie wat oor die huwelik\gesin handel, is al met huisbesoek behandel ja\nee

- ander

6.3 Tydens wyksbyeenkomste\selgroepe\ondersteuningsgroepe kry huwelike en gesinne aandag (onderstreep wat van toepassing is).

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Verduidelik asseblief hoe bogenoemde gemeente-aksie aandag aan die huwelik en gesin gee.

6.4 Tydens ouer-\kinder-\gesin-begeleidingsgroepe kry huwelik en gesinne aandag (onderstreep wat van toepassing is).

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Verduidelik asseblief hoe bogenoemde gemeente-aksie aandag aan die huwelik en gesin gee.

6.5 Met kategese kry huwelike en gesinne aandag

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Verduidelik asseblief hoe daar in kategese aandag aan die huwelik en gesin gegee word.

6.6 Die ampsdraers in die besondere ampte gee aandag aan huwelike en gesinne (bv. met huisbesoek, siekebesoek, vriendskapsbesoek ens.)

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Verduidelik asseblief hoe die persone in die besondere ampte aandag aan die huwelik en gesin gee.

6.7 Omvang van pastoraat deur die pastor aan huwelikspare en gesinne

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Hoeveel gevalle hanteer jy in 'n jaar:

6.7.1 huwelike 1.<5 ; 2. 5-20 ; 3. 20-50 ; 4.>50

6.7.2 gesinne 1.<5 ; 2.5-10 ; 3. 10-20 ; 4. 20-30 ; 5.30-40 ; 6.>40

6.8 Deur huweliks-en gesinsverrykingsgeleenthede kry huwelike en gesinne aandag.

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

Verduidelik asseblief watter geleenthede geskep is om huweliks-en gesinsverryking aan te bied. Dui ook aan hoeveel geleenthede die afgelope jaar aangebied is.

6.9 Huwelikskategese met voornemende huwelikspare gee aandag aan die huwelik en gesin

Baie aandag Aandag Minder aandag Geen aandag

1. 2. 3. 4.

- 6.9.1 Watter materiaal gebruik jy in die huwelikskategese?
- 6.9.2 Hoe lank voor die beplande huweliksdatum meld voornemende pare aan?.....
- 6.9.3 Oor watter tydperk (maande\weke) strek die huwelikskategese?.....
- 6.9.4 en hoeveel sessies vind plaas?.....

6.10 Samewerking in ringsverband

Ter verduideliking die volgende. Om werklik deurlopende en toegespitste aandag aan die huwelik en gesin te gee, vra baie tyd en baie geleentheid moet aangebied word. Dit is net eenvoudig in, bv. 'n eenmangemeente nie altyd haalbaar nie. Samewerking in ringsverband is 'n aangewese moontlikheid. Die volgende voorbeeld lig die saak toe oor hoe samewerking kan realiseer. 'n Leraar in 'n ring (soos bepaal) bied met goedgekeurde literatuur bv. 'n jaar (of langer) voor die beplande huweliksdatum (in 'n spesifieke kwartaal) aan alle voornemende huwelikspare in die ring huwelikskategese aan. Leraars sal die taak op 'n rotasiebasis vervul. Die huweliksbevestiger gaan nog steeds die paartjie wat uit sy gemeente kom, ontmoet en sy insette lewer. Die wete is egter dat die keuse van huweliksmaats en ander ter saaklike inligting reeds lank voor die tyd uitgetrap is. Dit geskied dus nie ongeveer 3 maande voor die huweliksbevestiging wanneer die paartjie vir huwelikskategese aanmeld nie. Teen daardie tyd is die kerk al bespreek en die huwelikskaartjies uitgestuur. Literatuur wys daarop dat die leraar se inset op daardie stadium nie veel gewig dra nie.

Teen die agtergrond is samewerking in ringsverband met die oog op beter bearbeiding van die huwelike en gesinne moontlik?

Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
1.	2.	3.	4.

Dui asseblief ook jou antwoord aan m.b.t. die volgende:

6.10.1 Huweliksvoorbereiding (kategese)

Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
1.	2.	3.	4.

6.10.2 Jong getroude paartjies

Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
1.	2.	3.	4.

6.10.3 Geskeidenes

Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
1.	2.	3.	4.

6.10.4 Enkelouers

Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
1.	2.	3.	4.

6.10.5	Huweliks- en gesinsverrykingsgeleentheid			
	Baie moontlik	Moontlik	Minder moontlik	Onmoontlik
	1.	2.	3.	4.

Ander

Kommentaar\insette op enige van bogenoemde sake of sake wat nie hier ter sprake gekom het nie.

Baie dankie vir jou tyd en samewerking.

Seënwense.

Fanie Bergh

13.2 Ontleding en evaluering van die vraelyste

1. Jare predikant in N.G.Kerk : 18,4 jare
2. Kategorie van gemeente. Daar moet op gelet word dat waar twee of meer kategorieë deur respondente aangedui is, die tweede en derde kategorieë in hakies aangedui word.

kategorie 1 = 13 vraelyste

" 2 = 11 "

" 3 = 20 "

" 4 = 2 " (1)

" 5 = 14 " (8)

2.1 Voltyds in bediening: 55

Deeltyds in bediening: 4

2.2 Tentmaker: 3

Ander (pastorale hulp): 1

3. Enkelleraars wat vraelyste ingevul het: 38

Medeleraars wat vraelyste ingevul het: 22

3.1 Getal medeleraars met wie saam gewerk word:

medeleraars 1 = 14 vraelyste

" 2 = 6 "

" 3 = 1 "

" 4 = 1 "

3.2 Medeleraars voltyds: 19

deeltyds: 3

3.3 Medeleraars deeltyds: tentmaker = 1

kapelaan = 1

leraarspos vir drie jaar = 1

3.4 Respondente getroud: 60

Jare getroud : 22,4

Getal kinders : 2,8

Die huwelik en gesin:

4.1 Hoe belangrik is die huwelik vir die gemeente? :

Baie belangrik (1)	=	55 (91,7%)
Belangrik (2)	=	4 (6,7%)
Minder belangrik (3)	=	1 (1,7%)
Onbelangrik (4)	=	0

4.2 Hoe belangrik is die gesin vir die gemeente? :

Baie belangrik (1)	=	53 (89,8%)
Belangrik (2)	=	6 (10,2%)
Minder belangrik (3)	=	0
Onbelangrik (4)	=	0

5. Is daar 'n toegespitste en deurlopende bediening wat gerig is op die huwelik en gesin? :

Ja	=	23 (39%) (een respondente het ja aangedui net t.o.v. die huwelik)
Nee	=	36 (61%)

6.1 Aandag wat die huwelik en gesin in eredienste verkry:

Baie aandag (1)	=	14 (23,3%)
Aandag (2)	=	43 (71,7%)
Min aandag (3)	=	3 (5%)
Geen aandag (4)	=	0

- Frekwensie van huweliks- en gesinsdienste:

1. <4 keer p.j.	=	16
2. 4-8 keer p.j.	=	25
3. 9-20 keer p.j.	=	13
4. > 20 keer p.j.	=	4

- Frekwensie jeug- en kinderdienste:

1. <4 keer p.j.	=	7
2. 4-8 keer p.j.	=	26
3. 9-20 keer p.j.	=	17
4. > 20 keer p.j.	=	8

- Frekwensie gewone dienste

1. <4 keer p.j.	=	10
2. 4-8 keer p.j.	=	14
3. 9-20 keer p.j.	=	15
4. > 20 keer p.j.	=	15

6.2 Tydens huisbesoek kry huwelike en gesinne aandag:

Baie aandag (1)	=	29
Aandag (2)	=	21
Minder aandag (3)	=	3
Geen aandag (4)	=	0

Inrig van huisbesoek:

- verwagting gesinslede sover moontlik teenwoordig:

ja = 56

nee = 1

- huisbesoek gedoen by gesinslede wat teenwoordig is:

ja = 47

nee = 4

ja nee = 1

- tydens huisbesoek word aandag aan die onderskeie gesinslede en die gesin gegee:

ja = 54

nee = 2

- 'n huisbesoektema\kaartjie oor die huwelik en gesin is al behandel:

ja = 27

nee = 27

6.3 Tydens wyksbyeenkomste\selgroepe\ondersteuningsgroepe kry huwelike en gesinne aandag:

Baie aandag (1) = 11

Aandag (2) = 28

Minder aandag (3) = 13

Geen aandag (4) = 0

6.4 Tydens ouer-\kinder-\gesinsbegeleidingsgroepe kry huwelike en gesinne aandag:

Baie aandag (1) = 7

Aandag (2) = 20

Minder aandag (3) = 6

Geen aandag (4) = 7 sommige respondente het 4 gemerk met die kommentaar dat daar nie sulke groepe in die gemeente is nie.

6.5 Met kategeese kry huwelike en gesinne aandag:

Baie aandag (1) = 6

Aandag (2) = 37

Minder aandag (3) = 15

Geen aandag (4) = 1

6.6 Ampsdraers gee aandag aan huwelike en gesinne:

Baie aandag (1) = 3

Aandag (2) = 29

Minder aandag (3) = 21

Geen aandag (4) = 4

6.7 Omvang van pastoraat aan huwelikspare en gesinne:

Baie aandag (1) = 23

Aandag (2) = 34

Minder aandag (3) = 0

Geen aandag (4) = 0

6.7.1 Gevalle hanteer in 'n jaar:

- huwelike 1. <5 = 10

	2.	5-20	=	35
	3.	20-50	=	12
	4.	>50	=	2
- gesinne	1.	<5	=	12
	2.	5-10	=	16
	3.	10-20	=	19
	4.	20-30	=	5
	5.	30-40	=	1
	6.	>40	=	3

6.8 Huwelike en gesinne kry aandag deur huweliks- en gesinsverrykingsgeleentheid:

Baie aandag (1)	=	13
Aandag (2)	=	24
Minder aandag (3)	=	8
Geen aandag (4)	=	7

6.9 Met huwelikskategese kry huwelike en gesinne aandag:

Baie aandag (1)	=	42
Aandag (2)	=	16
Minder aandag (3)	=	0
Geen aandag (4)	=	0

6.9.1 Materiaal wat gebruik word vir huwelikskategese:

Eie materiaal	=	27
Bybelkor	=	6
Biblical portrait of marriage van WTB	=	4
Prepare enrich	=	4
Huweliksformulier	=	3
Naak en naby (Joke Nicol)	=	3
EE 111	=	2
Liefde en trou vir altyd (Daniël Louw)	=	2

Ander materiaal wat ook genoem is, is o.a. So glo ons par.6.7; Foccas; Famsa; AJK-materiaal; Tip Top Huwelik van Floris Knouwds en kursus-materiaal van Nicky Alpaslan.

In die onderstaande subpunte het respondente by die invul van gegewens baie keer nie net een syfer as antwoord gebruik nie, maar dit aangedui met syfers wat 'n tydperk\periode aandui - soveel tot soveel. Waar 'n gemiddelde bereken kon word, is dit so gedoen. Waar dit egter nie moontlik was nie, is die eerste syfer gebruik.

6.9.2 Aanmeld van voornemende huwelikspare

54 respondente het 'n totaal van 741 weke aangedui	=	3,4 maande
--	---	------------

6.9.3 Tydperk van huwelikskategese:

50 respondente het 'n totaal van 398 weke aangedui	=	2 maande
--	---	----------

6.9.4 Hoeveelheid huwelikskategese-sessies

58 respondente het 231 sessies aangedui	=	4 sessies
---	---	-----------

6.10 Samewerking in ringsverband in die bearbeiding van huwelike en gesinne

Baie moontlik (1)	=	9
Moontlik (2)	=	16
Minder moontlik (3)	=	29
Onmoontlik (4)	=	5

Daar is deur 9 respondente die opmerking gemaak dat dit prakties onmoontlik is om in ringsverband saam te werk a.g.v. die uitgestrektheid van die ringsgebied. Praktiese redes soos bogenoemde sal beslis verreken moet word in die evaluering van bostaande statistiek.

Twee respondente het egter ook vermeld dat samewerking nie moontlik is nie, want predikante wil nie saamwerk nie en sal mekaar se lidmate afrokkel.

Moontlikheid van samewerking in ringsverband op die volgende terreine:

6.10.1 Huweliksvoorbereiding:

Baie moontlik (1)	=	9
Moontlik (2)	=	20
Minder moontlik (3)	=	25
Onmoontlik (4)	=	4

6.10.2 Jong getroude paartjies:

Baie moontlik (1)	=	8
Moontlik (2)	=	24
Minder moontlik (3)	=	23
Onmoontlik (4)	=	3

6.10.3 Geskeidenes

Baie moontlik(1)	=	9
Moontlik (2)	=	23
Minder moontlik (3)	=	21
Onmoontlik (4)	=	5

6.10.4 Enkelouers

Baie moontlik (1)	=	9
Moontlik (2)	=	26
Minder moontlik (3)	=	20
Onmoontlik (4)	=	3

6.10.5 Huweliks- en gesinsverrykingsgeleenthede

Baie moontlik (1)	=	12
Moontlik (2)	=	33
Minder moontlik (3)	=	10
Onmoontlik (4)	=	3

13.3 Enkele opmerkinge n.a.v. statistiese gegewens

1. Die wye verskeidenheid van gemeentes, eiesoortige bedieninge en gestruktureerdheid is opnuut

vanuit die evaluasie geaksensueer (punt 1).

2. By punt 2 van die vraelys is dit duidelik dat kategorieë 1 en 2 die platteland verteenwoordig, nl. 24. Kategorie 3 sou moontlik ten dele die plattelandse omgewing verteenwoordig, alhoewel dit ook die meer stedelike gebiede kan beskrywe. Kategorie 3 verteenwoordig ook die hoogste aantal respondente se gemeentes, nl. 20. Kategorie 5 wat na voorstedelike gebiede verwys verteenwoordig 14 respondente. Die groot verskeidenheid predikante wat 'n ewe groot verskeidenheid van gemeentes bedien, het opnuut bevestig dat daar 'n diepe besef en oortuiging in die kerk is dat die huwelik en die gesin uiters belangrik vir die gemeente is (let op 4.1 en 4.2).

3. Alhoewel die respondente aan die huwelik en gesin groot waarde toeskryf, word dit tog nie op 'n deurlopende en toegespitste basis versorg en bedien nie. By punt 5 is aangetoon dat 23 respondente ja geantwoord het dat daar wel 'n deurlopende en toegespitste bediening is, terwyl 36 nee geantwoord het.

Waarom hierdie teenstrydigheid? Watter redes is daar dat die huwelik en gesin wat groot waarde het, nie op 'n deurlopende en toegespitste basis bedien word nie? Daar sal later weer na die saak teruggekom word (vgl 147-149).

Tog kan daar nou reeds ten minste die volgende gesê en gevra word.

Die belangrikheid word besef, maar die praktiese toepassing is skynbaar die probleem. Miskien is dit juis so omdat die gemeente en leraar nie regtig dink dat dit die gemeente se taak is om gesinne te bedien nie - die gesinne sorg vir hulself! (vgl 147,148). Dit kan moontlik ook saamhang met die besef dat gesinsbediening baie tyd, kragte, energie en beplanning verg. Daarom is dit net nie altyd haalbaar nie, want dit is 'n yslike onderneming. Net die gedagte daaraan, maak dat koue water by voorbaat daarvoor gegooi word. Dit lê moontlik ook saam met die gedagte dat gesinsbediening nie as 'n prioriteit beskou word nie omdat daar soveel ander terreine is wat aandag moet kry.

4. Die statistieke soos aangedui by 6.1 oor die aandag wat aan gesinne met eredienste verleen word, stem tot groot dankbaarheid. Daar kan sekerlik nog groter aandag aan die gesin gegee word, gesien die sinodebesluit dat alle eredienste gesinsgerig moet wees (vgl 159).

5. In die volgende hoofstuk sal huisbesoek meer volledig bespreek word. Die gedagte is dat huisbesoek moontlik die enigste wyse is om by gesinne betrokke te raak en hulle te bedien (vgl 161,162).

Daarom moet twee opmerkinge hier gemaak word. **Eerstens.** Huisbesoek, met ook 'n gerigtheid as gesinsbediening (soos later voorgestel- vgl 162) moet nog steeds in ons dag as 'n kleinood beskou word en alle pogings en maniere (met moontlike aanpassings) moet gevind word om dit voort te sit en te behou.

Tweedens. Daar sal daadwerklik gepoog moet word om huisbesoek as gesinsbediening tot sy reg te laat kom. 56 teenoor 1 stel dit dat daar 'n verwagting is dat gesinslede teenwoordig moet wees met huisbesoek. Tog dui 47 teenoor 4 aan dat hulle voortgaan met huisbesoek by die gesinslede wat teenwoordig is. Die vraag is dus of die verwagting dat gesinslede teenwoordig moet wees met huisbesoek wel aan die gemeente en gemeentelike gekommunikeer word. Die ander dilemma van die predikant is dat sy tyd beperk is en dat hy nie altyd kan wag dat die tyd vir huisbesoek al die gesinslede pas nie. Dit word verder bemoeilik deur die druk wat leraars ervaar om al die besoekpunte te besoek!

Die feit dat net 27 uit 54 respondente (m.a.w. 50%) aangedui het dat hulle al 'n tema\kaartjie wat oor die huwelik\ gesin handel met huisbesoek behandel het, vertel 'n verhaal. Dit dui moontlik aan dat daar nog 'n diep ingeseteldheid is dat huisbesoek by die gesin slegs op die gesin se geestelike lewe afgestem moet wees. Dit korreleer met wat later aangetoon sal word (vgl 147,148). Huisbesoek sal ook en in besonder die stempel van gesinsbediening moet dra.

6. By 6.3 is die vraag gevra watter aandag aan gesinne gegee word met wyksbyeenkomste, sel- en ondersteuningsgroepe. Uit die 52 respondente het 13 (25%) aangedui dat gesinne minder aandag in die groepe kry. Hierdie kleingroepe is tog ideaal geskik om gesinne te betrek en te bedien. Daarom is dit van belang dat genoemde groepe meer aandag aan die gesin sal gee.

By 6.4 moes respondente aandui watter aandag aan ouer- kinder- en gesinsgroepe in gemeentes gegee word. Net 40 repondente het die vraag beantwoord. Dit is alreeds 'n moontlike aanduiding dat sodanige groepe nie in die gemeentes funksioneer nie (sommige het dit inderwaarheid as kommentaar aangedui). 7 persone het dan ook nommer 4 gemerk- geen aandag, terwyl 6 minder aandag gemerk het.

Die statistieke bevestig dit dat gemeentes nie regtig uitkom by begeleidingsgroepe vir ouers, kinders en gesinne nie. In die voorafgaande bespreking is dit juis aangetoon dat die gemeente meer en meer daarop ingestel moet wees om gesinne te bedien en toe te rus op alle terreine van die lewe. Daarom is begeleidingsgroepe vir ouers, gesinne ens. van die uiterste belang.

7. Dit is noodsaaklik dat meer ouers by die kategeese betrek moet word (punt 6.5). Al sou elke les dan nie op die gesin fokus nie, sou ouers se betrokkenheid, belangstelling en voorbeeld getuig van 'n deelwees aan die opvoeding van die kind. Hierdie betrokkenheid mag dalk meer spreek as die inhoud van die lesse self - woorde wek, voorbeelde trek (vgl 159-161).

A.g.v. die metodiek en lesinhoud wat die nuwe kategeeseboeke kenmerk, is daar ruim geleentheid om met die aanbidding ouers te betrek en gesamentlike aksies te loods - amper 'n in-diens-opleiding. Van die respondente het juis aangedui dat ouers 'n hele paar keer per jaar by klasbesprekings betrek word.

8. Die ampsdraers kan 'n besondere bydrae lewer tot gesinsbediening (punt 6.6). Die probleem is egter dat uit 'n totaal van 57 antwoorde uit die vraelyste, dui 21 minder aandag en 4 geen aandag aan as antwoorde of ampsdraers aan gesinne aandag gee. Dit verteenwoordig 43,9%. Die ideaal moet wees dat hierdie persentasie heelwat moet krimp sodat daar baie meer aandag deur die ampsdraers aan gesinne gegee word. Sommige respondente het op sekere probleme gewys soos, bv. tyd wat beperk is en 'n te kort aan ampsdraers. Daar is egter ook berig van goeie werk wat wel verrig word ten behoeve van die gesin.

Omdat die ampsdraer in 'n unieke posisie staan deur op 'n gereelde basis met wykslede en gesinne kontak te hê, moet aan hulle die rasionaal van gesinsbediening verduidelik word. Hulle moet ook toegerus word sodat hulle 'n sinvolle bydrae kan maak en hulp verleen.

9. Die aandag wat in die pastoraat aan die huwelike en gesinne gegee word, is hoog (punt 6.7). 57 respondente het die vraag geantwoord - 23 het baie aandag en 34 aandag gemerk wat 'n 100% verteenwoordig. Dit is bemoedigend.

Tog blyk die getalle van huwelike en gesinne wat pastoraal versorg word, nie omvangryk te wees

nie. Slegs 14 uit 'n totaal van 59 (23,7%) het meer as 20 huweliksgevalle per jaar hanteer. Wat die pastoraat aan gesinne betref het 9 uit 'n totaal van 56 (16,1%) aangedui dat hulle meer as 20 gevalle per jaar hanteer het. Op die keper beskou moet daar verseker meer gevalle wees wat pastoraal versorg moet word as bv. na statistieke van egskeiding gekyk word. Dan moet daar mos ook 'n groot persentasie huwelike en gesinne wees wat probleme ervaar, maar wat nog nie by die punt van egskeiding gekom het nie. Die vraag is of sulke huwelikspare en gesinne die vrymoedigheid het om na die predikant of die gemeente te gaan. Word daar nie moontlik verby die predikant en gemeente gekyk in tye van huweliks- en gesinsprobleme nie? (vgl 147,148).

10. By punt 6.8 blyk dit uit die statistiek dat 52 persone die vraag oor huweliks- en gesinsverryking ingevul het. 37 het gesê dat huwelike en gesinne baie aandag en aandag kry met hierdie verrykingsgeleenthede. 15 sê egter minder aandag en geen aandag (28,8%). Dit sou belangrik wees om meer klem op verryking te lê omdat die pro-aktiewe fokus van gesinsbediening ook van groot belang is. Soos vroeër gesê, "prevention is better than cure".

11. Die statistiek by punt 6.9 vertel dat daar groot dankbaarheid kan wees m.b.t. die aandag wat die huweliksvoorbereiding in die gemeentes kry - 58 het die vraag beantwoord: 42 sê baie aandag en 16 sê aandag.

Die literatuur wat tydens huweliksvoorbereiding\ -kategese behandel word, is by punt 6.9.1. aangedui. 27 het gesê dat hulle hul eie materiaal gebruik wat bymekaar gemaak is uit verskillende bronne en uit ondervinding wat oor jare opgedoen is. Diegene wat dus hul eie materiaal gebruik is ver in die meerderheid.

Uiteraard hang die seleksie van materiaal af van die leraar en wat hy glo noodsaaklik is om met huweliksvoorbereiding te behandel. Die vraag is net of dit nie moontlik is om meer gestandaardiseerde materiaal te gebruik wat deur 'n paar kundige persone of 'n kommissie opgestel is nie. Pretorius (1996:6) dui aan dat een van die grootste gebreke in materiaal vir huweliksvoorbereiding, is die gebrek aan goeie teologiese basis. Daarom dat hy juis met sy verhandeling gepoog het o.a. om 'n teologiese begroning vir huwelikskategese daar te stel.

Die materiaal kan dan so opgestel word dat daar 'n verskeidenheid van bv. oefening ens. is. Dit gee aan die leraar die geleentheid om daaruit te selekteer wat hy glo belangrik is, wat by sy eie persoonlikheid en by 'n spesifieke paartjie pas bv. eerste huwelik, geskeidenes ens.

Dit bied verder die voordeel dat indien 'n groot hoeveelheid leraars hierdie materiaal sou gebruik, die kerk in die breë saam gefokus sal wees op bepaalde temas en sake wat waarskynlik tot die kern van huweliksvoorbereiding hoort. Later kan dit ook as 'n gemeenskaplike verwysingsraamwerk dien wanneer hierdie paartjies by toerustingseleenthede vir jong getroudes inskakel.

Dit is reeds gestel dat 3,4 maande die gemiddelde tyd is wat respondente aangedui het wat egpare aanmeld vir huwelikskategese (punt 6.9.2). Louw (1984:212) sê egter dat ten minste 8 maande voor die huweliksdatum moet voornemende paartjies aanmeld vir huwelikskategese. In die volgende hoofstuk sal huweliksvoorbereiding weer onder oë geneem word en sal daar spesifieke aanbevelings in die verband gemaak word. Aanmelding moet op so 'n tydstip geskied dat voornemende huwelikspartjies nog genoeg tyd en geleentheid het om die keuse van die huweliksmaat weer in oënskou te neem

sonder om daarvoor skuldig te voel. Probleme wat sulke paartjies ervaar en wat onopgelos is, kan nou met genoeg tyd intense aandag ontvang. Dit is nou maar eenmaal waar van die spreekwoord dat die liefde blind is en probleme wat ervaar word, word of geïgnoreer of onopgelos gebêre vir later (in die huwelik) met erge gevolge.

12. Oor samewerking in ringsverband (punt 6.10) sal daar in die volgende hoofstuk breedvoerig uitgewy word (vgl 148,149). Dit is egter opvallend dat daar nie 'n oorheersende positiewe antwoord was oor samewerking in ringsverband nie (al het 9 respondente aangedui dat groot afstande in die ring samewerking bemoelijk). Moontlike redes word later aangestip (vgl 147,148).

Van die vyf moontlike terreine van gesinsbediening om saam te werk, het respondente huweliks- en gesinsverrykingsgeleenthede as die grootste moontlikheid beskou. 45 het baie moontlik en moontlik geantwoord teenoor 13 wat minder moontlik en onmoontlik geantwoord het.

13.4 Samevatting

'n Voorbeeld van die vraelys wat aan leraars in die Wes-Transvaalse sinodale gebied gestuur is, is as voorbeeld ingebind. 'n Evaluasie van die statistieke uit die sestig vraelyste wat terug ontvang is, is vervolgens aangetoon. Ten slotte is die gegewens geïnterpreteer en sekere afleidings en tendense onder twaalf punte bespreek.

Hoofstuk 14

Praktykteorie van gesinsbediening

Daar is vele instansies, organisasies en verenigings wat op plaaslike, provinsiale, nasionale en internasionale vlak deur die tye tot vandag toe op die huwelik en gesin fokus (vgl 104, 105). Dit lei ook nie te betwyfel dat die insette, leiding en toerusting van bogenoemde groepe vir die huwelik- en gesinslewe waardevol en bykans as onmisbaar getipeer moet word nie.

Tog is daar een instelling deur God daar geplaas wat 'n onvervreembare reg, voorreg en verantwoordelikheid het om die gesin te ondersteun, te bemagtig en voor en in te lig, nl. die gemeente. La Haye en La Haye (1979:159-160) sê dan ook dat die kerk een van die mees onderskatte organisasies in die wêreld is wat die gesin betref. Tussen die gemeente en die gesinne is daar 'n noue en intense verweefdheid. Daarop is vroeër gewys (vgl 123,124). Die verbondsgemeente word, soos reeds aangetoon, inderdaad deur die verbondsgesinne en individuele bondelinge gevorm. Op grond van Gods opdrag om na die kudde van die Here om te sien, word verbondsgesinne en individuele bondelinge deur ampsdraers en ander gelowiges (self ook bondelinge) op verskeie wyses geestelik bearbei en versorg.

Die gemeente verkeer dus in 'n uiters gunstige en vanuit die verbondsperspektief, eintlik 'n voor-die-hand-liggende posisie, om verbondsgesinne geestelik te bearbei. "Die kerk is die enigste liggaam of organisasie wat die reg het om lidmate se 'private lewe' op aanbod te betree. Kragtens die lidmaatskap en verbondsmatige agtergrond van lidmate se belydenis, is kontak met die gesin binne die milieu van 'n buurt of die huis 'n kleinood wat die kerk binne 'n gesekulariseerde maatskappy moet benut en ook meer effektief moet ontwikkel" (Louw, 1999: 119). Ook Tillapaugh (1985:23) wys die besondere posisie van die gemeente aan: "The more I consider God's design for the local church the more amazed I am. The body is designed to minister to us from bed babies to senior adults".

Die vraag is egter of die gemeente sy gunstige posisie m.b.t. die bediening van verbondsgesinne besef. Dit is dringend en noodsaaklik dat die gemeente die waarheid opnuut snap en hand aan die ploeg slaan.

14.1 Moontlike redes waarom die gemeente afsydig teenoor gesinsbediening staan

Daar sal uiteraard 'n wye verskeidenheid redes aangetoon kan word waarom die besondere posisie van die gemeente m.b.t. die bearbeiding van gesinne misgekyk en misken word. Die volgende redes kan aangestip word.

- Daar kan so maklik deur die gemeente gereken word dat gesinne wel bedien en bearbei word, want gesinne is 'n vanselfsprekende en die bediening aan gesinne 'n voor-die-hand-liggende. Die probleem is egter dat daar inderwaarheid van 'n toegespitste en deurlopende gesinsbediening min van tereg

kom. Feit is dat as daar nie 'n visie vir gesinsbediening is nie en as daar nie 'n doelgerigte beplanning vir gesinsbediening is nie, sal gesinsbediening nie regtig van die grond af kom nie.

- Die gevaar van formalisme en institusionalisme is geen denkbeeldige gevaar nie. Inteendeel Hattingh (1988:28,29) wys op die tekens van formalisme soos veruiterliking van die godsdien, klerikalisme ens. Die drie gestaltes van formalisme is verbondsoutomatisme, institusionalisme en Fariseïsme (vgl Van der Walt, 1999:23,24). Solank die gemeente dus in stand gehou word en alles in plek is, is daar min of geen oog vir ander perspektiewe nie. Ook gesinsbediening word dan as 'n "bykomstige" beskou.

- Baie van die bedieninge sentreer nog steeds rondom die predikant. Hy prioritiseer soms sy werksprogram n.a.v. verwagtinge wat die gemeentelide van hom koester. Die probleem is nou dat 'n deurlopende en toegespitste gesinsbediening o.a. beteken dat die predikant met die kleingroep werk wat baie tyd en energie verg. Hierby moet verreken word dat gesinsbediening toewyding en vasberadenheid vereis, veral as daar nie altyd die gewenste belangstelling is nie.

Die gemeente daarenteen kan egter verwag dat die dominee êrens anders sal besig wees met "meer belangrike werk - met die geestelike, met koninkrykswerk". Die predikant kan hom maklik hierdeur laat lei. Hierdie situasie soos geteken word verder geïntensiveer deur die feit dat die dominee nie sommer sy lidmate wil teleurstel of kwaad maak nie. Lidmate loop maklik oor na 'n ander gemeente, want die grense is nou oop!

Weliswaar is hierdie bloot 'n hipotese, maar ek glo dat dit 'n redelike realistiese hipotese is. Ek grond dit o.a. daarop dat in die vraelys wat ek versprei het p 5 vraag 6.10 die moontlikheid oorweeg moes word oor samewerking in ringsverband t.o.v. die huwelik en die gesin. Uit die 60 vraelyste wat terug ontvang is, sê 9 baie moontlik (15%), 16 moontlik (26,7%), 29 minder moontlik (48,3%) en 5 onmoontlik (8,3%). Soos aangetoon het 9 respondente hulle antwoorde gekwalifiseer deur aan te dui dat samewerking a.g.v. die uitgestrektheid van die ringsgebied, nie haalbaar is nie. Indien ons hierdie 9 glad nie in berekening bring nie, dan het 25 (41,7%) nog steeds aangedui dat samewerking minder moontlik of onmoontlik is. Daar is nie redes gevra waarom 'n sekere keuse uitgeoefen is nie, omdat dit nie die fokuspunt van die vrae i.v.m. samewerking was nie. Maar die vraag is tog waarom die keuse so oorweldigend ten gunste van minder moontlik (en selfs onmoontlik) gemaak is.

Op die keper beskou behoort gemeentes van die Here Jesus met dieselfde belydenis en behorende tot dieselfde kerkverband seer sekerlik meer positief met 'n moontlik of baie moontlik geantwoord het. Al die respondente was uitermate positief oor die belangrikheid van die gesin vir die gemeente (90% baie belangrik en 10% belangrik). Die waarheid blyk ook uit die verskeie bedieninge wat deur gemeentes geloods word (al is dit nie altyd toegespits en deurlopend nie) aan gesinne. Hoekom dus nie saamwerk as daar 'n algemene besef oor die belangrikheid van die bediening aan gesinne is nie? Hoe meer gesamentlik gekonsentreer en gewerk kan word om aan al die fasette van gesinsbediening (jong getroudes, geskeidenes, huweliksvoorbereiding, huweliks- en gesinsverryking, enkelouers ens.) aandag te gee, hoe beter vir die gemeentes en ten diepste vir die koninkryk van God.

Om aan al bogenoemde fasette in 'n gemeente aandag te gee op 'n deurlopende basis verg baie tyd, inspanning en voorbereiding. Waarom dan nie heelhartig saamwerk nie? Bogenoemde aanname dat daar 'n versigtigheid is om nie lidmate so te behandel dat hulle wegloop nie, word versterk deurdat

twee respondente dit duidelik en onomwonde gestel het dat predikante eenvoudig nie met mekaar wil saamwerk nie, mekaar se lidmate sal afrokkel ens. Omdat daar oop grense is, is daar nie net 'n versigtigheid oor mekaar se bona fides onderling nie, maar uiteraard ook kompetisie en wedywing. Hieroor sê Burger (1995:40) die volgende: "Jesus wou ons leer dat ons verkeerd dink oor die lewe. Die lewe is nie 'n kompetisie of resies waar daar een wenner en baie verloorders is nie. As ons so dink oor die lewe is ons bejammerenswaardige gekke, want die lewe gaan oor iets anders. Ons is nie hier om met mekaar mee te ding nie; ons het mekaar te nodig daarvoor. Ons is hier om mekaar te help".

Hierdie aanname t.o.v. leraars kan moontlik ook van toepassing gemaak word op gemeentes in die geheel. Die leraar dui baie keer met sy ingesteldheid tog die pad in 'n gemeente aan. Daarom kan dit wees dat gemeentes ook graag sekere bedieninge voorop stel en die "in dinge" in ons dag navolg, die dinge waaraan gemeentes gemeet word, wat van gemeentes iets besonders maak. Smit (1995:24) se stelling kan ook hier ingedagte gehou word, nl. dat hy wonder watter dryfvere soms agter gemeentes se intense pogings tot gemeentebou sit. Is dit 'n drang om mededingend te wees?

14.2 Redes uit die literatuur waarom die gemeente afsydig teenoor gesinsbediening staan

Daar is ook stemme wat opgaan en aandui dat die gemeente nie gefokus is op gesinsbediening nie, eintlik 'n onbetrokkenheid t.o.v. gesinne openbaar. La Haye en La Haye (1979:14) sê dat die kerk gefaal het in sy taak om gesinne positief te versterk - tot nadeel van die gesin en die samelewing. Die toespitsing van bedieninge in gemeentes lê soms net eenvoudig op ander terreine en die gesinsbediening suig spreekwoordelik aan die agterspeen. Gesinsbediening geskied dan as 'n terloopse en toevallige. Die bediening aan gesinne word oorgelaat om self in en deur gesinne te geskied. Dit is goed en reg, dit hoort so.

Maar verbondsgesinne moet ook deur die verbondsgemeente geestelik onderskraag en omarm word sodat gesinne daardeur gemotiveer, bemagtig en begelei word vir die geestelike volbrenging van die verbondsoopvoeding. Daarom dat die Algemene Sinode van die N.G.Kerk van 1994 ook die volgende besluit geneem het om gemeentes op te roep en aan te spoor tot gesinsbediening: "Die Algemene Sinode versoek gemeentes om voortdurend aandag aan die gesinsbediening te gee sodat gesinslede gesamentlik en afsonderlik sal meewerk aan 'n gelukkige gesinslewe" (NGK, 1994:127).

Strommen en Strommen (1985:131-135) het in 'n ondersoek bevind dat ouers en adolessente wel erken dat geestelike en godsdienstige gesprekke tussen hulle baie belangrik is. En tog is die realiteit die volgende: "The enigma, however, is this: though religion is identified as important by both parents and adolescents, it is almost a taboo subject in the home". Hy wys verder daarop dat Deuteronomium 6 se opdrag verontagsaam word, want 42% uit die ondersoekgroep sê hulle praat nooit oor godsdiens nie, 32% een of twee keer per maand, terwyl 13% aandui dat hulle een keer per week met hulle kinders oor godsdiens praat. Tog voeg hy hieraan toe dat ouers wel weet en besef hulle behoort met hulle kinders oor die geestelike te gesels. "We know we should, but it's impossible".

Ook Furlong (1987:25) wys op hierdie realiteit: "Families are so caught up in the pressures of day-to-day living that they cannot find time to focus on their lives together". Wanneer ouers wel nog tyd

maak om met hulle kinders te kommunikeer, geskied dit baie keer in die vorm van "nee-boodskappe" (Wiechers, 1981:36).

Die gemeente het dus hierdie uiters belangrike taak om die ouers te ondersteun, toe te rus en vanuit die Woord te motiveer vir die nakoming van die verbondsoopdrag.

Hebbard (1995:inleiding) sê dat gesinsbediening 'n moet vir en in die gemeente is, want "family life ministry may be one of the most biblical and practical ministries any church can attempt" (vgl Furlong, 1987:22 "but the church itself is exhibiting a profound interest in viewing family ministry as the root of all ministries"). Die gemeente moet eienaarskap aanvaar vir hierdie bediening. Hy (1995:63-68) wys egter op vyf hindernisse wat hierdie bediening in die gemeente problematies maak, nl. die volstruis-benadering (hy sê ook op p 70 dat ontkenning in gesinne en gemeentes een van die grootste probleme is); die uitgooi-benadering ("ejection") waarmee hy bedoel hoë standarde word voorgehou waarby niemand kan uitkom nie en dan word alle beplanning en idees weggegooi en gelaat (vgl Browning, 1997:272); die moeders- en vadersdag-benadering; die nuutste gier-benadering ("latest fad approach") en die slegs-weinig-benadering ("little only approach").

Na my oordeel raak Furlong (1987:18) op verskeie plekke 'n sentrale senuwee aan m.b.t. die gemeente se miskende rol en onbetrokkenheid om gesinne geestelik en andersins te bedien. Dit word duidelik uit die volgende. Hy toon o.a. deur statistieke die ongesonde situasie van gesinne aan. En tog "(a)s church, we have not been quick to respond to this situation". Tillapaugh (1985:69) eggo hierdie waarneming t.o.v. die kerk se ingesteldheid om op 'n langsame manier hulp te verleen. "Like a mighty glacier moves the church of God".

Maar nië net reageer die gemeente stadig op gesinne en gesinslede se probleme en nood nie, maar die gemeente word nie gereken en na gevra wanneer gesinne hulself in die noutes van die lewe bevind nie. Die ingesteldheid dui Furlong soos volg aan: "What is worse, they don't view the church as a support system for their own needs because the church of the past has focused only on their spiritual needs and on an individual-oriented spirituality". Hy stel dit ook elders (vgl 36) dat die persepsie by gesinne ontstaan het dat die gemeente nie regtig hulle probleme verstaan nie en daarom het die gemeente irrelevant geword. Die waarheid hiervan sal opnuut gehoor moet word.

Dit is interessant dat Tillapaugh (1985:16) daarop wys dat die kerk reeds vanaf die veertiger jare tot die tagtigs veral op die middelklas gesin gefokus het. Bediening is rondom hierdie tipe gesin ingerig. Maar hy wys ook op die dilemma van hierdie gerigtheid. "It simply is not big enough. Its not big enough to reach this generation which is largely outside the middle-class family unit, nor is it big enough to get the majority of church people involved in ministry". So wys hy, bv. daarop dat sy kind uit 'n klas van 28 leerlinge een van vier is wat nog by hulle oorspronklike ouers woon. Hiermee wys hy die probleem aan dat die gemeente selfs wel op die gesin gefokus kan wees in sy bediening, maar dan slegs op 'n spesifieke gesinsvorm. Persone wat hulle in ander gesinsvorme bevind, word in so'n gerigtheid en bediening maklik agterweë gelaat nie. Gesinsbediening, soos dit in die studie gedefinieer is (vgl 121), moet juis individue en gesinne in ander gesinsvorme voor oë hou en bearbei (vgl Hebbard, 1995:10).

Uit bogenoemde bespreking is dit duidelik dat die gemeente 'n paradigmaskuif sal moet maak om gesinsbediening tot sy reg te laat kom. Dit sal nie net sommer gebeur nie. In die verband kan gewys

word op Janson se opmerking. Janson (1989:120) bespreek predikante se verhouding met jongmense. Hy maak egter die volgende stelling wat ook belangrik is vir die bespreking hier. "Hoe kan die evangelie voortgedra word 'van geslag tot geslag'? Laasgenoemde frase bevat 'n wonderlike belofte, maar kom nie outomaties tot stand nie. Ons moet dit vermoontlik". Die gemeente, om Janson se woord te gebruik, verkeer in 'n ideale posisie om dit te "vermoontlik" dat verbondsgesinne en indiwiduele bondelinge so bearbei word dat hulle geestelik en andersins toegerus is en bemagtig word vir hulle diens in die gemeente en koninkryk van God.

Gesinsbediening is geen opsionele vir die gemeente nie, want, soos vroeër aangetoon, is die gemeente se opbou direk gekoppel aan die opbou van die gesin (vgl 123-126). Die gemeente sal egter gesinsgerig en gesinsvriendelik ingestel en ingerig moet wees. Die gemeente sal die atmosfeer en klimaat moet skep sodat gesinne geestelik sowel as op ander lewensterreine bedien, versorg en bemagtig kan word. Wat duidelik blyk uit veral die aanhalings van Furlong hierbo is dat die persepsie bestaan dat die gemeente traag is om gesinne op alle lewensterreine te onderskraag en te begelei (vgl Hebbard,1995:32,73,78-81). Daarom is daar ook by gesinne 'n onwilligheid en traagheid om by die gemeente om hulp aan te klopp weens teleurstellings oor hulp en betrokkenheid in die verlede. Dit kan eintlik gestel word dat daar 'n gebrek aan vertroue is t.o.v. die gemeente se moontlike hulp - 'n soort wantroue.

14.3 Voortvloeiend en samevattend uit paragrawe 14.1 en 14.2

1. Die gemeente sal opnuut tot die besef moet kom dat die huwelik en gesin baie belangrik is - ook ten diepste vir die gemeente. Daarop is gewys. Daar sal 'n bewusheid en 'n bewusmaking moet kom in die gemeente. Furlong (1987:27-29,35) verwys na die aksie in die Rooms Katolieke Kerk wat op die huwelik en gesin fokus. Dit is reeds in 1981 van stapel gestuur onder die benaming "Plan of pastoral action of family ministry". Die eerste beginsel wat ten grondslag van die aksie lê, is dat daar 'n bewusmaking sal plaasvind ("awareness that understands"), sodat die gemeente die realiteite en nood van die huwelike en gesinne van vandag begryp.

Daarom is dit noodsaaklik dat daar in die gemeente ontvriësing sal plaasvind ten opsigte van sy ingesteldheid oor die gesin. Die gemeente moet tot verstaan kom van die gesin se belangrikheid.

2. Die gemeente sal daarop bedag moet wees dat die aanslae teen die huwelik en gesin nie in isolasie gesien mag word nie. As daar 'n noue verweefdheid tussen gemeente en gesin is, dan kan dit gekonstateer word dat die aanslae op die huwelik en gesin ook die gemeente in die oog het, die koninkryk van God, ten diepste die Koning van die kerk Self. Sy eer is op die spel wanneer die huwelik en gesin, wat Hy ingestel het, uitmekaar spat en verkrummel en die mens wat na Sy beeld geskape, bykans onuitwisbare letsels opdoen. Sy eer word verder aangetas wanneer dieselfde mens met wie Hy in Sy genade 'n verbond opgerig het en wat deel van die gemeente vorm, sukkel om met al die huwelik- en gesinsbagasie werklik deel van die gemeente te wees en sy roeping te volvoer. Die jongmense as deel van die gesin en dus soms deel van gebroke gesinne ervaar ook die aanslae intens wat 'n groot impak op sy\haar lewe het.

3. Die gemeente sal opnuut sy gunstige en Godgegewe posisie m.b.t. die bearbeiding en versorging

van gesinne moet besef en verstaan (vgl 147,148).

4. Die gemeente sal opnuut die waarheid moet besef dat daar 'n toegespitste en deurlopende beplanning t.o.v. gesinsbediening in die gemeente gedoen moet word. Indien daar geen sodanige beplanning in 'n gemeente is nie sal daar min of geen toegespitste en deurlopende gesinsbediening plaasvind nie. Die volgende gesegde kan hier in gedagte gehou word, nl. "failing to plan is planning to fail" (Prinsloo, 1991: 94). Die soort "beplanning" is dan juis om geen beplanning te hê nie. Dit bring 'n bediening na vore wat lukraak, op die ingewing van die oomblik geskied of "mog dit troffe"-ingesteldheid.

In samehang hiermee is dit belangrik dat gesinsbediening nie as 'n vasgelegde bediening met 'n uitgewerkte program beskou moet word nie. Furlong sê dit raak: "Family ministry is not a 'program' that you can do once and get it over with". Daarom sê hy ook: "Because families are ongoing, family ministry must be ongoing". Dit is dus veel eerder 'n bediening wat as 'n proses in die gemeente hanteer moet word. Stelselmatig, deurlopend en toegespits is kernwoorde om die verwerkliking van gesinsbediening te beskryf.

Die proses om gesinsbediening in 'n gemeente te implementeer sal uiteraard ook deur sekere fases gekenmerk word. Onder die punt "werkswyse" hieronder kan fases wel breedweg onderskei word sonder dat dit enigsins geskei kan word.

5. Die gemeente sal in sy bearbeiding en toerusting van gesinne en gesinslede wel deeglik van die aanhaling van Furlong (1987:25, ook hierbo) moet kennis neem. Die aanklag is dat gemeentes in die verlede slegs op die geestelike behoeftes van gesinne gefokus het en op die spiritualiteit van die individu. N.a.v. 'n p̄jek oor gesinne se behoeftes wys hy daarop dat gesinne in hulle respons gesê het "we didn't know the church cared enough to ask these questions".

Die gemeente is dus in 'n unieke posisie om die huwelikspare en gesinne te begelei, toe te rus en te bemagtig vir hulle lewe op alle lewensterreine. In die verdere bespreking hieronder sal daar met voorbeelde aangetoon word watter moontlikhede bestaan vir die gemeente om gesinne te begelei op ander gebiede naas die geestelike. Daar lê 'n braakland wat deur die gemeente ontgin moet word ten behoeve van die huwelik en die gesin sodat hulle hul roeping in die wêreld kan nakom en aanbeantwoord.

6. Uit die beskrywing wat van gesinsbediening gegee is (vgl 120,121), is daar reeds aangedui dat gesinsbediening ook daarop gerig is om 'n bediening te wees in en deur die gesin self. Gesinne word begelei en bemagtig met die oog om self sterker te funksioneer, om inligting en voorligting in die gesin te internaliseer tot self-groei en beter funksionering en self na ander uit te reik as deel van gesinsbediening.

Gesinsbediening is m.a.w. nie daarop gerig om voorskriftelik aan gesinne te wees met 'n lang lys van moets en moenies nie. Pragtig verwoord Furlong (1987:13) dit deur te sê dat dit nie 'n tradisionele ingesteldheid is van "learning about" nie, maar "doing with". 'n Strakke voorskriftelikheid sou die uniekheid van elke gesin, die gesinsamestelling en die gesinsvorm ignoreer. Daar kan ook heelhartig met hom (1987:12,87) saamgestem word as hy sê dat dit nie in gesinsbediening daarom gaan om vir gesinne dinge te doen wat hulle vir hulself kan doen nie. Hulle moet egter gehelp en begelei word om hulle eie probleme op te los. "The important role family ministry plays is to encourage, support, offer

information, resources and whatever help available to enable families to handle their own problems". Ten diepste kan verklaar word dat die gesin gehelp en begelei moet word om mekaar in die gesin te versorg en te ondersteun (Louw,1999:121,122).

7. Hierdie hele bediening vereis 'n positiewe en entoesiastiese ingesteldheid van die gemeente. Die huwelik en gesin ervaar in ons dag die wind van voor. Dit is waar en korrek, maar dit beteken nog nie dat die gemeente in sak en as moet sit - ook wat gesinsbediening betref nie. Intendeel moet daar in die gemeente 'n positiewe ingesteldheid wees om in Sy krag en genade huwelike en gesinne te bedien wetende God ken ook die tyd van vandag, Hy hou Sy instellings in stand en Hy sal voorsien.

14.4 Moontlike werkswyse om gesinsbediening te implementeer

1. Die gemeente en die kerkraad sal allereers duidelikheid moet kry oor die beginsels uit die Woord o.l.v. die Gees m.b.t. die gesin en die bediening van, in en deur die gesin. Die basisteorie en teologie vir gesinsbediening, soos dit in die studie na vore gekom het, kan moontlik rigting in die verband aandui. Verder sal die gemeente ook in en deur gebed tot 'n verstaan moet kom oor wat die Here se wil vir die gemeente is m.b.t. gesinsbediening. Die stilword en opkyk na die Here om Sy leiding en wil te wete te kom, is 'n voorvereiste vir enige bediening - ook gesinsbediening. Per slot van rekening is alles en almal God se eiendom - die huwelik, gesin, gemeente ens. Daarom is dit noodsaaklik dat daar na die Skepper en Eienaar se wil gevra sal word.

2. 'n Duidelike verstaan oor wat met gesinsbediening bedoel word, is 'n verdere vereiste. Die gemeente en gemeentede moet helderheid hê oor wat dit beteken en inhou. 'n Visie t.o.v. gesinsbediening is noodsaaklik en 'n gegewe. Burger (1991:37) omskryf en beskryf visie of belydenis wat 'n geloofsgemeenskap kan saambind. Wanneer dit op gesinsbediening toegepas word, kan dit soos volg aangepas word, nl. sonder 'n visie vir gesinsbediening, wat funksioneer op die vlak van 'n gedeelde droom, kan daar nie in die gemeente sprake wees van 'n effektiewe (toegespitste en deurlopende) gesinsbediening nie. 'n Visie dui rigting aan en gee uiteraard ook inspirasie en motivering (Van der Walt, 1999:5).

Ook die praktiese inkleding en funksionering van gesinsbediening in die gemeente sal moet duidelik gekommunikeer word. Die gemeente (dus ook gesinne) sal moet begelei word om eienaarskap vir gesinsbediening te aanvaar (vgl hier wat Burger, 1991:45,55 sê oor die belangrikheid dat die gemeente eienaarskap vir die visie moet aanvaar). Gesinsbediening (of enige ander bediening) moenie as 'n bediening op die gemeente en gesinne afgeforseer word nie, maar begelei word tot aanvaarding van eienaarskap (Hebbard,1995:26).

3. Vir die gemeente om gesinsbediening positief en entoesiasties te benader, is dit noodsaaklik dat daar leiers is wat allereers self entoesiasties en gemotiveerd sal wees. Nel (1994:139) dui bv. aan dat leierskap in gemeentebou van groot belang is, "maar in besonder so in die motiveringsfase". Dit kan ook op gesinsbediening van toepassing gemaak word dat motivering vanaf die leiers moet uitgaan. 'n Baie waar en belangrike woord spreek Burger (1995:36,38) dat 'n leier moet besef dat dit nie gaan oor wat hy\sy doen nie, maar oor wat hy\sy as mens moet wees of is (vgl Botha, 1995:110).

Furlong (1987:49) stel voor dat 'n gesinsbedieningspan uit die gemeente vir die gemeente saamgestel

word. Hiermee kan volmondig saamgestem word. Hulle kan as die leiers en voorgangers beskou word m.b.t. gesinsbediening. Hierdie aksie kan nog steeds onder toesig en met hulp en bystand van die kerkraad geskied.

Furlong (1987:49-56) gee ook 'n paar praktiese wenke oor die samestelling van so'n gesinsbedieningspan. Die volgende kan genoem word:

- dit is 'n ideale geleentheid om gemeentelede wat graag betrokke wil wees, te betrek en nie van meet af terug te val op lidmate wat reeds oorbetrokke is by ander gemeente-aksies nie. Dit is 'n onreg teenoor hulle wat die bediening, naas al die ander werksaamhede, moet behartig, asook teenoor diegene se eie gesinne;

- omdat gesinsbediening 'n relatief nuwe bedieningsveld is en lidmate moontlik onseker kan voel oor sodanige bediening, kan persone ook persoonlik genooi word om deel van die span te wees;

- die gesinsbedieningspan moet uit die hele spektrum van gesinsvorme wat in die gemeente voorkom, bestaan, bv. getroude egpare, weduwees, geskeidenes, enkellopendes ens. Diesulkes moet ook uit verskillende ouderdomsgroepe, beroepe, etniese agtergronde en ekonomiese vlakke afkomstig wees;

- dit is uiteraard van die grootste belang dat die gesinsbedieningspan ten volle verstaan en ingelig word oor die wat en die hoe van gesinsbediening. Daar moet ook 'n duidelike uiteensetting gegee word oor die pligte en verantwoordelikhede wat lede van die gesinsbedieningspan moet nakom. Dit is verder belangrik dat die span dan toegerus sal word vir hulle taak. "Part of the excitement of family ministry is the enabling of the members of the team, who will in turn enable others";

- die gesinsbedieningspan moet by 'n erediens aan die gemeente voorgestel word. Elkeen kan ook sy verbintenisse en aanvaarding van hierdie bediening openlik belowe en uitspreek.

Die belangrikheid van hierdie bedieningspan spreek vanself. As leiers met visie moet hulle die gemeente begelei en voorgaan. Visionêre leierskap is nodig. "Visionering is die voortgaande proses waarin die leierskap die gemeente begelei om na te dink oor hulle identiteit" (Marais, 1995:57).

4. In die beplanning van gesinsbediening kan 'n vraelys opgestel word om die gemeentelede te toets m.b.t. hulle behoeftes rondom die huwelik en die gesin. Furlong ((1987:21,22) verwys baie interessant na Curran se bevindinge in die 1976 "Call to Action Consultation". In die gesinskategorie het die 825,000 respondente agt sake aangedui wat in gesinne moes aandag kry. Dit het heeltemal verskil van hulle verwagting omdat gereken is dat respondente sou vra na bv. die wyse om godsdienstige onderrig aan kinders te gee en hoe om aborsie teen te staan. Die agt sake, volgens prioriteit gerangskik, word hieronder aangedui.

1. Ondersteuning van gesinswaardes;
2. Onderrig en opvoeding wat betrekking het op die gesinslewe;
3. Egskeiding - geskeidenes moet welkom voel in die gemeente en daar moet na hulle besondere behoeftes omgesien word;
4. Onderrigting in kommunikasievaardighede;
5. Hulp om druk op gesinne die hoof te bied;
6. Pastoraat aan huwelikspare en gesinne deur die gemeente, asook deur gebruikmaking van professionele persone;
7. Om gesinne te help om aan hulle roeping te beantwoord en in die sosiale lewe as getuies op te

tree;

8. Ondersteuning aan die enkelouer.

Wanneer hierdie sake in oënskou geneem word, dan is twee dinge duidelik. **Eerstens.** Gesinne hunker daarna (en dit was reeds 1976!!) dat die gemeente hulle moet begelei, inlig en bemagtig sodat hulle op alle lewensterreine toegerus is en hulle roeping kan nakom. Furlong merk op: "There is certainly ample evidence of the need and the readiness for family ministry in the broadest sense".

Tweedens. Die waarde van 'n vraelys om gesinne se behoeftes te bepaal, het uit bogenoemde duidelik geblyk. Indien dit nie gedoen was nie, kon die gesinsbedieningspan maklik in die slaggetrap het om hulle idees en vooropgestelde siening te beskou as sou dit die gesinne in die gemeente se probleme verteenwoordig.

Dus sou dit na my oordeel die aangewese weg wees dat die gesinsbedieningspan 'n vraelys in die gemeente sirkuleer en laat invul om te wete te kom watter sake betreffende die huwelik en gesin behoort aandag te kry. Furlong (1987:58) dui aan dat daar met groot sorg gestrewe moet word dat alle lidmate - ook die wat nie die eredienste bywoon nie, die wat siek is ens. - die vraelys anoniem moet invul.

Drie baie belangrike gesigspunte sou bes moontlik uit sulke vraelyste na vore kom.

1. Soos hierbo reeds aangedui, kan gesinslede en gesinne d.m.v. die vraelyste die geleentheid kry om hulle behoeftes uit te spel. Dit sal voorkom dat die gesinsbedieningspan sommer lukraak en volgens eie oordele gesinsbediening in die gemeente van stapel stuur. Dan is daar wel gesinsbediening, maar dit spreek nie die nood en behoeftes van gesinne aan nie. Die poging mis die teiken.

Gesinne kan ook deur die inligting uit die vraelyste inderwaarheid bemoedig en onderskraag word. So kan dit wees dat 'n gesin tot sy verbasing en moontlike verligting tot die ontdekking kom dat hulle as gesin nie alleen met sekere dinge worstel of behoefte aan het nie. Daar is ook baie ander gesinne wat dieselfde ervaar.

Dit sal ook verder daartoe meehelp dat gesinne teenoor mekaar sal optree en dien met die inligting soos dit in die vraelyste na vore gekom het. Hulle weet dat in hulle omgee en versorging van mekaar hulle ingestel moet wees op daardie aspekte waar daar groter behoeftes en nood aan bestaan. Daarop kan hulle dan konsentreer.

2. Ons het by punt 1 dit gestel dat die behoeftes en node wat gesinne in vandag se lewe ervaar, uit die vraelyste sal blyk. Met dit voor oë sal gemeentes moet bepaal of die huidige gemeentestrukture en bediening by die behoeftes uitkom en dit aanspreek. Indien nie, sal aanpassings gemaak moet word.

Baie strukture in gemeentes dateer uit die verlede. Sommige strukture is makliker af te lees aan die hand van beginsels uit die Skrif. Ander is slegs op die breë inhoud van die Skrif geskoei. Dit is natuurlik korrek dat die Skrif die norm- en rigtinggewende is. Tog is die probleem dat die ontwikkeling van gemeentestrukture in die verlede aan 'n spesifieke tydfase, omstandighede en gemeentewoortwikkeling gekoppel was. "n Struktuur is ideaal vir 'n bepaalde tyd en plek" (Nel, 1994:266). Sekere strukture het moontlik toe goed en uitnemend gewerk. Omdat daar egter ontwikkeling deur die tye was, ander behoeftes na vore gekom het en die tyd waarin ons leef ander en nuwe eise stel, moet opnuut oor strukture besin word. Dit sal veral aan die hand van behoeftes en node van gesinne soos uit die vraelyste blyk, gedoen kan word.

Die gedagte is dat strukture nie so vasgelê behoort te wees dat die bediening, strategieë ens. bykans onder alle omstandighede daarvolgens ingerig en bepaal word nie. Indien so, hou die strukture eintlik die bediening gevange en hok dit in. "Structure has become the enemy of the church unleashed" (Tillapaugh, 1985:80). Dit mag nie so wees nie, want strukture is nie 'n doel insigsself nie, maar 'n instrument en hulpmiddel om die doel na te streef en te bereik. Die doel, ook met die perspektief op gesinsbediening, is dat gesinne as deel van die gemeente God beter kan dien en loof. Daar kan met Nel (1994: 266) saamgestem word as hy die volgende sê: "So min as wat daar in die Nuwe Testament net een vorm was, net so min is daar vir ons tyd net een vorm".

Ook Getz (1988:38) gee 'n duidelike opsomming oor hoe ons vorm en struktuur moet verstaan: "The Bible often teaches function without describing form. Where it does describe form it is partial and incomplete. What form is described varies from situation to situation" (vgl 36,37,202-218).

Dit sou beteken dat wanneer daar duidelikheid by 'n gemeente kom om bv. gesinne op 'n toegespitste en deurlopende basis te bedien en gemeentestrukture sou 'n hindernis wees en belemmerend inwerk, dat sodanige strukture aangepas of vervang kan word. Die nuwe strukture moet egter steeds aan die breë beginsels, soos uitgestippel in die Woord, voldoen. Ook ons gereformeerde erfenis met 'n eie klem en spiritualiteit, gegrond op die Skrif, sal verreken moet word. Die Woord gee dus nie 'n bloudruk oor die presiese inrigting en strukture van 'n gemeente nie, maar wel duidelike beginsels. Daarvolgens moet strukture ook vir gesinsbediening ingerig word.

3. Vir die hele bedieningsveld in die gemeente, maar veral die prediking, sal die inligting soos dit uit die vraelyste na vore kom, baie relevant wees. Dit is tog die dinge wat gemeentede aandui wat pla en in hulle eie lewens en gesinslewe probleme verskaf. Wanneer dit vanuit die Woord aangespreek word in die prediking en in ander aksies en bediening, dan is dit aktuele bediening. Die Woord, o.l.v. die Heilige Gees, open nuwe visies en bied verrykende perspektiewe.

Die uitdaging is nou verder om die inligting wat uit die vraelyste spruit te ontleed en te evalueer. Op dié wyse word die gemeente se stem gehoor en kan daaraan aandag gegee word. Dit is wat Furlong (1987:12) ook bedoel met sy beskrywing dat gesinsbediening 'n bediening van luister is. "It is listening to families and discerning their strengths, their gifts and their needs and enabling them to care for and to minister within the context of their own families and the 'parish family'" (vgl Hebbard, 1995:5).

Met die gegewens wat geïnterpreteer is, kan daar nou bepaal word in hoeverre die huidige bediening vir hierdie behoeftes voorsiening gemaak het en watter aanpassings gemaak moet word om dit aan te spreek.

Dit is egter belangrik om twee sake weereens te beklemtoon. Dit bly **allereers** kardinaal om te verreken dat die hantering en modus operandi van die verwerking van gesinsbediening 'n proses is. T.o.v. visievorming skryf Marais (1995:66) 'n woord wat net so waar is m.b.t. die gestaltegewing van gesinsbediening: "Die wagwoord is geduld, en die versoeking 'n oorhaastige optrede". Die **tweede** saak is om die gemeente eienaarskap te laat neem vir gesinsbediening - in en deur die gemeente en vir die gemeente. Die aanbod van inligtingsessies en uitstippel van beplanningsmetodes, is o.a. wyses om te verseker dat die gemeente saam op die weg is van 'n toegespitste en deurlopende gesinsbediening.

Vervolgens gaan aandag gegee word aan die hoe, wanneer en waar van gesinsbediening soos Browning (1997:306) dit stel: "there really are ideas out there".

14.5 Gesinsbediening met pro-aktiewe, aktiewe en reaktiewe toespitsing

Alhoewel bogenoemde indeling gebruik word om die praktykteorie van gesinsbediening verder te beskrywe, is dit bloot 'n praktiese wyse tot ordening van die inhoud. Gesinsbediening word in hierdie studie o.a. as 'n deurlopende bediening beskrywe en dit sal gedurigdeur verreken moet word. Uiteraard sal daar dus baie praktiese sake wees wat nie net onder een indeling ressorteer nie, maar bv. onder al drie omdat dit 'n deurlopende bediening is. Tog sal nie alle vorme van gesinsbediening tegelykertyd aandag kan geniet nie (Louw, 1999:124). Sekere sake wat onder 'n spesifieke afdeling hoort, kan egter nie waterdig van 'n ander indeling afgegrens word nie. Dit is natuurlik ook waar dat daar weer sekere praktiese sake is wat net by 'n spesifieke indeling voorkom. Tog sal hierdie subhoofstuk met sy drieërlei indeling liefs as 'n geheel beskou en hanteer moet word.

A. Gesinsbediening met 'n aktiewe gerigtheid op die hier en nou

Die opskrif en die beskrywing wat hieronder volg, wil verwoord dat gesinsbediening ook gefokus is op die huwelik en gesin van vandag, hier en nou. Daar is 'n pro-aktiewe en reaktiewe toespitsing, maar gesinsbediening het ook 'n aktiewe toespitsing op die nou wat in ons dag moet aandag kry. Uiteraard, soos hierbo aangetoon, sal dit soms met die pro-aktiewe en reaktiewe fasette van gesinsbediening saamsmelt en verweef wees.

1. Bewusmaking van gesinne oor hulle identiteit in Christus sodat 'n paradigmaskuif kan plaasvind

Bewusmaking kan o.a. geskied deur die prediking, huisbesoek, uitdeling van literatuur ens. sodat gesinne tot 'n verstaan kan kom oor hulle identiteit. Temas wat o.l.v. die Heilige Gees aangesny kan word, is die volgende:

- Die verbond, uitverkiesing, koninkryk van God waaruit die belangrikheid en waarde van die gesin blyk;
- Gesinne se rol in die opbou van die gemeente. Dit moet juis goed gaan met gesinne sodat dit kan goed gaan met die gemeente. Die opbou van die gesinne het 'n groter doel voor oë - die opbou van die gemeente. Nie 'n selfgerigtheid nie, maar 'n gerigtheid ter wille van die koninkryk, moet die bepalende wees. Daarom sal gesinslede weer gewys moet word om die liefde te beoefen deur jou naaste lief te hê soos jouself en jouself te gee en te offer (vgl Browning, 1997:271,282). Die diens-karakter in die huwelik en gesin is uitvloeisel van die liefde en is daarom ook 'n belangrike faset om op te fokus.
- Die betekenis van die huwelik en die gesin as instelling van God sal oor gekommunikeer moet word (vgl 45,46).
- Duidelikheid oor wat 'n huwelik werklik huwelik maak, is in ons dag baie aktueel en belangrik. Waar begin die huwelik?

In 1996 het die C B Powell-Bybelsentrum 'n konferensie te Potchefstroom met die tema "Die Huwelik" aangebied. Daniël Louw het in sy bespreking juis die vraag aan die orde gestel, nl. wanneer begin 'n huwelik om huwelik te wees? In antwoord op sy eie vraagstelling, het hy die volgende moontlikhede genoem: wanneer eros ter sprake kom, wanneer daar konsensus oor die sluiting van die huwelik bestaan, die eerste keer dat koïtus plaasvind of wanneer daar 'n wettige kontrak gesluit word. Sy slotsom was dat die huwelik egter eers as huwelik tipeer kan word wanneer dit 'n sakramentele karakter het, wanneer dit as 'n teken bo die skepping heenwys na die herskepping in Christus en die liefde soos deur en in Hom geopenbaar.

Daarom dat Louw (1989:123-130) daarop wys dat daar 'n klemverskuiwing in die hedendaagse huwelik plaasgevind het, nl. vanaf 'n hiërargiese sisteem na 'n maatsisteem. Tog is God se patroon vir die huwelik die saaksisteem, nl. dat die saakkarakter van die huwelik gesoek word in die feit dat die huwelik God se saak, se instelling is as gawe aan die mens (vgl ook Louw, 1984:55-74).

- Die perspektief moet ook geopen word dat God kinders gee en gesinne bymekaar voeg soos Hy dit wil (vgl 116).

2. Bewusmaking van gesinne oor hulle identiteit as gesin en binne die groter geheel

- Die gesin se verstaan dat hy 'n sosiale eenheid is wat as 'n sisteem funksioneer met sy eie storie, geheime, etos ens. ;

- Dit is ook belangrik om die tydsgees van vandag, soos vergestalt in die post-modernisme, te belig. Begrip moet by gesinne gekweek word vir die waarom's en hoekom's van ons tyd (vgl 77-79).

Naas die bewusmaking vir gesinne om tot identiteit te kom, is dit vervolgens belangrik om aan te toon waar en hoe die gemeente die gesinne gaan begelei en toerus.

3. Gemeentelike aksies en wyses om gesinne te begelei en toe te rus

In die bespreking wat hieronder volg, is dit noodsaaklik om deurgaans in berekening te bring dat dit 'n ekstra poging sal verg om by gesinne met probleme uit te kom. Die realiteit is dat sodanige gesinne met probleme terugtrek en nie sommer na besondere geleenthede vir die huwelik en gesin, bv. huweliks- en gesinsverrykingsgeleenthede sal kom nie. Die onsekerheid wat gesinslede in hulself omdra en in die gesin ervaar, die onsekerheid oor hoe hulle probleme hanteer gaan word ens. is alles dinge wat 'n spontane inskakeling kan kelder. In genoemde scenario sal sodanige gesinne selfs moeilik op uitnodiging reageer. Dit sal dus verreken moet word dat die huwelikspaar of gesin wat inderwaarheid behoort in te skakel, nie na besondere geleenthede vir die huwelik en gesin sal kom nie.

Daarom moet dit reeds vooraf gesê word dat die "normale" of gewone aksies en wyses in die gemeentelike bediening in besonder gebruik moet word om by sodanige gesinne uit te kom. Selfs dan moet dit gestel word dat dit ook die "normale" bediening skipbreuk kan laat lei omdat sulke gesinne soms, a.g.v. hulle eie intriges, nie tot aksie oorgaan nie, maar alles net in stand hou en figuurlik gesproke die gesinslewe net aan die lewe wil hou. Waar sulke gesinne wel geïdentifiseer word, sal alles in werking gestel moet word om by hulle uit te kom en hulle te bedien.

3.1 Eredienste

Eredienste is die hartaar of sentrum van die gemeente se werksaamhede. Barnard (1981:61,62) gebruik ook begrippe om die belangrikheid van die erediens te teken. Die erediens is die gesig, die hart, die naaf van die wiel, die prisma en die operasiebasis van die kerk.

Daarom is die eredienste by uitstek ook die plek om gesinne vanuit die Woord te bedien o.l.v. die Gees. Dit is tog nie individuele lede wat saamkom nie, maar kragtens die verbond is dit 'n korporatiewe verbondsgemeenskap.

Die Algemene Sinode het verskeie uitsprake en voorstelle deur die tye gemaak om gemeentes aan te moedig om met eredienste ook op gesinne te fokus en hulle te betrek. In 1990 word die volgende besluit: "In verband met die eredienste moet die klem gelê word op die gesinsbetrokkenheid daarby en die saambeleving daarvan as deel van die verbondsgemeente" (NGK 1990:204). Die verslag sê ook op p 205 dat elke erediens 'n gesinserediens moet wees waar alle ouderdomsgroepe kan tuis voel. Dit dui verder aan dat ouers hulle kinders moet voorberei vir die erediens en na die erediens moet hulle weer help dat die kinders die prediking sinvol vertolk. Die verslag stel dit dat die erediens te veel 'n geïsoleerde gebeurtenis is en daarom moet daar 'n verbinding plaasvind tussen die beoefening van godsdiens tuis en die erediens. So kan daar op die aankondigingstuk of die gemeentebrief 'n aantal Bybelgedeeltes met gespreksvrae beskikbaar gestel word met die oog op die week se huisgodsdiens. Nog 'n baie konstruktiewe suggestie is dat ouers en kinders, n.a.v. die prediking of vrae, saam in die banke gesprek voer oor 'n spesifieke saak.

Die temas wat hierbo in paragrawe A1 en A2 genoem is, kan in die erediens in besonder aangesny word. Toepassings van die Woord in die prediking t.o.v. die huwelik en gesin moet aktueel wees. So kan bv. die kerngesin se atomistiese bestaan en die gevare daaraan verbonde uitgelig word, die verhouding van die kerngesin tot die familie, ouer kind-verhouding, selfbeeldontwikkeling, kommunikasie, konflikthantering ens. Weer eens sou inligtingstukke ens. by die erediens uitgedeel kan word as verdere toeligting van aktuele sake wat in die prediking behandel is.

Eredienste waar die sakrament van die doop bedien word, bied uiteraard 'n ideale geleentheid om die Woord te bedien met die oog op die verbond en die verbondsoopvoeding. Ook die liturgiese inrigting van so 'n erediens bied wonderlike moontlikhede, bv. om die grootouers, ander kinders van die gesin, gemeentekinders ens. ook te betrek. 'n Besondere gedagte is deur Burger (1999:182) genoem dat die name van gemeentelede wat gedoop is in die week wat op die erediens volg, op die afkondigings geplaas word. Diè name kan dan, net na die votum en seëngroet, afgelees word. Hierby sou gevoeg kan word om bv. 'n kers aan te steek nadat die name afgelees is as simboliek van die verbond. Direk daarna vind die lofsang van die verbondsgemeente aan die verbondsgod plaas. Op diè wyse word die gemeente elke Sondag herinner aan die verbond, geleer om uit die verbondsgod se genade te leef en om aan Hom die eer en aanbidding te bring.

3.2 Kategese

Die gemeente het die uiters belangrike taak om onderrigswerk te behartig. Prins (1988:286) stel dit soos volg: "Die Nuwe Testament toon duidelik aan dat lering (onderrig) te alle tye deel van die

lewe van die lewende kerk was" en "(d)ie gemeente het noodwendigerwys geleer, net soos wat hy aanbid en getuig het. Terselfdertyd is dit ook 'n opdrag". Lering en onderrig is ook en in besonder op die jeug gemik.

Dit is egter ook waar dat die gemeente as vennoot die onderrig saam met die verbondsgesin moet behartig. Die ouers het by die doopvont belowe om die verbondskindjie op te voed en te onderrig volgens die beginsels en norme uit die Woord. Die verbondsoopvoeding moet primêr in die verbondsgesin voltrek word. Die gemeente en kategete sal egter gedurig daarmee rekening moet hou dat die de facto situasie is dat daar kinders is in wie se lewens verbondsonderrig in die verbondsgesin nie tot sy reg kom nie (Prins, 1988:298).

Tog is dit in die lig van die voorafgaande noodsaaklik dat daar 'n goeie verbinding tussen die gesin en die kategete sal bestaan. Hierdie verbinding moet egter nie net tussen kategete en gesin gelê word nie, maar met die gemeente en al die aksies (in besonder die erdiens soos reeds aangetoon). Die kerngedagte is juis dat die gemeente komplementêrend tot die gesin die onderrig sal behartig. Daarom moet die gemeente begelei word om hulle taak t.o.v. die onderrig aan die verbondskind te besef en dit nie oor te laat aan 'n klompie kategete ("jeugvriende") wat in isolasie 'n "takie" op Sondag verrig nie. Richards (1975:24) verwoord dit pragtig: "Isolating the educational ministry of the church from the congregation's total life is a deadly error. Christian education must deal with the bringing of all members of the Body into a ministering relationships with each other".

Dit is verder moontlikheid om die erdiens met 'n gesins-georiënteerdheid te laat oorspoel met vrae wat in die kategete en gesin verder bespreek kan word. Die vrae wat tydens die erdiens uitgedeel word vir bèspreking kan ook bv. aansluit by sekere kategeteklas se lesmateriaal. Met 'n bietjie koördinerings kan so 'n beplanning maklik bewerkstellig word. Bergh (1990:37) stel dit dat "(i)ndien daar skakeling is tussen die eredienste, kategete en die gesin waarin die kind opgroei, kan die kategete as 'n stuk gesinsbediening benut word".

Inligting en skakeling tussen die kategete (kategeteskool) en die ouers (gesin) is van meet af van deurslaggewende belang. Ook die ouers moet tot die besef kom dat die kategetiese onderrig deur die gemeente nie in isolasie op die periferie van die gemeentewerksaamhede verrig word nie.

Daarom is 'n ontmoeting tussen ouers en die kategete heel aan die begin van die jaar uiters belangrik. Ouers kan bv. uitgenooi word om saam met die kinders die eerste kategeteklas te kom bywoon. Naas die gesprek kan daar op 'n inligtingsbrief o.a. aangedui word wie die kategete van die kind is, adres, telefoonnommer ens. Dit sal ook noodsaaklik wees om aan te dui watter leerstof behandel gaan word en hoe die ouers kinders in hulle voorbereiding kan help en leiding gee. Hierdie kontak sal deur die jaar behou moet word. Afsprake kan ook gemaak word om ouers persoonlik te ontmoet. Natuurlik sal ouers ook geleentheid moet kry om nie net probleme t.o.v. die kind met die kategete te bespreek, maar ook om aan te dui hoe die kategete kan aansluit by die verbondsoopvoeding in die huis.

Die kategete behoort uiteraard ook aan die verbond en is self moontlik ingeskakel by 'n verbondsgesin. Tog sou dit die ideaal wees dat meer ouers as kategete optree en toegewys word aan 'n klas waar die kategete se kinders ook teenwoordig is.

Dit bring ons by 'n verdere gedagte dat kategete deur die ouers self tuis verrig word. Om dit ten uitvoer te bring, stel Louw (1989:213) voor dat opleiding een keer per maand aan ouers gegee word

om hulle toe te rus vir die kategesetaak. Die kinders kan ook een keer per maand die kategese by die gemeente bywoon vir kontroledoeleindes. Die kategetiese onderrig kan, naas die ouerhuis, ook in die buurt gedoen word as deel van gesinsbediening. "Kategese vind plaas sowel in die gesin as in die buurt deur ouers self of ander ouers" (Louw, 1999:124).

Hierdie gedagte sluit ook by Sell (1981:25-227) en Richards (1975:206) aan wat die onderrig wil terugskuif na die gesin. Hulle beskryf dit met die begrip "Sunday School Plus". Dit is juis 'n program wat aanvullend tot die kategese is om ouers te bemagtig om hulle kinders te onderrig en gesinskommunikasie te bevorder. "This was not to attack the Sunday school, but rather to attempt to go beyond what the Sunday school is doing, and to integrate the Sunday learning time with a more significant weekday process of learning faith. The traditional Sunday morning hour is retained. But much is added...to it, and to the time beyond" (Richards, 1975:206).

Sell (1981:80) vergelyk die kerk en gesin met mekaar t.o.v. onderrig en toon aan dat die gesin inderwaarheid voorrang bo die kerk geniet.

1. Onderrig in die kerk is formeel terwyl onderrig in die gesin informeel is.
2. Opvoeding en onderrig in die kerk is onpersoonlik, maar in die gesin is dit persoonlik van aard.
3. Kommunikasie in die kerk is gestruktureerd, maar in die gesin is dit minder gestruktureerd.
4. Kontak in die kerk is beperk, terwyl dit in die gesin op 'n daaglikse basis plaasvind.
5. Slegs beperkte waarnemings van gedrag is moontlik in die kerk terwyl dit gereeld in die gesin en in verskeie lewensfasette waargeneem kan word.
6. Onderrig en opvoeding in die kerk bied min geleentheid om gevoelens te wys, maar in die gesin is daar ruim geleentheid.

Uit bogenoemde is daar min twyfel dat die gesin die ideale ruimte bied om die kind te begelei en te onderrig. Die gemeente sal dus nooit die onderrigtaak met 'n krampagtigheid moet verrig dat dit uit die hande van die ouers en gesin geneem word nie. Maar die gemeente sal dit egter ook nie moet nalaat om die ouers en gesin te lei en toe te rus vir hulle onderrigtaak nie en self mee te werk aan die geestelike opvoeding van die verbondskind.

3.3 Huisbesoek

Daar is in die verlede baie keer die vraag gevra oor die sinvolheid al dan nie van huisbesoek. Die kritiese vraagstelling hang saam met die gedagte dat die leraar se tyd baie beter en meer effektief benut kan word deur groepe in die gemeente opleiding, toerusting ens. te gee. Dit was ook insiggewend dat 6 respondente uit 60 of geen antwoord gegee het op die vraag of hulle met huisbesoek aan die gesin aandag gee nie (5) of aangedui het dat huisbesoek net op aanvraag gedoen word (1).

Dit is natuurlik waar dat huisbesoek hoë eise aan die leraar stel. Daarom verklaar De Klerk (1984:13): "Huisbesoek bly die moeilike pik- en graafwerk van die bediening, maar dit kan en mag nooit ingeruil word vir enigiets anders nie".

Die studie laat egter nie toe om die saak van huisbesoek-doen al dan nie in detail te bespreek nie. My eie uitgangspunt is dat ek huisbesoek as 'n noodsaaklike beskou veral in ons dag met sy sterk klem op individualisme, min kontak, koue leefwêreld en natuurlik met die oog op gesinsbediening.

Miskien sal dit vir die leraar en kerkraad tog nodig wees om verstellings en aanpassings aan te

bring t.o.v. huisbesoek (vgl Burger, 1991:116,117). Een so'n verstelling raak die persepsie wat soms by gemeentede heers, nl. dat die leraar se huisbesoek al dan nie 'n alles bepalende meetinstrument is om die kwaliteit van die leraar en gemeente te meet. Alles staan en val by die huisbesoek van die predikant al is daar legitieme redes waarom die leraar nog nie by 'n sekere besoekpunt of wyk uitgekome het nie, bv. te veel besoekpunte ens. Die huisbesoek van die ouderling, diaken en ander gelowiges word nie werklik as huisbesoek gereken nie. In uiterste gevalle word die hele saak van nie-huisbesoekdoen (ook a.g.v. legitieme redes) so ver gevoer dat so'n lidmaat verklaar dat hy\sy dan ook nie die eredienste sal bywoon nie!

Ons het dit hierbo reeds gestel dat huisbesoek 'n onontbeerlik rol en funksie kan en moet vervul as deel van gesinsbediening omdat huisbesoek moontlik die enigste kontakpunt is tussen die gemeente en 'n huwelikspaar en/of gesin. Wanneer spesiale geleenthede vir huwelikspare en gesinne in die gemeente aangebied word, is die probleem dat die gesinne wat dit die nodigste het, nie sulke geleenthede bywoon nie. Huisbesoek is dan bykans die enigste beskikbare vorm van gesinsbediening om by sodanige gesinne uit te kom.

Louw (1989:195-199;1999:122,123) stel dit in beide geskrifte dat huisbesoek teenoor gesinsbediening staan. Hy verduidelik dit dat die fokuspunte in huisbesoek en gesinsbediening enigsins anders lê. Huisbesoek is meer gefokus op die individuele lidmaat en sy haar geloof en hoe die geloof tot uiting kom in die eredienste en gemeente. Gesinsbediening fokus weer op die gesin as eenheid en sisteem en hoe die gesin bemagtig kan word om sy eie binnewerke as gesin te behartig met die oog op groei, koinonia en versorging. Met hierdie verduideliking en die aantoon van aksentverskille kan volmondig mee saamgestem word.

Tog sal ek dit egter so wil beskou dat huisbesoek versus gesinsbediening bloot 'n wyse is om die aksentverskille te verduidelik en te belig. Maar dit hoef en mag nie in die praktyk 'n "versus" mekaar wees nie. Intendeel kan en moet beide aksente na my mening by die amptelike besoek aan die gesin aandag ontvang. Die tradisionele huisbesoek sluit gesinsbediening tog nie uit nie terwyl gesinsbediening ook nie weer huisbesoek uitsluit nie. Met 'n bietjie aanpassing in die metodiek van huisbesoek en die verskuiwing in die gesprek na die gesin deur besondere temas aan die orde te stel, spoel huisbesoek gemaklik oor as gesinsbediening. Literatuur wat aansluit by die besoek en spesifieke temas wat bespreek is, kan by die gesin gelaat word wat ook weer verdere inligting en toeligting verskaf.

Huisbesoek deur die besondere ampte en ander gelowiges is 'n verdere kleinood om gesinsbediening tot sy reg te laat kom. Soos in die bostaande paragraaf aangetoon, is die huisbesoek baie keer die enigste kontakpunt tussen die gemeente en die gesin. Daarom is dit allereers noodsaaklik dat persone in die besondere ampte bewus gemaak sal word van die aksentverskille tussen gesinsbediening en huisbesoek. Daar sal egter ook opleiding en toerusting aan die persone in die besondere ampte gegee moet word om huisbesoek en gesinsbediening te kombineer tydens hulle besoeke.

3.4 Kleingroepe

Kleingroep-bediening het in die gemeente en kerk in die breë ontwikkel as 'n besondere geseënde bedieningsforum. Dressel (1984:426-427) noem die volgende voordele en nadele van die kleingroep.

Die voordele is:

- Die kleingroep bied die geleentheid om die inhoud en betekenis van die Christelike- en Bybelse leer te besef;
- In die kleingroep beïnvloed persone mekaar;
- Die kleingroep bied sekuriteit;
- Die kleingroep bied geleentheid tot deelname;
- Die kleingroep bied geleentheid tot diens.

Hy stip ook die volgende nadele aan:

- Die kleingroep is nie die enigste werkswyse nie;
- Die kleingroep kan aangegryp word deur persone wat nie van die groepdinamiese beginsels bewus is nie;
- As gevolg van die groepwerkmetode kan mens gegropeer word net om lekker saam te gesels;
- Groepwerk kan die groep oorbeklemtoon ten koste van elke individu.

Wanneer Hendriks (1985:82) oor vernuwing in die bedieningstrukture skryf dan wys hy op die belangrikheid van die kleingroep: "In die benutting van die kleingroep is seker die grootste uitdaging tot vernuwing in die kerk geleë".

Ook gesinsbediening sal mank gaan indien die kleingroep nie tot volle omvang en potensiaal ten behoeve van die gesin in die gemeente funksioneer en benut word nie. Verskillende kleingroepe word in die onderskeie gemeentes aangetref omdat gemeentes verskillend gestruktureerd is. Ook in die vraelyste wat uitgestuur is, is gepoog om vir die verskeidenheid voorsiening te maak. So is daar by vraag 6.3 gevra watter aandag gegee word aan huwelike en gesinne met wyksbyeenkomste\selgroepe\ ondersteuningsgroepe en by vraag 6.4 ouer-\ kinder-\ gesinsbegeleidingsgroepe. Die respondente het ongelukkig nie die onderskeie kleingroepe wat ter sprake is, aangedui nie, maar wel die mate in hoe die groepering van kleingroepe (m.a.w. 6.3 en 6.4 as geheel) aandag aan huwelike en gesinne gee. Uit die antwoorde van die vraelyste wat terug ontvang is, het dit duidelik geblyk dat gemeentes gediversifiseer is m.b.t. strukture en dus ook wat kleingroepe en kleingroepbenadering betref.

Kleingroepe wat ook op die gesin kan fokus of op die gesin afgestem is, gaan vervolgens behandel word. In sommige gevalle sal sodanige groepe slegs aangestip word terwyl dit nodig sal wees om breedvoeriger oor ander uit te brei.

3.4.1 Gemeentegroepe in die gewone gemeenteprogram

Wanneer 'n gemeente gesinsgeoriënteerd ingestel is dan sal so'n ingesteldheid ook oorspoel na die gewone en normale aksies in die gemeente.

1. Daarom kan Bybelstudiegroepe, gebedsgroepe ens. aan die huwelik en gesin in besprekings aandag gee en in gebed by die Here vir huwelike en gesinne intree.
2. Wyke kan as groep by wyksbyeenkomste en ander wyksgeleenthede spesifiek en deurlopend op gesinne fokus. Daar mag wel wyke in 'n gemeente wees wat nie uit gesinne saamgestel is nie, maar uit enkellopendes soos bv. in 'n aftree-oord. Vir sodanige wyke sal daar op 'n wyse voorsiening gemaak moet word deur bv. meer op familiebande, eie kinders en skoonkinders, kleinkinders ens. te fokus.

Uiteraard sal dit ook nie moontlik wees dat ouers en kinders alle wyksbyeenkomste gesamentlik kan bywoon nie (bv. gesinslede se programme, eksamens ens). Daarom moet daarop gekonsentreer word om sekere wyksbyeenkomste (bv. temas wat spesifiek oor aspekte van gesin-wees handel ens.) spesiaal in te rig met die oog op die gesin. Ouers en besonder kinders kan spesifiek na genoemde geleenthede uitgenooi word.

3. Gemeentes met selgroepe is ook baie ingestel op die gesin. Dit het duidelik uit die antwoorde van sommige van die vraelyste wat terug ontvang is, geblyk.

4. Ook in omgee-groepe is daar 'n gedurige gefokustheid op die gesin. Van die grootste krisisse word baie keer in die gesin ervaar en daarom verkry die gesin in die omgee-groepe deurlopende aandag.

3.4.2 Gemeentegroepe met 'n toegespitste gefokustheid op die gesin

Dit is uiters belangrik dat daar ook kleingroepe in die gemeente sal wees wat spesifiek toegespits en gefokus is op die gesin en op sekere tendense en probleemareas wat in die voorafgaande studie uitgelig en na vore gekom het. Die gemeente van die Here het die verantwoordelikheid om hierdie tendense en probleemareas wat van ons verbondsgesinne ervaar, aan te spreek en leiding te gee hoe om dit te hanteer. Indien die gemeente hierdie verantwoordelikheid verontagsaam en systap, moet die skoen aangetrek word van kritiek dat die gemeente net oog het vir die lidmaat se geestelike lewe. Die ander fasette van sy\haar lewe, veral soos dit ingebed lê in die gesin en na vore kom in die gesinslewe en gesinsverhoudinge, moet hy\sy self sien kom reg.

In die bespreking wat volg, sal die tendense en probleemareas aangestip word en aangetoon word watter kleingroepe en bedieninge moontlik in die gemeente kan funksioneer om probleme aan te spreek. Dit moet steeds voor oë gehou word dat die kleingroepe en bedieninge, asook die praktiese inrigting en onderwerpe wat bespreek gaan word, bepaal sal word n.a.v. die vraelyste wat uitgedeel is.

1. Huweliksbediening

Hier word op die verhouding tussen man en vrou in die huwelik gefokus. "More than anything else, churches must retrieve their marriage and family traditions, even though they must do so critically" (Browning, 1997:307). In die bespreking wat volg, word alle gesinne ingesluit - die met kinders en die wat nog nie kinders het nie. In die tot standkoming van kleingroepe sal daar egter gedifferensieer moet word tussen egpare wat kinders het en die wat nog nie kinders het nie.

Egpare met kinders ervaar natuurlik verskillende eise en gewaarwordinge in hulle huwelik na gelang die kinders se ouderdomme en die getal kinders. Tog sou egpare oor die hele spektrum by mekaar kan leer hoe kinders uit verskillende ouderdomme en die getal kinders in 'n gesin hanteer kan word.

Temas wat moontlik in groepbespreking hanteer kan word, is hoe egpare, ongeag kinders in die huis, saam godsdiens kan beoefen en die teenwoordigheid van die Here ervaar, sprankel in hulle huwelik kan behou, kan kommunikeer, konflikte hanteer, tyd saam deurbring, seksuele gemeenskap beoefen ens.

1.1 Egpare sonder kinders

In die bespreking oor egpare sonder kinders sal dit egter nodig wees om dit gedifferensieerd aan te pak.

a. Jong getroude huwelikspare (1-7\9 jaar).

Ons het vroeër aangetoon (vgl 86) dat daar baie druk op die huwelik in die eerste nege, maar in besonder in die eerste vier jaar ervaar word. Daar is aangetoon dat 60% van alle egskedings in die eerste nege jaar plaasvind. Die gemeente sal hiervoor moet oog hê. Die aanpassings in die huwelik, die realiteite van die getroude lewe, die ontnugtering van die maat se swakplekke, die tydsgesens ens. is alles bydraend dat die druk op die jong getroudes uitermate hoog is. Na my oordeel behoort dit een van die mees voor-die-hand-liggende bedieninge van die kerk te wees om toegespitste en deurlopende aandag aan die jong getroudes te gee.

Die bymekaar bring van sodanige huwelikspare is sekerlik nie eenvoudig en maklik nie. Ek glo egter dat die nodige motivering reeds tydens huweliksvoorbereiding gedoen kan word. Daar kan selfs 'n verbintenis van die voornemende egpaar gevra word met die oog op na-huwelikse begeleiding.

Temas wat moontlik bespreek kan word, is of die huwelik en huweliksmaat aan die verwagtinge voldoen, watter ontnugtering word ervaar, hernude toerusting oor kommunikasie, hantering van onopgeloste huwelikskonflik, aanleer van vaardighede om konflik te hanteer en op te los, godsdiens-beoefening saam, beroep- en geslagsrolle, seksuele lewe, skoonfamilies, invloed van die gesin-van-oorsprong ens.

Ek wil dit weer hier pertinent stel dat bostaande onderwerpe allereers deur die onderskeie huwelikspare apart en privaat bespreek word. Na 'n vasgestelde tyd kan die groep weer bymekaar kom vir groepsbespreking met die voorbehoud dat nie een huwelikspaar gedwonge moet voel om terugvoering te gee of om aan die bespreking deel te neem nie.

b. Kinderlose huwelikspare

Volgens statistiek is daar by kinderlose egpare 'n hoë egskedingsyfer. Ons het aangetoon dat die egskedingskoers onder kinderlose egpare 35% is. Weereens wil ek beklemtoon dat die gemeente nie net van hierdie tendens kan kennis neem nie. Hierdie egpare ervaar die swaar van kinderloosheid. Die Bybel teken ook die seer van kinderloosheid in mense se lewens deur die verhale van Sarai, Ragel, Hanna ens. Daarom moet hulle ondersteun word - ook in groepsverband. Dit sou 'n ideale geleentheid wees om van maatskaplike werkers gebruik te maak in groepsbesprekings omdat baie van sodanige egpare moontlik besig kan wees om aanneming te oorweeg of reeds aansoek gedoen het om die aanneming van 'n kindjie.

Temas wat moontlik behandel kan word, is die vraag waarom kinderloos, om God se wil en plan te leer ken, hoe om kinderloosheid te verwerk, hoe om binne die gegewe van kinderloosheid as huweliksmaats te funksioneer, om steeds sinvol te leef, kommunikasie, vaardighede in konflikhantering, aanneming al dan nie ens.

c. Huweliksverryking

Alhoewel huweliksverryking hier bespreek word as deel van die bediening aan egpare sonder kinders, is dit egter 'n baie belangrike deel van die totale huweliksbediening aan alle egpare in die gemeente. Die toegespitsheid op die huwelik verryk inderdaad alle huwelikspare en hulle huwelike. Daarom behoort huweliksverryking as 'n staande aksie op die jaarlikse gemeenteprogram aangedui te word.

Die begrip huweliksverryking sou uiteraard alle aksies insluit wat op die verryking van die huwelik afgestem is. Tog is dit miskien meer tekenend van 'n geleentheid of geleenthede waar spesifieke kursusse en programme aangebied word. Sulke kursusse en programme kan oor 'n naweek of oor 'n tydperk vir huwelikspare aangebied word. Dit kan ook by 'n kampterrein in 'n "eilandsituasie" aangebied word of by die kerkgebou ens. Die "eilandsituasie" bied waarskynlik die beste geleentheid vir egpare om af te skakel van die normale roetine en gefokus te wees op die huwelikskursus. Wanneer so 'n geleentheid(hede) aangebied word is dit noodsaaklik dat reëlins getref word sodat die kinders van ouers wat by die huweliksverryking betrokke is, opgepas en versorg kan word. Hierdie praktiese wenk geld ook wanneer daar later in die studie aandag gegee word aan veral die enkel-ouer, die geskeidene, hersaamgestelde gesin ens.

Daar is baie materiaal vir huweliksverrykingsgeleenthede beskikbaar en die gebruik daarvan sal grootliks van die geleentheid en die beskikbare tyd afhang. "The need for marriage enrichment is clear calling for the constant concern of the church" (Tillapauch, 1985:203).

2. Ouerbegeleidingsgroepe

Soos die naam dit uitspel, het hierdie groepe in die gemeente dit ten doel om ouers, as die basissisteem van die gesin, te begelei en te bemagtig om hul ouerskap meer sinvol en effektief te volbring. Louw (1999:123) beskryf ouerbegeleiding as 'n vorm van gesinsbediening "waar voorligting en informasie aan ouers deurgegee word oor die begeleiding van kinders rondom hul emosionele, persoonlike en geloofsbehoefte dwarsdeur die verskeie lewensiklusse van hul ontwikkeling". Nel (1998:109) sê in aansluiting hierby: "Deur ouers heen word kinders van gelowiges ingelyf in die weg van Jahwe met sy mense".

Die ouerbegeleidingsgroepe in die gemeente is daarom uiters belangrik omdat die ouers se invloed en insette in kinders se lewe so groot is. Dit sal egter altyd onthou moet word dat nòg die ouers, nòg die kinders perfek en volmaak is (Mol, 1985:5,6). Hebbard (1995:59) voeg hieraan toe as hy vir Osburn aanhaal: "The message of Jesus was given to teach us how to walk the cobblestone streets, not the streets of gold".

2.1. Begeleidingsgroepe vir ouers in die twee-ouergesin

Die verantwoordelikheid van die gemeente om verbondsouers in ouerbegeleidingsgroepe saam te trek, toe te rus, te bemagtig, voor en in te lig, is miskien nie baie hoog op die gemeente se prioriteitslys

nie. Ter staving hiervan kan gewys word op die antwoorde uit die vraelys wat uitgestuur was. By vraag 6.4 in die vraelys is weliswaar naas ouerbegeleidingsgroepe ook gevra of daar kinder- of gesinsgroepe in die gemeente is. Met dit in aggenome blyk dit dat uit die 60 antwoorde het 20 geen antwoord verskaf nie terwyl nog 7 'n 4 (geen aandag) gemerk het. Hierdie 27 verteenwoordig 45% van die totaal. Die rede vir hierdie hoë persentasie is miskien daarin geleë dat die gemeente dit nog nie werklik as sy taak en verantwoordelikheid verstaan nie. Dit korrespondeer met wat vroeër aangetoon is, nl. dat naas die geestelike versorging, die gemeente nie regtig betrokke is en insette lewer om gesinne in die algemeen toe te rus vir die lewe van elke dag nie (vgl 151,152).

Tog sal daar sonder enige huiwering verklaar moet word dat sulke begeleidingsgroepe om ouers vir en in hulle taak toe te rus, ongelooflik belangrik is. Wiechers (1981:20) wys op die haas onverklaarbare dat vir alle take in die lewe word toerusting verskaf, maar vir die mees belangrike taak, nl. om jong lewens op te voed, te rig en te begelei tot volwassenheid, is daar geen of bloedweinig toerusting. Wat hierdie hele saak nog verder intensiveer, is die feit dat van alle persone wat op die kind se lewe inspeel, die ouers s'n die swaarste weeg en die grootste invloed uitoefen.

Daarom is dit 'n gegewe dat ouerbegeleidingsgroepe in die gemeente tot stand moet kom sodat verbondsouers op 'n deurlopende basis toegerus kan word vir die nakoming van hulle verbondsoopdrag. Ook die rol wat ouers in sulke groepe kan speel, kan vir mede-ouers van onskatbare waarde wees.

In hierdie ouergroepe kan ouers mekaar bemoedig omdat die indruk baie keer by ouers kan bestaan dat hulle alleen met sekere aspekte van kinderopvoeding worstel. Hulle kan glo dat die problematiek met die opvoeding van hulle kinders, uniek is. Hulle worstel voort, min wetende dat ander ouerpare dieselfde probleme ervaar, maar weens individualisme en dit-gaan-te-alle-tye-goed-houding, kruip elkeen maar agter die maskers weg. Ook in die gesinne werk die sterkman-beeld dus kontra-produktief. Die dilemma is juis dat daar nêrens 'n forum is om in vertroulikheid die probleme van kinderopvoeding te bespreek nie. Ouerbegeleidingsgroepe kan in hierdie behoefte vervul.

Sodanige ouergroepe sal egter op 'n gedifferensieerde basis moet funksioneer omdat met die ouderdom van die kinders rekening gehou moet word. Dit sal bepalend wees waar ouers dan kan inskakel by bv. 'n kleuterouergroep, tienerouergroep ens.

Onderwerpe wat moontlik bespreek (eers individueel en dan as groep) kan word, is die rede waarom ouers kinders wou hê, die beskikking en wil van die Here m.b.t. die gee van kinders, ouerskap te midde van ander verantwoordelikhede soos die werk waarin die ouers staan, geslagsrolle, ouers as modelle vir die kind, beginsels van verbondsoopvoeding en die praktiese inkleding daarvan, geestelike opvoeding, dissipline, selfbeeldontwikkeling, seksualiteit van die kind ens.

Oor verbondsoopvoeding en die praktiese inkleding en uitvoering daarvan moet iets meer gesê word.

a. Huisgodsdienst

Kleynhans (Malan, 1979a) skryf in 'n voorwoord van die boekie "Huisgodsdienst Vandag" dat daar in 1956 tot die slotsom gekom is dat daar nog slegs 51,9% huisgesinne is wat gereeld huisgodsdienst beoefen. In ons dag sal ons moet erken dat daar 'n uiters klein groepie is wat nog huisgodsdienst hou.

Dit is waar dat huisgodsdien in die verlede soms oorwoeker is en dat daar nie altyd die besef was dat die informele ("met hulle daarvoor praat as jy in jou huis is en as jy oppad is, as jy gaan slaap en as jy opstaan" Deut.6:7) ten minste net so belangrik beskou moet word nie. Tog sal in hierdie hele debat die vraag gevra moet word, nl. waar vind die geestelike opvoeding dan wel plaas as daar nie meer huisgodsdien gehou word nie. Hier sal ook Strommen en Strommen (1985:131-135) se bevindinge verreken moet word dat ouers net nie sover kom om die geestelike opvoeding van hulle kinders te behartig nie.

Die ouerbegeleidingsgroep is egter 'n ideale forum om mekaar op te skerp en aan te bemoedig tot die hou van huisgodsdien. Dit kan ook die plek wees waar die nodige onderwerpe vir huisgodsdien bepaal word. Na die opstel van die huisgodsdienmateriaal moet dit egter aan die hele gemeente beskikbaar gestel word (vgl Mol, 1985:161-167 noem interessante wenke vir die hou van huisgodsdien).

b. Die waarde van saam eet as gesin aan die etenstafel

'n Verdere saak wat groot waarde vir die gesin inhou, is om ook saam aan tafel te eet. Juis a.g.v. die gebrek om selfs saam te eet, is daar min kontak en min kommunikasie tussen ouers en kinders. Waar gesinne miskien nog saam as gesin eet, geskied dit voor die televisie waar gesprekvoering beperk is. Strommen en Strommen (1985:99,100) sê dat die etenstafel eintlik 'n baie belangrike plek is om met mekaar te kommunikeer. Hy haal terapeute aan wat wys op die korrelasie wat bestaan in gesinne wat liefde in die huis ervaar en die saam-wees en saam eet aan die etenstafel. Dit is verder voor-die-hand-liggend dat die saam-wees aan die etenstafel ook die ruimte skep vir die tafelgebed en huisgodsdien (vgl Engelbrecht et al 1990:197).

c. Ouers wat albei werk

Een van die onderwerpe vir bespreking wat ons hierbo aangedui het, is ouers se ander verantwoordelikhede naas die gesin en kinders, in besonder die ouers se werksverantwoordelikheid. Dit het vroeër duidelik na vore gekom dat die huissleutelkind ("latskey") 'n yslike probleem vir alle ouers, ook die verbondsouer, is. Feit is dat kinders aandui dat dit nie vir hulle lekker is om alleen tuis te kom en tuis te wees tot die ouers van die werk kom nie (Furlong,1987:18). Die regdenkende ouer is bewus van hierdie problematiek en dit skep 'n gewetenswroeging - veral as die kind se lewe 'n verkeerde rigting inslaan. Daar is ook nie regtig 'n oplossing nie, want beide ouers moet werk om finansiël te oorleef.

Die ouerbegeleidingsgroepe kan mekaar hierin wonderlik onderskraag. Moontlik kan ouers dit oorweeg om vir 'n kort rukkie huis toe te gaan om die kind te ontmoet as hy\sy van die skool af kom, te verneem na die kind se welstand en seker te maak dat die kind sy\haar ete nuttig. Waar dit 'n totale onmoontlikheid is, kan ouerbegeleidingsgroepe m.b.v. die gemeente moontlik by die kerkgebou 'n bekostigbare na-skool fasiliteit inrig. Browning (1997:318) toon met voorbeelde aan hoe die kerk betrokke kan wees juis om werkende ouers te help om hulle kinders te versorg.

d. Ouers se rol om kinders seksueel op te voed

'n Ander onderwerp wat ook hierbo aangedui is, maar wat verdere toeligting nodig het, is die ouers se verantwoordelikheid om die kind ook op die seksuele terrein op te voed. Dit is tog belangrik dat ouers sal besef dat hulle voorbeeld, optrede en verhouding met mekaar as huwelikspaar die grondslag lê vir die kind se eie seksualiteit (La Haye & La Haye, 1979:19). Hierdie waarheid sal opnuut op die harte van ouers gedruk moet word - veral in 'n samelewing wat verseksualiseer geraak het. De Witt en Booysen (1995:83) toon aan dat geslagsopvoeding van die kind deel van die totale opvoeding moet uitmaak. Hulle wys ook op die navorsing van Van Rooyen en Louw dat die ouer-kind-verhouding en die mate waarin hierdie opvoedingsplig nagekom word, 'n direkte verband toon met die kind se latere seksuele gedrag.

e. Die rol van televisie in ons huise

Dit bring my by 'n ander saak wat tot 'n mate by bogenoemde aansluit en wat ouers se ernstige aandag vra. Dit gaan oor die media en in besonder die televisie se invloed. Ouers sal begelei moet word om die televisie ten beste in te span tot voordeel van die kind. Die invloed van die televisie in ons huise sal nie onderskat moet word nie. Daar is verseker baie opbouende en leersame programme wat vir kinders en jongmense waardevol kan wees. Die gemeentelede kan deur gesamentlike insette en inligting oor goeie programme en videos 'n enorme positiewe bydrae lewer. Dit is so maklik om alles negatief af te wys en die realiteit van televisie-kyk in ons huise te probeer systap. Dit lui geen twyfel nie dat dit in hierdie debat verreken moet word.

Maar daarteenoor moet die negatiewe invloed van televisie op die Christelike waardes, norme en beginsels nie gering geskat word nie. Dit moet besef word dat daar baie keer wêreldse beginsels of neutrale waardes soos aangebied in sommige programme, juis in ons huise en gesinne inspoel. M.a.w. die vreemde, neutrale en selfs anti-Christelike norme se invalshoek nommer een is binne ons huise, in ons gesinslede se harte en in ons gesinslewê. Dit is in ons gesinne dat hierdie waardes allereers geabsorbeer en verteer word. Wat dus deur gesinne en gesinslede verteer word, word vanuit en vanaf gesinne verder voortgedra na die gemeente en in die samelewing geleef.

Wanneer ouers min of geen dissipline toepas m.b.t. programme wat deur kinders gekyk word of die hoeveelheid tyd wat kinders voor die televisie deurbring nie, sal dit verwronge waardes voortbring. Die probleem is dat juis daardie waardes waaraan die kind oor lang tye en van kleins-af aan blootgestel word, in sy haar lewê geïnternaliseer word. Dit kan nie anders nie, want daardie waardes word stukkie vir stukkie oor baie jare geabsorbeer. Dit is dan baie moontlik dat daardie waardes teenoor die ouers s'n staan wat op die Christelike berus. Dit opsigself kan tot groot konflik tussen ouers en kind lei omdat die kind juis betower word deur die losse waardes wat soms oor die televisie voorgehou word. Die ironie van dit alles is dat die ouers in die huis en gesin hul uiterste bes kan doen om die kind volgens Bybelse beginsels te onderrig en op te voed, terwyl die televisie in dieselfde huis en gesin eintlik subtiel teenoorgestelde waardes promoveer en wat die ouers s'n diskrediteer. Anderson

(1998:179) merk op dat ons dus nie beter televisie nodig het nie, maar minder televisie. Daarom is daar georkestreerde pogings aan die gang met die leuse: "Put-off-the-television-week".

f. Gespreksvoering met die regering t.o.v. die media

Browning (1997:333,334) stel dit ook dat die kerk baie meer betrokke moet wees om die afbrekende in die media, bv. die televisie t.o.v. die huwelik en gesin uit te wys en aan bande te lê. Die kerk moet met konstruktiewe voorstelle kom hoe die media, in besonder televisie, kan bydra tot die bevordering van die gesinslewe. Ek dink dat die kerk regtig ook in Suid-Afrika met die regering van die dag op plaaslike, provinsiale en nasionale vlak moet hande vat en wys op die kontradiksie wat bestaan.

Aan die een kant is die regering diep bekommerd oor die morele toestand van die land. Voormalige president Nelson Mandela het gesê dat Suid-Afrika 'n siek samelewing is. Sedert daardie uitspraak is daar verdere oorweldigende getuienis wat daarop dui dat Suid-Afrika inderdaad 'n siek samelewing is. Sonder om enigsins dit in detail uit te spel, kan alleen maar gedink word aan die vigs pandemie, misdaad, verkragtings, kindermolestering, roof, plaasmoorde ens.

Aan die anderkant word, naas alle ander oorsake en redes vir die toedrag van sake, sekere vreemde waardes en norme deur die televisie in alle Suid-Afrikanners se huise ingedra en afgelaai. Dit is soms deurspek met die immorele, waar alles bykans verseksualiseerd word, waar alles bykans bevraagteken word (in die gees van postmodernisme) ens.

Die punt is dat daar in so 'n opset nie veel sprake kan wees van die vorming van 'n waardestelsel nie. Dit is nog meer 'n probleem waar die agtergeblewe gemeenskappe sukkel om in die nuwe of werklike Suid-Afrika spreekwoordelik hul voete te vind na die apartheidsera. Die basiese in die gesinslewe het a.g.v. die apartheidstelsel soms skipbreuk gelei. Nou word diegene nog verder van tyd tot tyd deur die televisie oorspoel met waardes en norme wat geensins meewerk tot die opbou van die gesinslewe nie.

Browning (1997:322-334) toon, naas die kerk se betrokkenheid by die media, ook verskeie gebiede aan waar die kerk met die beleidsmakende liggame op plaaslike en nasionale vlak in gesprek kan tree. Sodoende kan die kerk 'n positiewe bydrae lewer t.o.v. beleidsformulering ten behoeve van die huwelike en gesinne.

2.2 Begeleidingsgroepe vir enkel-ouers

Dit is uiters dringend en belangrik dat ouerbegeleidingsgroepe vir die enkel-ouer ook in die gemeente tot stand moet kom. Die rede vir die noodsaak van sodanige groepe is omdat die enkel-ouer 'n ondersteuningsnetwerk baie nodig het. Die eensaamheid en alleenheid, moontlike skuldgevoelens oor gebroke verhoudinge en die aandeel wat hy/ sy daarin gehad het, is alles dinge wat die belangrikheid van begeleidingsgroepe onderstreep.

Daar is ook vroeër daarop gewys dat ouerskap as enkel-ouer geen maklike taak is nie (vgl 75). Die finansiële knyptang-situasie, die rolvervulling as pa en ma, die moeë enkel-ouer wat na werk ook nog

die volle huishouding moet behartig, kinders help met huiswerk ens. verg bykans bo-menslike inspanning. Dit is daarom kardinaal dat die gemeente 'n aktiewe rol sal speel in die bymekaarbring en ondersteuning van die enkel-ouer. Daar is ook vroeër op navorsing gewys wat aangetoon het dat kinders uit enkelouer-gesinne 'n definitiewe agterstand het.

2.3 Begeleidingsgroepe vir ouers in hersaamgestelde huwelike en gesinne

Ook die ouers in die hersaamgestelde gesin moet binne 'n ouerbegeleidingsgroep ingetrek word. Wanneer in ag geneem word die komplekse posisie wat 'n ouer hom\haar in die hersaamgestelde gesin bevind, is so'n groep eintlik 'n vereiste. Op p 90,91 is aangetoon dat daar nie regtig 'n duidelike en rigtinggewende aanwysers vir sulke ouers en gesinne is nie. Dit is moeilik omdat die ouers en die hersaamgestelde gesin uit 'n legio verskillende omstandighede kom. Baie ouers in hersaamgestelde gesinne is geskeidenes. Statistiek toon juis aan dat geskeidenes ook weer 'n hoër egskeidingsyfer het as persone wat nog nie vroeër geskei was nie en baie dieselfde probleme ervaar as enkel-ouer-gesinne (Browning,1997:58). Dit is dus belangrik dat persone wat geskei is en hulself nou in 'n hersaamgestelde gesin bevind, met groot sorg in ouerbegeleidingsgroepe van die gemeente betrek moet word.

3. Gesinsondersteuningsgroepe

3.1 Die-vorming van gesinsondersteuningsgroepe en temas vir bespreking

Louw (1999:123) stel dit dat sodanige groepe tot stand kan kom waar gesinne in 'n buurt of wyk aan mekaar gekoppel word om mekaar by te staan en te ondersteun. Dit is beslis een moontlikheid. 'n Ander moontlikheid is om gesinsgroepe te vorm aan die hand van die gesinsvorme, m.a.w. twee-ouer-gesinne, enkel-ouer-gesinne, hersaamgestelde gesinne ens.

Louw se voorstel sal in sommige gevalle goed kan werk en ook definitiewe voordele inhou. So neem 'n wyk of buurt vir mekaar verantwoordelikheid wat eenheid in die hand werk, waar 'n twee-ouer-gesin bewus raak van die enkel-ouergesin se problematiek en 'n helpende hand kan uitreik ens. Op welke wyse gesinsondersteuningsgroepe ook al in 'n buurt of wyk gevorm word, sal die waarde daarvan ten diepste wees om mekaar te ondersteun. Vir ouers en gesinne sal dit 'n stuk bevryding wees om te verneem en te besef: ons worstel nie alleen met diè of daardie probleem nie! So sal hulle ook by mekaar leer hoe om sekere probleme die hoof te bied. Op diè wyse sal die twee-ouergesinne, bv. bewus raak van mekaar se problematiek, enkel-ouergesinne en hersaamgestelde gesinne se probleme ens. Die vereiste is egter dat sodanige groepe wat in 'n buurt tot stand kom, op vrye assosiasie berus. 'n Gesin skakel in waar hy tuis is, waar hy ander gesinne ken en met wie hy gemaklik wil en kan assosieer. Dit is juis een van die waarhede wat die selgroepe na vore gebring het (in teenstelling met die geografiese wyksindeling).

Die onderwerpe wat bespreek gaan word, sal grootliks deur die gesinsgroepe self bepaal word

(ook n.a.v. die vraelyste). Tog sou gesinsondersteuningsgroepe waarskynlik o.a. ook aandag kan gee aan die onderwerpe wat ook by die ouerbegeleidingsgroep hierbo genoem is, nl. verbondsoopvoeding, hou van huisgodsdienste, reëlings t.o.v. die kyk van televisie, saam eet aan tafel, dat ouer(s) by die huise is wanneer kinders van die skool af terugkom ens. Ander sake wat ook bespreek kan word, is hoe om konstruktief te kommunikeer, konflikte te hanteer, saam te ontspan en vakansie te hou, gesag en die toepassing van dissipline en tug ens.

Dit is tog nodig om 'n enkele woord oor die laaste paar onderwerpe hierbo genoem, te bespreek. Die rede hiervoor is omdat die sake so uiters belangrik en aktueel is.

* Kommunikasie is werklik die hartaar om verhoudinge te bou en te laat groei. In die gesin moet aan kommunikasie gewerk word veral a.g.v. die gejaagde en veeleisende lewe, vol programme van sowel ouers as kinders en invloede soos televisie. Daarom dat gesinslede so maklik die huis kan ervaar as 'n oornag-verblyfplek of 'n soort losieshuis.

Wat veral belangrik is in gesinskommunikasie (ook in huwelikskommunikasie) is om aan al vyf vlakke van kommunikasie aandag te gee. Die vyf vlakke waarop kommunikasie geskied is die volgende: gekypte kommunikasie, feite, menings, opinie (emosie) en openhartigheid (Cilliers, 1993:152). Die probleem is juis dat daar in ons dag gesukkel word om by vlakke vier en vyf uit te kom. Ons kommunikeer nie maklik ons gevoelens nie. Wanneer gesinne egter hierdie waarheid besef, kan hulle spesifiek daaraan werk om aan al die vlakke van kommunikasie aandag te gee. Daar is ook materiaal en oefeninge wat aan gesinne beskikbaar gestel kan word. Die aanleer van kommunikasievaardighede is juis volgens Curran (vgl 154) vierde op die prioriteitslys wat respondente aangedui het wat gesinne wil hê die gemeente moet mee help.

* Konflikte is 'n realiteit van die lewe - ook gesinskonflik. "Konflik is deel van die lewe. Dit sal altyd by ons wees. Die vraag is nie of ons konflik sal ervaar of nie. Die vraag is hoe ons daarop gaan reageer. Ons kan of kies om dit ondoeltreffend te hanteer en uiteindelik onself en ander in die proses vernietig, of ons kan kies om dit doeltreffend te hanteer en in die proses wenners in die lewe te word" (Mol, 1997:111).

Ook in konflikhantering moet die gemeente gesinne begelei en voorlig. Naas al die materiaal en inligtingstukke wat oor konflikhantering beskikbaar is, vind ek Mol (1997:49,65) se verduideliking en die gepaardgaande metodiek baie bruikbaar.

Die mens is volgens Mol van nature geneig om "reg" te wees en so word 'n wen\verloor-styl geskep. Daar moet daarna gestrewe word om 'n wen\wen-styl na te streef en so aan verhoudinge te bou. Die wen\wen-styl berus op drie beginsels, nl. ons is altwee reg, ons is saam teen die probleem en daarom fokus ons op die toekoms.

* Om as gesin te ontspan en vakansie te hou

Spanning, stres en depressie is terme wat eie aan ons tyd is. Ons ervaar dit in ons individuele lewe, maar ook in ons gesinslewe. Die oorsaak van hierdie siektetoestande moet o.a. gesoek word in die gejaagde lewe, die prestasie-gerigtheid van ons tyd, groter werksdruk deur die werkgewer met minder personeel ens. Daar is reeds breedvoerig aan die tydsfase waarin ons lewe, aandag gegee.

Wanneer hierdie tydsgees die gesinslewe oorspoel, dan bevind die gesin en gesinslede hulle binne 'n maalkolk van ongesonde spanning en stres wat kan oorloop na depressie.

Daarom moet 'n gesin leer om spanning en stres te hanteer, maar ook om saam te ontspan en vakansie te hou. La Haye en La Haye (1979:15) verwys na 'n studie van ene dr.Holmes. Hy het 43 krisisse in 'n mens se lewe geïdentifiseer. 23 daarvan het op die gesin betrekking. Gesinsprobleme veroorsaak dus meer as die helfte van krisisse in mense se lewens met gepaardgaande spanning. Die rede hiervoor is duidelik omdat die gesin een van die belangrikste faktore in 'n mens se lewe is (vgl Louw, 1993:124,128). Collins (1995:66) merk in die verband op dat gesinne wat godsdienstig is, 'n bestendigheid en standvastigheid vertoon.

Dit is ook belangrik om in gedagte te hou dat die gesinsgroepe se ondersteuning en versorging van mekaar ook daarop gemik is om gesinne te bemagtig om self by die huis en in eie tyd en eie omstandighede aan die gesinsverhoudinge te gaan werk. Die gesinsondersteuningsgroepe wil m.a.w. nie die gesin passief maak of dinge vir die gesin doen wat die gesin self moet en kan doen nie. Daarom sal baie van die gesprekke wat aanvanklik in die gesinsgroepe geïnisieer is, in die onderskeie gesinne verder voortgesit word. Gespreksgeleenthede in die gesin, formeel en informeel soos bv, gesinsvergaderings, is dus baie belangrik.

In die gesinsondersteuningsgroepe is dit noodsaaklik dat die kind in sy gesin en in die groep wel kans en geleentheid kry om sy haar insette te lewer, gevoelens te verbaliseer, probleme in die gesin uit te wys soos hy\sy dit ervaar ens. Die verskil met die ouerbegeleidingsgroep is juis dat die kind hier betrek word en dat die gesin as eenheid en as sisteem saam vergader en saam kommunikeer. Op dië wyse kan die intergenerasie-verhouding ook aan gewerk word sodat gesinslede uit verskeie generasies (ook in die groep) mekaar kan "hoor" en verstaan.

In bostående is gefokus op sake en onderwerpe wat op alle gesinne en gesinsvorme van toepassing gemaak kan word. Dit is egter nodig om vervolgens aan die volgende gesinsvorme besondere aandag te gee.

3.2 Gesinsondersteuningsgroepe vir enkel-ouers

Saam met dit wat reeds oor dië enkel-ouer genoem is, moet dit hier gestel en onderstreep word dat die enkel-ouer-gesin 'n baie definitiewe ondersteuningsnetwerk nodig het. Daar is vroeër op navorsing gewys wat aantoon dat kinders uit 'n enkel-ouer-gesin 'n definitiewe agterstand het. Dit is uiteraard 'n ernstige probleem en die gemeente, buurt of wyk sal alles in sy vermoë moet doen om die enkel-ouer en die kinders te onderskraag en met raad en daad by te staan. Wanneer hierdie gesinsondersteuningsgroepe vergader en hulle probleme kommunikeer, sal die gemeente dit moet hoor en daarop ingestel wees om hulp te verskaf.

3.3 Gesinsondersteuningsgroepe vir hersaamgestelde gesinne

Gesinsondersteuningsgroepe vir hersaamgestelde gesinne is ook noodsaaklik omdat die gesin die impak en bagasie van vorige huwelike en gesinne in hom saamdra en moet hanteer en verwerk. Daarom het hersaamgestelde gesinne dit nodig dat die gemeente, buurt en wyk oog sal hê vir hulle problematiek.

4. Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir spesifieke persone in gesinne

By paragrawe 3.4.2 en 2.3 is aangetoon wat onder die begrippe ouerbegeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe verstaan word. Die bespreking van spesifieke persone in gesinne, wat hieronder volg, sou raakpunte met beide bogemelde groepe kan hê. Daarom word dit onder die gesamentlike opskrif behandel.

Dit is vervolgens ook nodig om begeleidings- en/of ondersteuningsgroepe as deel van gesinsbediening te identifiseer om lidmate\gesinslede wat hulle in gesinne bevind of bevind het, te bedien.

4.1 Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir geskeidenes

Soos reeds in die studie aangetoon, is die tendens van egskeiding groot en omvangryk (vgl 85,86). Lidmate wat skei bevind hulle na die egskeiding in verskeie gesinsituasies. So is daar sommige wat alleen woon of by ouers\familie inwoon en op diè wyse skakel hulle weer opnuut by die gesin-van-oorsprong in ens.

Die geskeidenes het egter erge trauma beleef. Hulle was getroud en is nou weer geskei, wat beteken dat hulle status as getroudes, hulle vriendekring, die werk- en blyplek radikaal verander het. Soms is daar skuldgevoelens en kontak met die gewese huweliksmaat en moontlike druk om weer die verhouding te hervat. Dit alles intensiveer gevoelens.

Die gemeente sal dringend aan hierdie groep aandag moet gee omdat dit 'n al groter wordende groep is. Die totstandkoming van so'n ondersteuningsgroep kan aan geskeidenes 'n wonderlike forum bied om hul eie gevoelens te verbaliseer, mekaar te onderskraag en op die (moontlike eensame) lewenspad mekaar te motiveer.

Dit bied ook geleentheid dat die gemeente, soms ook m.b.v. kundiges, inligting ens. aan hulle kan oordra. Daarom dat die groep ook as 'n begeleidingsgroep bekend kan staan. Dit moet verreken word dat, soos aangetoon, daar 'n groter waarskynlikheid is dat geskeidenes weer sal trou as persone wat nog nooit getroud was nie. Omdat die moontlikheid so groot is, moet die groep voor- en ingelig word m.b.t. 'n tweede huwelik of selfs die probleme van 'n saamwoon-verhouding. Statistiek wys juis aan dat die kans vir geskeidenes om weer te skei ook ongelukkig hoër is as die normale.

In aansluiting by die verantwoordelikheid van die gemeente om na geskeidenes om te sien, is dit ook belangrik om dit hier te stel dat die gemeente, en by name die kerkraad, die persone tydens die egskeiding moet begelei. Dit hou ook in dat die Woord duidelik aan hulle voorgehou sal word en dat die tug, waar nodig, hanteer sal word tot behoud van die sondaar. Dit is juis die aanklag teen die kerk dat niks meer gesê of gedoen word nie. Geskeidenes wil hoor wat die Woord sê en juis deur skuldbelydenis tot versoening met die Here begelei word. Hebbard (1995:3) sê dat die gemeente bykans geen rol speel in die lewe van geskeidenes nie (vgl Collins, 1995:218,219).

4.2 Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir bejaardes

Statistieke toon aan dat bejaardes 'n al hoe groter wordende groep van die bevolking, maar ook in besonder van die gemeente, uitmaak (Furlong, 1987:20). Dit het uiteraard bepaalde implikasies vir die gemeente en dit moet verreken word.

'n Ondersteunings- en begeleidingsgroep sal baie vir die bejaarde kan beteken. Nie net is ondersteuning en belangstelling in mekaar belangrik nie, maar dit is eintlik 'n vereiste omdat die wêreld vir die bejaarde baie "gekrimp" het. Baie van sy\haar vriende is weg - dood, weggetrek of kan a.g.v. swak gesondheid nie meer kuier nie. Die alleenheid en eensaamheid is 'n moeilike aanpassing as hy\sy daaraan gewoond was om voluit betrokke te wees. Daarom dat die ondersteuningsgroep in so 'n groot behoefte kan voorsien.

4.3 Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir enkellopendes, homoseksueles ens.

Die gemeente sal steeds ingestel moet wees om ook diesulkes soos in die opskrif aangetoon (en andere wat nie hier genoem is nie), in die gemeente op te neem en te versorg. "Die kerklike sorg aan die enkelloperlidmaat is meer as net die persoonlike taak van die ampte. Dit is ten diepste 'n funksie van die gemeente as liggaam van Christus" (Botha, 1989:161).

Botha (1989:163) wys ook daarop dat die gemeente die kleingroep vir hierdie lidmaat daar moet stel as ondersteuningsbasis. Net die saamwees, deel van ervarings en motivering van mekaar is deel van terapie en dus uiters belangrik.

4.4 Begeleidings- en gesinsondersteuningsgroepe vir pa's

Met reg sou die vraag sekerlik gevra kon word hoekom die pa's uitgesonder word. Wat van die ma's en kinders? Daar is egter rede dat die pa's spesiale aandag van die gemeente moet kry, want dit het duidelik geblyk uit die bespreking op p 82,83 dat die man in die gesin onseker is wat sy verantwoordelikheid en rolspel alles behels. Browning (1997:320) stel dit soos volg: "Churches should do more to address what we have called 'the male problematic'".

Daar is al vir baie jare reeds aksies geloods om die pa's geestelik en andersins te begelei, te ondersteun en te bedien. Dit vra nou die ernstige en daadwerklike bediening en optrede van die gemeente. In die voorafgaande gedeelte is reeds redes aangetoon. Tog sou dit verder versterk word deur die gedagte dat die man, naas die hoof van die huis, ook die verbondshoof is. Daarom is dit dringend noodsaaklik dat die man ondersteun en toegerus sal word vir die belangrike rol wat hy moet speel. Vooroordele m.b.t. sulke toerustingseleenthede sal uiteraard uit die weg geruim moet word sodat 'n kultuur kan posvat dat toerustingseleenthede vir mans eerder die reël as die uitsondering is.

5. Kursusse, seminare, konferensies, werkswinkels ens. wat gesinsgerig is

In ons dag wil dit voorkom of formele geleenthede miskien nie meer so met dieselfde entoesiasme

bejeën word as vroeër nie. So is daar in 1961 'n gesinskongres te Pretoria gehou wat deur 750 afgevaardigdes bygewoon is (Lückhoff, 1961:inleiding). Daar was ook 'n Kommissie van Ondersoek i.s. die Gesinslewe wat vanaf 1958 hulle navorsingsresultate in boekvorm uitgegee het. Miskien is daar vandag minder entoesiasme vir sulke geleenthede. "Some may react coolly to the suggestion of a family-life conference - and with good reason" (Sell, 1981:183).

Tog is dit 'n feit dat in die sekulêre wêreld vandag steeds groot aandag en geld bestee word aan seminare\werkswinkels\konferensies ens. Daarom kan dit nie van die tafel af gegee word nie. Intendeel kan verklaar word dat ook sulke geleenthede 'n plek het en ten beste benut moet word. Die grootste voordeel wat sulke geleenthede vir die gemeente inhou word goed deur Sell (1981:184) belig: "Perhaps its greatest benefit is the broadest one. It raises the awareness level of the congregation. Devoting a weekend or a number of weekdays to the subject of family life makes family life more important for individuals as well as for the entire church body".

Met goeie beplanning, advertensie en praktiese inrigting kan sodanige geleenthede in die gemeente aangebied word as deel van gesinsbediening. Die positiewe bydrae wat sulke geleenthede op die gesinslewe in die gemeente kan hê, kan van onberekenbare waarde wees.

6. Gesinskampe

Ons het reeds by paragraaf 3.4.2 - 1.1c enkele gedagtes aangestip oor die aanbied van kampe. Die gedagtes wat daar uitgespreek is, kan ook hier van toepassing gemaak word. Tog is dit noodsaaklik om spesifiek uit te brei oor gesinskampe wat gesinsgerig is.

Sell (1981:2540) wys daarop dat 'n gesinskamp twee besondere winspunte het. Eerstens ervaar gesinne dat hulle in 'n natuurlike omgewing kan afskakel van die gejaagde lewe, meer gefokus kan wees en 'n openheid ervaar om opgeskerp te word. In so 'n omgewing en atmosfeer kan gesinne in die tweede plek ervaar dat hulle die lewe saam leef en beleef en teruggevoer word na die basiese.

Die inhoud en materiaal wat met gesinskampe behandel word, sal grootliks bepaal word deur die doel van die kamp. Ook die gesinne wat saamgaan en die tyd wat beskikbaar is, sal medebepalend wees. Oorkoepelend kan dit gestel word dat die kampprogram in elke geval afgestem sal wees op gesinsverryking en gesinsontwikkeling (vgl Louw, 1989:230-249).

B. Gesinsbediening met 'n pro-aktiewe toespitsing

Dit moet weereens hier beklemtoon word dat die meeste van die onderwerpe wat onder aktiewe toespitsing hierbo bespreek is, ewe eens van toepassing is onder die pro-aktiewe fokus van gesinsbediening. In besonder sal huweliks- en gesinsverryking (vgl 166, 176), toerusting en begeleiding van huwelikspare en gesinne ook as fokusareas van gesinsbediening onder hierdie afdeling tuisgebring kan word.

Die een saak wat egter verder bespreek moet word met 'n baie definitiewe pro-aktiewe toespitsing, is voorhuwelikse voorbereiding of huwelikskategese.

In die bespreking wat volg, sal dit verreken moet word dat huweliksvoorbereiding eintlik in die

gesin begin. Die opvoeding wat die kind ontvang, ouers se voorbeeld in die huwelik en insette m.b.t. die huwelik speel 'n groot rol hoe die kind teenoor die huwelik ingestel is. As daar niks is wat deur die ouers aan hom\haar voorgelê word m.b.t. die sinvolheid van die huwelik nie, dan word die huwelik bevraagteken. Indien die huweliksverhouding in die ouerhuis een stuk onaangenaamheid is of as die ouers skei, moet dit noodwendig 'n invloed op die kind se ingesteldheid teenoor die huwelik as instelling hê. Pretorius (1996:58) haal vir Mitchell en Anderson in die verband aan: "For good or ill, our attitudes about marriage are unavoidably shaped by the families that first taught us what it means to be married". Daarom is aangetoon dat kinders wat uit gebroke gesinne kom waar die ouers geskei is, 'n groter kans as normale paartjies het dat hulle eie huwelik op 'n egskeiding sal uitloop (vgl 75).

Dus moet dit duidelik gestel word dat huweliksvoorbereiding in die ouerhuis begin. Die gesegde dat die grootste geskenk wat 'n pa (natuurlik ook ma) aan sy kind kan gee, is om die ma van die kind lief te hê, bevat 'n groot waarheid, want daardeur word die basis vir huweliksvoorbereiding gelê. Dit beklemtoon maar net opnuut die belangrikheid van huweliksverryking, ouerbegeleidingsgroepe ens. in die gemeente as deel van gesinsbediening.

Die gemeente kan die taak van huweliksvoorbereiding verder verrig om die jongmense in die kategese, jeugaksies ens. te begelei en toe te rus met die oog op keuses vir huweliksmaats. Waar ouers en gesinne faal om kinders toe te rus, kan die gemeente 'n alternatiewe rol speel. Louw (1984:211) maak 'n baie sinvolle voorstel dat jongmense die jaar na belydenisaflegging 'n kursus in geloofsvolwassenheid en huweliksvoorbereiding kan deurloop met die oog op 'n verantwoordelike keuse van 'n lewensmaat.

Die gemeente het juis die verantwoordelikheid om teenoor sy jong verbondslidmate sekere tendense en gevare m.b.t. die huwelik uit te wys. So is dit noodsaaklik om ook die wonder en mooie van die huwelik voor te hou nieteenstaande die gebrokenheid van huwelike. Feit is dat as die kerk nie die positiewe gaan uitlig en aksensueer nie, sal niemand anders dit doen nie. Wat kan dit nie vir jongmense beteken as hysy hoor getroudes is oor die algemeen meer gelukkiger mense as alleenlopers, leef langer, geniet beter fisieke en geestelike gesondheid en beoefen meer seksuele gemeenskap (Brown-ing, 1997:313; vgl Collins, 1995: 102, 103; Mace, 1981:17).

In aansluiting hierby en teenoor saamwoon wat in ons dag as die idilliese voorgelê word, sal dit ook goed wees as jongmense gekonfronteer word met feite. Saamwoon skep yslike probleme. Die betowering kan hokgeslaan word as jongmense bv. verneem dat daar 'n 80% groter moontlikheid van egskeiding is wanneer vooraf saamgewoon word as teenoor andere wat nie voor die huwelik saamgewoon het nie (Collins, 1995:132). Navorsers is dronk geslaan oor die rede vir genoemde statistiek. Sommige reken dat persone wat kohabiteer minder verbind is aan die huwelik en egskeiding as 'n definitiewe moontlikheid in gedagte hou. Andere is van oordeel dat die saamwoon mense se verbintenis tot en geloof in die huwelik as 'n institusie verswak (Anon, 1999:13; vgl 96-98;160-161). In die huweliksvoorbereiding sal die pastor, wetende dat die voornemende huwelikspaar saamgewoon het, dit seer sekerlik in sy gesprekke in berekening moet bring (vgl Pretorius,1996:157,158).

Betreffend die formele huweliksvoorbereiding is daar reeds enkele opmerkinge gemaak n.a.v. vrae 6.9 en 6.10. in die vraelys wat aan leraars uitgestuur is (vgl 140,144). In aansluiting by dit wat reeds daar bespreek en in die voorafgaande van hierdie hoofstuk aangestip is, is die volgende twee

opmerkinge ook van belang.

Eerstens. Pretorius (1996:69-72) dui die besluite van die Algemene Sinodes (ook kommissies en streeksinodes) aan wat deur die tye geneem is i.v.m. huwelikskategese\ -voorbereiding. Hy vat dit o.a. soos volg saam: "‘n Verdere afleiding is die volgende: alhoewel die kerk met kommer kennis neem van die stand van gesins- en huweliksverbrokkeling (NGK 1975:90; NGK 1978:419), leraars weinig (‘n handleiding?) of geen toerusting vanaf die sinode ontvang om voorkomende huwelikspastoraat te kan aanbied nie".

Daar sou geredeneer kon word dat leraars en gemeentes nie vir die Algemene Sinode hoef te wag om toerustingmateriaal vir huwelikskategese op te stel nie. Die leraar kan dit mos self doen. Dat leraars dit dan ook self gedoen het, word waarskynlik bevestig deur die aantal leraars wat in die vraelyste aangedui het dat hulle hul eie huweliksvoorbereidingsmateriaal saamgestel het (vgl 145).

Tog moet dit raakgesien word dat die sinode oor baie jare nie die besluite wat geneem is, gekomplementeer het met voorhuwelikse kategesemateriaal nie. Eers in 1977 het ‘n handleiding van Pieterse wat volgens Pretorius meer afgestem is op ‘n oriëntering van huweliksbediening en in 1994 ‘n praktykgerigte studie van Gouws, die lig gesien.

Die **tweede** opmerking hang saam met die vraag of daar enige bewys is vir die sukses van huweliksvoorbereiding as ‘n voorkomende pastoraat. In sy bespreking wys Pretorius (1996:103-105) daarop dat daar wisselende bevindinge was m.b.t. die sukses al dan nie. Die probleme wat o.a. ervaar word om bevindinge te maak, is die meetbaarheid van ‘n huweliksvoorbereidingsprogram. Daarom is daar gevolglik ook gebrekkige wetenskaplike data. Sell (1981:172,173) wys ook op die problematiek om die effektiwiteit van huweliksvoorbereiding te bepaal. Tog is die bronne wat hy aanhaal baie positief oor die sukses van huweliksvoorbereiding.

Daar sal weer opnuut deur gemeentes en leraars intensiewe aandag aan huweliksvoorbereiding gegee moet word. Al is dit waar dat die suksesratio van huweliksvoorbereiding nie maklik gemeet kan word nie, is dit ewe eens waar dat dit egter ook nie huweliksvoorbereiding diskwalifiseer nie. Die positiewe t.o.v. huwelikskategese word verder onderstreep deur eie praktiese ondervinding, terugvoer van huwelikspare wat in die huwelik bevestig is en ‘n groot aantal huweliksberaders ens. wat huweliksvoorbereiding as essensieel beskou. ‘n Baie belangrike gesigspunt wat Louw (1984:210) en Mace (1981:9) na vore bring is die gedagte dat baie tyd en energie ingesit word om egpare met huweliksprobleme pastoraal te versorg. Hoeveel te meer moet nie net soveel of nog meer tyd en energie spandeer word om voornemende huwelikspartjies voor te berei vir die huwelik nie! Dit is tog daardie instelling waarvan ons geluk die meeste afhang! "Die tyd het aangebreek dat die kerk in sy pastorale bediening erns moet maak met die voorkoming van huweliksprobleme" (Louw, 1984:210; vgl Pretorius, 1996:103).

Ten diepste sou verder geredeneer kan word dat die huwelik as ‘n teken heenwys na die verhouding tussen Christus en Sy kerk. Hierdie gedagte is so belangrik dat voorbereiding om tot die huwelik toe te tree, ‘n vereiste behoort te wees. Daarby moet dit ook verreken word dat die huwelik die basissisteem van die gesinsisteem is. Die gesin is op sy beurt weer ‘n metafoor om die kerk mee te beskrywe. Die belangrikheid van huweliksvoorbereiding word weereens hierdeur onderstreep. Anderson (1998:116) som dit raak op: "Everyone will agree that the church needs to do whatever it can to prepare people for

marriage".

Omdat dit nie die bedoeling is om in detail en in diepte huweliksvoorbereidingsprogramme te bespreek nie, sal met die volgende drie opmerkings volstaan word.

1. Volgens die vraelyste wat terug ontvang is, is die gemiddelde tyd wat voornemende paartjies voor die huweliksbevestiging kom aanmeld 3,4 maande. Die huweliksvoorbereiding geskied volgens die vraelyste oor 'n tydperk van 2 maande voor die huweliksbevestiging met 'n gemiddelde van 4 sessies.

Verskeie skrywers oor die onderwerp dui egter aan dat die formele huweliksvoorbereiding oor 'n baie langer tyd voor die huweliksbevestiging behoort plaas te vind. Louw (1984:212) stel dit dat voornemende paartjies ten minste 8 maande voor hul huwelik moet kom aanmeld vir huweliksvoorbereiding. Worthington word deur Pretorius (1996:59) aangehaal wat dit stel dat huweliksvoorbereiding wat 'n paar weke voor die huweliksluiting plaasvind, nie effektief kan wees nie. Ook Clinebell (1975:49) toon aan dat daar ten minste 6 maande voor die huweliksluiting met die huweliksvoorbereidingsprogram begin moet word. Anderson (1998:115) beskou huweliksvoorbereiding as 'n proses wat oor 'n periode van 'n jaar moet geskied sodat die nodige psigologiese toetse ens. gedoen kan word.

In die lig van die vorige paragraaf moet 'n langer tydperk verloop tussen aanmelding van die huwelikspaar asook huweliksvoorbereiding en die huweliksbevestiging. Die periodes soos dit in die vraelyste na vore gekom het, nl. 3,4 maande en 2 maande is veels te kort. Wanneer die huweliksvoorbereidingsprogram dus oor 'n langer tydperk aangebied sou word, glo ek dat hierdie gesigspunt opnuut 'n groot winspunt vir die kerk sal wees.

Ek maak die stelling nie net a.g.v. bogenoemde bespreking nie, maar ook in die lig dat genoegsame tyd voor die huweliksdatum aan paartjies die geleentheid bied om, sonder gewetenswroeging en met pastorale begeleiding, opnuut te vra na die wil van die Here betreffende die lewensmaat. Is dit die man of vrou wat die Here uitgesoek het? Met die wete dat daar nog genoeg tyd is om later aandag aan die trourok, kaartjies, onthaal ens. te gee, kan daar rustig oor die wese van die huwelik en die huwelikskeuse besin word.

Betreffende huwelikskeuses wys Van Staden (1996:54-57) op die volgende tendense:

- * mense trou oorwegend met hul eie ouderdomsgroep;
- * in die algemeen gee mense voorkeur aan 'n eie kultuur- en bevolkingsgroep wanneer huweliksmaats gekies word;
- * mense trou oorwegend met persone wat dieselfde godsdienstige opvatting huldig;
- * die meeste mense kies maats uit dieselfde sosiale klas omdat hulle dieselfde houdings en waardes huldig. Fisiese nabyheid speel ook 'n rol in huwelikskeuses omdat mense wat in dieselfde omgewing woon, studeer en werk 'n groter geleentheid tot kontak het.

Om die huwelikskeuse, wat deel uitmaak van die huweliksvoorbereiding, opnuut te evalueer, blyk dit uit bostaande dat 8 maande tot een jaar 'n baie sinvolle periode is waarin dit gedoen kan word. Die hoeveelheid sessies sal dus afhang van die inhoud wat behandel gaan word. Louw (1984:213-218) dui 5 sessies van 'n uur elk aan.

2. Mace (1981:9,10,43) sê dat daar drie soorte benaderings is m.b.t. 'n

huweliksvoorbereidingsprogram. Die mees effektiewe program is om paartjies die geleentheid te gee om hulself, mekaar en hul verhouding deeglik te evalueer. Dit is baie meer effektief as die feite-van-die-lewe-benadering, want dit dwing die paartjies om die werklikhede self te ontdek en raak te sien (vgl Anderson, 1998:114). Daarom sê Mace dat die beste manier om paartjies te help om 'n toekomstige suksesvolle verhouding te hê, is om nou reeds 'n suksesvolle verhouding te bereik. Indien 'n paartjie nou reeds kan leer om as 'n suksesvolle paartjie te funksioneer, sal dit grootliks bepaal hoe hulle toekoms as getroudes daar sal uitsien (vgl Anderson, 1998:114).

Sell (1981:180,181) wys daarop dat dit ook oorweeg kan word om huweliksvoorbereiding in groepsverband te doen (vgl Kellerman, Huweliksvoorbereiding:3). Hy stel voor dat verskeie deskundiges - 'n dokter, 'n besigheidsman ens. by die huweliksvoorbereidingsprogram betrek kan word. Hy wys op die moontlikheid om selfs video(s) te maak van aanbiedings wat deur die paartjies by die kerkgebou gekyk en later bespreek kan word.

3. Die gedagte om voornemende huwelikspare in groepsverband in te skakel by 'n voorhuwelikse program, is ook in die vraelys wat uitgestuur is, genoem en toegelig (punt 6.10). Die moontlikheid tot samewerking in ringsverband moes oorweeg word by vraag 6.10.1. Repondente het die vraag soos volg beantwoord: 9 (15.5%) baie moontlik, 20 (34.5%) moontlik, 25 (43.1%) minder moontlik en 4 (6.9%) onmoontlik. Dit korreleer met die oorkoepelende antwoord of gemeentes in ringsverband kan saamwerk.

Daar sal opnuut deur leraars en ringsgemeentes besin moet word oor die moontlikheid om huweliksvoorbereiding in ringsverband aan te bied. In die verduideliking hoe ringsgemeentes kan saamwerk by punt 6.10 is huweliksvoorbereiding juis as voorbeeld geneem. Ook Kellerman (Huweliksvoorbereiding:11) stel dit voor en bied 'n program aan waarvolgens gewerk kan word. Uiteraard sal ringsgemeentes a.g.v. praktiese redes soos afstande ens. nie altyd kan saamwerk nie. Tog is daar weer ander ringsgemeentes waar dit baie haalbaar is.

Naas die gesamentlike aanbod van 'n huweliksvoorbereidingsprogram in ringsverband, kan die ander fasette van gesinsbediening wat ook as pro-aktiewe toespitsing beskrywe word en wat in die vraelys aangedui is (punte 10.6.2-10.6.5), ook in die ring gesamentlik aangebied word. Op dié wyse kan al die fasette van gesinsbediening aandag kry deurdat die werkslading versprei word.

C. Gesinsbediening met 'n reaktiewe toespitsing

Ook die reaktiewe toespitsing van gesinsbediening kan nie in isolasie van die vorige aksente van gesinsbediening gesien word nie. Verskeie onderwerpe wat reeds onder die twee vorige indelings behandel is, sou goedsikks ook onder die reaktiewe indeling van gesinsbediening bespreek kon word soos, bv. begeleidingsgroepe vir jong-getroudes ens.

Die een aspek wat in besonder onder die reaktiewe toespitsing van gesinsbediening verreken moet word, is huweliks- en gesinsterapie\pastoraat\berading (vgl Louw, 1999:123; Bisschoff, 1993:7). Dit is, net soos die ander twee aksente van gesinsbediening, 'n baie belangrik faset van gesinsbediening. Die gebrokenheid van menselewens, van verhoudinge ens. vind baie keer in die huwelik en gesin plaas of vind neerslag in die huwelik en gesin.

Die gemeente het die verantwoordelikheid om individue, huwelikspare en gesinne geestelik, emosioneel, fisies en psigies pastoraal te versorg en te bedien. Dit is egter noodsaaklik dat huwelikspare en gesinne (en andere wat probleme ervaar) aangemoedig sal word om liewers vroeër as later hulp te soek. Daar moet 'n klimaat in die gemeente geskep word dat lidmate, huwelikspare en gesinne weet dat hulle welkom is om te enige tyd te kom aanklop vir hulp (vgl Furlong, 1987:275-277 se opmerkings in die verband).

Rossouw (1988:300) definieer pastoraat soos volg: "Pastoraat is die amptelike bediening van die Woord en die Christelike tug aan huisgesinne en enkelinge in die sfeer van die gemeente van Christus as verbondsgemeenskap met die gesprek as modus". Dit gaan dus om God se "sielsorg" van barmhartigheid en ontferming volgens die Woord aan die mens te bedien (Louw, 1989:4).

Huisbesoek word aangedui as die mees belangrike wyse hoe die pastoraat na vore kom. Dit word beskou as die wesenlike aspek van die pastorale praktyk, want die Woord word aan elkeen afsonderlik gebring (Rossouw, 1988:303). In aansluiting hierby sê De Klerk (1978:103) dat huisbesoek in besonder in die gesin die pastorale funksie vervul. "Die vorm waarin die pastorale bediening in die gesin geskied, het die geykte naam van huisbesoek verkry". Daar is reeds aan die saak van huisbesoek aandag gegee.

Naas huisbesoek beskryf Rossouw (1988:303) dat daar ook kategoriale pastorale bedieningsvorme is. Dit is volgens hom pastorale sorg aan bepaalde groepe gemeentede soos siekes, bejaardes, sterwendes, ongetroudes ens. Om die lys nog verder uit te brei, sou ek ook wil verwys na pastorale sorg aan die persoon en die kinders wat egskeiding beleef het en die gesinne wat deur die vigs pandemie getref is (vgl Louw, 1989:176-183; Collins, 1995:249). Daar is vroeër op die traumatiese van egskeiding gewys (vgl 85-88). Rossouw (1988:303) dui ook onder die kategoriale bedieningsvorm mense aan met allerlei probleme soos huweliksprobleme, probleme by die werk ens. wat pastoraal versorg moet word. Die pastorale hantering van sodanige gevalle is moeisam en vereis intensiewe aandag.

Die reaktiewe toespitsing van gesinsbediening is veral daarop gerig om huwelikspare, gesinne en individuele gesinslede met nood en probleme pastoraal te versorg en te begelei tot herstel.

Daar is verskeie metodes en wyses om die pastorale gesprek, berading en terapie aan te pak. Dit sal grootliks bepaal word of dit 'n individu, 'n huwelikspaar of gesin is, asook deur die probleem of nood wat ervaar word. Van Niekerk (1983:331,332) wys op 'n baie belangrike beginsel in die pastorale gesprek en dit is om allereers te luister, nie slegs met die oor nie, maar veral met die hart. Die gedagte van luister, alhoewel miskien nie in dieselfde konteks, sluit inderwaarheid aan by Furlong se kerngedagte t.o.v. gesinsbediening, nl. dat gesinsbediening beskryf kan word as 'n luister na gesinne.

Ongeag die metodiek en tegnieke wat gevolg word, bly die bediening van die Woord en die Skriftuurlike beginsels egter sentraal. Die metodes en tegnieke is ook belangrik, maar altyd as instrumente in die hand van die Gees van God (Müller, 1981:12,13). Dit is ook die uitdaging vir die pastor om hierdie belangrike uitgangspunt te behou. "His pastoral challenge is to help people discover in a meaningful way the application of this Word to these common life experiences and crises" (Hulme, 1962:10).

Die gesin as sisteem met sy eie strukture is vroeër behandel (vgl 93-95). Daar is ook aangetoon dat in die hantering van huweliks- en gesinsprobleme die huwelik en gesin as sisteem duidelik voor oë

gehou moet word (vgl 95). In aansluiting hierby behandel en verduidelik Louw (1989:208-211) hoe strukturele terapie as instrument in die hede ingespan kan word om gesinne se rolfunksies binne die gesin te verander. Waar dit plaasvind het dit 'n positiewe invloed op die gesinsisteem (vgl Louw, 1999:119-136). Louw haal ook vir L'Abate aan wat gesinsterapie in die volgende vier stadia verdeel, nl.

1. krisis-intervensie en simptomeverligting;
2. sistematiese tuiswerkopdragte, opvoeding en die ontwikkeling van taakvaardighede;
3. intimiteitskonsentrasie en terminering en
4. kontrole en opvolgaksie.

Wanneer daar retrospektief na die praktykteorie van gesinsbediening, soos in hierdie hoofstuk uitgespel, gekyk word, dan is die oorweldigende besef dat die gemeente 'n uiters waardevolle en onvervangbare rol kan en moet speel. Daar is soveel terreine en wyses om huwelikspare, gesinne en individuele gesinslede te bedien. Die uitdaging aan die gemeente is om deur gesinsbediening gesinne op alle lewensterreine toe te rus, te begelei en te ondersteun. Indien die verbondsgemeente hierdie verantwoordelikheid teenoor die verbondsgesinne versaak, kan die vraag met reg gevra word wie anders die verantwoordelikheid sal nakom. Die vraag bly onbeantwoord!!

14.6 Samevatting

In hierdie hoofstuk is gepoog om 'n praktykteorie vir gesinsbediening vir en in die gemeente daar te stel. Daar is allereers redes, ook uit die literatuur, aangetoon waarom dit skyn of die gemeente 'n afsydigheid t.o.v. gesinsbediening vertoon. Dit is saamgevat in sewe punte.

'n Moontlike werkswyse om gesinsbediening te implementeer, is vervolgens onder vier punte geteken. Die vier punte is soos volg: 'n sekerheid vanuit die Woord en gebed wat die Here se wil is m.b.t. die bediening aan gesinne, 'n duidelike visie oor gesinsbediening, die belangrikheid van 'n gesinsbedieningspan as die leiers en die uitstuur en evaluering van gemeentelede se antwoorde om die behoeftes te bepaal en strukture dienooreenkomstig aan te pas sodat gesinsbediening op 'n deurlopende en toegespitste wyse geïmplementeer kan word.

Ten slotte is die praktykteorie vir gesinsbediening op 'n redelike breedvoerige wyse onder die volgende gesigspunte bespreek, nl. 'n aktiewe, 'n pro-aktiewe en 'n reaktiewe gerigtheid.

Hoofstuk 15

Samevattende bevindings en aanbevelings

God is die Hoof van die gemeente en Hy is die oorsprong daarvan (Kol 1:18a). Omdat die gemeente Sy eiendom is, laat Hy nie die gemeente aan homself oor nie. Nee, Hy sorg in alle opsigte. Daarom bou Hy ook die gemeente op. As soewereine God bou Hy Sy gemeente soos Hy dit wil, wanneer, hoe en waar Hy wil. God is van niemand afhanklik nie - ook nie vir die opbou van Sy gemeente nie.

Die wonder en genade is egter dat Hy wel die mens as medewerker gebruik in die opbou van Sy gemeente. Hy rus hulle toe en maak hulle bekwaam vir Sy diens. Die wonder is verder dat God met die mens in 'n verbond tree van geslag tot geslag. En die verbond is in besonder ook die weg waarlangs God Sy verkiesing verwerklik.

God sluit Sy verbond van geslag tot geslag - in en deur gesinne. Die verbond loop dus in organiese verband. Daarom dat gesinne so 'n kosbare skepping en instelling van God is. Gesinne vorm ook saam met individuele bondelinge die verbondsgemeente.

In die studie is dus op die bediening aan gesinne gefokus - gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente.

15.1 Samevattende bevindings

1. Daar is oortuigend aangetoon dat die gemeente opgebou word wanneer die gesin ook opgebou word. Die opbou van die gemeente moet egter gerig wees op die koninkryk en die koms van die koninkryk.
2. Die waarde, omvang en bepalendheid van die verbond en uitverkiesing moet weer deur die gemeente herontdek word.
3. Die teologiese vertrekpunte vanuit die diakoniologie of praktiese teologie het 'n bepaalde invloed op die verstaan, benadering en toepassing van gemeentebou en gesinsbediening.
4. Verskeie tendense, waaronder die postmoderne tydsges, speel in op die huwelik en gesin as instellings van God. Tog moet die kerk positief op die uitdagings reageer en die gesin bemagtig en begelei.
5. Huwelike en gesinne moet op 'n doelgerigte en deurlopende basis in en deur die gemeente toegerus word tot opbouing.
6. Daar is grootliks konsensus oor die belangrikheid van die gesin, maar min word daadwerklik op 'n toegespitste en deurlopend basis ten behoeve van die gesin in gemeentes gedoen (soos o.a. uit die vraelyste geblyk het).
7. Sekere tendense m.b.t. verhoudinge en gesinsvorme is duidelik in ons dag waarneembaar soos

bv. koabitatie, die enkel-ouergesin, die hersaamgestelde gesin ens.

8. Gemeentes sal in gesinsbediening nie net op die twee-ouergesin ingestel moet wees nie, maar ook op alle ander gesinsvorme.
9. Gesinsbediening het 'n pro-aktiewe, aktiewe en reaktiewe toespitsing.
10. Gesinsbediening moet gerig wees op die gesin en gesinslid se totale lewe en lewensterreine en nie net op die geestelike nie.

Na aanleiding van die studie en samevattende bevindinge kan die volgende aanbevelings gedoen word.

15.2 Aanbevelings

1. Die verbondsgemeente moet opnuut bewus gemaak en onderrig word oor die belangrikheid van die verbond en uitverkiesing volgens die Skrif. Sodoende sal daar ook weer 'n herwaardering kan kom m.b.t. die gesin se waarde in die verband.
2. Die gemeente moet herontdek wat die Woord leer oor die imperatief van gemeentebou - ook dat gesinsbediening 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente vorm met die oog op die koninkryk van God.
3. Die gemeente moet onderrig word oor die verband tussen gemeentebou en gesinsbediening. Wanneer sodanige insig gekweek word o.l.v. die Heilige Gees se werking, sal die gemeente en daarmee saam ook die gesinne die belangrikheid van gesinsbediening kan snap en saamwerk tot volle ontplooiing.
4. Die gemeente moet gesinsgerig en gesinsvriendelik ingestel word sodat daar 'n spontane en ongeforsede gefokusdheid en georiënteerdheid op die gesin kan wees.
5. Dit is noodsaaklik dat elke gemeente 'n kommissie vir gesinsbediening in die lewe roep sodat aandag aan gesinne op 'n toegespitste en deurlopende wyse in die gemeente gegee kan word. Die praktykteorie, soos in die studie uitgespel, sou as 'n riglyn kon dien.
6. Samewerking op ringsvlak en selfs ook met kerke met 'n Christelike belydenis is onontbeerlik, gesien die omvangrykheid van gesinsbediening.
7. Gesinsbediening in en deur gemeentes sal daarop gerig moet wees a) om gesinne in enige gesinsvorm te bedien en b) om gesinne en gesinslede te begelei en voor te gaan sodat hulle op alle lewensterreine toegerus kan word en nie net op die geestelike terrein nie.
8. Dat die kerk 'n kommissie uit kundiges sal saamstel om Skrifgefundeerde en bevatlike materiaal op te stel wat gebruik kan word vir huweliksvoorbereiding. Dit moet egter op so'n wyse saamgestel word dat leraars keuses kan uitoefen oor welke materiaal gebruik kan word na gelang van omstandighede.
9. Die kerk kan voorts ook 'n kommissie benoem om die nodige beplanning en materiaal vir gesinsbediening op te stel sodat leraars en gemeentes gemaklik en met vertroude gesinsbediening as 'n toegespitste en deurlopende bediening kan aanbied.
10. Dit is noodsaaklik dat die kerk in sy bediening aan gesinne sal kers opsteek en leer by ander hulpwetenskappe. Die hulpwetenskappe se ondersoeke en resultate wat op die terrein van gesinsbediening lê, kan waardevolle inligting en insigte bied.

Dit het duidelik uit die studie geblyk dat gesinsbediening 'n geïntegreerde deel van die totale

opbou van die gemeente uitmaak. God is egter nie van gesinne of gesinsbediening afhanklik om Sy opbouwerk te volbring nie. Dit is verseker ook nie die enigste wyse om die gemeente op te bou nie. Tog is die Woord ook baie duidelik dat God in en deur die verbond met mense handel en dat dit 'n duidelike weg via gesinne is om die opbouwerk te doen. Dan gaan dit egter in gesinne om diens aan God met die oog op die koninkryk.

Dit is hierdie laaste gedagte wat ook aan die einde van die studie opnuut onder oë geneem moet word. Die studie, bevindings en aanbevelings is geen redmiddel of towerformule vir die gemeente van die Here Jesus nie. Hy en Hy alleen deur Sy Gees en Woord bou op, bewerk groei en geestelike verdieping. Goddank, in Sy genade gebruik en stempel Hy verbondsgesinne en gesinslede as medewerkers in Sy gemeente en koninkryk.

Tog sal verreken en erken moet word dat die gesin nie verhef mag word as 'n instelling wat bykans onaantasbaar is - 'n soort afgod wat as gesinsverafgoding bestempel kan word. Die gevaar is dat die gesin letterlik bo alles gereken en geïdealiseer word. Die gesin, gesinsverhoudinge en gesinsbande het dan 'n klooster-effek. Die gesin trek hom terug agter die twee en half meter betonmuur in 'n heerlike warm gesinsnessie- ons vir mekaar en die duiwel vir die res!!

So'n ingesteldheid en siening kan 'n gevaarlike slagget wees. Müller (1996:16) som die eerste hoofstuk waar hy juis op die gevaar van gesinsverafgoding wys, soos volg op: "Jesus roep sy volgelinge op om geen ander verhouding, hoe dierbaar dit ook al vir ons mag wees en hoe hoog die waarde daarvan ook al vir die samelewing se organisasie mag wees, bo die verhouding met Hom stel nie. Jesus se uitsprake kom neer op 'n waarskuwing teen die verafgoding van gesinne en gesinsverhoudinge".

Collins (1995:342,343) haal vir Clapp aan wat twee sake aanstip, nl. die gesin is nie God se mees belangrike instelling op aarde nie, maar die gemeente. Daarom kan met Collins saamgestem word as hy sê: "For Christ, however, the family of believers took precedence over the family of biological relatives. Entrance into that broader family requires a second birth". Hy sê ook dat dit nie in die eerste plek gaan om die "bloedfamilie" nie, maar om die bloed van die Lam.

Ten diepste is 'n gesinsbediening as geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente juis gerig op bogenoemde waarheid. Dit gaan wel om die gesin wat bedien moet word, maar nie in die eerste plek ter wille van die gesin self nie. In gesinsbediening gaan dit juis om die opbou van die gemeente sodat dit voller kan heenwys na die koninkryk van God.

Opsomming

Gesinsbediening as 'n geïntegreerde deel van die opbou van die gemeente

deur

Stephanus Jacobus Bergh

Promotor: Prof. J S Kellerman

Departement: Praktiese teologie

Graad waarvoor ingedien: Doctor Theologiae

Die gemeente van die Here Jesus moet opgebou word tot geestelike volwassenheid. Die rasionaal van die studie is dat die opbou van die gemeente o.a. kan geskied wanneer gesinne opgebou word. Gesinsbediening is dus 'n geïntegreerde deel van die totale opbou-proses in die gemeente - 'n bediening aan, vir en-deur gesinne. Dit is egter nodig dat gesinsbediening in gemeentes moet geskied op 'n toegespitste en deurlopende basis.

Die verbond en uitverkiesing is as basisteorie en uitgangspunt vir die bestudering van die onderwerp geneem. Die verbond wat God gesluit het, word in en deur gesinne voortgedra van geslag tot geslag. Die uitverkiesing in Christus, wat ten grondslag van die verbond lê, word egter ook in en deur die verbond verwerklik. 'n Verdere uitgangspunt is dat die bediening aan gesinne en die gevolglike opbou van gemeentes, gerig moet wees op die koninkryk van God.

Vanuit hierdie teologiese basis is die opbou van die gemeente bespreek. In besonder is ook aandag gegee hoe God deur Sy Gees die gelowiges en die verbondgesinne as medewerkers in die opbou van die gemeente betrek.

Die Skriftuurlike begroning vir die huwelik en gesin is in besonder vanuit Genesis 1-3 belig. Die huwelik is onafskeidbaar deel van die gesin. Daarom is die huwelik en vorme van huweliksverhoudinge of net verhoudinge soos koabitatie bespreek. Dit is egter die gesin wat in die studie skerp onder die soeklig kom. Gesinsvorme en die ontwikkeling van verskeie gesinsvorme, soos die kerngesin, is ook histories geskets - tot in ons dag wat as 'n postmodernistiese tyd getipeer word. Die gesin se huidige gesteldheid en die verstaan wat aan die begrip gesin geheg word, is ook bespreek. Gesinsbinnewerke en daarmee saam gesinsproblematiek het aan die orde gekom onder temas soos intimiteit, ek-generasie, prestasie, geslagsrolle, konflik, egskeiding, hertrou ens.

Die gesin as sosiale eenheid sowel as sisteem is behandel en die betekenis daarvan het sekere perspektiewe geopen. In die bespreking is verder aangetoon dat gesinne hul eie storie en spiritualiteit het. Dit bied verhelderende gesigspunte om die gesinseenheid en sy funksionering te verstaan en vir

gesinne om self tot verstaan te kom. Onder die temas van die gesin se waarde en funksie is die gesin se belangrikheid ondubbelsinnig aangetoon.

Daarom kon 'n teologie en definisie vir gesinsbediening geformuleer word - 'n uiters belangrike faset van die studie. Na aanleiding van die studie-onderwerp was dit verder belangrik om die verband en verhouding tussen gemeentebou en gesinsbediening aan te toon. Dit is onder elf punte bespreek.

Die empiriese studie t.o.v. gesinsbediening wat in die Wes-Transvaal onder predikante gedoen is, is bespreek en waardevolle resultate oor die stand van gesinsbediening is uitgelig. Daarom kon daar, na aanleiding van die totale studie, 'n praktykteorie vir gesinsbediening opgestel word en 'n werkwyse van hoe dit in gemeentes geïmplementeer kan word, is voorgestel. Hierdie bespreking is gedoen onder die gesigspunte dat gesinsbediening 'n pro-aktiewe, aktiewe en reaktiewe toespitsing het. Ten slotte is tien bevindings en tien aanbevelings gemaak.

Summary

Family ministry as an integrated part of the of the building up of the congregation

by

Stephanus Jacobus Bergh

Supervisor: Prof. J S Kellerman

Department: Practical Theology

Degree for which dissertation is presented: Doctor Theologiae

The congregation of the Lord Jesus must be raised to spiritual maturity. The rationale of this study is that building-up the congregation, amongst others, is possible when families are being built up. Ministering to families is therefore an integral part of the total building-up process of the congregation – a ministering to, by and for families. It is, however, necessary that ministering to families in the congregation should take place on a continuous and consistent basis.

The covenant and predestination were taken as base-theory and premise of this study. The covenant, of God's own devising, are carried by and within families through to generation after generation. The predestination in Christ, set as basis to the covenant, are therefore also realised in and through the covenant. A further premise is that the ministering to families and the resultant building-up of congregations must be directed towards the Kingdom of God.

From this theological base the building-up of congregations was discussed. Particular attention was also given to the way that God, through His Spirit, involve the faithful and the families of the covenant, as contributors to the building-up of the congregation.

Genesis 1 – 3 in particular illuminated the Scriptural basis for marriage and families. Marriage is an indivisible part of the family; therefore marriage and marital-relationships, as well as other forms of relationship, such as co-habitation, were also discussed. However in this study, the searchlight is focused firmly on the family. The structuring of families, and the development of various family structures, such as the nucleus family, were historically sketched up until the present, our own time, which is typified as post modernistic. The present state of the family and the sense of the concept of what family means was also discussed. The internal workings of the family as well as family problem-

atic issues were appeared in the discussed themes, which included intimacy, the I-generation, prestige, gender roles, conflicts, divorce, remarriage etc.

The family as a social unit as well as a system were dealt with and this concept opened up certain other perspectives. In the discussion it was clearly indicated that families have their own stories and spirituality. This illuminated some aspects of the concept of family unity and it's functioning in order for families to reach understanding of this themselves. The themes dealing with the value and function of the family clearly illustrated the importance of the family in society.

A theological definition for ministering to families could therefore be formulated – a most important facet of this study. Regarding the theme of the study-subject it was important to indicate the relationship between the building-up of the congregation and the ministering to families. Eleven issues were discussed.

The empirical study regarding ministering to families done in the Western Transvaal amongst ministers, were discussed and valuable results about the state of family ministering was gathered. As a result, with reference to the total study, a practical theory for family ministering could be formulated and a method of how it can be implemented in the congregations was proposed. This discussion was held with the viewpoint that family ministering has a pro-active, active and reactive focus. The discussion was ended with ten assessments and ten recommendations made.

Core terminology

Covenant, predestination, kingdom of God, building up, congregation, family ministry, marriage, family, system, social unit.

LITERATUURLYS

- Aalders, G CH 1939. *Het verbond Gods*. Kampen: Kok.
- Adair, J 1988. *Effective time management*. London: Pan Books.
- Algemene Jeugkommissie en Sentrale Onderwyskommissie van die Nederduitse Gereformeerde Kerk, [s.a.]. Huisgesin, skool en kerk. In Eloff, S J (red) [s.a.]. Huisgesin, skool en kerk. s 1.
- Anderson, H et al 1998. Marriage: a Protestant perspective, a Secular perspective; Premarriage; Ministry with single parents; The remarriage transition; Work of families: roles of families. The task of men in families. The task of women in families. Ministry with families troubled by abuse. Families and violence. Families and popular culture. *The family handbook*. Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Anon, 2002. Meer as 45,000 in 2001 geaborteer. *Beeld*, 27 Feb.
- Anon, 1999. Living together " raises risk of divorce". *Daily News*, 4 Mei.
- Balswick, J O & Balswick, J K 1993. *The family - a Christian perspective on the contemporary home*. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House Company.
- Barnard, A C 1971. Die lewende kerk volgens die Skrif. *NGTT X11(4):261-266*.
- Barnard, A C 1985. *Die Erediens*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Bavinck, H.1931. *Magnalia Dei- onderwijzing in de Christelike religie naar gereformeerde belijdenis*. Kampen: Kok.
- Bergh, S J 1990. *Die bediening aan die verbondsgesin in gemeentelike verband met besondere toespitsing op die kleuter in die erediens*. Ongepubliseerde M.Th. Verhandeling. Bloemfontein: UOVS.
- Berkouwer, G C 1955. *De verkiezing Gods*. Kampen: Kok.
- Bisschoff, J 1993. Gesinsbediening en gemeentebou. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*. Wellington: Hugenate Kollege.
- Blackaby, H T & King, C V 1999. *Beleef God*. 2de druk. Wellington: Protea-Uitgewers.
- Bosch, D J 1979. *A spirituality of the road*. Scottsdale Pennsylvania: Herald Press.
- Botha, A H 1989. Die kerk en die enkelloper. In Smuts, A J (red) 1989. *Predikant en pastorale praktyk*. Pretoria: Academica.
- Botha, E 1991. *Hoe hanteer ek my kitsgesin?* Kaapstad: Lux Verbi.
- Botha, D 1995. Energering: entoesiastiese medewerkers. In Smit, A (red) 1995. *Nuut gedink oor leierskap in gemeentes*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Brillenburger Wurth, G 1951. *Het Christelike leven in huwelik en huisgezin*. Kampen: Kok.
- Britz, R M & Erasmus, L M 1994. 'n Oorsig van die ontwikkeling van 'n gemeentebouteologie in die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1970-1994. *NGTT XXXV(3):374-388*.
- Britz, R M 1995. Nog opmerkings en vraagstelling aan beoefenaars van gemeentebou. *NGTT XXXVI(4):617-625*.

- Brown, E 1993. Opmerkings en vraagstelling aan die beoefenaars van gemeentebou. *NGTT* XXXIV(3):414-416.
- Browning, D S et al 1997. Critical familism: new directions for church and society. The family crisis. *From culture wars to common ground: religion and the American family debate*. Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Burger, C 1991. *Die dinamika van 'n Christelike geloofsgemeenskap*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Burger, C 1995. Presensie by God en by mense. In Smit, A (red) 1995. *Nuut gedink oor leierskap in gemeentes*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Burger, C 1999. *Gemeentes in die kragveld van die Gees*. Bloemfontein: CLF-Drukkers.
- Calitz, E 1993. Hulpverlening aan die moderne gesin. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*. Wellington: Hugenate Kollege.
- Carlson, C 1990. Three perspectives on the family. In Carlson, C (ed) 1990. *Perspectives on the family- history, class and feminism*. California: Wadsworth Publishing Company.
- Casey, J 1989. *The history of the family*. Worcester: Billing and Sons.
- Chapman, G 1997. *Five signs of a loving family*. Chicago: Northfield Publishing.
- Christenson, L 1970. *The Christian family*. Minnesota: Bethany House Publishers.
- Cilliers, S P 1960. *Gesonde gesinbou*. Stellenbosch: Universiteitsuitgewers en- boekhandelaars.
- Cilliers, E (red) 1993. *Gesin in die kol*. 2de uitgawe. Pretoria: Dibukeng.
- Codrington, G 2001. *Ministry to different generations*. Uitdeelstuk aan afgevaardigdes by die Sinodale Konferensie van Wes-Transvaal te Potchefstroom.
- Coertzen, P 1991. Die opbou van die kerk as doel van kerkreg en kerkregering. In Strauss, P J 1991(red). *Byderwets en gereformeerd*. Bloemfontein: Pro Christo Publikasies.
- Collins, G R 1995. *Family Shock*. Illinois: Tyndale House Publishers.
- Cronje, G & Venter, J D 1958. *Die patriargale familie*. Kaapstad: H.A.U.M.
- Cronje, G 1959. *Man en vrou in die huwelik*. Kaapstad: H.A.U.M.
- Cronje, G 1961. Die formulering van gesinsbeleid. In *Verslag van die gesinskongres*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- De Bondt, A 1949. Schepping en voorzienigheid. In Berkouwer, G C & Toornvliet, G (red) 1949. *Het dogma der kerk*. Groningen: Jan Haan.
- De Bruyn, P J [s.a.]. Die huidige moraliteitskrisis in Suid-Afrika - omvang, oorsake en gevolge. Referaat gelewer in 1992 te Pretoria by 'n konferensie oor die moraliteitskrisis in Suid-Afrika.
- De Bruyn, P J 1996. Wesenskenmerke van die huwelik - Bybelse beginsels vir die huwelik. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- De Klerk, P J S 1943. *Kerk en verbond*. Stellenbosch: Pro Ecclesia-Drukkery.
- De Klerk, J J 1978. *Herderkunde*. Pretoria: N G Kerkboekhandel.
- De Klerk, J J 1984. Huisbesoek is nog die juk- en graafwerk van die bediening. *Die Kerkbode* 136ste Jaargang CXXXIV(4):13.
- De Klerk, J J 1985. *Verbond en bediening*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- De Villiers, E 1982. *Uitverkies... of nie?* Wellington: Hugenate-uitgewers.

- De W Keyter, J 1941. Moderne gesinsverandering en die gevolge daarvan vir die volksontwikkeling. In Stoker, H G & Vorster, J D (reds) 1941. *Koers in die krisis*. Stellenbosch: Pro Ecclesia-Drukkery.
- De Witt, M W & Booysen, M I 1995. *Die sosialisering van die klein kind*. Pretoria: Van Schaik.
- Deist, F E & Du Plessis, I 1981. *God en Sy ryk*. Pretoria: Van Schaik.
- Deist, F E 1992. Die verhaal van die skepping. In Swanepoel, F A (red) 1992. *Bybelse stories en hulle geheim*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Die Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB), Die Heidelbergse Kategismus (H.K) en Die Dordtse Leerreëls, [s.a.]. In *Die drie formuliere van enigheid*. Kaapstad: N.G.Kerk-uitgewers.
- Dobriner, W M 1969. *Social structures and systems*. California: Goodyear Publishing Company.
- Dressel, L C 1984. Die funksionering van die kleingroep in die kerk. *NGTT XXV(4):425-429*.
- Dressel, L 1998. *Wat is gesinsbediening? s l*.
- Dreyer, J G M 1986. *Building up the body of Christ*. thesis. Westminster Theological Seminary.
- Dreyer, Y 1996. Egskeiding en daarna - 'n Nuwe Testamentiese perspektief. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Du Plooy, J L 1994. *Die betekenis van gemeente-opbou vir die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika*. Th.M. verhandeling. Potchefstroom: P U vir CHO.
- Du Toit, D A 1978. Koninkryk, kerk en eenheid. *NGTT X1X(2):101-114*.
- Du Toit, D A & Louw, D J 1980. *SaamWoon*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Du Toit, B 2000. *God? Geloof in 'n postmoderne tyd*. Bloemfontein: CLF-Uitgewers.
- Engelbrecht, C S, Kok, J C & Van Biljon, S S 1990. *Volwassewording*. Durban: Butterworth.
- Erasmus, D F 1952. *Die Christelike huisgesin*. 2de druk. Bloemfontein: Sacum.
- Erasmus, L M & Kellerman, J S 1995. Gemeentebou se liggaamsmodel: 'n kerkbegrip van onder. *NGTT XXXVI(4):604-616*.
- Floor, L 1974. *Die koninkryk van God en die vernuwing van die maatskappy*. Potchefstroom: Pro Rege.
- Friedman, E H 1985. *Generation to generation*. New York: The Guilford Press.
- Furlong, J D 1987. *The ministry of listening*. Illinois: Buckley Publication.
- Furstenberg, J, 1993. Dagwyding. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*, Wellington: Hugonote Kollege.
- Getz, G A 1976. *Building up one another*. Illinois: Victor Books.
- Getz, G A 1988. *Sharpening the focus of the church*. 4th print. Wheaton, Illinois: Victor Books.
- Gibbs, E 1981. *I believe in church growth*. London: Hodder and Stoughton.
- Gous, A G S 1989. Die alleenlopermens. In Smuts, A J (red) 1989. *Predikant en pastorale praktyk* Pretoria: Academica.
- Harvey, D R 1994. *Love secured - how to prevent a drifting marriage*. Grand Rapids: Baker Books.
- Hattingh, C 1988. Formalisme, die groot struikelblok in gemeentebou? In Venter, C J H (red) 1988. *God bou op deur Sy Woord*. Potchefstroom: PU vir CHO.
- Hebbard, D W 1995. *Family life ministry in the church*. Tennessee: Thomas Nelson Publishers.
- Hendriks, J 1986. Vernuwing in die bedieningstrukture. *NGTT XXV11(1):72-85*.

- Hendriks, H J 1992. *Strategiese beplanning in die gemeente*. Wellington: Hugenate.
- Hendriksen, W 1974. *The gospel of Matthew*. Edinburgh: The Banner of Truth Trust..
- Heyns, J A 1970. *Die nuwe mens onderweg*. Kaapstad: Tafelberg-uitgewers.
- Heyns, J A & Jonker, W D 1974. *Op weg met die teologie*. Pretoria: N.G.Boekhandel.
- Heyns, J A 1976. *Brug tussen God en mens*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Heyns, J A 1977. *Die kerk*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Heyns, J A 1978. *Dogmatiek*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Heyns, J, 1981. *Etiëk van die liefde*. Pretoria: Daan Retief Uitgewers.
- Heyns, L M & Pieterse, H J C 1990. *Eerste treë in die praktiese teologie*. Pretoria: Gnosis.
- Heyns, L M 1993. *Praktiese teologie as kommunikatiewe handelingsteorie*. Pretoria: RGN- uitgewers.
- Hulme, W E 1962. *The pastoral care of families - its theology and practice*. New York: Abington Press.
- Huweliks kursus aangebied deur Epog, BUO en die fakulteit teologie te Welkom 1985 met die tema *huweliksverryking en -beraad*.
- Jackson, N 1999. Prediker "moet wys hy breek weg uit eng broederkring". *Beeld*, 10 Feb.
- Jackson, N 2000. Maak seks voor huwelik verpligtend, sê S A teoloog. *Sake Beeld*, 30 September.
- Jacobs, H 2000. Vigs gaan die wêreld nog duur kos. *Sake Beeld*, 14 Jul.
- Jagger, G & Wright, C 1999. Introduction: changing family values; End of century, end of family?: shifting discourses of family "crisis". In Jagger, G & Wright, C (eds) 1999. *Changing family values*. London: Routledge.
- Janse van Rensburg, J 2000. *The paradigm shift: an introduction to postmodern thought and its implications for theology*. Pretoria: Van Schaik.
- Janson, M 1989. Verhoudings en verhoudingsproblematiek tydens adollesensie - 'n paar riglyne vir predikante. In Smuts, A J 1989. *Predikant en pastorale praktyk*. Pretoria: Academica.
- Janson, M 1991. Huweliksaanpak en -aanpassing. In Swanepoel, F A (red) 1991. *Die Christen gesin*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Jonker, W D 1966. *Die brief aan die Romeine*. 3de druk. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Jonker, W D 1981. *In diens van die Woord*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Jonker, W D 1989. *Uit vrye genade alleen: oor uitverkiesing en verbond*. Pretoria: N.G.Boekhandel.
- Jordaan, W 1997. Ma bou vuurherd van gesin se warmte. *Beeld*, 21 Mei.
- Keet, B B 1945. *Ons redelike godsdiens*. Stellenbosch: CSV Boekhandel.
- Kellerman, J S 1991. Narratiewe prediking: 'n homiletiek-ondersoek en -beoordeling. *NGTT XXX* 11(3):473-484.
- Kellerman, J S 1993. Gemeentebou: vertrekpunte vanuit 'n basisteorie. *NGTT XXX* 11(3):473-484.
- Kellerman, J S 1996. Gemeentebou binne 'n narratiewe paradigma. *NGTT XXXVII*(4):509-522.
- Kellerman, J S [s.a.]. *Huweliksvoorbereiding*. Bloemfontein: Dept. Diakoniologie.
- Kellerman, J S [s.a.]. *Lesing 1. Gemeentebou*. Bloemfontein.
- Kilian, D F 1991. Hoe begelei ek my tiener aan die hand van die Bybel? In Swanepoel, F A 1991. *Die Christen gesin*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Kilian, J 1991. Die vrou in die Bybelse tyd- kultuur-histories gesien. In Swanepoel, F A 1991. *Die*

- Christen gesin*. Pretoria: CB Powell-Bybelsentrum.
- Kleynhans, E P J & Gaum, F M 1982. *Die kerk lewe*. Wellington: Hugenote-Uitgewers.
- Kleynhans, E P J 1988a. *Gereformeerde kerkreg 1*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Kleynhans, E P J 1988b. Die kerkregtelike posisie van die amp. In Rossouw, P J (red) 1988. *Gereformeerde ampsbediening*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Knap, J J 1914. *De kerk - het leerstuk der kerk naar de gereformeerde beginselen*. Kampen: Kok.
- König, A 1975. *Hier is Ek*. Pretoria: NGKB.
- König, A 1991. *Bondgenoot en beeld*. Hersiene uitgawe. Halfway House: NG Kerkboekhandel.
- Kotze, J C G 1959. *Die kerk op sy soektog*. Kaapstad: N. G. Kerk-Uitgewers.
- Kotze, G J 1968. *Die weg tot saligheid*. Roodepoort: Christelike Uitgewersmaatskappy.
- Kotze, D J. [s.a.]. *Die sisteembenadering tot die huwelik en die gesin en die toepassing daarvan in die struktuurbenadering. Bloemfontein*. s l.
- Kroeze, J H 1970. *Bybel en seks*. Braamfontein: Boekhandel De Jong.
- Kromminga, C G 1964. *The communication of the gospel through neighbouring*. Gepubliseerde doktorsale verhandeling. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Krüger, J C 1980. *Kerkvereniging in die lig van uitverkiesing en bekering*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- La Haye, T & La Haye, B 1979. *Die Geesbeheerde gesinslewe*. Brakpan: Verenigde Gereformeerde Uitgewers.
- Landman, W A, Van Zyl, M E, Swart, A & Van Zyl, A H, 1975. *Kind en godsdiens*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Le Roux, P J 1991. *Verbond en gemeente: die betekenis van verbond vir kerk en kosmos*. D. Th. proefskrif. Pretoria: Unisa.
- Le Roux, C R 1996. Huweliksvoorbereiding en -sluiting - 'n Nuwe Testamentiese perspektief. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. Pretoria: CB Powell-Bybelsentrum.
- Liebenberg, D 2001. Aap-seun kan na 16 jaar steeds nie praat. *Beeld*, 10 Feb.
- Lighton, R E 1961. Opvoeding van die kind in die gesinslewe. In *Verlag van die gesinskongres*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Lombaard, T E 1982. Die Afrikaner jeug: sy maatstawwe en waardes. In *Fokus 2*. Johannesburg: Jeugraad van die F.A.K.
- Louw, D J 1980a. *Die stad in die mens*. Pretoria: N.G. Boekhandel.
- Louw, D J 1980b. SaamWoon. In Du Toit, D A & Louw, D J 1980b. *SaamWoon*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Louw, D J 1984. *Versoening in die huwelik*. Durban: Butterworth-uitgewers.
- Louw, D J et al 1985. Die opbou van die gemeente in 'n veranderde samelewing. In Louw, D J 1985. *Op die breuklyn*. Kaapstad: N.G. Uitgewers.
- Louw, D J 1989. *Gesinsverryking*. Pretoria:Academica.
- Louw, D J 1993. *Liefde is vir altyd*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Louw, D J 1999. Gesinbediening as gesinsverryking: oor die waarde van 'n sisteembenadering vir 'n pastorale diagnose van gesinsdinamika. *Skrif en Kerk*. XX(1):119-138.

- Lückhoff, J R 1961. Inleiding. In *Verslag van die gesinskongres*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Mace, D R 1981. *Voorbereiding vir die huwelik*. Pretoria: HAUM.
- Malan, D G 1935. Calvinisme en die Christelike huisgesin. In Stoker, H G & Potgieter, F J M (reds) 1935. *Koers in die krisis*. Stellenbosch: Pro Ecclesia-Drukkery.
- Malan, G 1979a. *God en die kleuter*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Malan, D J 1979b. *Huisgodsdienst vandag*. Bloemfontein: NG Kerk-Jeugboekhandel.
- McGrath, A E 2001. *Christian spirituality - an introduction*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Malherbe, B R 1993. Die gesin as sisteem. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*. Wellington: Hugenate Kollege.
- Marais, B J 1959. *Die kerk deur die eeue*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Marais, F 1993. Vorming van 'n spiritualiteit. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*. Wellington: Hugenate Kollege.
- Marais, F 1995. Visionering: begeleiding vanuit die opstanding. In Smit, A (red) 1995. *Nuut gedink oor leierskap in gemeentes*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Marais, S J L [s.a.]. *Die uitverkiesing*. Bloemfontein: Sacum.
- Meiring, P J 1980. *Wat sê die Bybel oor die huwelik?* Voordrag gelewer by 'n opfrissingskursus vir predikante oor huweliksberaad te Bloemfontein.
- Miller, J R [s.a.]. *Home-Making or the ideal family life*. London: The Pilgrim Press.
- Minear, P S 1977. *Images of the church in the New Testament*. Philadelphia: The Westminster Press
- Mol, A 1982. *Kom ons wen saam*. Pretoria: Femina.
- Mol, A 1985. *Ouerskap is nie kinderspeletjies nie*. Pretoria: Femina uitgewers.
- Mol, A 1997. *Ons teen die probleem*. Pretoria: Van Schaik Uitgewers.
- Möller, C 1994. *Koester die gesin*. Uitdeeltukke beskikbaar gestel aan afgevaardigdes by 'n persoonsopvoedingseminaar.
- Moxnes, H 1997. *Problems in constructing early christian families: family as social metaphor*. London: Routledge.
- Müller, B A 1981. *Skrifgebruik in die pastoraat*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Müller, J 1996. *Waarheen met my gesin?* Vereniging: Christelike Uitgewersmaatskappy.
- Müller, J 2000. Høe eise aan die kerk. *Beeld*, 24 Jan.
- Ned Geref Kerk, 1966. Verslag van die Jeug-Studiekommissie van die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1966. Verkort tot Jeug-Studiekommissie.
- Ned. Geref. Kerk, 1986. Agenda Algemene Sinode Nederduitse Gereformeerde Kerk.
- Ned. Geref. Kerk, 1990. Agenda & Handeling Algemene Sinode Nederduitse Gereformeerde Kerk.
- Ned. Geref. Kerk, 1994. Agenda Algemene Sinode Nederduitse Gereformeerde Kerk.
- Ned. Geref. Kerk, 1994. Inligtingstuk met die tema " 'n Gelukkige gesin " wat deur die kommissie van Gesinsbediening van die N.G.Kerk versprei is.
- Nel, M 1982. Die opbou van die gemeente. *Skrif en Kerk* III(2):42-47.
- Nel, M 1994. *Gemeentebou*. Halfway House: Orion Uitgewers.
- Nel, M 1998. *Jeugbediening - 'n inklusiewe gemeentelike benadering*. Pretoria: RGN-Uitgewers.
- Nouwen, H 1998. *Wounded healer*. New York: The Continuum Publishing Company.

- Pauw, S 1961. Die gesinslewe in 'n oorgangsfase. In *Verslag van die gesinskongres*. Pretoria: N.G. Kerk Boekhandel.
- Piek, H J 1959. *Egskeiding*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Pop, F J 1972. *Bijbelse woorde en hulle geheim*. 3de druk. s'-Gravenhage: Boekencentrum.
- Pieterse, H J C 1993. *Praktiese Teologie as kommunikatiewe handelingsteorie*. Pretoria: RGN-Uitgewers.
- Potgieter, P C 1985. Die kerk: sy wese en taak. *Fax Theologica* V(1):26-38.
- Pretorius, W A 1996. *Huweliksvoorbereiding: 'n teologiese praktykteorie*. D.Th. proefskrif. Johannesburg: Universiteit van Suid-Afrika.
- Pretorius, W A 2001. *Geloofsoordrag en geloofsgroei in die gesinslewe*. Voordrag gelewer by die werkgemeenskap vir Praktiese Teologie te Potchefstroom.
- Prins, R 1985. *'n Gesin wat die Here dien*. 2de druk. Wellington: Hugonote-Uitgewers.
- Prins, J M G 1988. Amp en kategesis. In Rossouw, P J (red) 1988. *Gereformeerde ampsbediening*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Prinsloo, T 1991. *Effektiewe tydsbenutting*. Pretoria: Van Schaik Uitgewers.
- Richards, L O 1975. *A theology of Christian education*. Grand Rapids: The Zondervan Corporation.
- Ridderbos, H N 1949. Het verbond der genade. In Berkouwer, G C & Toornvliet, G (red) 1949. *Het dogma der kerk*. Groningen: Jan Haan.
- Ridderbos, H 1972. *De komst van het koninkrijk*. 2de druk. Kampen: Kok
- Ridderbos, H 1973. *Paulus - ontwerp van sy teologie*. 3de druk. Kampen: Kok.
- Roberts, J H 1983. *Die brief aan die Efesiërs*. Kaapstad: N.G.Kerk-Uitgewers.
- Rossouw, P J 1988. Amp en pastoraat. In Rossouw, P J (red) 1988. *Gereformeerde ampsbediening*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Schaeffer, J et al 1993. De posisie van man en vrou in gezin en saamenleving. Gevolgen voor kinders as vaders en moeders die taken anders verdelen. In *Gezin 2000: dinamiek of dynamiet?* Barneveld: De Vuurbaak.
- Skolnick, A S & Skolnick, J H et al 1992. *Family in transition: rethinking marriage, sexuality, child rearing, and family organization*. 7th ed. New York: Harper Collins Publishers.
- Sell, C M 1981. *The enrichment of family life through the church*. Grand Rapids: Zondervan Corporation.
- Sell, S M 1995. *Family ministry*. Grand Rapids Michigan: Zondervan Publishing House.
- Smit, D J 1988. Wat is gereformeerde spiritualiteit? *NGTT* XXIX(2):182-193.
- Smit, J H 1988. Kerk, sending en amp - 'n organiese eenheid. In Rossouw, P J (red) 1988. *Gereformeerde ampsbediening*. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- Smit, D J 1989. Kan spiritualiteit beskrywe word? *NGTT* XXX(1): 83-94.
- Smit, A 1995. Begeleiding: nuut gedink oor leierskap in gemeentes. In *Smit, A (red) 1995. Nuut gedink oor leierskap in gemeentes*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Smuts, A J 1980. *Huweliksverryking*. Voordrag gelewer by 'n opfrissingskursus vir predikante oor huweliksberaad te Bloemfontein.
- Snyman, J G J 1992. *Geloofswaarhede*. 2de druk. Silverton: Promedia Drukkers.

- Spies, P H 1993. Samelewingstendense en die Suid-Afrikaanse gesin. In *Gesinsbediening in 'n veranderende Suid-Afrikaanse samelewing*. Wellington:Hugenote-Uitgewers.
- Stadler, H 2001. Hoekom dan nie trou? *Beeld Plus*, 4 Jul.
- Statistiek Suid-Afrika. 1996 tabel 6.0: huwelikstatus. Faks.
- Steyn, A F & Breedt, A 1978. *Die veranderende gesin*. 2de druk. Pretoria: Academica.
- Steyn, A F, Van Wyk, D & Le Roux, T 1987. *Die gesin: gister en vandag*. Pretoria: Academica.
- Steyn, A F 1994. *Family structures in the R.S.A.* Pretoria: HSRC.
- Strauss, S A 1986. *Alles of niks. K. Schilder oor die verbond*. Gepubliseerde doktorsale proefskrif. Bloemfontien: Patmos.
- Strauss, S A 1989. Verbond en bekering. *Acta Theologica*. V1V(1):79-88.
- Strommen, M P & Strommen, A I 1985. *Five cries of parents*. San Francisco: Harper and Row Publishers.
- Sumrall, L 1995. *God se plan vir die huwelik en die gesin*. Silverton: Promedia publikasies.
- Swanepoel, F A 1996. Wesenskenmerke van die huwelik - 'n Ou-Testamentiese perspektief; Huweliksvoorbereiding en -sluiting - 'n Ou testamentiese perspektief; Wat laat 'n huwelik werk - 'n Ou-Testamentiese perspektief. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. C B Powell-Bybelsentrum.
- Te Velde, M 1989. *Gereformeerde Gemeenteopbouw. Een eerste koersbepaling voor een nuwe theologisch vak*. Barneveld: Vuurbaak.
- Thatcher, A 1999. *Marriage after modernity*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Tillapaugh, F R 1985. *Unleashing the church*. California: Regal.
- Toffler, A 1970. *The future shock*. London: The Bodley Head.
- Trimp, C 1978. *Inleiding in de ambtelijke vakken*. Kampen: Copieerinrichting v.d. Berg.
- Uys, P J 1991. *'n Korporatiewe verbondsmatige gesinspastoraat gerig op 'n gesonde gesinslewe*. Ongepubliseerde D.Th. proefskrif. Bloemfontein: UOVS.
- Van der Merwe, A 1953. *Die huwelik*. Bloemfontein: Sacum.
- Van der Merwe, M 1995. *Nuwe treë saam met God*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Van der Walt, B J 1999. *Naby God*. Potchefstroom: PU vir CHO.
- Van der Westhuizen, C 1999. S.A. is 'n "siek" samelewing - Mandela. *Beeld*, 10 Feb.
- Van Niekerk, E L 1983. Die rol van "luister" in die patorale gesprek. *NGTT XXIV(3):331-337*.
- Van Staden, S J 1996. Wesenskenmerke van die huwelik - 'n Sosiologiese perspektief; Huweliksvoorbereiding en -sluiting - 'n Sosiologiese perspektief; Wat laat 'n huwelik werk - 'n Sosiologiese perspektief; Wat laat 'n huwelik misluk - 'n Sosiologiese perspektief; Egskeiding en daarna - 'n Sosiologiese perspektief. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Venter, C A 1996. Egskeiding en daarna - 'n Sielkundige perspektief. In Swanepoel, F A (red) 1996. *Die huwelik*. Pretoria: C B Powell-Bybelsentrum.
- Vorster, J M 1996. *Is die kerk funksioneel?* Potchefstroom: Potchefstroom Teologiese publikasies.
- Vriezen, C 1974. *Hoofdlinjen der theologie van het Oude Testament*. Wageningen: Veenman & Zonen.
- Wiechers, E 1981. *Gesinsgesprek*. Pretoria: Daan Retief Uitgewers.

Wielenga, B 1936. *Het huwelijk als inzetting Gods*. Kampen: Kok.

Witte, J 1997. *From sacrament to contract: marriage, religion, and law in the Western tradition*. Kentucky: Westminster John Knox Press.

Zeeman, T & Janse Van Rensburg, J 1999. *Kom, Skepper-Gees, Heilige Gees*. Bloemfontein: Drufoma.